

Vel skal fagna góðum gesti

Gestrísnir í sófasamféluginu Couchsurfing

Svandís Egilsdóttir

Lokaverkefni til MA–gráðu í þjóðfræði

Félagsvísindasvið

HÁSKÓLI ÍSLANDS

**Vel skal fagna góðum gesti
Gestrísní í sófasamfélaginu Couchsurfing**

Svandís Egilsdóttir

Lokaverkefni til MA–gráðu í þjóðfræði
Leiðbeinandi: Valdimar Tr. Hafstein

Félags- og mannvísindadeild
Félagsvísindasvið Háskóla Íslands
júní 2014

Ritgerð þessi er lokaverkefni til MA–gráðu í þjóðfræði og er óheimilt að afrita ritgerðina á nokkurn hátt nema með leyfi rétthafa.

© Svandís Egilsdóttir 2014
130772-3909

Borgarfjörður eystri, Ísland 2014

Útdráttur

Gögnin sem liggja þessari þjóðfræðilegu rannsókn til grundvallar lúta að reynslu fólks af gestrisni í svokölluðum sófaheimsóknum.

Viðmælendur mírir eiga það sammerkt að vera skráðir þátttakendur á vefsíðunni *Couchsurfing*. Ef marka má skilaboðin sem koma fram á vefsíðunni sjálfri byggir gestrisnin á trausti, manngæsku, góðsemi og hjálpsemi gagnvart ókunnugum fyrir utan að vera óeigingjörn athöfn og andkapítalísk, jafnvel farvegur andófs og umburðarlyndis. Rannsóknin leiðir í ljós að upplifun af gestrisni í sófaheimsókn er í kjarna sínum upplifun af margbreytilegum samskiptum. Mikið og margvíslegt taumhald fer fram á vefsíðunni sem og í umhverfi sófafélaga en hinn almenni ótti við ókunnuga veldur meðal annars því að meðlimir sófasamfélagsins upplifa gestrisni sófafélaganna oft mikla, mikilvæga og mann- og heimsbætandi.

Gestur og gestgjafi tilheyra sömu stund og sama stað þann tíma sem heimsóknin varir. Andrúmsloftið sem sóst er eftir að mynda og taka þátt í er afslappað, gestir krefjast ekki mikils, þátttakan er frjálst val sófafélaga. Í ánægjulegustu móttökunum upplifa gestir og gestgjafar einingu með þeim sem þeir hitta og vígslu inn í margvíslega hópa. Afgerandi einkenni á gestrisniupplifun viðmælenda minna er að gestir og gestgjafar mynda tengsl og fara yfir huglæga og efnislega þróskulda. Tengslin eru auk þess margbreytileg en við að eiga í samskiptum, gefa og þiggja til skiptis umbreytist sýn gesta og gestgjafa á sjálfa sig, aðra og heiminn sem þeir tilheyra. Þeir sem upplifa gestrisni í þessum aðstæðum lýsa henni sem gjöf sem beri að endurgalda. Hún er endurgoldin innan kerfisins ekki síður en á milli þeirra sem hittast.

Rannsóknin kallast á við kenningar heimspekingsins Jacques Derrida um gestrisni, hugmyndir félags- og mannfræðingsins Pierre Bourdieu um auðmagn og stéttmyndun, rannsóknir þjóðfræðingsins Arnold van Gennep og mannfræðingsins Victor Turner á innvígsluathöfnum, ásamt kennisetningum mannfræðingsins Marcel Mauss um gjöfina.

Formáli

Þar sem ég er nú í hlutverki eins konar gestgjafa ætla ég að bjóða lesandann velkominn að skrifum mínum. Hér hefur hann fyrir framan sig rannsókn á gestrisni í tilteknum aðstæðum. Ef þú lesandi góður hyggst lesa ritgerðina frá upphafi til enda vona ég að þú hafir komið þér þægilega fyrir, að þú sért vel stemmdur og hafir fyrir þér dálítinn tíma. 60 eininga (60 ECTS) ritgerð um gestrisni í sófaheimsóknum eins og sú sem hér er í þann veginn að hefjast gæti krafist nokkurra kaffibolla, vatnsglasa, jafnvel súkkulaðimola og hléæfinga.

Þessi ritgerð er lokaritgerð í meistaranað mínu í þjóðfræði en á meðan ég hef stundað námið hef ég hitt margar góðar manneskjur sem hafa hvatt mig áfram og lagt að mér að velta hlutum vel fyrir mér. Leiðbeinandi minn Valdimar Tr. Hafstein fer þar fremstur í flokki. Honum vil ég þakka fyrir frábæra, einstaklega jákvæða og alúðlega leiðsögn á námsferli mínum síðustu ár. Þann tíma og ekki síst meðan á ritgerðarskrifum stóð veitti Valdimar mér nauðsynlega hvatningu og uppörvun með því að sýna viðfangsefni mínu áhuga, deila góðum ráðum, vangaveltum, pennastrikum og leiðréttigungum og veitti mér þannig styrk á leiðinni sem ég hef valið. Allir aðrir kennrarar sem ég hef sótt námskeið hjá eiga einnig þakkir skyldar, þeir hafa á einn eða annan hátt lagt sitt lóð á vogarskálarnar. Af þessu frábæra fólki, vil ég nefna utan leiðbeinanda míns, sérstaklega Terry Gunnell og Ólaf Rastrick. Gestrisnin varð ekki söm í mínum huga eftir að hafa setið í kennslustundum hjá þessum þremur heiðursmönnum.

Ég skildi einna best að nám og ritgerðarsmíð reynir á fjölskyldulífið þegar fjögurra ára snáðinn hann Jóhann Ari sonur minn andvarpaði mæðulega „mamma, hvenær verður þú eiginlega búin með viðgerðina.“ Stundum hef ég eflaust virkað hálf galin, þambandi kaffi á náttfötunum heilu dagana fyrir framan tölvuna. Jafnvel þarfnað viðgerðar í ríkari mæli en ritgerðar. Nám og rannsókn á gestrisni hefur ekki heldur gert mig að gestrisnari manneskju. Fólk sem hefur ekki tíma til að hitta aðra eða taka á móti gestum og er annars hugar þegar það býður til sín gestum verður líklega seint talið gestrisið samkvæmt almannarómi. Ekki nema þá kannski fræðilega séð.

Elsku Gissur, Gylfi og Jóhann, takk fyrir að hafa krafist athygli minnar. Einnig eiga foreldrar mínr endalaust þakklæti skilið fyrir stuðning, ást og umhyggju í gegnum allt mitt nám og líf hingað til, en móður minni ætla ég að þakka sérstaklega yfirlestur á flestum köflum rannsóknarinnar ásamt Ingunni og Benný Sif sem tóku það góðfúslega að sér.

Helgi Hlynur, gestrisni þín gagnvart mér og mínum breytti jú öllu. Takk fyrir hjálpinu, stuðninginn og þolinmæðina, öllsömul — takk.

EFNISYFIRLIT

1. INNGANGUR	5
<i>Nýyrði</i>	6
<i>Hópur eða samfélag</i>	7
<i>Kaflarnir í hnotskurn</i>	11
<i>Rannsóknarspurningar</i>	12
2. NÁLGUN, FRAMKVÆMD OG HEIMILDIR	14
<i>Mín aðkoma og afstaða til verkefnisins</i>	15
<i>Framkvæmd rannsóknar</i>	18
<i>Öflun gagna</i>	18
<i>Viðmælendur</i>	21
<i>Aðferðir við úrvinnslu gagna</i>	26
<i>Siðferðileg álitamál og áskoranir</i>	28
<i>Samantekt</i>	31
3. STAÐA ÞEKKINGAR	32
<i>Fræðileg nálgun á hugtakið gestrisni</i>	33
<i>Samantekt</i>	41
<i>Bréf til herra Palomar</i>	43
4. SÓFAHEIMSÓKNIR	44
<i>Í upphafi var hugmynd</i>	44
<i>Aðrir möguleikar og aðrar aðstæður</i>	46
<i>Breytingar á sófasamfélagit</i>	48
<i>Sérkenni gestrisninnar í sófasamfélagit</i>	51
<i>Sófaævintýri</i>	53
<i>Afslappað, hversdagslegt andrúmsloft</i>	54
<i>Ekta gestrisni heimamanna</i>	56
<i>Traust og frelsi</i>	57
<i>Ótti og traust</i>	58
<i>Til umhugsunar</i>	63
<i>Áhrif hnattvæðingar á gestrisni</i>	65
<i>Traust í sófasamfélagit</i>	67
<i>Ábending um öryggi á vefsíðunni</i>	71
<i>Að bjóða hættunni heim</i>	74
<i>Sækjast sér um líkir</i>	75
<i>Samantekt</i>	77

5. VIÐBRAGÐ OG INNVÍGSLA	79
<i>Hugleiðing um gestrisni sem fyrirgefningu.....</i>	<i>81</i>
<i>Aðgreiningarmáttur hugrekkis og fegurðar.....</i>	<i>82</i>
<i>Sófaheimsóknir sem innvígsla og millibilsástand .....</i>	<i>83</i>
<i>Pröskuldar í innvígsluferlum sófasamfélagsins .....</i>	<i>90</i>
<i>Forsendur innvígslunnar: Tilfærsla .....</i>	<i>96</i>
<i>Leynd og helgir staðir .....</i>	<i>98</i>
<i>Samantekt .....</i>	<i>103</i>
6. TENGSL OG HÓPAR.....	105
<i>Tengsl og gestrisni .....</i>	<i>106</i>
<i>Margbreytileiki tengslanna .....</i>	<i>110</i>
<i>Tenging sem auðmagn.....</i>	<i>116</i>
<i>Er maður bara manns gaman?.....</i>	<i>119</i>
<i>Leið til að halda sönsum .....</i>	<i>125</i>
<i>Tekist á við sjálfan sig, aðra og umhverfið .....</i>	<i>127</i>
<i>Samantekt .....</i>	<i>130</i>
7. GESTRISNI SEM GJÖF	132
<i>Gjafaskipti .....</i>	<i>133</i>
<i>Fleiri gjafir handa gestgjafanum .....</i>	<i>134</i>
<i>Gjafir sem færa fólk og staði.....</i>	<i>136</i>
<i>Umsagnir og gestrisni sem gjöf.....</i>	<i>138</i>
<i>Samantekt .....</i>	<i>142</i>
NIÐURSTÖÐUR	144
HEIMILDIR	152
<i>Ritaðar heimildir.....</i>	<i>152</i>
<i>Heimildarmyndir .....</i>	<i>160</i>
<i>Heimildir af vef.....</i>	<i>161</i>
<i>Viðtöl .....</i>	<i>163</i>
VIÐAUKI	165

INNGANGUR

Að lesa öldu

Sjórinn var rétt tekinn að gárast og smáar öldur skullu á sandströndinni. Herra Palomar er fótgangandi í fjörunni og horfir á öldu.

Tilvitnunin hér að framan er brot úr smásögunni „Palomar á ströndinni“ eftir ítalska rithöfundinn Italo Calvino.¹ Sögurnar um herra Palomar í bókinni fjalla allar um hversdagslegt líf hans og þankaganginn sem ýmis atvik kveikja með honum. Palomar hefur óbilandi löngun til að skilja og skilgreina heiminn sem hann er hluti af. Hann gerir sér grein fyrir hve umhverfið er margbreytilegt og hversu afstætt allt í veröldinni er. Honum reynist erfitt að mæla og greina þversagnakennd viðföng sín sem sífellt hlaupa undan skilgreiningu því að athafnir fólks, tilvik og fyrirbæri eru það sem hann allra helst vill skilja. Í fyrstu sögu bókarinnar reynir herra Palomar að fylgjast með einni öldu í stóru hafi. Hann hefur ýmsar leiðir til að skoða hvar hún byrjar og endar, hversu hátt hún rís og hvernig dalur og brot hennar mynda mismunandi form sem hafa áhrif á aðrar bárur og tengist þeim. Hann hefur skoðun á hvernig setja megi ramma utan um öldurannsóknir sínar en um leið og hann afmarkar sig gerir hann sér grein fyrir að viðfangsefnið er stærra en svo að það passi í rammann.

Líkt og hjá herra Palomar þegar hann reynir að skilgreina og skilja öldu er viðfangsefnið gestrisnin ógnarstórt fyrirbæri sem jafnframt er smátt og afmarkað, samtímis margbreytilegt og flókið. Gestrisni er nokkuð sem flestir vita hvað er þegar þeir finna hana eða sjá með sínu glöggja gests auga. Í þessari rannsókn mun ég skoða gestrisnihugtakið í tilteknu samhengi og umhverfi. Niðurstaðan verður míni túlkun á því sem valdir viðmælendur míni lýsa sem upplifun þeirra. Hlutverk mitt hér er fyrst og fremst að segja frá, draga saman og túlka skynjun þeirra, setja í fræðilegt samhengi og í samhengi við umhverfið sem gestir og gestgjafar eru í.

Það gæti verið að lesandinn hafi nú þegar kynnt sér efnisyfirlitið. Efnisyfirliti má líkja við matseðil á veitingahúsi. Þar stendur hvað hægt er að innbyrða en þar stendur ekkert um hvernig maturinn kemur til með að bragðast. Upplifun er lykilord í þessari rannsókn. Ekki eingöngu upplifun lesandans, það er að honum muni finnast rétt bragð af hverjum kafla, ef svo má að orði komast, heldur verður upplifun og skynjun viðmælenda minna á þátttöku þeirra í vefsamféluginu *Couchsurfing* undirstaðan að því sem hér mun verða greint frá.

---

¹ Calvino, *Herra Palomar*, 7.

Markmið ritgerðarinnar er að koma til skila upplifun gesta og gestgjafa af gestrisni, þeirri reynslu sem tengist þáttöku þeirra á vefsíðunni *Couchsurfing* og gera skil með hvaða hætti, hvenær, hvernig og hvers vegna upplifun af gestrisni kemur fram í því samhengi.

Vísunin í söguna um herra Palomar í upphafi máls míns benti til afstæðis, en samtímis í aðferð sem notuð er hvívetna í ritgerðinni og snertir meðferð á gögnum, það er að segja samanburðinn. Oft liggar hann beint við en stundum þarf að fara óvenjulegar leiðir til að segja það sem í brjósti býr, stundum segja sögur annarra betur það sem maður sjálfur vildi sagt hafa og þannig vill það til í þessari rannsókn.

NÝYRÐI

Í ritgerðinni koma fyrir nokkur nýyrði. Þau tengjast öll enska orðinu „couchsurfing.“ Það orð er heiti yfir vefsíðuna sem er vettvangur rannsóknar minnar.² Einn af stofnendum vefsíðunnar bjó orðið til sem nafn á vefsíðuna sjálfa en orðið nær einnig yfir heimsóknirnar sem vefsíðan stuðlar að. Vefsíðan sjálf og heimsóknir skráðra notenda síðunnar eru í þessu sama orði sem órofa heild, jafnvel líkt og um vörumerki³ (e. *brand*) eða tegund heimsókna sé að ræða. Þessi tegund af móttökum er þó hvorki ný né afmarkaður flokkur þar sem heimsóknirnar snúast fyrst og fremst um að ókunnugt fólk hittist og í kjölfarið hýsa gestgjafar gest. Nýnæmið felst ef til vill í því að kynni komast á í gegnum vefsíðu og enginn er í augljósri neyð eins og þekkist í frásögnum af aðkomu- eða förufólki hvaðanæva að. Þeir gestir áttu ef til vill ekki í önnur hús að venda og þurftu lífsnauðsynlega á hjálp annarra að halda. Á vegum *Couchsurfing* fer fólk hins vegar sjálfviljagt í heimsókn til ókunnugra og gestgjafar sækjast eftir að ókunnugt fólk gisti hjá þeim. Heimsóknirnar tengjast mjög hnattvæðingu og auknum möguleikum sem tækni hefur fært mönnum og að því leyti eru þessar móttökur nýjung. Þýðingin á orðinu „couchsurfing“ sem ég nota yfir heimsóknirnar er fengin frá ljóðskáldinu Inganni Snædal. Með hennar leyfi hef ég ákveðið að nota orðið „sófaheimsóknir“ yfir móttökurnar því að það orð lýsir því vel hvað „couchsurfing“ gengur að stórum hluta til út á. Gestir eru tilbúnir til að þiggja gistingu í heimahúsi án þess að gera kröfur um aðbúnað eða stjörnuprýdda þjónustu líkt og á góðu hóteli, fleygja sér á sófann hjá fólk eftir annað er ekki í boði. Út frá orðinu sófi hef ég ásamt leiðbeinanda mínum, Valdimari Tr. Hafstein, búið til nokkur samsett orð sem eiga að ná yfir ensk orð sem tengjast fyrirbærinu sófaheimsóknir.

Viðmælendur mínr notuðu óspart orðið „couchsurferar“ yfir gesti og gestgjafa sína á vegum vefsíðunnar en einnig um sig sjálfa og aðra skráða þáttakendur. Iðulega kalla ég fólk

² www.couchsurfing.org.

³ Samanber Klein, *No Logo*, 3-26. Sjá betur neðanmál nr.146.

sem tilheyrir þessum hópi, sófafélaga eða sófaferðalanga. Orðið félagi vísar til félagsskapar og þá um leið hóps sem stundar sófaheimsóknir. Í ritgerðinni er *Couchsurfing* einnig kallað sófasamfélagið. Þannig verður sá sem tekur þátt í *Couchsurfing* þátttakandi í sófasamféluginu en ég nefni hann einnig sófagest eða sófagestgjafa eftir því sem við á.

Að vísu má deila um hvort sófasamfélagið eigi að kalla samfélag en þar sem hópur og samfélag eru mikilvæg hugtök í þessari ritgerð ætla ég að velta því upp hvernig hugtökin eru skilgreind út frá skrifum nokkurra þjóðfræðinga. Jöfnum höndum bætist við þá skilgreiningu eftir því sem fram líður. Áður er þó vert að minnast betur á rithátt orðsins. Aðstandendur vefsíðunnar hafa á þeim tíma sem ég hef rannsakað gestrisni þar sett fram kröfu um að *Couchsurfing* sé skrifað með stórum staf þegar orðið kemur fyrir á prenti. Það á við vefsíðuna og samfélagið líkt og um sérunafn sé að ræða, land eða ríki.⁴ Þeir nefna að vefsíðan nái utan um samfélag (e. *community*) og að skráðir notendur tilheyri þessu samfélagi. Ég tel þessa kröfu reyndar aðallega stjórnast af því að með þeim hætti styrkja vefsíðustjórar tilfinningu fólks fyrir því að samfélagið sé raunverulegt sem slíkt. „Landslag yrði lítils virði ef það héti ekki neitt,“ sagði skáldið Tómas Guðmundsson.⁵ Að skilgreina *Couchsurfing* sem samfélag og nota orðið sem sérunafn er virðisaukandi, afmarkandi og upphefjandi líkt og sófasamfélagið sé sérstakur og viðurkenndur hópur í stærra samfélagi manna. Aftur á móti er *Couchsurfing* fyrirtæki og nöfn fyrirtækja og samtaka eru rituð með stórum staf samkvæmt íslenskum og enskum ritháttarreglum svo að sjálfsagt er að verða við þessu þegar við á. Í ritgerðinni skrifa ég sófasamfélagið með litlum staf til að forðast óþarfa upphafningu en einnig vegna þess að „sófasamfélagið“ er ekki skrásett fyrirtæki á Íslandi. Til samanburðar mætti nefna að fyrirtækið Vífilfell er íslensk „þýðing“ á enska fyrirtækinu *Coca Cola Company* en Vífilfell er skrásett fyrirtæki. Sófasamfélagið er það hins vegar ekki. Í ritgerðinni nota ég oft enskt heiti vefsíðunnar og það gerist fyrst og fremst þegar ég minnist á vefsíðuna sjálfa og þá er *Couchsurfing* skrifað með stóru C og án gæsalappa en skáletrað til aðgreiningar frá íslenskum fyrirtækjum.

HÓPUR EÐA SAMFÉLAG

Þjóðfræðingar hafa velt hugtökunum hópur (e. *group*) og samfélag (e. *community*) nokkuð fyrir sér í gegnum tíðina og hvernig best sé að skilgreina og afmarka slík fyrirbæri. Þær vangaveltur má eflaust rekja til þess að frá upphafi fagsins á átjánu og nítjánu öld

⁴ Einnig er út frá vörumerkjahönnuninni gert ráð fyrir að það sé skrifað með stóru s-i, sem *CouchSurfing*. S-ið er haft svona stórt vætanlega til að gera meira úr brimbretta tilfinningunni en ég hef ákveðið að halda mig alveg á jörðinni með þetta og skrifa helst sófasamfélagið með litlum s-um.

⁵ Tómas Guðmundsson, *Ljóð Tómasar Guðmundssonar*, 226. Þessi orð eru úr ljóðinu Fjallganga.

takmörkuðust rannsóknir þeirra og söfnun efnis við það sem safnarar töldu að tilheyrði vissum hópi alþýðufólks eða bænda. Á upphafsárum fagsins greindu þjóðfræðingar sig og lesendur sína, sem tilheyrðu flestir borgarastétt, frá alþýðunni, bæði í tíma og rúmi með því að gera sögur og söngva bændastéttar, lífshætti, hefðir og siði að viðfangsefnum sínum. Þjóðfræðingar töldu almúgamenn átjándu og nítjándu aldar standa nær náttúrunni en það fólk sem bjó í borgum og var í óða önn að tileinka sér siði, störf og menntun þeirrar stéttar sem kölluð er borgarastétt. Alþýðuna eða fólkis (e. *folk*) töldu margir þjóðfræðingar „hreina,“ í þeim skilningi að það fólk var eins konar eldri og upprunalegri útgáfa af nútímmanni þess tíma. Samhliða varð til hugmynd um þjóð sem sameinaðan flokk fólks sem tilheyrði tilteknu landi eða ríki. Þjóðin tilheyrði þeim stað sem menningin átti rætur sínar að rekja til en hægt var að sækja leifar menningarinnar til alþýðunnar því að hún þróaðist hægt. Menntamenn töldu margir hverjur að bændur væru óspilltir af nútímaþæðingu. Á sinn barbaríská hátt voru bændur og almúginn upphafinn hópur um leið og hann var talinn vanþróaður og ósiðmenntaður. Hópurinn hafði varðveitt það dýrmæta efni sem broddborgararnir höfðu glatað. Hefðir og lífernir alþýðunnar tilheyrði liðnum tíma í augum borgarastéttarinnar, þrátt fyrir að finnast í þeirra eigin samtíma. Hefðirnar voru með þeim hætti fyrndar, það er sagðar tilheyra öðrum tíma. Hóparnir borgarastétt og alþýða voru á upphafsárum fagsins myndaðir með því að stilla þeim upp sem andstæðum. Þeir voru myndaðir með andstæðuvenslum eins og það er gjarnan kallað.⁶

Andstæðuvensl eru gjarnan notuð enn í dag til að greina á milli einstaklinga eða hópa fólks. Þetta gerist í daglegu tali og umgengni fólks hvert við annað, er samofinð viðhorfum okkar. Fólk er sagt tilheyra tilteknum hópi því að það hefur hefðir og siði sem talið er að tilheyri fólkini í hópnum. Í öðrum hópum eru hefðir eða venjur framkvæmdar á annan hátt. Einstaklingur tilheyrir hópnum af því að hann hegðar sér í samræmi við það sem tíðkast innan hans, þeir sem hegða sér öðruvísi tilheyra öðrum hópum.⁷ Auðvelt er að nefna dæmi um þetta með því að minnast á klæðaburð og smekk eða jafnvel hvort og hvernig hátíðir og veislur eru haldnar. Það liggur í augum uppi að pönkarar klæða sig að jafnaði öðruvísi en flugfreyjur, þó svo að sama manneskjan geti vel verið hvort tveggja. Þó gengi tæplega upp fyrir flugfreyju í Ameríkuflugi að mæta til vinnu með hanakamb og lokka í augabrénum og gaddabelti um sig miðja. Íþróttalið merkja sig búningum, búddistar hafa aðra bænasiði en kristnir, puttaferðalangur ferðast öðruvísi en menntaskólanemi í útskriftarferð með árgangi sínum og jólaboð hjá fjölskyldunni í Stóragerði 7 eru öðruvísi en þau sem fara fram hinum megin

⁶ Dundes, *Interpreting Folklore*. 1-19; Kirshenblatt-Gimblett, Topic Drift, 245-254; Frykman, A Tale of Two Disciplines, 572-589; Ó Giolláin, *Locating Irish Folklore*, 1-94; Hall, Notes on Deconstructing ‘The Popular,’ 442-453. Hall, The Spectacle of the „Other,“ 234-236; vaz da Silva, Tradition without End, 40-54.

⁷ Bourdieu, *Almenningssálitið er ekki til.*

götunnar. Svona mætti lengi telja til að gefa mynd af því hvernig hópur eða stétt fólks myndast með venslum og samanburði við aðra hópa. Hópar eiga sameiginlegar hugmyndir um hvað er við hæfi og hvað ekki, og myndast kannski ekki síst við að taka með- og ómeðvitaðar ákvarðanir þar að lútandi og greina sig þá um leið, viljandi eða óviljandi, frá öðrum hópum.

Þjóðfræðingurinn Alan Dundes kom fram með einkar nothæfa skilgreiningu á hópum á sjöunda áratugnum og um leið því efni sem þjóðfræðingar rannsaka þegar hann velti fyrir sér hugtakinu fólk (e. *folk*)⁸ í tengslum við alþýðu og bændamenningu áður og fyrr. Hugtakið *folk* vildi Dundes meina að næði utan um hóp einstaklinga sem ætti eithvað sameiginlegt og um leið hefðir þeirra. Það skiptir ekki máli hversu stór hópurinn kann að vera, sagði Dundes, eigi einstaklingar eithvað sameiginlegt má alltaf finna hefð (e. *tradition*) eða hefðir sem sameinar þá. Þannig er það hið sameiginlega og hefðir félaganna sem myndar hópinn.⁹

Eitt af einkennum hefða er að þær vísa til fortíðar. Gestrisni fortíðarinnar tengist hugmyndum um að aðstæður manna hafi áður verið einfaldari og manneskjulegri og samhjálp hafi ráðið ríkjum. Þar sem hefðir eru sífellt endurmótaðar og endurmyndaðar út frá aðstæðum hverju sinni má gera ráð fyrir að birtingamynd gestrisni sé ekki eins á öllum tínum. Gestrisni sem hefð vísar oft til þessarar notalegu fortíðarmyndar af gestrisni en einnig til framtíðar. Það er að segja að með því að iðka siðinn að taka á móti ókunnugum sem hluta af því að lifa og hrærast í nútímasamfélagi gera þátttakendur sófasamfélagsins ráð fyrir að þeir bæti með gestrisni sinni heiminn. Hópurinn lýsir sér þar að auki sem samfélag manna sem á sér gestrisnina sem sérstaka sameiginlega hefð.,

Samkvæmt þjóðfræðingunum Elliott Oring og Dorothy Noyes ber merking orðsins hefð (e. *tradition*) samkvæmt orðsifjum með sér að hreyfing eigi sér stað.¹⁰ Latneskur stofn enska orðsins er samsettur úr „*trans*“ og „*dare*“ og þýðir að afhenda. Það má einnig segja að gestrisni sé með hefðinni flutt áfram rétt eins og kefli sem gengur á milli í boðhlaupi. Hefð er þannig arfur sem færst með kynslóðum og víesar bæði til ferlisins (e. *process*) og afurðarinnar (e. *product*) sjálfrar, eins og Oring hefur bent á.¹¹ Gestrisni sem hefð verður hér skoðuð sem upplifun af hefð sem gerist í rauntíma (núinu). Gestrisni víesar hvort tveggja til einhvers sem einhver gerir (að sýna gestrisni) og er þannig augljóslega ferli en hún víesar einnig til afurðar eða niðurstöðu (einhver er gestrisinn). Hún keppist við að vísa í áttirnar tvær: til fortíðar og

⁸ Í (e. *folklore*), það er að segja þjóðin í þjóðfræðinni.

⁹ Dundes, *The Study of Folklore*, 2; Dundes, *Interpreting Folklore*, 1-19.

¹⁰ Noyes, Tradition: Three Traditions, 234; Oring, Thinking through tradition, 221.

¹¹ Oring, Thinking through tradition, 221; vaz da Silva, Tradition without End, 40-54.

framtíðar líkt og á við þegar hefðir eru annars vegar.¹² Oring hefur bent á að hefðir séu í raun ferli þar sem eitthvað er endurskapað í nýju umhverfi en að reynsla fólks hafi mjög mikið um það að segja hvernig hefð er viðhaldið og hvernig hún er framkvæmd.¹³ Það má segja að sófasamfélagið byggi tilvist sína á gestrisni sem hefð og mótið sem viðbragð eins og rætt verður nánar í kafla fimm. Gestrisnihefðin er ævagömul og um leið ný í meðfórum sófafélaganna. Gestrisni hefur skírskotun til einhvers sem margir telja sig þekkja en rúmar einnig fjölbreytileika og persónubundna útfærslu hefðarinnar með nýstárlegum hætti eins og þeir sem rannsaka hefðir benda á að eigi við um flestar hefðir.¹⁴

Sá þjóðfræðingur sem mér þykir hafa komið með eina bestu skilgreiningu á hópum og samfélagi í samtíma okkar er hin bandaríkska Dorothy Noyes. Hún bendir reyndar á að eins megi — og jafnvel sé betra — að nota orðið samfélag (e. *community*) yfir margbreytilega hópa í nútímasamfélögum.¹⁵ Noyes styðst þar við skilgreiningu Benedict Anderson á þjóð en hann hefur áður sagt að þjóðir séu ímynduð samfélög sem umvefja sig táknum, gildum, hefðum og siðum til að sameina einstaklinga innan ímyndaðra marka og það takist meðal annars með aðstoð prentmiðla og kapítalisma. Mörk hópa séu í senn ímyndun þó að þau séu gerð raunveruleg með ýmsum hætti.¹⁶ Sófasamfélagið er að vísu ekki þjóð eins og Anderson leggur upp með í sinni skilgreiningu og er þar að auki landlaus hópur og alþjóðlegur. Sófasamfélagið er veraldar- (e. *global*) samtök eða hópur sem nýtir bæði prent- og netmiðla til að koma hugmyndum um raunveruleika og tilurð hópsins sem samfélags á framfæri. Fólk sem hefur aðgang að tölvu og nettengingu getur tekið þátt í hefðum hópsins og þar með myndað hann.

Noyes bendir á að í okkar samtíma ekki ætti að skoða samfélög sem einsleita hópa. Einstaklingar í hópum og samfélögum eru margbreytilegir, þeir tengjast margvíslegum svæðum, geta myndast við að eiga sameiginlegt svæði, hugmyndir, notkun á tækni og þar fram eftir götunum, eitthvað sameiginlegt sameinar þá. Einstaklingar, kerfi eða umhverfi eiga þar að auki, að mati Noyes, í gagnvirku sambandi. Tilfinning fólks fyrir því að tilheyra hópi eða samfélagi myndast í samskiptum þess innbyrðis og við kerfið.¹⁷ Grundvallarskilgreiningin í ritgerðinni á hópnum sem nefndur er sófasamfélagið er studd af þeim orðum Noyes, en

¹² Þjóðfræðingurinn Henry Glassie segir að saga (e. *history*) sé listræn endurmótun efnis úr fortíðinni en sönn sem ekki fortíðin sjálf. Endurmótunin á að þjóna markmiðum framtíðarinnar. Glassie, Tradition, 176.

¹³ Oring, Thinking through Tradition, 220-239.

¹⁴ Oring, Thinking through Tradition, 220-239; Lowenthal, *The Heritage Crusade and the Spoils of History*; Handler og Linnekin, Tradition, Genuine or Spurious, 274; Noyes, Tradition: Three Traditions, 234; vaz da Silva, Tradition without End, 40-54.

¹⁵ Noyes, Group, 26-33.

¹⁶ Anderson, *Imagined Communities*, 1-7.

¹⁷ Noyes, Group, 26-33.

einnig þeirri tilgátu hennar að hugmynd um hóp sé afsprengi samskipta.¹⁸ Samskiptin búa til hugmynd einstaklinganna um að þeir tilheyri hópinum og einnig tilfinningin fyrir því að hópurinn sé það sem kallað er samfélag.

Skilgreiningar á öðrum hugtökum og viðbætur við skilgreininguna á hópi eða samfélagi koma fyrir jafnt og þétt í meginmáli þessarar ritgerðar þegar og eftir því sem við á. Sama má segja um kenningar og kynningu á kennismiðum. Undantekningin frá þessu er sá kafli sem fjallar um stöðu þekkingar á gestrisni. Þar ætla ég að gera gestrisnihugtakinu skil í fræðilegu samhengi eins og það hefur verið skilgreint hingað til.

KAFLARNIR Í HNOTSKURN

Á eftir þessum inngangskafla sem skoða ætti sem aðlögun lesenda að rannsóknarefninu mun ég í kafla tvö gera grein fyrir þeim aðferðum sem liggja rannsókninni til grundvallar. Þar kemur fram að rannsóknin er eigindleg viðtals- og þátttokurannsókn unnin út frá sjónarhorni félagslegrar mótnunarhyggju og fyrirbærafræði. Ég lýsi einnig í kafla tvö gögnunum sem liggja til grundvallar rannsókninni. Því næst geri ég grein fyrir stöðu þekkingar á gestrisnihugtakinu og rannsóknum á *Couchsurfing* í sérstökum kafla, þeim þriðja í röðinni. Smám saman mun koma fram að upplifun viðmælenda minna af gestrisni í sófaheimsóknum og sameiginleg reynsla þeirra er að mörgu leyti í takti við það sem eldri rannsóknir gefa til kynna en einnig er reynsla heimildarmanna minna og efnistök mín að nokkru leyti frábrugðin þeirri fræðilegu umræðu sem áður hefur farið fram, enda hefur gestrisni sem slík ekki verið mikið rannsökuð.

Í kafla fjögur verður vettvangurinn skoðaður rækilega til að gera grein fyrir aðstæðunum sem hafa áhrif á gestrisniupplifun viðmælenda minna í sófaheimsókn. Þar lýsi ég því samfélagi sem sófafélagar verða hluti af við að skrá sig á vefsíðuna *Couchsurfing*. Ég segi frá tilurð vefsíðunnar og hugmyndafræðinni að baki hennar og sófasamféluginu en einnig sérstöðu andrúmsloftsins í sófaheimsóknum. Kaflinn ber nafnið Sófaheimsóknir. Þar kemur fram að líta megi á gestrisni í sófaheimsókn sem viðbragð við og andóf gegn nokkrum ríkjandi viðmiðum í vestrænu samfélagi. Umræða um traust, ótta og áhrif hnattvæðingar er nokkuð fyrirferðamikil í þeim hluta þar sem þau hugtök lýsa og snerta reynslu viðmælenda minna af móttökum á ókunnugu fólki í sófaheimsóknum. Viðmælendur mírir tókust á við sinn eigin ótta og ótta annarra í upphafi sinna ferða. Óttinn verður ekki undanskilinn frá upplifun sófafélaga af gestrisni annarra í sófasamfélagi. Þessi kafli víesar einnig til kaflanna sem koma í framhaldinu því að meginþemun má finna í máli viðmælenda minna þar. Verða þau rakin og greind í framhaldinu og sett í fræðilegt samhengi.

---

¹⁸ Noyes, Group, 12. „The group is a product of interaction [...].“

Fimmti kafli beinist sérstaklega að því að viðmælendur mínir álíta gestrisni í sófaheimsókn samofna tilfinningu þeirra fyrir því að þeir verði hluti af margvíslegum hópum. Þar sem innganga í nýjan hóp er vörðuð ýmsum formlegum og óformlegum athöfnum skoða ég gestrisni sófasamfélagsins í ljósi kenninga um innvígsluathafnir út frá kennisetningum franska mann- og þjóðfræðingsins Arnold van Gennep og skoska mannfræðingsins Victor Turner.

Í sjötta kafla geri ég grein fyrir tækifærunum sem gestrisni býður til að mynda félagstengsl og félagslegt auðmagn. Meðal annars verður reynsla heimildarmanna minna sett í samhengi við hugmyndir franska félagsvísindamannsins Pierre Bourdieu. Þá mun koma í ljós með hvaða hætti sófafélagar hafa eftt með sér margvíslegan auð með gestrisni og þáttöku í sófasamféluginu. Um leið tókust þeir á við sjálfa sig, aðra og umhverfi sitt og sköpuðu sér sérstöðu í hlutverki gests eða gestgjafa. Merking og minningar verða til við að deila stund og stað með öðrum og heimildarmenn mínir líta á minningar sínar sem dýrmætar þrátt fyrir kynni þeirra við þann sem þeir hitta séu tímabundin og óvist sé að gestir og gestgjafar hittist aftur eftir að heimsókn líkur.

Í sjöunda kafla er gestrisni líkt við gjöf þar sem sú samlíking var iðulega samofin máli viðmælenda minna um upplifun þeirra af gestrisni sófafélaganna. Þá kemur skýrt fram að upplifun heimildarmanna minna af gestrisni í þessum aðstæðum byggir á hugmynd um að hana beri að endurgjalda með einhverjum hætti. Kaflinn sýnir fram á að líkt og gjafaskipti eru efnisleg eða óhlutbundin samskipti er gestrisni samskipti sem krefjast virkrar þáttöku allra sem koma. Þessi kafli er sá síðasti af meginmálinu, utan niðurstöðukaflans sem er áttundi kafli ritgerðarinnar þar sem samandregnar niðurstöðum kaflanna á undan er að finna.

Í viðauka er að finna mína eigin frásögn af þáttökunni og jafnframt greiningu á minni upplifun, en eðli málsins er þar tækifæri til að kafa dýpra en í huga viðmælenda minna. Viðaukinn er frábrugðinn öðrum köflum að því leyti en þar sem ég set hann ekki í beint fraðilegt samhengi er tónn hans annar en finna má í meginmáli ritgerðarinnar. Viðaukinn speglar þó margt af því sem þar kemur fram og ég álít hann ekki síður mikilvægan þrátt fyrir að hafa valið honum þennan stað.

RANNSÓKNARSPURNINGAR

Markmið rannsóknarinnar er að kanna upplifun gesta og gestgjafa af gestrisni í sófaheimsóknum og gera því skil hvenær, hvernig og hvers vegna upplifun af gestrisni verður til í þessu samhengi.

Upplifun sófafélaga verður greind með hliðsjón af því sem kemur fram á vefsíðunni *Couchsurfing.org* sem heldur utan um hópinn sem viðmælendur mínr tilheyra. Spurt er hvort og hvernig vefsíðan virkar sem taumhald eða mórandi þáttur fyrir gestrisnina sem sýnd er í sófaheimsókn, með hvaða hætti slík mótnum kemur fram og hvort slíkt taumhald hafi afleiðingar.

Rannsókn mínr leitast við að lýsa og skýra gestrisni út frá reynslu fólks af sófagestrisni, sinni eigin og annarra sófafélaga. Rannsakað verður hvort hægt sé að benda á kjarna þeirrar reynslu. Ætlunin er að varpa ljósi á upplifun af sófagestrisni, hvað fólk tekur sér fyrir hendur í þessu samhengi, spurt er hvað einkennir móttökur í sófasamfélaginu og hver reynsla viðmælenda minna er af gestrisni á þessum vettvangi. Þá verður einnig kannað að hvaða marki móttaka á ókunnugum gestum í sófaheimsóknum hefur áhrif á gest og gestgjafa. Samhliða kemur í ljós nokkuð af því sem telst ekki til gestrisni í sófaheimsóknum og hvernig móttökurnar megi skoða sem viðbragð við ástandi í umhverfi gesta og gestgjafa.

NÁLGUN, FRAMKVÆMD OG HEIMILDIR

Þekkingarfræðilegt sjónarhorn rannsóknarinnar einkennist af félagslegri mótnunarhyggju. Í samhengi ritgerðarefnisins þýðir það að gert er ráð fyrir að skilningur einstaklinga á gestrisni sé félagslega mótaður og gildi gestrisninnar og upplifun af henni þar af leiðandi breytileg eftir tíma og aðstæðum í nær- og fjærumhverfi. Aðstæður fólks í mismunandi löndum og *Couchsurfing* vefsíðan sjálf móta þannig vissan skilning á gestrisni sem getur verið frábrugðinn þeim skilningi sem fólk leggur í móttökur á annars konar gestum við aðrar aðstæður. Vefsíðan stuðlar að því að manneskjur um allan heim taki á móti ókunnugum vandalausum manneskjum frá ýmsum löndum sem biðja um gistingu og setur fram margvísleg viðmið í því sambandi.

Rannsóknin byggir á eigindlegri rannsóknarhefð sem er algeng nálgun í félags- og mannvísindum en eigindlegar rannsóknir eru ráðandi í þjóðfræði. Eigindlegar rannsóknir eru framkvæmdar þegar nálgast á tiltekið viðfang á víðfeðman hátt, þegar lýsa á reynslu fólks af því sem verið er að rannsaka og þegar töluleg gögn henta ekki til að svara þeim spurningum sem rannsakandi hefur í hyggju að svara. Í eigindlegri rannsókn er oft notast við opin viðtöl eða djúpviðtöl sem tekin eru við afmarkaðan fjölda viðmælenda, líkt og hér er gert. Jafnframt er stundum stuðst við margvísleg önnur gögn, svo sem ritaðar heimildir eða gögn úr þátttökuathugun.¹⁹ Rannsókn mín er viðtsrannsókn og þátttökuathugun sem meðal annars eru speglaðar í viðhorfum og taumhaldi vefsíðunnar sjálfrar og öðrum viðhorfum sem má telja algeng eða almenn. Nánar verður komið inn á hvaða gögn liggja til grundvallar þegar framkvæmd rannsóknarinnar verður lýst.

Rannsóknin er unnin út frá forsendum fyrerbærafræðinnar. Samkvæmt bandaríska aðferðafræðingnum John W. Creswell mótað fyrerbærafræðin út frá hugmyndum þýska stærðfræðingsins Edmund Husserl frá því í byrjun 20. aldar en fleiri hafa komið að móton fræðanna síðan.²⁰ Fyrerbærafræðin gerir ráð fyrir, samkvæmt Steinar Kvale og Svend Brinkmann sem báðir eru sálfræðingar við háskólann í Århus, að dagleg reynsla fólks af fyrerbærum og hugtökum móti skilning þess á þeim.²¹ Fyrerbærið í rannsókn minni er gestrisni í sófasamfélagi. Ég og viðmælendur mírir eignum sammerkt að hafa af henni margvíslega reynslu.

---

¹⁹ Creswell, *Qualitative Inquiry & Research Design*, 47- 48.

²⁰ Creswell, *Qualitative Inquiry & Research Design*, 77.

²¹ Kvale og Brinkmann, *InterViews*, 26.

Samkvæmt fyrirbærafræðilegri nálgun er hægt að finna og lýsa inntaki eða kjarna þess fyrirbærис sem rannsakað er með því að greina upplifun og notkun fólks á því,²² þar eð sú merking sem fyrirbærunum er gefin fylgir máli og athöfnum fólks. Kvale og Brinkmann telja æskilegt að sá sem rannsakar geri rækilega grein fyrir sér, viðhorfum sínum og aðkomu sinni að rannsókninni því að rannsakandinn sé aðalrannsóknartækið í eigindlegri rannsókn.²³ Það mun ég því gera hér rétt á eftir, en þar sem rannsóknin er blanda af viðtals- og þátttokurannsókn er hinn gullni meðalvegur sérlega vandrataður hvað skilum á minni eigin reynslu varðar. Í flestum köflum meginmáls leitast ég að halda lýsingum á minni eigin reynslu nokkuð í skefjum svo að skoðanir og upplifun viðmælenda minna og gesta njóti sín sem best, ekki síst vegna þess að í fyrirbærafræðilegum rannsóknum er lögð áhersla á að rannsakandi haldi sínum eigin skoðunum til hlés²⁴ en geri þess í stað ítarlega grein fyrir minni upplifun af gestgjafahlutverkinu í viðauka.

Hlutverk mitt sem rannsakanda í þessari rannsókn, fyrir utan að afla gagnanna og spryja spurninga, er að lýsa og túlka með gagnrýnum hætti orð og athafnir viðmælenda minna og gesta. Ég mun lýsa og greina kjarna í upplifun þeirra ásamt því að gera grein fyrir minni eigin reynslu. Sameiginlegir þræðir úr viðtolunum, þáttökunni og lýsing mín og viðmælenda minna af reynslu okkar af gestrisni skapar þann skilning sem miðlað er í ritgerðinni. Kjarna fyrirbærисins (sem ber ekki að skilja sem algildan sannleika heldur afstæðan og háðan tíma, rými, viðmælendum og mér sem túlkanda) greini ég með því að draga fram áberandi sameiginlega þræði sem koma fram í viðtolunum og öðrum þeim gögnum sem liggja til grundvallar þessari rannsókn²⁵ og stýra þræðirnir kaflaskipan og efnistökum.

MÍN AÐKOMA OG AFSTAÐA TIL VERKEFNISINS

Það er margt líkt með mér og herra Palomar sem lesendur lásu um í upphafi inngangsins, sérstaklega hvað varðar undrun yfir hversdagslegum hlutum. Ég er þó ekki karlmaður á sextugsaldri með há kollvik eins og ég ímynda mér herra Palomar heldur hvít kona um fertugt, kennari, myndlistarkona og verðandi þjóðfræðingur. Framan af ritgerðarskrifum var ég einstæð þriggja barna móðir sem bjó á höfuðborgarsvæðinu. Við lok ritgerðarinnar var ég ekki lengur einstæð og börnin orðin fimm til sex eftir því hvernig talið er, ég var flutt í sveit og hafði tekið að mér starf sem skólastjóri fámenns grunnskóla.

Eftir að hafa ígrundað gestrisni í listsköpun minni í um eitt ár áður en ég hóf nám við þjóðfræðideildina í Háskóla Íslands árið 2011 hafði ég komist að þeirri niðurstöðu að ég skildi

²² Creswell, *Qualitative Inquiry & Research Design*, 76-77.

²³ Kvale og Brinkmann, *InterViews*, 166.

²⁴ Kvale og Brinkmann, *InterViews*, 326.

²⁵ Creswell, *Qualitative Inquiry & Research Design*, 76-77.

engan veginn hvað gestrisni væri. Ég undraðist að ég skildi ekki nákvæmlega hvað fólk meinti þegar það hafði á orði að þessi eða hinn væri gestrisinn og af hverju enginn virtist segja það um sjálfan sig. Mest undrandi var ég þó á því að hægt sé að kinka samþykkjandi kolli þegar talað er um gestrisni sem lyndiseinkunn hópa og jafnvel heilla þjóða. Að gestrisni Íslendinga væri nokkuð sem átti að fá hjól atvinnulífsins til að snúast hratt og örugglega hérlandis fannst mér benda til að gestrisni væri pólitískt viðfang, samviskusþurning og orð sem notað var sem stýritæki í fjölmíðlum. Mér þótti greinilegt að allt tal um gestrisni í dagblöðum tengdist fjárveitingum og ýmsum hagsmunadilum atvinnulífsins hérlandis. Í tvö ár þar áður hafði ég lesið fornkvaðin Hávamál reglulega, en stór hluti þeirra kallast gestabálkur. Kvæðin eru sögð gefa til kynna að í huga forfeðra okkar hafi verið mikilvægt að taka vel á móti gestum.²⁶ Svo er enn í dag og vísbendingar um það margar og úr misjöfnum áttum. Til að mynda hafa fréttamenn dagblaða bent Íslendingum á að það sé mikilvægt að Íslendingar séu gestrisnir í garð erlendra ferðamanna og að löng hefð sé fyrir gestrisni hérlandis. Ég hef auk þess heyrta ábendingar um mikilvægi gestrisninnar úr nokkrum predikunarstólum undanfarin ár en þar fyrir utan má finna ógrynni eldri og nýlegra bóka með leiðbeiningum um hvað fólk eigi að gera til að sýna öðrum gestrisni í veislum eða á mannamótum. Þessi rit eiga það sammerkt með ýmsum skáldsögum, ævisögum og minningargreinum að þar er gestrisni oftar en ekki lýst sem sérstakri dyggð eða eiginleika. Gestrisni í þessum heimildum virðist fólginn í einhverju því sem gestgjafinn gerir, jafnvel vera beinlínis í eðli hans og virðist oftast vera á hans ábyrgð.

Ástæða fyrir undrun minni er líklega sú að ég hef helst upplifað gestrisni í tilviljanakenndum aðstæðum, þegar væntingar mínar hafa ekki verið miklar og þegar móttökur hafa farið fram úr væntingum mínum. Oft hefur mér einnig fundist gestrisni tengjast því að hafa tíma til að eiga góða stund með öðrum, hvort sem ég er gestur eða gestgjafi. Gleði og hlýja annarra í heimsókn einkennir mína eigin upplifun af gestrisni þeirra. Gerð og fjöldi kökusorta hefur mér þótt skipta minna máli.

Leiðbeinandi minn, Valdimar Tr. Hafstein, kom með þá hugmynd að ég myndi skoða gestrisni í tengslum við *Couchsurfing* vefsíðuna. Mér hugnaðist það ágætlega í fyrstu, en eftir því sem á leið leist mér enn betur á vettvanginn. Fyrst og fremst vegna þess að það verður að teljast líklegt að notendur síðunnar geti upplifað gestrisni á ferðalögum sínum. Það virðist líka sem þeir sem opni heimili sitt fyrir ókunnugu fólki hljóti að teljast gestrisnar manneskjur. Þátttakan er valfrjáls og væntanlega til komin af fúsum og frjálsum vilja fólks, gestgjafinn er í einhvers konar sjálfboðastarfi og svo er til staðar óvissupáttur því gestur og gestgjafi þekkast

²⁶ Gísli Sigurðsson, Hávamál; Heimir Pálsson, *Heimur Hávamála*.

lítið sem ekkert áður en þeir hittast. Þar fyrir utan fara ekki fjármunir á milli gesta og gestgjafa sem myndi breyta samskiptum þeirra í viðskiptasamband.

Ég hef ekki gist á vegum síðunnar sjálf en þó gist hjá ókunnugum eftir ábendingum frá vinum og kunningjum erlendis. Að fá gistingu hjá ókunnugum hefur verið skemmtileg leið til að kynnast þeim sem ég hef hitt en í þeim heimsóknum hafa myndast tengsl sem hafa leitt af sér langvarandi vináttu. Frá marsmánuði ársins 2013 tók ég svo virkan þátt í sófasamféluginu, en þá bauð ég fram sófann minn á *Couchsurfing* vefsíðunni. Í kjölfarið tók ég á móti gestum og framkvæmdi þáttökuhluta rannsóknarinnar. Í annan tíma hef ég ekki haft reynslu af móttöku á bláókunnugum næturgestum, fyrir utan örfá skipti þegar ég hef verið beðin eða séð mig knúna til að hjálpa fólki sem vegna veðurs eða sérkennilegra aðstæðna hefur þurft á skjóli að halda. Móttaka á ókunnugu fólki í þáttökurannsókninni var því svo að segja ný reynsla fyrir mig. Ég mætti henni fyrst og fremst með tilhlökkun ásamt væntingum um að fá enn betri innsýn í hlutverk gesta og gestgjafa, en eðli málsins samkvæmt varð þátttakan stór hluti af hversdegi mínum sumarið 2013. Það sumar breyttust einnig margir aðrir hlutir í mínu lífi. Ég flutti af höfuðborgarsvæðinu þar sem flestir í fjölskyldu minni búa, í lítið þorp úti á landi þar sem ég þekkti fáa. Breytingin gaf mér tækifæri til að spegla gestrisnina sem ég rannsakaði í skorti á félagsskap sem ég upplifði sem aðkomumanneskjá á nýja staðnum.

Búsetan hafði mikið um það að segja hvernig ég upplifði móttökur á gestum mínum og hafði áhrif á löngun mína til að taka á móti gestum. Ég hafði það að markmiði í þáttökurannsókninni að reyna á ýtrastu mörk mín og víkka út þægindarammann. Því reyndi ég að vera opin fyrir öllu því sem gerðist og öllum þeim sem komu inn um dyrnar. Það kom á daginn að þátttakan reyndist gott tæki til sjálfsskoðunar sem og speglunartæki á fordóma sem ég vissi ekki að ég hafði. Til dæmis kom ég sjálfri mér á óvart þegar ég stóð mig að því að finnast nokkrir af þeim sem sendu mér beiðni „of“ eitthvað. Of trúðir, of tattúveraðir í framan eða of grimmdarlegir! Þátttakan gerði mér vel grein fyrir mínum eigin fordómum í garð annarra og var lærðómsrík fyrir mig í víðum skilningi.

FRAMKVÆMD RANNSÓKNAR

ÖFLUN GAGNA

Viðtalsrannsóknin byggir að mestu leyti á viðtölum við notendur *Couchsurfing* vefsíðunnar þar sem þeir lýsa upplifun sinni og reynslu af móttökum í sófaheimsókn. Viðtalshlutinn samanstendur af fimmtán viðtölum en fjórtán þeirra voru tekin við viðmælendur augliti til auglitis og vörðu í um það bil eina klukkustund hvert. Það gera því um það bil fjórtán klukkustundir af viðtölum við sextán einstaklinga sem ég hitti á tímabilinu frá apríl 2012 til ágúst 2013. Í sex tilfellum átti ég við viðmælendur mína óformlegri samtöl/samskipti eftir fyrsta viðtalið þar sem nánari upplýsingar komu fram. Viðtalsgögn þessi samanstanda af hartnær fimmhundruð síðum af viðtalsnótum. Að auki sendi ég einum af upphafsmönnum *Couchsurfing* vefsíðunnar fyrirspurn en samskipti við hann fóru fram í gegnum tölvupóst.

Best er að lýsa því hvernig ég nálgaðist viðmælendur sem opnu boði eða aðferð með blandaðri tækni. Iðulega var það tilviljun sem réði því hvernig tengsl við viðmælendur komust á. Oft hafði ég samband við fólk sem kunningjar mínir eða félagar bentu á en stundum bentu viðmælendur mínir á hentuga viðmælendur, líkt og þegar snjóboltaaðferð er notuð. Í eitt skipti hafði ég samband við viðmælanda eftir að hafa skoðað *Couchsurfing* vefsíðuna. Kosturinn við þessa blönduðu aðferð við að nálgast viðmælendur er að hér miðla ólíkir einstaklingar reynslu sinni. Þeir heimildarmenn sem bentu á aðra vísuðu oftar en ekki á ferðafélaga sína. Þegar slík tengsl voru til staðar mætti segja að upplifunin af reynslu þeirra hafi verið samhæfð að nokkru leyti. Það er að segja að þó svo að hver einstaklingur sé einstakur og upplifi ekki það sama og einhver annar getur viðhorfið til upplifunarinnar mótað í sameiginlegrí úrvinnslu þeirra og samræðum eftir að upplifunin hefur átt sér stað. Heimildarmenn mínir eru hvorki á sama aldri né af sama kyni og búa ýmist í sveit eða borg í ýmsum löndum. Menntun þeirra og störf eru auk þess mismunandi og því má líta á hópinn sem fjölbreyttan. Það er fyrst og fremst reynsla þeirra af þáttökunni í sófasamféluginu sem er sameiginleg.

Til eru margir sambærilegir vefir á borð við *Couchsurfing.org* og vefsíðan sjálf réði ekki úrslitum um hæfni viðmælenda til að lýsa gestrisni í aðstæðum þar sem ókunnugir hittast. Frekar var það yfirlýstur vilji til að vera í hlutverki ókunnugs gests eða gestgjafa og þann vilja hafa fleiri en þeir sem skráðir eru á þessa vefsíðu. Hjónin Hlíf Sigurðardóttir og Agnar Leví eru ekki félagar í sófasamféluginu heldur tilheyra þau sambærilegum samtökum sem nefnast *Servas*. Viðtalið við þau víkur frá þeirri meginreglu að heimildarmenn mínir séu skráðir notendur á *Couchsurfing* og er þar af leiðandi ekki nothæft sem heimild fyrir kaflann um innvígslu í sófasamfélagið, en að öðru leyti er móttaka á gestum á vegum *Servas* með sambærilegu sniði og hjá sófagestgjöfum. Þar sem reynsla og viðhorf Agnars og Hlífar er

mikilvægt framlag til rannsóknarinnar og á margan hátt sambærilegt því sem annars kemur fram eru þau talin með í viðmælendahópnum.

Eigindlegar rannsóknir gera ráð fyrir að gögnin sem aflað er móti rannsóknina um leið og hún er framkvæmd. Viðtalsramminn var því mótaður fyrir hvert viðtal með tilliti til þess sem kom fram sem sérstakt eða áhugavert spor í viðtalinnu á undan án þess þó að meginstoðir rammans breyttust. Viðtölin eru merkt frá 0 upp í 14 eftir þeirri röð sem þau voru tekin en viðtalið við Agnar og Hlíff er merkt 0 þar sem um framangreint frávik er að ræða. Merkingarnar a, b og c fyrir aftan tölustafina gefa til kynna að a sé fyrsta viðtal við viðmælanda og b eða c merkir að um eftirfylgnisviðtal eða nótur úr síðari samskiptum mínum við hann sé að ræða.

Heimildarmönnum mínum er hægt að skipta í two hópa, annars vegar gesti og hins vegar gestgjafa. Tíu viðtöl eru viðtöl við gestgjafa sem hafa tekið á móti ókunnugum sófagestum en gestirnir voru í öllum tilfellum erlendir ferðamenn. Tíu viðtöl lýsa upplifun viðmælenda minna í hlutverki gests. Misræmið, tíu gestgjafar og tíu gestir en fjortán viðtöl við notendur síðunnar, gefur til kynna að nokkrir heimildarmenn tilheyra báðum hópum, hópi sófagesta og sófagestgjafa. Það þýðir þá einnig að sumir hafa einungis nýtt sér sófaheimsókn til að þiggja gistingu en aðrir hafa eingöngu tekið á móti öðrum. Fjórir hafa eingöngu farið sem gestir en fjórir hafa aðeins tekið á móti gestum. Gögnin hafa verið greind með tilliti til hópanna tveggja — gesta og gestgjafa — og greiningin lýtur að reynslu þeirra af hlutverkunum og merkingunni sem þeir ljá upplifun sinni.

Eins og áður sagði kviknaði hugmyndin að vettvangi rannsóknarinnar árið 2011, nánar tiltekið síðla vetrar það ár. Markviss öflun gagna hófst hins vegar í janúar 2012 þegar ég skráði mig sem óvirkan meðlim síðunnar. Frá þeim tíma hef ég fylgst með þróun hennar og þeim viðhorfum sem þar koma fram. Jafnt og þétt hafa breytingar orðið á uppbyggingu og umsýslu vefsíðunnar sem ég hef skráð hjá mér en einnig hef ég fengið tilkynningar um breytingar sendar óumbeðið. Að auki hef ég fylgst með samtölum fólks um breytingarnar á vefsíðunni *Youtube* og annars staðar. Gögn sem tengast vefsíðunni hef ég greint og skráð í sérstaka dagbók allt frá því að ég skráði mig og þar til í desember 2013.

Fyrir utan viðtöl og gögn af síðunni ásamt öðrum gögnum sem tengjast henni, til að mynda á fésbókarsíðu samtakanna og úr dagblöðum, hef ég sjálf verið þáttakandi eins og áður sagði en á tímabilinu frá mars 2013 til ágúst sama ár skráði ég mig sem virkan sófafélaga sem tæki á móti fólk. Þar brá ég mér í hlutverk gestgjafa og tók á móti ellefu sófagestum. Þann tíma hélt ég rannsóknardagbók þar sem ég gerði grein fyrir upplifun minni, athöfnum og þeim atburðum sem gerðust. Sú dagbók er sextíu síður.

Á þátttökurannsóknartímabilinu fékk ég fimm heimsóknir á mánaðarlöngu tímabili í júlí og ágúst en hver heimsókn varði í einn til two sólarhringa. Í fjórum þessara heimsókna ferðuðust tveir eða fleiri gestir saman. Mér bárust fleiri beiðnir í júlí og ágúst, en ég treysti mér ekki til að taka á móti fleirum þá þar sem heimsóknirnar stefndu í að safnast á sömu dagana. Að auki höfðu þrettán aðrir boðað komu sína og ég samþykkt að taka á móti þeim á átta mismunandi dögum á tímabilinu frá apríl og út ágúst. Ég afboðaði tvær heimsóknir vegna ferðar til Reykjavíkur og flutninga í lok ágúst en í hin sex skiptin féllu þær niður þar sem væntanlegir gestir breyttu ferðatilhögun sinni. Þá var fyrirséð að heimsóknir þeirra myndu dragast svo mjög að þær myndu rekast á heimsóknir annarra sófafélaga eða ættmenna minna sem einnig létu sjá sig á tímabilinu.

Þó svo að heimsóknirnar hafi ekki verið fleiri en fimm og ellefu manns hafi komið í heimsókn urðu samskiptin við meðlimi sófasamfélagsins mun umfangsmeiri en þessar tölur gefa til kynna. Í heildina sendu þrjátíu og níu manneskjur mér formlega beiðni um gistingu á tímabilinu. Flestir ætluðu sér að koma í fylgd með einum eða fleirum. Í eitt skipti bað tólf manna hópur um gistingu. Afskaplega mismunandi var hversu ákveðnir ferðamennir voru í að heimsækja landið, hvað þá landshlutann þar sem ég bjó. Sumar beiðnir voru því óraunhæfar og mættu flokkast sem daður við möguleika. Ef ég neitaði beiðnum var það fjöldi gesta eða tímasetningin sem hentaði alls ekki utan tveggja skipta þar sem mér leist ekki á fólkvið.

Fyrir utan formlegar beiðnir sem ég samþykkti og aðrar sem ég svaraði með nei eða kannski, barst mér fjöldinn allur af skilaboðum í skilaboðakerfi *Couchsurfing*. Þá var beðið um gistingu eða eitthvað annað. Mjög algengt var að fólk bæði um upplýsingar um skemmtilega staði til að skoða á Íslandi. Ég hafði fyrir almenna reglu að svara ekki tölvupóstum með slíkum fyrirspurnum. Stundirnar sem fóru í að svara fólk og lesa bréf voru ófáar og það verður að viðurkennast að það kom fyrir að ég spurði sjálfa mig hvort ég væri eins konar einkaferðaskrifstofa fyrir fólk sem nennti ekki að afla sér ferðaupplýsinga á netinu eða úr bókum. Pessi örfáu augnablik þar sem tilætlunarsemi ferðamanna pirraði mig örlítið gleymdust þó fljótt því að ég hafði ómælda ánægju af þátttökunni og tel hana meðal annars hafa stuðlað að því að ég upplifði hvenær ég sjálf taldi mig gestrisna og hvenær ekki.

Þátttakan í sófasamféluginu leiddi margt í ljós sem ég hefði ekki getað numið af vefsíðunni eða viðtolunum. Engu að síður eru það fyrst og fremst viðmælendur mínr og ekki síður gestir mínr sem dýpkuðu skilning minn á hugtakinu gestrisni. Hér fyrir neðan verða þeir kynntir ásamt því að ég lýsi aðdraganda viðtalanna.

VIÐMÆLENDUR

Viðmælendur mírir koma fram undir eigin nafni í ritgerðinni sem er í samræmi við vinnulagshefð þjóðfræðinnar. Þeir hafa allir gefið munnlegt og skriflegt samþykki sitt fyrir notkun á samtölum okkar í rannsókninni. Enginn þeirra hefur óskað eftir nafnleynd eins og þeim var gefinn kostur á. Ég hef haft fyrir reglu að senda viðtölin uppskrifuð til þeirra til að gefa þeim kost á að leiðréttu það sem þeir hafa sagt en eftir á ekki viljað láta koma fram. Þá gafst þeim einnig tækifæri til að bæta einhverju við ef vilji þeirra stóð til þess. Ætlunin var að eyða hvorki upptökum né viðtalsnótum eftir skráningu og ritgerðarskrif og er viðmælendum mínum kunnugt um það enda hafa þeir gefið leyfi til að ég noti viðtölin áfram í framtíðarrannsóknum mínum á gestrisni. Hljóðupptökur þessar eru þó því miður afmáðar þar sem tölvan mín féll saman haustið 2013. Sem betur fer var aldrei nein hætta á ferðum þó svo að þetta hafi svo sannarlega verið tæknilegt áfall. Mögulegt reyndist að endurheimta uppskrifaðar viðtalsnótur allra viðtalanna. Viðtalsnóturnar eru í minni vörsu á tölvutæku formi og útprentaðar og verða áfram eftir að rannsókn lýkur. Verði breytingar á vörluaðila viðtalanna tel ég eðlilegt og rétt að haft verði samband við viðmælendur og þeir beðnir um leyfi fyrir slíkri breytingu. Rannsóknin hefur verið tilkynnt til Persónuverndar.²⁷

Fyrsti viðmælandi minn var Sigurður Atlason (f. 1961), ógiltur ferðamálafrömuður og safnstjóri búsettur á Hólmavík. Leiðbeinandi minn benti mér á að ræða við Sigurð í apríl árið 2012 eftir að Sigurður lýsti á fésbókarsíðu sinni að hann væri þáttakandi í *Couchsurfing*. Þarna í upphafi var ekki algengt að fólk í kringum mig vissi hvað *Couchsurfing* væri og ég hafði gert ráð fyrir að þurfa að finna viðmælendur beint af síðunni frekar en af afspurn eða eftir ábendingum vina eða félaga minna. Sigurður tók eins og allir mírir heimildarmenn vel á móti mér en viðtalið fór fram á Galdrasafninu á Ströndum að aflokinni dýrindis máltíð sem við Sigurður útbjuggum í sameiningu í eldhúsinu á safninu. Hann gaf greinargóða lýsingu á þáttöku sinni í sófasamféluginu og viðhorfum sínum til þess. Á þeim tímapunkti hafði hann verið meðlimur í rúmt ár og tekið á móti áttatíu gestum yfir vetrartímann.

Um svipað leyti minntist móðir mír á konu sem hún þekkti sem hafði sagt frá ferðalögum þar sem hún gisti hjá ókunnugum. Ég hafði samband við þá konu en hún baðst undan viðtali, þó ekki án þess að benda mér á að ræða við Agnar Leví (f. 1940) bóna í Hrískoti í Húnvatnssýslu þar sem hann væri sérlega gestrisinn maður að hennar mati. Ég hringdi umsvifalaust norður og þar sem ég átti leið um Norðurland stuttu síðar var afráðið að ég myndi koma við hjá Agnari og konu hans Hlíf Sigurðardóttur (f. 1946). Meðferðis í förinni voru synir mírir tveir, þá fjögurra og fimm ára. Drengirnir sváfu í bílnum meðan á sjálfu

²⁷ Rannsóknin hefur tilvísunarnúmerið S6487/2013/HGK.

viðtalinn stóð en það var tekið samtímis við þau hjón við eldhúsborðið í Hrísárkoti. Í það minnsta fjörtán sortir voru á borðinu, kökur, smákökur, brauð og kaffi en við áttum saman skemmtilega stund þar sem þau tvö lýstu til skiptis reynslu sinni af móttökum á ókunnugum gestum og gestrisnihugtakinu. Reyndar er vert að nefna að það að taka viðtal við hjón hefur kosti og galla. Kosturinn er sá ef marka má þetta viðtal að margar hugmyndir koma upp og samtalið er líflegt, en gallinn helstur að samskiptamynstur og mögulegir valdaleikir milli hjóna eða fólks sem þekkist vel og þarf svo að búa saman áfram getur gert það að verkum að hvorugur aðili segir hug sinn allan. Agnar og Hlíf áttu það til að leiðréttu hvort annað og grípa orðin á lofti, sem bæði erfiðar skráningu og úrvinnslu viðtalsins. Það mætti segja að þau hafi verið líttill rýnhópur og viðtalið við þau var því lærðómsríkt fyrir mig, sérstaklega þar sem það var svo framarlega í röðinni. Ég forðaðist þó í framhaldinu markvisst að taka viðtöl við hjón eða pör saman. Agnar og Hlíf höfðu verið meðlimir í Servas samtökunum frá því á sjöunda áratugnum og tekið á máti á að giska, eitthvað í kringum tvö hundruð manns, að eigin sögn. (Hluti af því fólk voru ókunnir ferðamenn sem þau höfðu komust í kynni við úti á malarveginum í afskekktri sveitinni). Á lítilli mynd á eldhúsveggnum þar sem við spjölluðum saman stóð „Vel skal fagna góðum gesti“ og þaðan er titill ritgerðarinnar fenginn. Eftir viðtalið við þau heiðurshjón í Hrísárkoti gerði ég ekki sérstaklega ráð fyrir að taka fleiri viðtöl í bili enda lá leið míni þennan dag austur á Borgarfjörð eystri þar sem ég gerði ráð fyrir að mála fjöll, fólk og álfa næsta mánuðinn.

Á Borgarfirði eystra komst ég í kynni við fólk sem þekkti til ungrar konu sem hafði stuttu áður farið í heimsreisu með vinkonum sínum. Konan er Steinunn Káradóttir (f. 1991) og varð hún þriðji viðmælandi minn. Steinunn er til sjós yfir sumartímann á bát föður síns, hún hefur lokið stúdentsprófi og var ekki viss um hvað hún vildi læra meira þegar viðtalið fór fram. Steinunn hefur einungis farið sem gestur og var það nýr útgangspunktur fyrir mig hvað snerti viðtalsrammann þar sem fyrri viðmælendur höfðu einungis tekið á móti gestum. Eftir viðtalið benti Steinunn mér á að tala við vinkonu sína og jafnoldru, Freydísi Eddu Benediktsdóttur (f. 1991), en þær höfðu ferðast og tekið þátt í sófasamfélaginu saman. Líkt og Steinunn hafði Freydís litla reynslu af því að taka á móti gestum. Þó hafði hún tekið á móti tveimur gestum áður en þær fóru í heimsreisuna.

Freydís benti mér á að tala við Þráin Sigvaldason (f. 1970). Þráinn bjó ásamt syni sínum á Egilsstöðum. Hann hefur sinnt ýmsum störfum, þar á meðal verið umsjónarmaður félagsmiðstöðvar, starfað í leikhúsum, og fyrir Slysavarnarsveit Landsbjargar. Þráinn hafði verið skráður á vefsíðuna í tæplega þrjú ár og taldi að hann hefði tekið á móti um sextíu gestum á því tímabili en hafði ekki farið sem gestur. Viðtalið við hann var tekið á Borgarfirði

en síðan það fór fram höfum við bæði flutt þangað. Frá því að ég flutti hef ég oft talað við hann og Steinunni um sófasamfélagið og fylgst með áframhaldandi þátttöku þeirra í því.

Haustið 2012 skráði ég mig í námskeiði „Eigindlegar rannsóknaraðferðir I“ við Háskóla Íslands, og sá þar að ég hafði verið á réttu róli með viðtalstækni mína í fyrri viðtölum. Í tengslum við verkefnavinnu námskeiðsins tók ég viðtal við Trausta Dagsson (f. 1980) en við Trausti erum samnemendur í meistaránáminu í þjóðfræði. Ég hafði nokkru áður frétt af þátttöku Trausta í sófasamféluginu en beðið eftir hentugum tíma fyrir viðtal. Hann og eiginkona hans höfðu bæði tekið á móti fólki og farið sem gestir. Upphaflega skráðu þau sig saman og tóku á móti gestum en höfðu síðar þegið gistingu saman og hvort í sínu lagi. Því tók ég einnig viðtal við eiginkonu Trausta, Lilý Erlu Adamsdóttur (f. 1985), nema í Listaháskólanum og Myndlistaskóla Reykjavíkur. Viðtalið við Trausta fór fram á heimili fjölskyldunnar en saman eiga þau einn ungan son. Mánuði eftir viðtalið við Trausta hitti ég Lilý á kaffihúsi í miðbæ borgarinnar og við áttum gott spjall. Viðtölin við þau tvö voru um margt ólík þó svo að hluti af reynslu þeirra af sófaheimsóknum hafi verið sameiginleg. Þau höfðu bæði reynslu af því að vera sófagestir og gestgjafar en Lilý hafði meiri reynslu af því að fara sem gestur. Hvort um sig voru þau greinargóð í lýsingum og deildu skoðunum og reynslu án nokkurra vandkvæða. Þar sem kunningsskapur hefur myndast á milli mín og Trausta í gegnum nám okkar hafa sófaheimsóknir nokkrum sinnum borið á góma í samtölum okkar. Upplýsingarnar sem þar hafa komið fram hafa dýpkað viðtalið við hann og innsýn mína.

Eftir þessa viðtalstörn liðu tæpir þrír mánuðir þar sem engin viðtöl voru tekin. Þá afréð ég að taka viðtal við frænda minn, Sverri Eðvald Jónsson (f. 1992), en hann var á leið í heimsreisu ásamt kærustunni Kristínu Jezorski (f. 1992). Þau voru nýlega skráð á *Couchsurfing* og hugðust fara saman í sófaheimsóknir. Á þessum tímapunkti voru þau nýútskrifuð úr menntaskóla og vildu hvíla sig á skólastetu. Ferðalagið var í þeirra huga tækifæri til að upplifa og læra eitthvað nýtt. Viðtölin við þau hafa sérstöðu þar sem ég þekki Sverri og fjölskyldu hans sérstaklega vel og þau eru tekin fyrir og eftir heimsóknir þeirra. Þar sem sófaferðalög voru ný fyrir parinu hafði ég einstakt tækifæri til að öðlast innsýn í væntingar þeirra áður en þær mótuðust af upplifun þeirra af fyrribærinu. Sérlega mikilsvert er einnig að þau samþykktu að skrifa niður upplifun sína af gestrisni í sófaheimsóknunum. Sverrir gaf greinargóða lýsingu á heimsóknum sem þau fóru í og sú lýsing er aðgengileg á bloggsíðu sem hann setti upp eftir heimkomuna. Líkt og í tilfelli viðtalanna við Trausta og Lilý voru fyrstu viðtölin við Kristínu og Sverri tekin sitt í hvoru lagi með um mánaðar millibili.

Þegar leið að apríl 2013 var ég komin í samband við Kötlu Hólm (f. 1987) en samkvæmt ábendingu frá samnemanda mínum er hún mjög virkur sófafélagi. Katla tók á móti

mér á heimili sínu og fimm ára sonar hennar, en þau búa í Reykjavík þar sem Katla starfar við gæslu á börnum í skólaseli. Katla stundaði einnig nám í heimspeki við Háskóla Íslands á þessum tíma. Viðtalið við hana reyndist mikilvægt þar sem hennar sýn var nokkuð frábrugðin sýn annarra viðmælenda minna. Kærasti Kötlu var til staðar í stofunni þar sem viðtalið fór fram og það voru nokkur atriði sem ég ákvað að spryrja ekki um vegna veru hans á staðnum, en ég bað Kötlu um að hitta mig aftur eftir viðtalið. Það vildi síðan þannig til að hún varð fyrsti sófagestur minn um sumarið og í þeirri riflega sólarhrings löngu heimsókn gafst okkur gott tækifæri til að fara djúpt í saumana á hennar upplifun af sófaheimsóknum þar sem hún hefur farið sem gestur og verið gestgjafi.

Eftir viðtalið við Kötlu veitti Ragnhildur Helga Hannesardóttir (f. 1990) mér viðtal um mánuði síðar. Það fór fram í Grasagarðinum í Reykjavík. Kunningjakona míni benti mér á að hafa samband við Ragnhildi eftir að hún frétti hvað ég var að fást við. Ragnhildur bjó ein með foreldrum sínum, hafði farið sem gestur en einnig tekið á móti mörgum gestum. Bæði hitti hún suma til skrafs á kaffihúsum og tók á móti öðrum í gistingu. Ragnhildur hafði þá fyrir nokkru, að sögn kunningjakonu minnar, eignast kærasta. Ást þeirra hafði einmitt kviknað í sófaheimsókn.

Sunnu Jónsdóttur (f. 1988) tók ég upp í bíl minn þegar ég var á ferðalagi um Suðursveit í mars 2013. Við spjölluðum saman á leiðinni og í seinni hluta ferðarinnar, sem lá til Stöðvarfjarðar þar sem hún býr ásamt kærasta sínum, sagði ég henni hvað ég var að fást við. Það kom upp úr dúrnum að hún var skráður sófafélagi og hafði verið gestur í sófaheimsókn. Reynsla hennar er einstæð þar sem hún hefur eingöngu þegið gistingu hérlandis undir vissum kringumstæðum eins og mun koma fram. Við Sunna skiptumst á nokkrum tölvupóstum eftir þetta ferðalag. Hún svaraði spurningum mínum og las yfir það sem ég hafði skrifað varðandi reynslu hennar, en ég hafði ekki haft upptökutækið með í bílnum þegar við hittumst, enda ekki átt von á þessu tækifæri til viðtals.

Þegar leið að júlí fannst mér eins og ég þyrfti að ná tali af fleiri heimildarmönnum þó svo að þei væru orðnir þrettán. Ég hafði gert ráð fyrir að komast í kynni við viðmælendur í gegnum heimsóknir gesta í þátttokurannsókninni sem nú var hafin en þá virtist sem engir gestir fyrir utan Kötlu væru væntanlegir. Ég hafði því samband við Mariu Valle (f. 1980) sem bjó í eins og hálfss tíma akstursfjarlægð frá mér fyrir austan. Maria virtist vera virkur sófafélagi á Austurlandi og hafa mikla reynslu af þátttokunni. Kom það á daginn þegar við hittumst í gróðurstöðinni að Vallanesi, fagurt sumarkvöld í júlí. Hún hefur farið í og boðið upp á sófaheimsóknir frá upphafsárum vefsíðunnar, er upphaflega fædd á Spáni en hafði verið búsett hérlandis til tveggja ára. Viðtalið við hana fór fram á ensku. Ég hef tekið mér það leyfi

að fallbeygja nafn hennar líkt og um íslenskt nafn sé að ræða í ritgerðinni. Að öðru leyti nota ég nöfn erlendra gesta og fræðimanna óbeygð.

Af gestum mínum úr þáttökurannsókninni tók ég einungis afmarkað viðtal við ein hjón, með upptökutæki mér til aðstoðar, þau John og Sheena Grummitt frá Bretlandi. Eru þau á fimmtugsaldri. Viðtalið fór fram á dvalarstað mínum á Borgarfirði í ágúst árið 2013. Það var að frumkvæði John að ég kveikti á upptökutækinu, en í heimsóknum annarra sófagesta (sem alls urðu ellefu eins og áður hefur komið fram) kveikti ég ekki á tækinu til að skapa ekki fjarlægð milli mína og gestanna því að ég taldi það galla á gestrisni minni ef ég hefði ætlað mér að nýta mér heimsóknir eingöngu til að útvega mér gögn með svo afgerandi hætti. John og Sheena höfðu eins og allir viðmælendur mínr og gestir merkilegar sögur að segja af upplifun sinni af gestrisni og þáttöku í sófasamféluginu.

Auk framangreindra viðtala sendi ég Casey Fenton, einum af forsprökkum vefsíðunnar fyrirspurn. Samskiptin sem þar fóru fram með tölvupósti eru skráð sem viðtalsnótur númer 11. Nú er erfitt fyrir mig að vita fyrir víst og sanna að ég hafi í raun og veru hitt á Casey Fenton sjálfan en netfangið fann ég á *Couchsurfing* vefsíðunni. Það er allt eins líklegt að starfsmaður síðunnar hafi svarað mér, en það er að ég tel útilokað að um vélræna svörun tölvu hafi verið að ræða. Spurningar mínar snéru að upphafsárum vefsíðunnar því að upplýsingar sem lágu fyrir um þau voru misvísandi.

Einnig er vert að minnast á tvö önnur viðtöl sem ég vísa til í ritgerðinni. Þau tók ég fyrsta árið mitt í náminu í tengslum við ritgerð sem fjallaði um ótta í kenningum í félagsfræði. Það eru viðtöl við sálfræðinginn Huldu Þórisdóttur og félagssálfræðinginn Rögnu Benediktu Garðarsdóttur, en þær báðar eiga þakkir skildar fyrir að hafa rætt við mig um ótta sem fyrirbrigði en ótti er það afl sem ég tel að mörgu leyti ráðandi einkenni á samtíma okkar.

Hér að framan hef ég nefnt og lýst þeim viðmælendum sem ég hitti gagngert í þeim tilgangi að taka við þá viðtöl um móttökur og gestrisni í sófasamféluginu. Þar fyrir utan tók ég á móti sófagestum og átti við þá spjall um upplifun þeirra af eigin þáttöku og gestrisni þeirra og annarra sófafélaga. Ég leit ekki svo á að ég væri með sama hætti að taka viðtal við þá því að þátttaka þeirra í rannsókn minni snérist fyrst og fremst um að veita mér innsýn í hvernig það er að taka á móti gestum og taka þátt í samféluginu sem lýst er á vefsíðunni. Mér finnst við hæfi hér að þakka sérstaklega þeim Sigga, Agnari, Hlíf, Steinunni, Freydísi, Þráni, Trausta, Lilý, Sverri, Kristínu, Köllu og Ragnhildi, Sunnu, Mariu, John og Sheena ásamt Casey Fenton því að án þeirra framlags hefði þessi ritgerð ekki orðið það sem hún þó er. Heldur ekki ef gestir mínr Vereena, Sarah, Agathe, Anthony, Conner, José, Federica og Gio hefðu ekki komið í heimsókn til mína á þáttökurannsóknartímabilinu og deilt með mér tíma sínum og upplifunum.

Hvað snertir þátttökurannsóknina skráði ég það sem gerðist í dagbók. Þar var fyrst og fremst á ferðinni greining á eigin upplifun, aðstæðum, andrúmsloftinu í móttökunum, áhrifunum og því sem gert var í heimsóknunum. Einnig eru skoðanir, reynsla og upplifun gesta minna sem mér þóttu skipta máli ritaðar þar. Í meginmáli ritgerðarinnar vísa ég til dagbókarinnar sem nótur 15 þegar það á við, á sama hátt og vísað er til viðtala við heimildarfólk mitt. Þar fyrir utan byggir viðauki ritgerðarinnar á þeim dagbókarskrifunum.

AÐFERÐIR VIÐ ÚRVINNSLU GAGNA

Aðferðirnar sem notaðar eru á gögnin sem liggja til grundvallar miða að því að fá sem mestar og bestar upplýsingar út úr þeim. Hér að neðan mun ég lýsa því hvernig ég greindi viðtölin og *Couchsurfing* vefsíðuna.

Í eigindlegum rannsóknum eins og hér um ræðir er alla jafnan notast við svokallaða aðleiðslu. Þá er gögnum safnað, þau greind, og fyrst og fremst eru það gögnin sem stýra kaflaskipan og umræðuefnunum. Litið er á rannsakandann sem rannsóknartækið en hann og áhugi hans setja rannsókninni ávallt vissar skorður. Úrvinnsla gagna í eigindlegum rannsóknum ber aftur á móti oft keim af aðferðum meginlegra nálgana, það er afleiðslu, eins og Hennink, Hutter og Bailey benda á. Þar er oft leitað að ákveðnum þemum í takti við hugmyndir eða kennigar sem eru fengnar annars staðar frá. Kennigar eru stundum settar fram í kjölfarið en ávallt er greint frá niðurstöðum rannsakandans út frá spurningum sem rannsókninni er ætlað að svara.²⁸ Þessi lýsing félaganna Hennink, Hutter og Bailey sem skrifuðu kennslubók í aðferðafræði eigindlegra rannsókna er nýttist mér sem verkfæri við úrvinnslu gagnanna, lýsir hvernig greiningu minni er háttar. Viðtölin innihalda marga sameiginlega þræði sem ráða kaflaskipan en þátttökurannsóknin og *Couchsurfing* vefsíðan gáfu mér einnig hugmyndir um áhugaverða vinkla sem verða teknir til skoðunar í fræðilegu samhengi. Þegar ég sótti námskeið Háskólans komu oft fram kennigar sem ég mátaði við reynslu viðmælenda minna og ég hafði sumar þeirra á bak við eyrað við að greina viðtölin.

Frumgreining á innihaldi viðtalanna fór fram strax við afritun hvers viðtals. Þegar þremur viðtölum hafði verið safnað og þau afrituð hófst þemagreining hvers viðtals fyrir sig. Þannig varð til innsýn í hverja heimild. Ég leitaði fram og til baka í viðtölin til að sjá hvort það sem ég fann í viðtali sem ég var að greina hefði farið fram hjá mér í viðtölum sem ég var búin að greina. Með þessari aðferð uppgötvaði ég iðulega orðalag eða lýsingu sem virtist ómerkilegt við fyrstu greiningu en var það ekki þegar ákveðið efnisorð eða hugtak var haft að leiðarljósi. Fyrst um sinn tókst að afrita viðtölin fljótlega eftir að þau fóru fram en skráning á

²⁸ Hennink, Hutter og Bailey, *Qualitative Research Methods*, 209-210.

viðtalsnótum 7-9 beið í two mánuði. Þar sem ég vissi að bið getur haft í för með sér að tilfinning og hugmyndir sem koma fram í viðtalsaðstæðunum gleymast las ég frumgreininguna inn á upptökutækið og lýsti aðstæðum vel svo að fyrsta tilfinningin fyrir viðtalinn myndi nýtast. Þau viðtöl sem fóru fram á ensku afritaði ég með hjálp forrits sem ég fjárfesti í, en forritið lærir að þekkja mína rödd og afritar þá ensku sem ég les inn á upptökutækið. Mitt hlutverk í endurritunarferlinu var þá að endurseggja orð viðmælenda minna inn á upptökutækið og skipa tölvunni að rita endursögn mína. Eftir að tölvun hafði breytt töluðu máli í texta fór ég yfir textann í tölvunni og leiðrétti út frá upphaflegu hljóðrituninni.²⁹

Mér þótti mikilvægt við greiningarvinnuna í upphafi að hlusta á viðtölin en ekki einungis lesa þau. Samkvæmt fræðunum er rætt um opna kóðun en opin kóðun viðtala er fyrsta skref í greiningu á gögnum samkvæmt aðferðum grundaðrar kenningar í eigindlegum rannsóknum.³⁰ Í opnu kóðuninni koma fram þemu sem síðan er unnið með á dýpri hátt með því að fara í saumana á þemunum og með því að bera saman við aðra flokka sem koma upp með svokallaðri öxulkóðun. Í öxulkóðuninni er tveimur eða fleiri flokkum sprynt saman, rannsakandinn ígrundar hvernig þeir tengjast með því að finna samhengi og/eða þversagnir á milli þeirra.³¹ Til að finna sameiginlega þætti er einnig beitt markvissri kóðun eins og áður var greint frá, samanburði og túlkun.

Orðræðugreiningu nýtti ég einnig til að kalla fram áhugaverð atriði. Orðræðan sem kemur fram á vefsíðunni lýsir og skapar aðstæður, viðhorf og virkni þátttakenda bæði á *Couchsurfing* síðunni og í sjálfum heimsóknunum, samkvæmt hugmyndum fræðimanna um hvernig orðræða í samfélagi virkar.³² Væntingar og viðhorf sem koma fram á vefsíðunni lýsa væntingum meðlima og því sem telst til eðlilegrar hegðunar hjá gestum og gestgjöfum, og móta það. Orðræðugreining á skjölum af síðunni gerði mér sem rannsakanda kleift að koma auga á þætti sem gætu haft áhrif á athafnir gesta og gestgjafa þegar þeir hittast. Í orðræðugreiningu eru dregin fram í dagsljósið tengsl og aðstæður meðal annars með því að skoða hvernig hugmyndir rekast á.³³ Það er gert með því að finna þrástef sem birtast í því sem skoðað er og leita að þversögnum eða árekstrum hugmynda sem settar eru fram eða eru samofnar textanum.

Við orðræðugreininguna hef ég haft hugmyndir franska heimspekinsins Michel Foucault um höfundinn á bak við eyrað. Það er að segja að ég lít á vefsíðuna sem verk höfundar í þeirri merkingu að aðstandendur hennar hafa sett fram viðmið og viðhorf til að

²⁹ Forritið heitir „Dragon Naturally Speaking Premium 12“ og má finna með því að slá nafnið inn í leitarvélar.

³⁰ Creswell, *Qualitative Inquiry& Research Design*, 86, 184.

³¹ Creswell, *Qualitative Inquiry & Research Design*, 60-63, 85-87, 186.

³² Sjá til að mynda í Foucault, *Alsei, vald og þekking*, 70-72; Ingólfur Ásgeir Jóhannesson, Leitað að mótsögnum, 178-195; Kristín Björnsdóttir, Orðræðugreining, 237-248.

³³ Ingólfur Ásgeir Jóhannesson, Leitað að mótsögnum, 181.

ráðleggja sófaferðalöngum. Markmið mitt með greiningunni er að gera grein fyrir því hver það er sem talar, hvaða viðhorf koma fram og hvaða tilgangi textinn þjónar. Tilgangurinn er jafnframt að gera sér í hugarlund hvort mögulega sé verið að breiða yfir eitthvað og hvaða hagsmunir gætu verið í húfi.³⁴ Þó ber að hafa í huga í tengslum við höfundarhugtakið að hvert höfundarverk er endurmótað úr öðrum hugmyndum, margstolið, afstætt og umsamið út frá aðstæðum og duttlungum líkt og Roland Barthes gerði skil í verki sem í þýðingu Garðars Baldvinssonar ber nafnið „Frá verki til texta.“³⁵ Höfundarnir sjálfir eru mótaðir af umhverfi sínu og verkin því undir áhrifum frá umlykjandi aðstæðum. Í því ljósi geri ég ráð fyrir að ríkjandi hugmyndir í samfélagi séu að einhverju leyti endurómaðar á vefsíðunni.

SIÐFERÐILEG ÁLITAMÁL OG ÁSKORANIR

Rannsókn mín varðar ekki viðkvæmt efni, nema ef vera skyldi að í viðtölum geta komið fram trúnaðarupplýsingar sem getur komið sér illa fyrir heimildarmenn mína að spryjist út. Vegna þessa gaf ég viðmælendum mínum kost á að lesa uppskriftir viðtalanna, bæta við og leiðréttu, sem og taka það út úr viðtolunum sem þau vildu ekki að kæmi fram.

Í þáttökurannsókninni voru staðsetning mín og aðstæður á höfuðborgarsvæðinu mér áskorun. Þann stað sem ég bjó á fyrst meðan á þáttökurannsókninni stóð taldi ég alls ekki spennandi kost fyrir sófagesti að heimsækja. Í raun mætti segja að hverfið sem ég bjó í sé andstætt viðhorfunum sem birtust á vefsíðu sófasamfélagsins. Ég bjó á stað sem má vel segja að standi sem táknumynd fyrir einkaframtakið og neysluvæðingu hérlandis og ég leit á það sem hindrun sem mögulega kæmi í veg fyrir að traust myndi skapast í móttöku minni á sófaferðalöngum, þar sem skekkja væri í myndinni af því sem ég gerði og því hvernig ég lýsti mér á vefsíðunni. Vissulega lýsi ég mér sem manneskju með fordóma fyrir aðsetri mínu í Garðabæ með því að nefna þetta hér og er þá komin í hrópandi þversögn við sjálfa mig því að ég tel mig fordómalitla manneskju (auðvitað!) en hugmyndafræði sem leggur áherslu á umburðarlyndi og jafnari kjör fyrir jarðarbúa er nokkuð sem mér hugnast vel. Eftir að ég flutti voru aðstæður í gamla hverfinu sem ég hafði búið í úr sögunni og þó svo að ég byggi til bráðabirgða í lánsíbúð við takmarkaðan aðbúnað þegar ég tók á móti þeim gestum sem komu, hugnaðist mér það betur en fyrri aðstæður mínar.

Við flutninginn komst ég í umhverfi sem samsvarar gildum mínum betur en viðhorf mitt til gagnsemi samhjálpar og von um að hægt sé að bæta heiminn situr eftir. Ef til vill setja þær hugsanir mér einhver takmörk því að slíkar óskir gætu blindað mig á galla sófaheimsókna. Ég

³⁴ Foucault, *Alsæi, vald og þekking*, 70-72.

³⁵ Barthes, *Frá verki til texta*, 181-190.

hef vandað mig við að vera meðvituð um mögulega galla á framsetningu rómantískra gilda vefsíðunnar sem gætu hulið eitthvað annað sem má segja að sé í gangi.

Öll fjölskylda míni var óhjákvæmilega þáttakandi í rannsókninni þar sem hún fór fram á heimilinu og varð hluti af hversdegi okkar. Þó svo að ég ræði það ekki sérstaklega í meginmáli ritgerðarinnar höfðu gestirnir áhrif á mig og fjölskyldumeðlimi með misjöfnum hætti sem svo einnig litar viðhorf mitt til þáttökunnar og upplifunarinnar. Ég taldi aldrei að fjölskyldumeðlimum stafaði bein haetta af ókunnugum gestum sem voru væntanlegir eftir vegum *Couchsurfing*. Hvorki sonum mínum þremur (fimm, sex og sautján ára) né fjórtán ára dóttur kærasta míns eða jafnöldru hennar sem var í vist hjá mér á þessum tíma. Tekið var tillit til þeirra við val á gestum og þau höfðu áhrif á móttökurnar, hvað boðið var upp á og hvernig stemmning myndaðist.

Í þáttökurannsókninni var töluð enska og flestar fræðilegar heimildir mínar og mikið af gögnunum eru á ensku. Íslenska orðið gestrisni og enska orðið *hospitality* hafa ekki endilega sömu skírskotanir. Hvert tungumál er félagslega mótað fyrirbæri og ég velti fyrir mér áhrifum þess að ræða um og lesa um hugtakið á öðru tungumáli. Mögulega veitir annað tungumál nýja sýn en hugsanlega er öll tilvist hugtaksins gestrisni það afstæð að þessi tungumálamunur er ekkert til að hafa áhyggjur af. Þó ber að hafa í huga að fjölmargar þjóðir lýsa sér sem gestrisnum eins og um sameiginlegan skilning sé að ræða. Lykil að skilgreiningu franska heimspekingsins Jacques Derrida á gestrisnihugtakinu (e. *hospitality*) sem ég mun ræða síðar er þar að auki að hans mati að finna í frummerkingu orðsins. Það má efast um sannleiksgildi orðsifja þó svo að rætur orða og upphafleg merking geti gefið innsýn í hugtök. Í ritgerðinni er fyrst og fremst fjallað um gestrisni út frá reynslu, upplifun og athöfnum viðmælenda minna og sú nálgun gefur nokkuð aðra niðurstöðu en ef skyringa væri leitað út frá orðsifjum eða textagreiningu einvörðungu.

Kennisetning heimspekingsins Ludwig Wittgenstein um merkingu orða nýtist í þessu samhengi en hann telur að merking orðs sé notkun þess í tungumálinu.³⁶ Til að komast að því hvaða merkingu orð hefur segir Wittgenstein að það þurfi að rannsaka, með því að safna og gögnum um hvernig orðið er notað í töluðu og rituðu máli. Kanna til dæmis hvaða tengingar við gildi eiga við orðið og hvaða merkingu sé komið til skila með notkun þess. Þá og aðeins þannig megi finna merkingu þess. Þessi skilningur gerir ráð fyrir að orðsifjar komi merkingunni ekki við því að merking orða sé breytileg eftir atvikum, tíma og aðstæðum. Þessu get ég vel verið sammála upp að vissu marki því að ég tel samt sem áður að orðsifjar geti gefið nokkra innsýn og fast land undir fætur þess sem rannsakar gögn með fyrirbærafræðilegri nálgun. Orðsifjar nýtast mér til að móta sýn á hugtakið, stundum ríma þær

³⁶ Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, 158, 259.

við það sem viðmælendur mírir segja og stundum ekki. Munurinn er fyrir mér líkt og munurinn á að nýta aðleiðslu og afleiðslu í úrvinnslu rannsóknar. Annars vegar er leitað að því hvort skýringar sem eiga upptök í orðsifjum feli í sér þann skilning sem notkun orðsins í tungumálinu gefur til kynna og hins vegar er farið öfugt að og hugleitt hvort eitthvað í gögnunum gefi tilefni til að minnast á orðsifjar. Hér er ekki úr vegin að minnast á að orðið gestrisni er samkvæmt orðabók hvort tveggja notað sem lýsingarorð og nafnorð í tungumáli okkar. Það að vera gestrisinn er útskýrt í orðabók þannig að orðið merki „sá sem tekur vel á móti gestum“ og er þá lýsingarorð en orðið gestrisni er aftur á móti kvenkyns nafnorð sem þýðir „það að vera gestrisinn“ samkvæmt orðabókinni.³⁷ Fyrir mér er útskýring þessi sambærileg og að segja að eitthvað sé jól og eitthvað sem tengist jólum sé þá jólalegt. Upplifun af því sem jólalegt er hlýtur alltaf að vera persónubundin og háð umhverfi, samfélagi og tíma. Amma og afi sögðu til dæmis að þeim þætti lyktin af eplum jólaleg því hún minnti þau á að fyrir margt löngu hefðu þau fengið fyrst epli um jól. Ég borða aftur á móti daglega eitt til tvö epli og því finnast mér epli ekki jólaleg. Aftur á móti finnast mér mandarínur jólalegar fyrst í nóvember eða desember því að þá berst ilmur þeirra oft að vitum mér og minnir mig á barnajólin míni, þegar mandarínur voru ekki á boðstólum í annan tíma. Eflaust minna margir aðrir hlutir okkur á jólin og við köllum þá jólalega eða vitum að þeir tilheyra jólunum. Þeir geta verið náttúrulegir eins og birtuskilyrði eða snjókorn eða eitthvað allt annað, logandi kerti eða rauð, hnöttótt og gljáandi safarík epli.

Ef til vill mætti útskýra þetta betur með því að segja að nafnorðið gestrisni sé sambærilegt nafnorðinu „litur.“ Lýsingarorðinu, það að vera gestrisinn, mætti hins vegar líkja við einhvern tiltekinn lit, til dæmis grænan. Orðið litur segir — eitt og sér — ekkert um hvernig eitthvað er á litinn. Ef vinur okkar herra Palomar, hefði látið frá sér setningu á borð við að sjórinn væri litur eða litlegur á litinn myndum við segja að hann væri að bulla en ef hann segði að sjórinn væri marglitur myndu allir skilja hvað hann væri að meina, sínum skilningi þó. Sjórinn birtist okkur alltaf með einhverjum lit, samt í margvíslegum litbrigðum ef nánar er að gáð. Ég hef til dæmis séð appelsínugula, bleika og gulllitaða firði um ævina, engu að síður datt mér fyrst í hug að sjórinn væri blár eða grænn þegar ég hugsaði rétt í þessu um herra Palomar á ströndinni.

Fyrirfram gerði ég ráð fyrir að hugtakið gestrisni vísaði til þess að vel væri tekið á móti fólk og því lagði ég áherslu á að spyrja um hvað atviksorðið „vel“ þýddi í mótkum á sófafélögum. Það kann að hafa takmarkað sýn mína að nokkru leyti því að niðurstöður mínar benda einmitt til að svo einfalt sé það ekki.

³⁷ Mörður Árnason, *Íslensk orðabók*, 448. Orðabókin nefnir einnig að stundum (sjaldgæft) merki orðið gestrisinn það að vera þjóðlegur.

SAMANTEKT

Rannsókn þessi er eiginleg og byggir á rannsóknarhefð fyrirbærafræðinnar. Gagngert til að rannsaka gestrisni voru tekin fimmtán viðtöl við sautján viðmælendur á ólkum aldri, af báðum kynjum. Heimildarmenn mínir eru búsettir víðs vegar um landið, í sveit og borg en fjórir þeirra eru ekki íslenskir. Allir hafa þeir ólíkan bakgrunn og stöðu, ásamt því að misjafnt er hvort þeir búi einir, með maka eða börnum. Viðtölin hafa verið þemagreind með tilliti til upplifunar þeirra af því að vera gestir eða gestgjafar í sófasamféluginu *Couchsurfing* og reynslu þeirra af gestrisni á þeim vettvangi.

Páttökurannsókn fór einnig fram á tímabilinu mars til ágúst árið 2013. Páttakan gaf mér sem rannsakanda persónulega innsýn í hlutverk gestgjafa. Þar upplifði ég móttökur á sófagestum á eigin skinni. Í þáttökuhlutanum komst ég um leið í færi við fleiri viðmælendur sem höfðu reynslu af sófaheimsóknum. Gögn af *Couchsurfing.org* vefsíðunni sem og af fésbókarsíðu³⁸ *Couchsurfing* voru þess utan greind með tilliti til viðhorfa og taumhalds, viðhorfa sem birtust í viðtalsgögnunum og einnig þeirra sem teljast til almennra viðhorfa. Helstu sameiginlegir þræðir gagnanna stýra kaflaskipan og verða settir í fræðilegt samhengi.

---

³⁸ Fésbókarsíða *Couchsurfing* hefur af einhverjum ástæðum legið niðri frá því (u.b.b.) um jól 2013.

STAÐA PEKKINGAR

Það kom nokkuð á óvart þegar ég hóf að skoða gestrisni (e. *hospitality*) sem fræðilegt viðfangsefni að ekki var um auðugan garð að gresja hvað snertir heimildir og rannsóknir. Helst var að leita fanga í athugunum á ferðamennsku og hótel- og veitingarekstri sem er það svið sem á ensku kallast „*hospitality industry*.“ Nýleg rit félags- og mannfræðinga sem fjalla um hugtakið rannsaka helst áhrif hnattvæðingar á gestrisni vegna vaxandi flæðis fólks á milli landa og snúa þá að ferðamennsku sem og móttöku á innflytjendum og farandverkamönnum.

Fræðilegar rannsóknir sem fjalla sérstaklega um sófaheimsóknir voru fyrir nokkrum árum afskaplega sjaldgæfar enda vefsíðan ekki gömul. Helst var það bandaríski félagsfræðingurinn Jenny German Molz sem gaf út grein um *Couchsurfing* árið 2007 í greinasafninu *Mobilizing Hospitality*, en það rit fjallar um áhrif hnattvæðingar á siðferði og samskipti milli manna. Rannsókn hennar tengist jafnframt sjálfsmyndar- og ímyndarumræðu sem hefur verið nokkuð fyrirferðarmikil síðustu ár og áratugi. Undanfarin ár hafa áhrif hnattvæðingar á samskipti fólks einnig verið nokkuð vinsælt rannsóknarefni og meðal annars hvernig ótti og traust myndast í þeim samskiptum og ég vísa í sumar þær rannsóknir í ritgerðinni. Eftir að ég hóf rannsókn á gestrisni innan sófasamfélagsins hefur rannsóknum á sófaheimsóknum fjölgæð og áhugi félagsvínsindafólks á gestrisni hefur einnig farið vaxandi. Um þessar mundir er óhætt að segja að athuganir á gestrisni séu allt að því líflegur vettvangur rannsókna og skoðanaskipta.³⁹

Einstaka BA- og meistararitgerðir um *Couchsurfing* hafa verið skrifaðar í félagsfræðideildum á víð og dreif um heiminn á undanförnum árum sem og ein doktorsrannsókn sem Paula Bialska varði við félagsfræðideild háskólans í Lancaster í Bretlandi. Bialska lauk rannsókn sinni árið 2011 undir handleiðslu félagsfræðingsins John Urry sem einna þekktastur er fyrir bók sína um augnaráð ferðamannsins.⁴⁰ Í kjölfar doktorsrannsóknarinnar gaf Bialska út bókina *Becoming Intimately Mobile* árið 2012. Rannsókn hennar er sú viðamesta sem gerð hefur verið á *Couchsurfing* og er hvort tveggja eigindleg og megindleg. Niðurstöður hennar um gestrisni í bókinni eru mikilsverðar þar sem fáar rannsóknir er að finna á gestrisni innan félagsvínsinda. Nándin og vináttan sem myndast í *Couchsurfing* eru helstu viðfangsefni rannsóknar Bialska en það er gagnrýni vert að hún lítur á hugtakið gestrisni sem eins konar verkfæri til að skapa vináttu og nánd án þess að greina

³⁹ Alþjóðlega veftímaritið *Hospitality & Society* var gefið út í fyrsta sinn í janúar 2011 og er til marks um þessa þróun, en tímaritið birtir fræðigreinar um gestrisni eftir hug- og félagsvínsindafólk.

⁴⁰ Bókin kallast „*The Tourist Gaze*,“ hún hefur verið endurútgefin prisvar og prentuð í stóru upplagi síðan árið 1990.

ítarlega frá því hvað hún meinar með gestrisni. Engu að síður má segja að ritgerð míni eigi að verulegu leyti í samræðu við hennar rannsókn.⁴¹

Greining míni á gestrisni í sófasamféluginu snertir upplifun viðmælenda minna, en mér vitandi hefur ekki verið gerð rannsókn á *Couchsurfing* eða á gestrisni frá þjóðfræðilegu eða fyrirbærafræðilegu sjónarhorni. Í ritgerðinni geri ég gestrisni skil út frá aðstæðunum sem umlykja sófasamfélagið og í ljósi viðhorfa viðmælenda minna til þess ókunnuga en einnig verður upplifun þeirra sett í samhengi við rannsóknir á gjafaskiptum og kenningar um auðmagn og aðgreiningu, ótta og myndun trausts í samskiptum, um hópa og innvígsluathafnir líkt og nefnt var í formála. Niðurstöðum Bialska og Molz á sófasamféluginu fletta ég auk þess saman við mál mitt og ber saman við míni eigin gögn.

FRÆÐILEG NÁLGUN Á HUGTAKIÐ GESTRISNI

Tilgangurinn með þessum kafla er að gera lesendum ljósa afstöðu nokkurra vel valdra fræðimanna til hugtaksins gestrisni en þessi rannsókn er frábrugðin sjónarhorni margra sem áður hafa tjáð sig um efnið. Helst vitna ég til félags- og hugvísindarita en þeir sem hafa skrifað í þau eiga flestir sammerkt að hugmyndir franska heimspekinsins Jacques Derrida liggja til grundvallar skilgreiningu þeirra á hugtakinu gestrisni. Það má segja að Derrida hafi sett hugtakið á dagskrá fyrir ekki svo löngu, því að hann fullyrti við árbúsundaskiptin að hann og aðrir fræðimenn vissu ekki hvað gestrisni væri.⁴² Yfirlýsing hans var heróp sem hvatt hefur ýmsa fræðimenn til að skoða gestrisni hin seinni ár, einkum heimspekinga.

Jacques Derrida taldi að gestrisni væri samofin allri menningu sem um getur og að í öllum menningarkimum væri keppt í gestrisni. Flestar þjóðir teldu sig gestrisnari en aðrar og jafnvel mætti lýsa gestrisni sem menningunni sjálfri.⁴³ Hann vildi meina að ekki væri til sú tenging milli þjóða eða manneskja sem ekki innihéldi lögmál gestrisninnar (e. *principle of hospitality*).⁴⁴ Hann kemur því vel til skila í samræðum við heimspekinginn, sálgreinandann og kennarann Anne Dufourmantelle í ritinu *Of Hospitality*, að gestrisni sé flókið og þversagnakennt hugtak⁴⁵ en út frá latneskum orðsifjum bendir hann á að ensku orðin „host“, „hostile“ og „hostage“ séu náskyld í stofninum sem lýsir helst því að orðin gestgjafi, gísl og

⁴¹ Áherslurnar eru þó ekki þær sömu, sérstaklega þar sem samanburður Bialska á notkun skráðra meðlima *Couchsurfing* og vefsíðna á borð við íslensku vefsíðuna samferða.is er rauður þráður í gegnum hennar skrif. Greiningartími minnar rannsóknar kemur auk þess í kjölfar þess tímabils sem rannsókn Bialska náði til. Það sem hún stundum nefnir um skráningu og útlit vefsíðunnar á þar af leiðandi ekki allt við.

⁴² Derrida, *Hospitality*, 3, 6.

⁴³ Derrida, *Acts of Religion*, 361. „Not only is there a culture of hospitality, but there is no culture that is not also a culture of hospitality. All cultures compete in this regard and present themselves as more hospitable than others. - Hospitality is culture itself.“

⁴⁴ Derrida, *The Principle of Hospitality*, 6.

⁴⁵ Derrida, *Of Hospitality*, 25; Derrida, *Acts of Religion*, 361-364.

sá sem er skilgreindur fjandsamlegur eru samofin í hugmyndum manna um gestgjafann⁴⁶ enda sé gestrisni (e. *hospitality*) vettvangur valdabaráttu og átaka⁴⁷ ef hún er ekki sjálfsprottin og skilyrðislaus.⁴⁸

Fræðilegar athuganir á gestrisni beinast að einkalífi fólks og opinbera sviðinu því a' gestrisnin tengist því sem gerist heima hjá fólkjum jafnt sem atvinnulífinu. Breski ferðamálafræðingurinn Conrad Lashley ritstýrði greinasafninu *In Search of Hospitality*. Þar greinir hann á milli þriggja sviða gestrisninnar, félagslegs sviðs (e. *social*), einkasviðs (e. *private*) og viðskiptasviðs (e. *commercial*). Að hans mati eru sviðin í sumu ólík en samt sem áður lýtur gestrisni í þessum mismunandi römmum svipuðum lögmálum.⁴⁹ Því vill Lashley meina að allar rannsóknir á gestrisni gagnist þeim sem rannsaka hana þó að sjónarhorn þeirra beinist að ólíkum sviðum hennar.⁵⁰ Kemur það heim og saman við það sem kemur fram hjá Derrida því að hann notar hugtakið jöfnum höndum yfir það sem gerist þegar Alsírbúar taka á móti förufólkjum heima hjá sér og það sem gerist hjá stjórnvöldum ríkja sem taka á móti flóttafólkjum eða nýjum íbúum. Aftur á móti er ekki að öllu leyti sambærilegt að eiga í samskiptum sem byggja á viðskiptum og samskiptum sem gera það ekki. Það er heldur ekki hægt að leggja það að jöfnu að taka á móti einum ókunnugum gesti sem kemur í stutta heimsókn eða að taka á móti hópi fólks sem kemur til að setjast að í landi þar sem aðrir íbúar gera tilkall til svæðisins og telja sig jafnvel eiga það. Þegar gestrisni lýsir viðskiptum annars vegar, eða vináttu hins vegar, er einnig um að ræða sinn hvorn hlutinn því að fyrirætlun fólks er ekki sú sama í þessum tveimur tilfellum. Í öðru tilvikinu er ávinnungur augljós og tengsl við hagkerfi að sama skapi en í hinu er ávinnungur gesta eða gestgjafa ekki jafn augljós, til að mynda þegar fólk býður vinum sínum til veislu. Þó svo að aðgreining á milli sviða einkalífs, félagslífs og viðskiptalífs sé þannig í raun nauðsynleg í rannsóknum á gestrisni er aftur á móti vel hugsanlegt að rannsóknir á gestrisni á þessum mismunandi sviðum séu nátengdar. Blöndunar og smits verður vissulega vart þeirra á milli en hvert umhverfi hefur eftir sem áður sínar eigin leikreglur ef svo má að orði komast. Það þætti ekki sérlega fallegt ef ég myndi rukka gamla frænku um 2000 kall fyrir kaffibolla og rjómapönnsu þegar hún kemur í heimsókn en það er eðlilegt að rukka erlendan ferðamann á veitingahúsi um þá upphæð. Forsendur, tengsl þeirra sem hittast og ósýnilegar samskiptareglur skipta máli.⁵¹

⁴⁶ Derrida, *Hospitality*, 3-4. Á svipaðan hátt vill hann meina að orðið gestur sé þversagnakennt hugtak/orðmynd, gestur og sá ókunnugi séu eitt og sama orðið að stofnинum til.

⁴⁷ Derrida, *Of Hospitality*, 25, 83.

⁴⁸ Derrida, *Of Hospitality*, 25, 53, 55.

⁴⁹ Lashley, *Towards a Theoretical Understanding*, 3-4.

⁵⁰ Lashley, *Towards a Theoretical Understanding*, 4-5, 10; Selwyn, *An Anthropology of Hospitality*, 35; Derrida, *Of Hospitality*.

⁵¹ Gestrisni í opinbera rýminu snýr að ríkjum og er í huga margra pólitískur átakavettvangur er snertir innflytjendur og flóttafólk, réttindi þeirra, skyldur og aðlögun í nýju heimalandi.[Derrida, *Of Hospitality*;

Derrida telur gestrisni í sínu hreinasta formi vera ljóðrænan atbeina sem krefst einskis.⁵² Þar er gert ráð fyrir að gestgjafinn opni svæðið sem hann hefur til umráða og bjóði þá sem koma velkomna án þess að láta stöðu, fortíð eða fyrirætlun þeirra hafa áhrif á móttökurnar. Í huga Derrida ætti slík skilyrðislaus gestrisni að gilda jafnt í tilfelli gesta sem koma í heimsókn á heimili gestgjafa og ef til dæmis flóttamaður biður um hæli í hvaða landi sem er. Gestgjafi deilir, í skilyrðislausri gestrisni, eign sinni og tíma með gestinum án þess að vænta nokkurs í staðinn.⁵³ Þversögnin sé aftur á móti að gestrisni þarfist ramma, hún miðist við eignarhald á rými og hún byggir á samspili⁵⁴ fyrir utan að gestur getur orðið eins konar gestgjafi í heimsókn.⁵⁵ Hin hreina, skilyrðislausa gestrisni myndi valda dauða hennar sjálfrar, að mati Derrida⁵⁶ því að hugmyndin um endurgjöfina er skilyrði sem setur henni vissar skorður. Þar með er hrein gestrisni í raun ekki til nema sem útópísk hugmynd.

Siðferðislegar spurningar eru nátengdar gestrisninni og kalla á þversagnir hinnar hreinu gestrisni að mati Derrida. Hann vill meina að gestrisni svari til dæmis oft bón um dvalarstað og sé einnig oft spurning um sjálfsmýnd, mörk og löngun. Af orðum Derrida má leiða að því líkur að gestrisni í hans huga snúist um siðvitund, samskipti og yfirráðarétt, um átök milli gests og gestgjafa, mörk og eignarhald. Því snertir gestrisnin persónulega upplifun jafnt sem lögbundinn rétt og þau réttindi sem teljast til almennra mannréttinda. Hann lýsir skilyrðislausri gestrisni sem útópískum stað þar sem mörk réttinda og eignarhalds skipta ekki máli, þar sem friður og sátt ríkir og þar sem þeir sem eiga staðinn og hafa tíma gefa eftir og deila með sér. Hugmyndir hans um ákjósanlega gestrisni eru sveipaðar ljóma góðvildar, manngæsku og óeicingirni, um leið og skýrt kemur fram hjá honum að hún geti verið valdataeki. Þar eiga átök sér stað og þá ekki einungis varðandi siðvitundina. Trausti kom til dæmis með gott dæmi um þetta þegar hann lýsti því að honum þætti gestrisni konu einnar sem

Lashley, Towards a Theoretical Understanding; Gibson, Abusing Our Hospitality; Shryock, Hospitality Lessons.] Sarah Gibson lýsir gestrisnihugtakinu sem verkfæri valdahafa eða ríkja. Orðið sé í opinberri orðræðu, hluti af táknumyndum Bretlands og gefi til kynna eðli og eiginleika bresku þjóðarinnar, en einnig sé orðið notað sem tæki í orðræðunni til að halda þjóðinni saman. Rannsókn Gibson á sér samsvörun í skrifum Guðmundar Hálfánarsonar um íslenska þjóðríkið, en þar lýsir hann því að þjóðríki leggi mikla áherslu á að varðveita innri einingu með því að rækta þjóðernistákn og sameiginlegar minningar sem gefur þá um leið af sér mynd af þjóðinni sem heild. Sú mynd af heild beinist inn á við til þegnanna og út á við til annarra. Gestrisni á *Couchsurfing* vefsíðunni er hugtak sem hefur sambærilegan áhrifamátt einingar og því er í ritgerðinni oft vísað til þess sem ég kalla sófasamfélagið. Þó er ekki um samfélag að ræða í merkingunni að það eigi sér fastan samastað annan en í netheimum og í hugmyndafræðinni sem sameinar félagana. Með því að lýsa gestrisnihugtakinu sem eiginleika þjóðar og arfleifð hennar er verið að búa til hóp og samfélag hvort sem er í tilfelli sófasamfélagsins eða þjóða.[Gibson, Abusing Our Hospitality, 159-174; Guðmundur Hálfánarson, *Íslenska þjóðríkið, uppruni þess og endimörk*, 36; Lowenthal, *The Heritage Crusade and the Spoils of History*, 2.]

⁵² Derrida, *Of Hospitality*, 2, 83.

⁵³ Derrida, *Of Hospitality*, 25; Derrida, The Principle of Hospitality, 7. Að deila tíma og rými í gestrisni er samhljóða hugmyndum þeirra Selwyn sem og Dikeç, Clark og Barnet um kjarna gestrisinnar.

⁵⁴ Derrida, *Of Hospitality*, 83.

⁵⁵ Derrida, *Of Hospitality*, 123-124.

⁵⁶ Derrida, *Of Hospitality*, 79 -83.

hann þekkti óþægileg. Konan bauð honum iðulega meira að borða þegar hann hafði klárað af disknum sem hann upplifði eins og að komið væri fram við hann sem barn og fylgst með honum. Þetta segir okkur ef til vill að upplifun eins fer ekki endilega saman við ætlun hins. Derrida fjallar annarsvegar um gestrisni sem kerfi þegar hann ræðir um átök og hins vegar um eigin upplifun án þess að binda sig kerfum þegar hann talar um skilyrðislausa gestrisni. Gestrisni sem kerfi snýst um hvernig tekið er á móti fólki, formlega athöfn eins og að bjóða inn, opna hurð og gefa að borða, bjóða meira, en að upplifa gestrisni er að hans mati að upplifa skilyrðisleysi og frelsi.

Derrida telur að dæmisögur um gestrisni hafi mótað siðvitund manna svo lengi sem elstu menn muna og hann er ekki einn um það.⁵⁷ Sögur af gestrisni finnast í grískri goðafræði og jafnt hjá múslimum sem kristnum mönnum.⁵⁸ Franski heimspekingurinn Anne Dufourmantelle útskýrir einnig, í fyrirlestri sem hægt er nálgast á veraldarvefnum, að gestrisni byggi í grunninn á samskiptum og vill hún meina að gestrisni sé frumsáttmáli manna á milli sem snertir mannúðlega framkomu og hjálpssemi.⁵⁹ Þau samskipti hvíli á von og ótta, enda hafi samhjálp hafi verið nauðsyn í eldri samfélögum.⁶⁰ Það sama kemur fram í viðhorfi þjóðfræðingsins Jóns Jónssonar til gestrisni á Íslandi til sveita áður fyrr, í grein hans um sagnir af fórumönum.⁶¹ Þau vilja bæði meina að fólk hafi orðið að taka vel á móti ókunnugum því að allir gátu sjálfir lent í stöðu hins ókunnuga eða þurfandi.⁶² Dufourmantelle nefnir að vitni séu mikilvæg í gestrisni og gegni þar hlutverki. Að hennar mati votta þau um að ofbeldi eigi sér ekki stað í móttökum.⁶³ Derrida vill hins vegar meina að ávallt sé um átök og táknbundið ofbeldi að ræða í móttökum og heimsóknum fólks en þá vitnar vitnið helst til um samþykki á ofbeldinu sem í raun eigi sér stað.⁶⁴ Þá sýn má tengja við hugmynd franska hug- og félagsvísindamannsins Pierre Bourdieu um aðgreiningarmátt smekks og vals, en smekkur fólks veldur ákvörðunum sem fela í sér táknbundið ofbeldi (e. *symbolic violence*) eftir því sem rannsóknir hans gefa til kynna.⁶⁵ Í gestrisni á sér ávallt stað val sem bundið er smekk. Val á gestum, val á mat, val á hvað gert er. Í ljósi kennisetninga Bourdieu og Derrida

---

⁵⁷ Derrida, *Of Hospitality*, 155; um það eru margir sammála t.d. O’Gorman, Dimensions of Hospitality, 17.

⁵⁸ Derrida, *Of Hospitality*, 93-110, 151-155; Derrida, *Acts of Religion*, 365-380; O’Gorman, Dimensions of Hospitality, 17-32.

⁵⁹ Youtube, Dufourmantelle, *The Philosophy of Hospitality*. Hún er ekki ein um þá skoðun, sjá Lashley, Towards a Theoretical understanding, 4; Jón Jónsson, Komdu aftur ef þú villist, 177-190. Jón Jónsson, *Fórumenn í íslenska bændasamfélagini*; Molz og Gibson, Introduction, 3.

⁶⁰ Youtube, Dufourmantelle, *The Philosophy of Hospitality*. Nauðsynir er fólgin í viðhorfinu að ef þú hjálpar ekki öðrum minnka líkur á að aðrir vilji hjálpa þér þegar/ef þú þarfst á hjálp að halda seinna.

⁶¹ Jón Jónsson, Komdu aftur ef þú villist, 177-190.

⁶² Youtube, Dufourmantelle, *The Philosophy of Hospitality*.

⁶³ Youtube, Dufourmantelle, *The Philosophy of Hospitality*.

⁶⁴ Í sófasamfélagini gegnir umsagnarkerfið hlutverki vitnisins, þess sem segir frá og vitnin eru jafnframt mögulega allir sem hafa aðgang að hinu nettengda, opinbera rými.

⁶⁵ Bourdieu, *Almenningsálitið er ekki til*, 40-4; Davíð Kristinsson, Inngangur, 25; Derrida, *Of Hospitality*, 55.

felur valið í sér ofbeldi sem samþykkt er í móttökunum. Táknræna ofbeldið útilokar og aðgreinir, skilgreinir hóp, stétt og stöðu ásamt því að viðhalda valdavenslum.⁶⁶ Þetta verður nánar rætt síðar.

Gestrísnir virðist oft teljast til eiginleika gestgjafa og myndast í aðstæðum sem hann ræður miklu yfir eða stýrir ef marka má almenna umræðu og þá fræðilegu. Til að fara frá opinbera sviðinu og nær alþýðlegra rými er rétt að minnast á rannsóknir breska heimspekinsins Elizabeth Telfer sem bendir á að greina megi á milli gestgjafa og gestrisins einstaklings.⁶⁷ Gestrisinn einstaklingur hefur að hennar mati „gildar“ ástæður til að bjóða fólk heim og er sá sem jafnframt tekur oft á móti fólk. Góður gestgjafi getur til dæmis verið sá sem veitir vel (í merkingunni rausnarlega), en viðkomandi þarf þó ekki að vera sá sem við hugsum um sem gestrisinn — til dæmis ef hann virðist ekki hafa gaman af gestamóttökum. Þar að auki eru gestrisnir einstaklingar ekki alltaf rausnarlegir gestgjafar⁶⁸ sem sést kannski einna best á því að hægt er að fara í heimsókn og upplifa gestrisni án þess að hafa setið við borð sem svignar af kræsingum. Af rannsóknum Telfer má gera sér í hugarlund að margt hafi áhrif á upplifunina af gestrisni.

Derrida lýsir því hvað sé að vera gestrisinn á eftirfarandi vegu: „[...] to be hospitable is to let oneself be overtaken [surprendre], to be ready to not be ready, if such is possible [...].“⁶⁹ Gestrisni að hans mati er þá einnig að láta koma sér á óvart, leyfa að brotið sé á rétti manns, að fylgja öðrum og fara út fyrir sinn eigin þægindaramma, mæta þörfum, gefa eftir og færast úr stað. Að gera ráð fyrir að við getum ekki undirbúið allt og vera undirbúin fyrir að vera ekki undirbúin. Innan þessarar greiningar rúmast til að mynda það að fólk undirbýr óvæntar gestakomur með því að fylla frystikistu af kökum og kruðeríi og er tilbúið að hætta að sinna því sem verið er að sinna ef gesti ber óvænt að garði, gefur sér tíma til að vera með gestunum og sinna þeim. Sem fyrr eru átök ekki langt undan í orðum hans en fyrir þeim Derrida og Telfer er gestrisni eins konar róf, sem nær allt frá því að veita tiltekna þjónustu og uppfylla þörf annarra fyrir fæðu, skjól og aðbúnað. Allt til þess að eiga saman stund sem hefur

⁶⁶ Bourdieu, *Almenningsálitið er ekki til*, 40-4; Bourdieu, The Uses of ‘the People’, 150-155; Davíð Kristinsson, Inngangur, 25. Á myndbandavefnum *Youtube* er einnig að finna fyrirlestur bandarískra málfræðingsins Noam Chomsky um gestrisni er tengist alþjóðastjórnámum. Þar heldur hann því fram að gestrisni hylmi yfir eða feli andúð og valdastrúktúra og setji á svíð vináttu og siðgæði, oft undir fölskum formerkjum. Þannig eru átökin í gestrisninni mögulega hulin undir yfirskyni góðmennsku og siðprýði gestgjafans, en jafnframt verður maður þess áskynja við að hlusta á þennan ágæta samfélagsrýnanda að réttur og ábyrgð gestgjafans eru álitnir vera yfirgnæfandi þættir. Sá sem er gestrisinn er hvort tveggja í senn sá sem gengur gott eitt til í bland við þann sem hefur misjafnan ásetning undir fögru yfirskini. *Youtube*, Chomsky, *Hospitality and Hostility*.

⁶⁷ Telfer, *Food for Thought*, 85-86.

⁶⁸ Telfer, *The Philosophy of Hospitality*, 41.

⁶⁹ Derrida, *Acts of Religion*, 361. „Að vera gestrisinn er að leyfa yfirtöku, að vera undirbúinn fyrir að vera ekki undirbúinn, ef það er mögulegt.“ Þýðing SE.

áhrif á líðan gests og mögulega breytir bæði gesti og gestgjafa, sýn þeirra eða skoðun, (smávegis eða umtalsvert).

Samkvæmt mannfræðingnum Tom Selwyn myndar gestrisni tækifæri til félagstengsla eða viðhalds á slíkum tengslum.⁷⁰ Um það virðast fleiri sammála eins og fram kom í fyrirlestri mannfræðingsins Michael Herzfeld á elleftu ráðstefnu Evrópusamtaka þjóðfræðinga (SIEF) í Tartu í Eistlandi sumarið 2013. Í fyrirlestrinum líkti hann ítalskri gestrisni á kaffihúsi við athöfn sem innlimar gesti í hót eða samfélag sem til staðar er á kaffihúsini. Hægt er að sjá þetta ljósifandi fyrir sér við að hlusta á fyrirlestur Herzfeld. Gestur kemur inn á kaffihúsið og þeir sem sitja við borðin sötra kaffið sitt um leið og þeir rabba saman. Nokkrir líta upp, brosa eða gefa þeim nýja gaum og einhver kallar, „Gaman að sjá þig vinur!“ Pegar gesturinn kemur að afgreiðsluborðinu spyr þjónninn hvað megi bjóða aðkomumanninum. Að því búnu hefst spjall þeirra á orðum um daginn og veginn og þeir sem eru nálægir taka jafnvel þátt í samtalinn. Notalegur kliður af orðum gesta, lágrí tónlist í bland við hæfilegar drunur úr kaffivél og einstaka bíflaut eða fúkyrði sem berst inn um opinn glugga myndar aðlaðandi hljóðheim sem einkennir heimsókn á ítalska kaffihúsið. Herzfeld hefur upplifað slíka dásemdar stemmningu, en hann nefnir í fyrirlestrinum að á þessu hafi orðið breyting vegna tilkomu hnattvæddra samskiptamiðla, breytingin sé til hins verra. Hann vill meina að í dag þjóni kaffihúsið „hans“ á Ítalíu ekki sama tilgangi félagsheimilis og áður og andinn sem þar ríki nú sé til muna verri en sá notalegi heimur sem gestir stigu inn í áður. Nú híma gestir þegjandi yfir tölvum sínum og snjallsínum, svo sljóir og sinnulausir að expressóið í bolla þeirra er löngu kólnað þegar það loks er drukkið. Athygli gesta er bundin því sem gerist í tölvunni eða snjallsímanum en ekki því sem gerist á staðnum þá stundina. Fólk er líkamlega til staðar en andlega fjarverandi. Gestrisni fólks fer í þessu ljósi hrakandi að hans mati.

Fyrir utan að gestrisni er verkfæri félagstengsla og samskipta og þar af leiðandi átaka eins og Herzfeld orðar það, eru tengsl við stað, aldagamlar hefðir og hlutverkaskipti hluti af því sem mótar gestrisni í hans huga.⁷¹ Hann gerir heldur lítið úr samskiptum með hjálp netmiðla og býr til samskiptalegt stigveldi með orðum sínum. Hann virðist telja gamla tímann og gömlu góðu gestrisnina betri en þá gestrisni og þau samskipti sem fara fram nú á tímum. Þetta er gagnrýnisvert, því að með þessu gerir hann ekki ráð fyrir að margbreytileiki samskipta sé af hinu góða og jafnframt gerir hann heldur lítið úr hæfni og löngun fólks til að laga sig að síbreytilegu umhverfi. Það má gera ráð fyrir að breytingar í umhverfi hafi áhrif á

⁷⁰ Selwyn, An Anthropology of Hospitality, 20. Gestrisni lýsa Molz og Gibson sem kerfi (e. *structure*) sem stillir af, semur um og fagnar félagslegum tengslum milli þeirra sem eru inni og úti, milli heima og að heiman milli einkalífs og opinberslífs, milli einstaklings og annarra einstaklinga. Molz og Gibson, Introduction, 3; Still, France and the Paradigm of Hospitality, 704.

⁷¹ Herzfeld, Circulation and Circumvention. Fyrirlesturinn má nálgast á vefsíðu SIEF sjá heimildalista.

gestrisni og samskipti líkt og hvað annað en þær eru sjálfkrafa ekki slæmar þó svo að þær virðist framandi í fyrstu. Ef til vill eru einhverjir gestanna að þakka fyrir gestrisni sem þeir upplifðu í sófaheimsókn með aðstoð tækjanna. Sumir eru kannski að bjóða heim eða skipuleggja einhverja veislu, fá sendar heim kræsingar í tilefni af gestakomu eða „læka“ við mynd af gestgjöfum sínum úr síðasta heimboði.

Útgangspunktur Tom Selwyn eru skipti á vörum og þjónustu og þá á hann við hvort tveggja í senn, efnisleg skipti á vörum og þjónustu og táknræn samskipti þeirra sem skilgreindir eru í aðstæðunum sem gestgjafi og gestur.⁷² Höfuðhráefni gestrisninnar er að álti Selwyn matur og heiður.⁷³ Með því að deila með sér þessu hráefni og endurgjálda það breytir gestrisni ókunnugum í kunnuga.⁷⁴ Tengslanet og vinátta getur myndast við gestamóttökur og ennfremur geta hvers konar boð efti eldri vináttubönd.⁷⁵ Nálgun Herzfeld og Selwyn gætu virst ólíkar við fyrstu sýn en þráðurinn sem tengir þær er hugmynd um samskipti. Í samskiptum og samneyti þessu felst rausn eða höfðingsskapur gestgjafa, jafnvel gæska hans. Selwyn bendir okkur þó á að það er ekki einungis gestgjafi sem er í valdastöðu og sá rausnarlegi, því að hvers konar móttaka veltur á því að gesturinn þiggi boð gestgjafans. Upphefð gestgjafans veltur á vilja gestsins til að taka þátt í samkvæminu. Þannig er það gesturinn sem færir gestgjafanum heiður og gerir hann rausnarlegan um leið og gestgjafinn heiðrar gest sinn.⁷⁶ Þegar allt kemur til alls gæti þó gesturinn rétt eins og gestgjafinn verið flagð undir fögru skinni.⁷⁷

Staðurinn sem móttaka fer fram á getur kallað fram margvísleg hugrenningatengsl og tilfinningar. Í greininni „Dimensions of Hospitality“ rekur Kevin D. O’Gorman elstu skriflegu heimildir um lýsingu á gestrisni til um það bil ársins 3500 f. Kr., O’Gorman sem hefur doktorsgráðu í viðskiptasögu, heldur því fram að gestrisni fólks í þessum heimildum hafi átt sér stað í heimahúsum og fyrst og fremst beinst að ókunnugum. Parna sé í raun um fyrirmynnd gistihúsa að ræða.⁷⁸ Gibson og Molz benda einnig á að heimilið sé táknrænt fyrir sannan (e. *authentic*) stað gestrisninnar.⁷⁹ Hugmyndin um að eiga sér samastað á vegum úti þegar fólk

⁷² Selwyn, An Anthropology of Hospitality, 19.

⁷³ Selwyn, An Anthropology of Hospitality, 27.

⁷⁴ Selwyn, An Anthropology of Hospitality, 27. Sjá einnig Telfer, *The Philosophy of Hospitality*, 39.

⁷⁵ Selwyn, An Anthropology of Hospitality, 19.

⁷⁶ Selwyn, An Anthropology of Hospitality, 35.

⁷⁷ Selwyn, An Anthropology of Hospitality, 35.

⁷⁸ O’Gorman, Dimensions of Hospitality, 17-18.

⁷⁹ Molz og Gibson, Introduction, 14-15. Þessu er Elizabeth Telfer sammála, sjá Telfer, *The Philosophy of Hospitality*, 39. Það mætti rannsaka þessa fullyrðingu um að heimilið sé sannastur staður gestrisninnar. Í ljósi þess hve leigðir salir eru vinsælir á ýmsum mannamótum mætti rannsaka hvernig þeir eru gerðir aðlaðandi vettvangur gestamóttöku. Til dæmis má nefna að salur sem leigður er oft á einhvern hátt lagaður að því sem á að fara fram hvort sem það er ferming, brúðkaupsveisla eða annars konar mannamót. Í því samhengi er vert að rannsaka með hvaða hætti slíkir salir eru gerðir aðlaðandi rammi utan um gestrisni.

ferðast framkalli að þeirra sögn tilfinningu fyrir von, öruggu húsaskjóli og að tilheyra samfélagi sem er grundvöllur vellíðunar og upplifun margra af öryggi á ferðalögum.⁸⁰

Í nýlegum fyrirlestri lýsti Tom Selwyn gestrisni í tali og tónum og gerði tengsl hennar við staðinn sem almennt er kallaður „heima“ að sérstöku umtalsefni.⁸¹ Þar getur verið um að ræða híbýli, eða stað sem einkennist af heimilislegu umhverfi eða annan þann stað sem kallaður er heima í skilningnum hús, þorp, land eða svæði. Burt séð frá því hvort heimilið sé „sannur“ eða upprunalegur staður gestrisninnar eða ekki, gegnir staðurinn mikilvægu hlutverki í gestrisni almennt. Áströlsku heimspekingarnir Colin Sheringham og Pheroza Daruwalla halda því þannig fram að gestgjafinn þurfi að tilheyra staðnum þar sem móttökur fara fram eða merkja sér hann með táknrænum hætti. Staðirnir þar sem rými er deilt með gestum séu mikilvægir, en einnig þurfi staðurinn að tilheyra gestgjafanum, í það minnsta með táknrænum hætti, svo að hann hafi umboð til að bjóða gestinn velkominn þangað að álti þeirra.⁸² Líkt og breski mannfræðingurinn Mary Douglas ræðir í ritgerðasafninu *Implicit Meanings* er vettvangurinn þar sem gestrisni fer fram í raun rammi utan um hópinn og lýsandi fyrir tengsl einstaklinga sem hittast, hversu nánir þeir eru eða til hvers er ætlast af þeim,⁸³ eða eins og Sheringham og Daruwalla vilja meina, hversu vel gestum og gestgjöfum er treyst.⁸⁴ Gott dæmi um það er þegar boðið er heim í kaffi frekar en á kaffihús. Heimboðið getur verið meiri yfirlýsing um traust og gefur ef til vill til kynna vilja til persónulegri tengingar en fyrir er, ef þeir sem í hlut eiga þekkjast lítið eða ekkert fyrir.

Flestir fræðimenn sem ræða um gestrisni gera ráð fyrir að það sé gesturinn sem sé á ferðinni, eða að hann sé aðkomumaður. Umræðan ber þess merki að hann sé þiggjandi í aðstæðunum en gestgjafinn gefandi og á heimavelli. Svo þarf þó ekki að vera að mati landfræðingsins David Bell. Staðurinn í gestrisni er að hans mati rammi utan um víxlverkandi athafnir gests og gestgjafa. Þessi rammi myndar sviðið sem samskiptin fara fram á, hvort sem honum er lýst sem „heima“ eða ekki. Þegar gestum er boðið að „láta eins og heima hjá sér,“ er gefið til kynna að með gestrisni eigi að mynda tilfinningu fyrir því að gestur og gestgjafi eignist hlutdeild í sama staðnum. Einnig að gesti sé boðin innganga í heim gestgjafans. Gestir og gestgjafar deila rými og stund og það hefur í för með sér að þeir verða tímabundið hluti af sömu heildinni.⁸⁵

Elisabeth Telfer bendir á að hægt sé að flokka gestrisni á margbreytilegan hátt, út frá hvötum gestgjafa eða þeim sem boðnir eru en einnig þeim þörfum sem gestir kunna að hafa.

⁸⁰ Molz og Gibson, Introduction, 3-15.

⁸¹ Youtube, Selwyn, *Being at Home in the World*.

⁸² Sheringham og Daruwalla, Transgressing Hospitality, 43.

⁸³ Douglas, *Implicit Meanings*, 256-257.

⁸⁴ Sheringham og Daruwalla, Transgressing Hospitality, 43.

⁸⁵ Bell, Moments of Hospitality, 29.

Stundum beinist gestrisni að þeim sem eru í neyð eða þurfa á hjálp að halda. Telfer kallar þessa tegund heimboða gestrisni miskunnsama Samverjans. Þá sinnir gestgjafi þörfum gests sem líður skort eða leysir vanda hans. Gesturinn getur verið svangur, blautur eða kaldur, þurft mat eða húsaskjól. Þá er neyðin líkamleg en hún getur einnig verið andleg. Sá gestur sem er hjálparþurfi getur verið einmana eða þurft á upplyftingu og gleði að halda. Gestir sem fá boð um eða koma á slíkum forsendum geta hvort tveggja verið gestgjafanum kunnugir eða ókunnugir. Í slíkum móttökum hafa þeir sem taka á móti einnig sínar ástæður til aumka sig yfir gestinn. Það getur verið af trúarlegum hugsjónum, manngæsku eða af öðrum hvötum segir Telfer og tekur fram að fólk viti ekki alltaf sjálft af hverju það sýnir samhygð í verki með framannefndum hætti. Að mati Telfer getur gestrisnin þá virst líkari athöfn dýrlingsins en venjulegrar manneskju.⁸⁶

SAMANTEKT

Eins og komið hefur fram eru sjónarhorn fræðimanna um margt ólík þó svo að hægt sé að finna sameiginlega þætti. Flestir telja gestrisni aldagamalt samskiptaform sem virðist hafa með víxlverkun að gera. Henni er líkt við dyggð og göfuglyndi og hún nánast ávallt álitin jákvæður eiginleiki gestgjafa. Gestrisni er stundum lýst sem samningsgerð en í samningnum speglast viðhorf úr umhverfi manna, langanir og þrár þeirra sem jafnframt mótað af umhverfi og aðstæðum. Gestrisni mætti skoða sem samkomulag, háð skyldum þeirra sem hittast, getu, persónulegum þáttum og réttindum. Afgerandi er að í fræðiritum er hugtakið helst skoðað utan frá, sem rammi, mynstur, verkfæri eða ferli sem finnst í margbreytilegum gerðum. Það virðist ekki vinsælt að ræða um upplifun og reynslu af hugtakinu. Það er þó einna helst í athugunum Elizabeth Telfer og Paula Bialska sem slíka nálgun á gestrisni er að finna.

Óhætt er að segja að gestrisni í ritum þeirra fræðimanna sem hér hafa lagt orð í belg snúist að einhverju leyti um mörk. Sífellt er verið að hugsa um mörk og taka ákvarðanir. Hversu mikið á að gera, hversu mikið er nóg, hvað er of lítið, hvað langar mig, hverju nenni ég og hvað vill hinn? Hvers þarfnað hann, hvað þarf ég og hvað er við hæfi, hvað er til siðs og hvað er siðferðislega rétt eða rangt að gera? Skil á milli hátíðarstunda og hversdagsins er einnig að finna. Gesturinn sem kemur og það sem gert er fyrir hann móta þessi skil. Allt er þetta nokkuð sem gestur og gestgjafi takast á við og því augljóst að í gestrisni tekst einstaklingur á við sjálfan sig og þann sem hann hittir, en líka við viðmið og mörk samfélagsins sem gestgjafi býr í og gesturinn heimsækir.

---

⁸⁶ Telfer, *The Philosophy of Hospitality*, 46-47.

Hvort sem það er í almennri umfjöllun um gestrisni eða þeirri fræðilegu er hugtakið notað til að lýsa lyndiseinkunn gestgjafans, eða góðum móttökum á gestum. Allt virðist snúast um gestinn. Gestgjafinn virðist þó ábyrgur fyrir gestrisni og að gesturinn upplifi hana. Gesturinn er þá eins konar dómarí, áhorfandi að gestrisninni eða gagnrýnandi á því sem fram fer. Það má allt eins gera ráð fyrir að gestgjafinn upplifi og meti einnig sína eigin gestrisni. Það mætti gera ráð fyrir að báðir aðilar sem deila stað og stund séu ábyrgir fyrir gestrisninni ef hún gengur í raun út á samskipti eins og sumir vilja meina. Samskipti geta varla verið á ábyrgð einnar manneskju. Þau eru heldur ekki alltaf jákvæð þrátt fyrir að kallast samskipti. Þar sem þessi ritgerð rannsakar upplifun af gestrisni verður framlag mitt í framhaldinu í nokkru samræmi við þær kenningar sem hér hafa verið tíundaðar en engu að síður verður vinkillinn að nokkru leyti frábrugðinn. Eins mun koma í ljós að hægt er að taka undir ýmsar þær kenningar og niðurstöður sem gerð hefur verið grein fyrir í þessum kafla, en um leið er mikilvægt að flækja þær, ljá þeim dýpt og litbrigði með því að brjóta þær til mergjar í margháttarí reynslu fólks og máta þær við orð þess og athafnir, tilfinningar og upplifun.

Bréf til herra Palomar

Kæri vinur,

Á meðan ég hef verið að skrifa þessa ritgerð hef ég stundum tekið mér hlé og gengið stíg sem liggur meðfram strandlengjunni hérna heima hjá mér. Ég hef virt fyrir mér sjóinn og hugsað um ólíka iðju okkar sem á margt sameiginlegt. Ætli það að skilgreina og lýsa öldu eða gestrisni sé yfirhöfuð hægt svo aðrir skilji nákvæmlega hvað maður meinar og upplifir?

Hreyfingin hjálpar mér að hugsa, ferli öldunnar er endurtekið og margar öldur mynda mynstur í sjó sem tengir lönd og fólk. Að horfa á sjóinn og greina hann í gönguferðunum hefur verið eins og að greina viðtöl í rannsókninni minni. Sjórinn hefur verið með margbreytilegum hætti, allt frá því að vera sléttur og glansandi yfir í að virðast úfinn og frussandi. Litrófið frá skjannahvítu til nánast svarts eða gulllitaðs. Pannig hefur upplifun viðmælenda minna af gestrisninni verið.

Sjórinn nær til allra skynfæranna rétt eins og gestrisnin sem viðmælendur mínr upplifðu. Stundum lætur sjórinn illa, aðra daga ilmar hann af þangi sem sumum finnst dásamlegt. Hann hljómar með mismunandi hætti dag frá degi, hefur margvíslegar aðferðir til að gefa til kynna hver hann er og hvers hann er megnugur. Hvernig aldan brotnar hefur ekki bara með sjóinn sjálfan að gera heldur líka hvar hún lendir og hvernig strönd, loft og undirlag eru, saltmagn og alls konar. Aldan er á yfirborði sjávar, hún lagar sig að straumi og mótar sjálf alls konar krafta. Speglun umhverfisins kemur vel fram á yfirborðinu þegar sjórinn er sléttur, annars blandast sú mynd og virðist stundum hverfa.

Stundum hefur mig langað til að breytast í sel og synda í sjónum. Mér finnst sniðugt að Couchsurfing sé orðmynd sem lýsir sófa sem er notaður sem brimbretti. Þar er „sörfað“ á öldum gestrisninnar, kannski á yfirborði mannhafs. „Sörf“ gæti allt eins komið af orðinu surface eða yfirborði þó svo að því sé haldið fram að uppruna orðsins surf sé fremur að leita í hljóðlíkingu. Snertir gestrisnin í sófasamfélagit Couchsurfing bara yfirborðið? Nei, ég held ekki. Pessar kenningar um orð og orðsifjar — ætli þær séu gagnslausar?

Ef sjórinn væri ekki svona kaldur myndi ég stinga mér. Það væri kannski leið til að lýsa öldu innanfrá, frá öðrum vinkli en af bakkanum og úr bókunum. Ég varð hluti af því til að geta skilið það innanfrá. Svo skoðaði ég, greindi, hugsaði, söng ljóð, las fræði og skrifði. Kannski finn ég ljóð um öldu, læri það og flyt fyrir þá sem rekur á fjörur mínar síðar. Sú manneskja gæti verið mér ókunnug en samt virst minn besti vinur og á einhvern furðulegan hátt míin eigin spegilmynd.

Gangi þér vel á nýjum slóðum.

SÓFAHEIMSÓKNIR

Þegar ég útskýrði fyrir fólk í upphafi rannsóknartímabilsins hvað ég ætlaði að kanna fékk ég oftar en ekki á tilfinninguna að sófaferðalög þættu svolítið afbrigðileg. Í það minnsta töldust sófaheimsóknir óvenjulegar. Setning sem ég heyrði iðulega og var til marks um þetta voru orðin „Ekki myndi ég þora að bjóða einhverjum ókunnugum heim til míni.“ Skýringar mínar á fyrirbærinu kölluðu auk þess oft fram hrukkur á enni þess sem ég talaði við, augabréður skutust saman eða þyngdust og yfirleitt heyrðust orðin „— Og gera margir þetta?“ í efasemdartóni þegar ég hafði útskýrt sófaheimsóknir í stuttu máli fyrir fólk.

Eftir því sem frá leið varð þó greinileg breyting á viðbrögðum fólks við sófaheimsóknum. Í dag er mun líklegra að augabréður lyftist og að það glaðni yfir andlitum um leið og sagt er í uppörvandi tón: „En spennandi, frænka míni gisti einmitt, hjá...“ eða „Sniðugt, mig hefur alltaf langað...“. Viðbrögðin segja mér að viðhorf til þessa ferðamáta hafi breyst.

Breytt viðbrögð orsakast ekki einungis af því að ég er farin að endurtaka mig í þróngum hópi eða að fólk umhverfis mig hafi þegar frétt hvað ég er að fást við, því að vinsældir sófaheimsókna hafa aukist mjög á undanförnum árum. Ferðamátinn hefur fengið mikla kynningu í blöðum og sjónvarpi og á rannsóknartímabilinu hefur skráðum meðlimum vefsíðunnar fjölgæð ört. Fyrstu þáttakendurnir skráðu sig á vefsíðuna árið 2004. Í upphafi ársins 2011 voru meðlimir síðunnar ein og hálf milljón, en rúmu ári síðar um fimm milljónir. Samkvæmt upplýsingum af síðunni við lok árs 2013 voru notendur orðnir sjö milljónir. Prátt fyrir að margir viðurkenni sófaheimsóknir nú sem spennandi og eðlilegan gistogramuleika á ferðalögum og fjölmargir hafi notað úrræðið, þá er tilfinning fyrir einhvers konar hættu sem hluta af því að gista hjá ókunnugum aldrei langt undan í máli allra þeirra sem ég ræði við.

Í kaflanum sem hér fer á eftir geri ég grein fyrir tilurð *Couchsurfing* vefsíðunnar og lýsi hugmyndafræði hennar. Þá fjalla ég einnig um þær hnattrænu aðstæður sem vefsíðan vex og dafnar í og hvernig þær aðstæður og vefsíðan sjálf hefur áhrif á gestrisnina í sófaheimsóknum. Samhliða leitast ég við að útskýra samfélag sófaferðalanga sem er afmarkaður hópur í hnattrænu samfélagi sem hefur tiltekna sérstöðu og ímynd.

Í UPPHAFI VAR HUGMYND

Couchsurfing vefsíðuna opnuðu fjórir Bandaríkjameinnum í lok árs 2004, en hún byggir á hugmynd Casey Fenton sem er einn upphafsmanna hennar. Sagan segir að árið 1999 hafi hann keypt ódýran flugmiða fram og til baka frá Boston til Íslands. Á þeim tímapunkti ætlaði hann sér að stofna vefsíðu sem myndi auka framboð ókeypis gistenáttu víðs vegar um heiminn

en í þessari helgarferð langaði hann ekki til að vera einn í ókunnu landi. Hann sendi nemendum við Háskóla Íslands tölvupóst og spurði hvort einhver þeirra væri til í að hýsa hann umrædda helgi. Þar sem gögnum mínum af netinu bar ekki saman um hvort hann hefði sett sig í samband við Nemendaskrá á skrifstofu skólans, afritað netfangalistar eða hvort hann hefði ef til vill brotist inn í tölvukerfi Háskólans, hafði ég samband við Casey Fenton í gegnum netfang sem gefið var upp á vefsíðunni. Án þess að búast sérstaklega við að mér yrði svarað spurði ég í bréfinu, eins kurteislega og mér var unnt, hvort hann hefði hakkað sig inn í tölvukerfi Háskóla Íslands árið 1999 til að senda nemendum Háskólans tölvupóst og biðja um gistingu. Daginn eftir barst svar þar sem hann sagðist ekki beint hafa gert það. Hann hefði fundið netföng nemenda með því að slá upp fornöfnum þeirra á vefsíðu skólans. Hann sló fyrst inn nafnið Björk sem var eina íslenska nafnið sem hann þekkti. Þá fékk hann upp nokkra nemendur. Síðan notaði hann föðurnöfn þeirra til að finna fleiri nemendur eftir föðurnöfnum og fornöfnum. Hvort sem ég átti þarna í bréfaskiptum við hinn raunverulega Casey Fenton eða einhvern starfsmann sófasamfélagsins verður þetta að teljast bærilega áreiðanleg heimild um hina opinberu skýringu á upphafi sófaheimsókna. Líklega er eins gott að upprunaskýringin sé á þessum nótum þar sem samskipti meðlima eiga að byggja á hjálpssemi, trausti og trúnaði samkvæmt hugmyndafræði vefsíðunnar.⁸⁷ Það hefði tæplega virkað traustvekjandi að ráðast á tölvukerfi í leit að trúnaðarupplýsingum og slíkt vart heppilegt til frásagnar.

Viðbrögð háskólanema við beiðni Casey Fenton voru góð og mótuðu virkni síðunnar.⁸⁸ Hann þáði gistingu hjá nokkrum þeirra nema sem svöruðu og eftir þá reynslu bjó hann til grunn að *Couchsurfing.org* vefsíðunni. Í hnottskurn má segja að hugmyndin hafi verið að allir ættu að geta skráð sig eftir að hafa samþykkt skilmála. Frá upphafi hefur meðlimum verið gert að lýsa vel persónulegum einkennum sínum á heimasvæði (e. *profile*) sem þeir fá. Skráðir notendur geta svo valið sér félaga á síðunni til að vera í samskiptum við. Vefsíðan er hönnuð sem kerfi til að halda utan um samskipti þeirra og sem rými til að mynda tengsl sem opna möguleika á að fólk hittist síðan í eigin persónu.

Hugmyndafræði vefsíðunnar byggir á þeirri trú Casey Fenton að fólk sé reiðubúið að opna heimili sitt fyrir ókunnugum en jafnframt verður síðan til vegna löngunar hans til að ferðast og komast í samband við íbúa mismunandi landa. Þau gögn sem ég hef undir höndum eru ekki samhljóma um hversu margir háskólanemar á Íslandi tóku við sér og buðu Fenton gistingu en flestar heimildir skýra frá því að um fimmtíu manns hafi brugðist vel við bón

⁸⁷ Couchsurfing, *About Couchsurfing*, 25.09. 2013.

⁸⁸ Nótur 11, Casey Fenton.

hans.⁸⁹ Í viðtali sem finna má á vefsíðunni *Youtube* frá 2011 segir hann sjálfur að á bilinu 50 til 100 manns hafi svarað tölvupósti hans.⁹⁰ Í viðtalinnu kemur fram að áður en hann sendi Íslendingunum tölvupóst hafi hann verið á ferð um Egyptaland og gist þar hjá heimafólki. Hann upplifði kærleika og frelsi við að ferðast á þennan hátt og í gegnum gestrisni heimamanna (e. *the locals*) segist hann hafa fengið einstæða innsýn í menningu landanna.⁹¹ Í viðtalinnu ræðir Fenton um löngun sína til að byggja upp traust og samkennd á milli ókunnugra en hvorugt er sjálfgefið í heiminum í dag að hans mati. Hann hvetur þar ókunnuga frá mismunandi menningarheimum til að hittast og eiga í samskiptum sem byggi á virðingu og umburðarlyndi. Þannig verði til traust og vinátta sem geti stuðlað að betra samfélagi um heim allan að hans mati.⁹²

AÐRIR MÖGULEIKAR OG AÐRAR AÐSTÆÐUR

Í þeim rannsóknum sem ég hef kynnt mér er *Couchsurfing* vefsíðan skilgreind á ensku sem hvort tveggja „social network“ og „hospitality network.“⁹³ Þar er gert ráð fyrir að það þurfi að aðgreina þetta tvennt en „social network“ hlutinn vísar til þess sem hefur verið íslenskað sem samfélagsmiðill og varðar þá helst samskipti fólks í netheimum. Síðunni er með þessum heitum annars vegar lýst sem stað sem miðlar tengslum og samskiptum og hins vegar gestrisni.

Beinar samskiptaleiðir við meðlimi eru nokkrar á síðunni sjálfri. Hægt er að senda tölvupóst innan síðunnar, senda formlega beiðni um gistingu beint til fólks en að auki er hægt að auglýsa eftir aðstoð, gistingu, eða auglýsa viðburði á opnum vegg sem allir notendur í nágrenni þess staðar sem heimsóttur er geta séð.

Fyrir utan að markmið síðunnar er að ferðalangar hitti heimamenn og þiggi gistingu í heimahúsum er algengt að ferðalangar biðji heimamenn um að hitta sig á kaffihúsum eða annars staðar utan heimila þeirra. Þá eru það yfirleitt heimamenn sem eru tilbúnir til að drekka einn eða two kaffibolla með aðkomufólki, veita upplýsingar um land og þjóð, gefa góð ráð um hvar best er að gera innkaup eða ræða hvaðeina það sem sófafélaganum gæti dottið í hug að spryja um.

Dæmi um viðburð væri ef einhver sem hefði löngun til að dansa salsa myndi auglýsa á vefsíðunni að allir sófafélagar í nágrenni Reykjavíkur væru velkomnir á salsakvöld í

⁸⁹ Ég get þriggja hér; Hunton, *Casey Fenton And His Couchsurfing Social Travel Community*; Miranda, *Take The Couch*; Whelan, *Sleeping with Strangers*.

⁹⁰ *Youtube*, Ayeltknoff, *Interview with Casey Fenton*.

⁹¹ Sama.

⁹² Sama.

⁹³ Tan, *The Leap of Faith from Online to Offline*; Molz. *Cosmopolitan on the Couch*; Lauterbach ofl., *Surfing a Web of Trust*.

miðbænum, eða að sá sem langar að fara í blak í Nauthólsvík á góðviðrisdegi myndi segja frá því að hann ætlaði að grilla og taka blakbolta með á ylströndina — allir sófafélagar væru velkomnir. Hverjum og einum meðlimi gefst kostur á að taka þátt í slíkum viðburðum sé hann næurstaddir og hafi vilja og löngun til að mæta. Hópurinn sem kemur saman er þá hópur sem er blandaður af staðbundnum meðlimum og þeim sem koma lengra að. Tengsl og gestrisni fara hér saman og eru háð samskiptum og því er ef til vill óþarfí að greina þar á milli.

Að miðla tengslum, gestrisni og heimsóknum ókunnugra ferðamanna er ekki nýtt fyrirbrigði og *Couchsurfing.org* vefsíðan er ekki eina svæðið á veraldarvefnum sem gerir það. Daemi um sambærilegar vefsíður eru síður á borð við *Hospitality Club, Be Welcome, Friendship Force International* og *Servas International*. Það er áhugavert að minnast sérstaklega á elstu samtökin, *Servas*, sem voru stofnuð árið 1949. Yfirlýst markmið þeirra samtaka er að stuðla að heimsfriði en stofnun þeirra var markvisst viðbragð gegn hugmyndafræði nasista og afleiðingum seinni heimsstyrjaldarinnar. Til ársins 2013 gerðu *Servas* samtökin ekki jafnmikið út á notendavænt tölvuumhverfi eins og *Couchsurfing* gerir, þó að *Servas* hafi vissulega starfrækt heimasíðu þann tíma sem ég hef fylgst með þeim frá árinu 2011. Samskipti meðlima *Servas* fyrir heimsóknir fóru fram í gegnum landpóst og síma. Vottunarkerfi meðlima var alfarið í höndum samtakanna sjálfra sem skrifuðu og sendu bréf um áreiðanleika notenda og yfirlýsingum um að þeir væru meðlimir *Servas*. Gestum sem komu var þá gert að sýna sjálft vottunarbréfið við komu til annarra félaga en jafnframt sendu samtökin bréf með nöfnum þeirra sem ekki gátu talist áreiðanlegir gestir eða gestgjafar ef kvartanir um hegðun þeirra barst samtökunum. Síðan um mitt ár 2013 hefur *Servas* vefsíðan verið í endurskoðun með það að markmiði að gera vefsíðuna notendavænni.

Frá upphafi hefur yfirlýst markmið *Couchsurfing* vefsíðunnar verið að miðla tengslum á milli ókunnugra og gera þeim kleift að eiga í samskiptum og hittast í raunheimi. Svo er enn í dag. Vefsíðan sem skilgreinir sig sem samfélag sófaferðalanga, miðar að því að gera ferðamönnum mögulegt að hitta heimamenn og ef til vill þiggja gistingu hjá þeim víðs vegar um heiminn án endurgjalds. Því má segja að hún byggi starfsemi sína á gestrisni félaganna. Að sama skapi gerir vefsíðan heimafólki mögulegt að taka á móti gestum og komast í kynni við fólk víðs vegar að. Ferðir til framandi landa, almenn löngun og forvitni, möguleiki á að verða víðsýn og umburðarlynd manneskja eru nokkur af gildunum sem koma fram á síðunni. Heimildarmönnum mínum þykja þetta eftirsóknarverðir eiginleikar hjá öðru fólk og þeim sjálfum. Gestrisni gestgjafanna virðist byggja á manngæsku, góðsemi og hjálpssemi gagnvart ókunnugum. Við fyrstu sýn virðist gestrisni félaganna í sófasamfélagini mikil og óeigingjörn.

BREYTINGAR Á SÓFASAMFÉLAGINU

Frá fyrstu tíð hefur vefsíðan lýst því yfir að sófaheimsóknir byggi á virðingu og trausti, séu samskipti en ekki viðskipti. Tengslin sem myndast í þessum heimsóknum veita meðlimum tækifæri til að skapa sér og öðrum hvetjandi, upplífgandi reynslu (e. *create inspiring experiences*), sér að kostnaðarlausu. Heimsóknirnar eiga að stuðla að skilningi milli menningarheima og ala af sér umburðarlyndi þvert á mörk ríkja og samfélagsþópa.⁹⁴

Ýmis slagorð hafa skreytt vefsíðuna síðan ég fór að fylgjast með. Slagorðin hafa breyst frá: [Betri heimur] „One Couch at a Time“ árið 2011 í „Creating Inspiring Experience“ árið 2012 og til „Share your Life“ í mars 2013.⁹⁵ Netsíðan gekkst undir töluverðar útlits- og áherslubreytingar sem urðu meðlimum kunnar í október 2013 en þá mátti sjá gildin skýrt sett fram í boðhætti. Fimm slagorða borði prýddi þá upphafssíðuna þar sem stóð að gildi sófasamfélagsins væru, „Share your Life, Create Connections, Offer Kindness, Stay Curious, [og] Leave it better than you found it“⁹⁶ Sem sagt, deildu lífinu, myndaðu sambönd, bjóddu fram gæsku, vertu forvitinn og skildu við heiminn í betra ásigkomulagi en þú komst að honum. Ef til vill eru breytingarnar á slagorðunum ekki miklar, öll varða þau eitthvað sem má teljast eftirsóknarvert, yfirlýstu markmiðin eru mannbætandi og miða að betri heimi. Hér er um að ræða framfarir, góðmennsku, umhverfisvernd og björgun alþjóðasamfélagsins með hjálp gestrisninnar.

Breytingar á gildum sem sett eru fram (þó litlar kunni að vera) eru ekki einu breytingarnar sem hafa orðið á undanförrnum árum. Þær stærstu snúa að innviðum starfseminnar. Í upphafi byggðist *Couchsurfing* vefsíðan á sjálfboðavinnu Casey Fenton og félaga sem gátu lagt fram vinnu án þess að þiggja laun fyrir. Þá var andóf gegn kapitalisma augljóst á síðunni og í því fólst eitt stærsta aðdráttarafl hennar ásamt tækifærinu til að láta gott af sér leiða. Upphaflega var auglýst stórum stöfum að allt væri ókeypis. Vefsíðan starfaði þá sem vettvangur sem hafði ekki að greinilegu markmiði að skila eigendum hagnaði. Notendur þurftu ekki pening til að fá gistingu, vefsíðan bauð þeim upp á hjáleið framhjá hinu almenna hagkerfi, hótel- og ferðaiðnaði, og starfsmenn síðunnar unnu í sjálfboðavinnu. Starfsemin virkaði því sem samtök frekar en fyrirtæki í hefðbundnum skilningi.

⁹⁴ Couchsurfing, *About Couchsurfing*, 22.03.2013. [„We envision a world where everyone can explore and create meaningful connections with the people and places they encounter. Building meaningful connections across cultures enables us to respond to differences with curiosity, appreciation and respect. The appreciation of diversity spreads tolerance and creates a global community.“]; Youtube:Thisiscouchsurfing, *Welcome to couchsurfing*. [„Our mission is to create inspiring experiences: cross-cultural encounters that are fun, engaging, and illuminating. Join now, it's free!“]

⁹⁵ Facebook, Couchsurfing, *Share your Life*.

⁹⁶ Couchsurfing, *About Couchsurfing*, 28.12.2013.

Haustið 2011 urðu umtalsverðar breytingar á rekstrarlegum forsendum vefsíðunnar. Þá breyttist reksturinn úr að ætla sér engan arð (e. *non-profit organization*) í starfsemi sem skilgreind er á vefsíðunni sem b-fyrirtæki (e. *b-corporation*), en það er samkvæmt síðunni fyrirtæki sem nýtir sér viðskiptaaðferðir til að láta gott af sér leiða í samfélagini og hefur að markmiði að endurskilgreina árangur í viðskiptum.⁹⁷ Hagnaður ætti, samkvæmt þeim viðmiðum, að byggja á samfélagslegum gildum og vera auður í formi tengsla og umburðarlyndis. Við þessar breytingar varð mögulegt að fá fjárfesta að borðinu sem styrktu fyrirtækið til góðra markmiða í þágu heimsins en þá um leið að borga laun, ráða starfsfólk, velta umtalsverðum fjárhæðum og skila arði.⁹⁸ Við breytinguna eða í aðdraganda hennar var stjórninni sem hafði setið frá upphafi, skipt út að nokkru leytí. Meðal annars er Casey Fenton ekki lengur stjórnarformaður. Í dag er gert minna úr hans þátttöku í stofnun *Couchsurfing* á vefsíðunni sjálfri en var í upphafi.

Fyrst eftir að umræddar breytingar áttu sér stað birtist slagorð sem sagði að með sófaheimsóknum væri beinlínis verið að skapa kerfi sem byggði á öðrum leiðum til að ferðast en kapítalisminn gæti boðið upp á og að notkunin væri skref í átt til byltingar í fjármálaheiminum. Það slagorð varð þó ekki langlíft á síðunni.⁹⁹ Gríðarleg áhersla var nú lögð á að kynna vefsíðuna í prent- og fjölmíðlum enda birtust greinar í helstu tímaritum um allan heim.¹⁰⁰ Viðskiptamenn og ferðamenn, líffræðingar og húsmæður, grænmetisætur í New York borg, rauðvínsskálandi Frakkar og Kastljósáhorfendur á Íslandi, fjöldinn allur kynntist þessu stórkostlega fyrirbæri: Gistingu á sófum hjá ókunnugu fólk í þágu betri heims. Eftir öfluga kynningarherferð jókst fjöldi meðlima ört.

Þar sem *Couchsurfing* vefsíðan starfar nú upp að vissu marki sem fyrirtæki er ekki úr vegi að skoða aðeins nánar hvaða styrkveitendur eru komnir að borði vefsíðustjóranna í sófasamfélagini. Reyndar ætla ég ekki að kafa djúpt í það, þar sem ritgerðarefnini mitt er annað. Hér styðst ég fyrst og fremst við þau gögn sem koma fram þegar slegið er upp í leitarvélum á veraldarvefnum. Mögulega getur það gefið vísbendingu um hverjir græða, undir hvað sé verið að kynda með því að auglýsa á síðunni og þátttöku í sófasamfélagini, annað en að bæta heiminn og auka vináttu meðal manna með gestrisnina að vopni.¹⁰¹

⁹⁷ Businesswire, *CouchSurfing-Raises-7.6-Million*.

⁹⁸ Businesswire, *CouchSurfing-Raises-7.6-Million*.

⁹⁹ Því miður náði ég ekki að afrita tengilinn þar sem það slagorð kom fram. En slagorð þetta var uppi 6.11.2012. á forsíðu vefsins.

¹⁰⁰ Couchsurfing, *Press*, 07.12.2013. Sem dæmi má nefna blöð á borð við New York Times; Time Magazine; The Times of India; USA Today; Travel. Breska ríkissjónvarpið hefur flutt jákvæða frétt um síðuna ásamt sjónvarpsstöðvum í Bandaríkjunum og á Íslandi og eflaust víðar sjá; RÚV, *Etlar að gista hjá ókunnugum*.

¹⁰¹ Hvað varðar áreiðanleika gagnanna geri ég ráð fyrir að þær upplýsingar sem liggja á lausu á veraldarvefnum séu ekki síður mótaðar af forsvarmönnum síðunnar en öðrum sem hafa hag af.

Á upplýsingasíðu *Couchsurfing* má sjá að fyrirtækin *Benchmark Capital*, *General Catalyst Partners*, *Menlo Ventures* og *Omidyar Network* eru titlaðir höfuðfjárfestar í fyrirtækinu. *Benchmark Capital* virðist vera fyrirtæki sem fjárfestir í sprotafyrirtækjum og sérhæfir sig í fjárfestingum netfyrirtækja. Það gerir *General Catalyst Partners* einnig en það fyrirtæki hefur jafnframt fjárfest í hugbúnaðarfyrirtækjum á borð við *SnapChat* og íslenska fyrirtækinu CCP eftir því sem leit mín á netinu leiddi í ljós. Fyrirtækið *Menlo Ventures* fjárfestir í hugbúnaði en auk þess í öðrum tækniútbúnaði svo sem fjarskiptabúnaði og stafrænum öryggisbúnaði. Að lokum er það *Omidyar Network* sem er fyrirtæki stofnað af stofnendum sölusíðunnar *E-bay* og gerir út á að styrkja fyrirtæki sem gerir öðrum einstaklingum kleift að láta gott af sér leiða samkvæmt leitarniðurstöðum á vefsþæði *Wikipedia*. Öll þessi fyrirtæki ásamt *Couchsurfing* vefsíðunni eru skráð með uppruna eða aðsetur í nágrenni notalega viðskiptadalsins sem kenndur er við *Silicon* í Kaliforníu og verður að teljast vöggustofa tækninýjunga og viðskiptatengsla meðal fyrirtækja á því sviði. Án nokkurs vafa getur vefsíðan stuðlað að hagnaði fyrirtækja í tæknisamfélagi.¹⁰²

Ég geri mér grein fyrir að gögn sem koma meðal annars frá vefsíðum á borð við *Wikipedia* teljast alla jafna ekki til áreiðanlegra heimilda meðal fræðimanna í háskólasamfélagi, aftur á móti skýrir það sem stendur í þeim heimildum að einhverju leyti auglýsingar sem birtast á *Couchsurfing* vefsíðunni. Auglýsingar sem komu til eftir að fjárfestar lögðu sófasamféluginu til fé bjóða upp á niðurhal leikja og viðmót til sölu fyrir snjalla síma. Tækin sjálf sem nauðsynleg eru til að upplifun af notkun vefsíðunnar verði sem ánægjulegust eru einnig auglýst á *Couchsurfing* síðunni. Með einum smelli, eða réttara sagt með lítilli snertingu, er hægt að týna sér í appabúð (e. *app store*) eða annars konar vefverslun á netinu.

Hér verður míin eigin löngun til að eiga snjallan síma, þægilegri og fá hraðari netaðgang sem og betri hugbúnað að nokkru leyti skýrð. Það er mun þægilegra að nýta sér breytta vefsíðuna með nýjum síma, vel uppfærðri tölvu og hraðri nettengingu. Breytingar á viðskiptalegum forsendum vefsíðunnar urðu til þess að sem aldrei fyrr sá ég sjálf ávinnning af því að skipta gamla *Nokia* símanum mínum út fyrir síma með einhvers konar geimnafni á borð við *Android* eða *Galaxy*. Í sófasamféluginu er gisting ekki til sölu. Gestrisnin þar selur hins vegar óbeint nýjustu tækni, síma, tölvur og hugbúnað að ógleymdum farmiðunum. Sófafélagar eru í senn nútímamanneskjur og þessar gömlu góðu sem hafa réttu gildin á hreinu, hvort sem þeir eru heimamenn eða heimsborgarar á faraldsfæti. Á vefsíðunni er eindregið hvatt til að upplýsingar séu settar fram með fjölbreyttum hætti, beðið er um ljósmyndir, efnt

¹⁰² Wikipedia, *Omidyar Network*; Wikipedia, *General Catalyst Menlo*; Wikipedia, *Benchmark (venture capital firm)*; Wikipedia, *Menlo Ventures*.

hefur verið til stutmyndasamkeppni og fleiri sambærilegra leikja sem krefjast rándýrra tækja og vissri færni. Vefsíðan hefur þróast í þá átt að meiri ánægju er að hafa út úr samskiptum og notkun á síðunni ef sími og tölva eru vel uppfærð og í nýrri kantinum. Það er óhætt að gera ráð fyrir að samskiptafyrirtæki myndu ekki renna ómældum fjármunum til *Couchsurfing* ef þau teldu sig ekki hagnast á því.

Upplýsingar um þátttakendur og meðlimi síðunnar liggja ekki lengur á lausu. Reyndar er hægt að kaupa ýmsar upplýsingar á borð við notendatölur og tölfræði um hvar í heiminum flestir meðlimir eru virkir. Árið 2011 voru ýmsar mælistikur þessa efnis sýnilegar á vefsíðunni. Þá var til að mynda hægt að sjá hvað íslenskir notendur voru margir. Í nóvember 2012 voru skráðir meðlimir á Íslandi um fjögur þúsund. Þá mátti einnig sjá að flestir skráðir meðlimir voru vestrænir. Ef skráðum félögum var raðað eftir fjölda mátti sjá að sófaheimsóknir voru algengastar í Bandaríkjunum, Þýskalandi, Frakklandi, Kanada, Englandi, Spáni, Ítalíu, Brasilíu, Ástralíu og Kína, því að þaðan komu flestir sófafélagarnir. Fyrir utan að gegnsæi er minna á vefsíðunni nú, er ekki lengur hægt að afla sér almennra upplýsinga um fjölda notenda og hvaðan þeir koma nema að greiða fyrir upplýsingar af því tagi. Upptalningin á löndunum hér að framan gefur að auki til kynna að það sé ekki víst að mikill menningarlegur mismunur sé til staðar þar sem langflestir sófafélagar koma frá vestrænum ríkjum. Þrátt fyrir að vestræn ríki séu langt í frá einsleit og að ósekju mætti breiða út meira umburðarlyndi á milli vestrænna manna, eru mörg gildi og viðmið í þessum löndum að ýmsu leyti svipuð.¹⁰³

SÉRKENNI GESTRISNINNAR Í SÓFASAMFÉLAGINU

Eitt umtalaðasta sérkenni gestrisninnar í sófasamféluginu er að hún beinist að fólki sem er gestgjöfum að mestu ókunnugt. Það er þó ekki hægt að leggja það að jöfnu að bjóða sófafélaga gistingu og að bjóða bláókunnugu fólki af götunni heim til sín, því að það er ekki sjálfsagt mál að treysta öllum ókunnugum og hleypa fólki til viljunarkennt inn á heimili sitt eins og viðmælandi minn Sverrir Eðvald komst að orði.¹⁰⁴ Það nefndu einnig flestir viðmælendur mínr og gestir sem heimsóttu mig á þátttökurannsóknartímabilinu.¹⁰⁵

Sófagestir og gestgjafar hafa þegar hafið kynni og byggt upp væntingar til heimsóknarinnar í samskiptum sem eiga sér stað áður en til sjálfrar heimsóknarinnar kemur.

¹⁰³ Sjá meðal annars í umræðu; Appadurai, Playing with Modernity, 89-113; Ó Giolláin, *From Folklore to Popular Culture*, 165-168; Anttonen, Folklore as Nationalized Antiquities, 79-94; Smith, *Uses of Heritage*.

¹⁰⁴ Nótur 7a, Sverrir Eðvald Jónsson, 17.

¹⁰⁵ Nótur 1, Sigurður Atlason, 1; Nótur 3, Freydís Edda Benediktsdóttir, 10; Nótur 8, Kristín Jezorski, 12, 22; Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 12; Nótur 15, Pátttökurannsókn, 33-35.

Markvisst val gesta og gestgjafa fer fram áður en þeir hittast¹⁰⁶ en í því samhengi er vert að minnast á rannsóknir félagssálfræðingsins John A. Bargh og sálfræðingsins Katelyn Y. A. McKenna frá 2002 sem sýna að þegar fólk á í samskiptum í netheimum áður en það hittist auglitis til auglitis eykst hrifning við fyrstu kynni í raunheimi, að því tilskildu að fólk hafi aflað sér upplýsinga hvert um annað áður en það hittist.¹⁰⁷ Því ber ekki að líta svo á að heimsóknin leiði saman fullkomlega ókunnugt fólk, kynni þess eru þegar hafin í netheimum. Eins og skýrt kemur fram í athugasemd sem Sigurður Atlason birti á fésbókarsíðu sinni. Hann býður þá sem ætla sér að fara að leikreglunum sérlega velkomna og álítur þá góða gesti:¹⁰⁸

Ég hef tekið þátt í samféluginu CouchSurfing og hef góða reynslu af því. Ég hef haft ánægju af því að hitta allt það frábæra fólk sem hefur komið til míni dag og dag. Það kemur þó fyrir að fólk sem óskar eftir að koma í heimsókn er einfaldlega pirrandi og tilætlunarsamt. Aðrir halda að þeir geti bara birst í dyrunum fyrirvaralaust og sagt halló. Það er ekki þannig. Sumir skoða ekki einu sínni próffl síðuna mína og hafa ekki hugmynd að hverju þeir ganga. Þeir eru úti. En ég hef haft mikla ánægju af öllum sem hafa farið réttu leiðina að mér. Þetta er skemmtilegt en það verður að setja reglur. Það fer í taugarnar á mörgum sem halda að þeir ganga að hlutunum sjálfsögðum, en mér er einfaldlega nákvæmlega sama um það.

Í flestum tilfellum upplifðu viðmælendur mínr ekki að um bláókunnugt fólk væri að ræða þegar þeir hittu gesti sína eða gestgjafa fyrst í heimsókn. Upplifun þeirra af því hversu ókunnugt fólk væri í byrjun var þó þverstæðukennd. Svarið við spurningu minni um hvort þeir hefðu upplifað fólkið sem ókunnugt var þá bæði já og nei sem orsakaðist helst af því að þau höfðu samþykkt fólkið sem félaga sína á vefsíðunni, jafnvel leikfélaga og eins konar vini ef litið er á sófaheimsóknir sem einhvers konar vináttuleik. Gestir og gestgjafar höfðu komið sér saman um markmið og yfirleitt kynnt sér þann sem þeir hittu vel. Samt sem áður uppgötvuðu viðmælendur mínr þegar þeir hittu ókunnugu manneskjuna í fyrsta sinn að þau þekktust ekki jafnmikið þegar í raunaðstæðurnar var komið og þeim fannst nokkru áður fyrir framan tölvuna.

Félagsfræðingurinn Jennie German Molz og rithöfundurinn Sarah Gibson hafa rannsakað gestrisni og móttökur á ókunnugum, út frá sjónarhlí ferðamála- og menningarfræða. Almennt séð, að þeirra mati, fá einungis viðurkenndir og kunnuglegir

¹⁰⁶ Nótur 1, Sigurður Atlason, 12; Nótur 2; Steinunn Káradóttir 4-5; Nótur 3, Freydís Edda Benediktsdóttir, 10-11; Nótur 4, Þráinn Sigvaldason, 20; Nótur 5, Trausti Dagsson, 10-15; Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 14, 16, 20; Nótur 7a, Sverrir Eðvald Jónsson, 25; Nótur 9, Katla Hólm 14; Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 13; Nótur 13, Maria Valle, 7.

¹⁰⁷ Bargh og McKenna. The Internet and Social Life, 581.

¹⁰⁸ Nótur 1, Sigurður Atlason, 1.

framandi gestir tækifæri til að njóta rausnarlegrar gestrisni.¹⁰⁹ Molz gengur skrefi lengra í nýlegri rannsókn sinni á sófaheimsóknum í bók frá árinu 2012. Þar vill hún meina að sófaheimsóknir geti af sér nýja tegund af gestrisni. Einkennandi fyrir þá tegund sé að ábyrgð gests og gestgjafa í þessum aðstæðum skiptist á milli þeirra beggja.¹¹⁰ Heimildarfólk mitt orðaði það þannig að gestrisni þeirra kæmi fram í samspili við þann gest sem væri hjá þeim hverju sinni. Í sumum heimsóknum myndaðist meiri löngun hjá þeim til að vera gestrisið, það er að segja, þau vildu gera margt með eða fyrir gestinn ef tenging myndaðist við hann eða þeim líkaði vel við hann og voru vel fyrirkölluð sjálf.

Í vali á gestum og gestgjöfum er fólgin viss viðurkenning, en viðurkenningin felst einnig í því sem gert er. Orð Lilýjar eru mér hugleikin í því sambandi en hún sagðist ekki vilja sýna hverjum sem er gestrisni, sérstaklega ekki þeim gestum sem hún kunni ekki alveg nægilega vel við. Upplifun hennar af eigin gestrisni tengdist hugmyndum hennar um umhyggju gestgjafa, en gestrisni kallaði einnig á vinnu og viðhöfn sem Lilý var ekki tilbúin að framkvæma fyrir hvern sem er.¹¹¹

SÓFAÆVINTÝRI

Það fyrsta sem ég tók eftir í viðtalsgögnum mínum var að þau innihalda mjög margar skemmtilegar frásagnir og einnig kom fram að helsta umræðuefnið á milli gesta og gestgjafa, fyrir utan margvíslega staði, voru sögur af ferðalögum og sófaheimsóknum. Sögurnar í viðtolunum lýsa vissri hreyfingu sem hefst á stað sem er yfirgefinn og síðar snúið aftur til. Í heimsókn upplifðu gestir og gestgjafar margvíslegar tilfinningar, urðu glöð, hrædd og óttaslegin, hittu skúrk eða þurftu að takast á við sýnileg eða ósýnileg skrímsli, en heimsóknin leiddi oftast til þess að þau upplifðu sig einnig hólpin, þakklát og sérstök. Þau höfðu upplifað vinsemd og góðverk ókunnugs fólks sem veitti aðstoð.

Margar sögurnar sem mér voru sagðar falla vel að formgerð ævintýra í ljósi formgerðargreiningar rússneska þjóðfræðingsins Vladimir Propp sem greindi ævintýri í 31

¹⁰⁹ Molz og Gibson, Introduction, 12. Þar fyrir utan eru ekki allar ókunnugar manneskjur móttækilegar fyrir gestrisni, segja þær. Að auki hafa ekki allir getu (e. *empowered*) til að sýna gestrisni, þrátt fyrir að þeir taki á móti fólk.

¹¹⁰ Molz, *Travel Connections*, 108-109.

¹¹¹ Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 38. Viðhorf Lilýjar á rætur að rekja til hugmyndar hennar um að hugtakið gestrisni tengist staðalímynduðu hlutverki húsmóðurinnar og að hlutverkin í gestrisinni séu ákveðin fyrirfram. Hún taldi hugtakið sjálf frekar neikvætt og tengjast taumhaldi og jafnvel kúgun kvenna í gegnum hefðbundin húsmæðrahltverk þeirra. Athyglisverð rannsókn mannfræðingsins Sarah Pink í bókinni *Home Truths* á sér snerti flöt við hugmynd Lilýjar um að gestrisnin tengist staðalímynd húsmóðurinnar og frelsisskerðingu kvenna við eldhús og heimilisverk. Í rannsókn Pink kemur fram að kvenkyns viðmælendur hennar frá Englandi litu á húsmóðurhlutverkið sem skerðingu á frelsi og höfnun þeirra á sjálfkrafa ábyrgð á slíkum verkum var eftir því viðhorfi. Viðhorfið til vinnunnar á heimilinu sem einhvers konar ánaðar breyttist ef húsmæðurnar upplifðu að um þeirra eigið val væri að ræða. Pegar þær völdu að framkvæma húsverkin komust þær hjá hugmyndinni um ánað og þá litu þær á heimilisstörf sem jákvæða vinnu. [Pink, *Home Truths*, 91].

frásagnarlið.¹¹² Einkenni þeirra er í stuttu máli að aðalpersónan heldur að heiman, því að hana skortir eitthvað eða langar til einhvers. Hún ferðast úr upprunalegu umhverfi sínu og upplifir eitthvað frásagnarvert á nýjum slóðum, ævintýri með tilheyrandi sérkennum og atburðum. Hún hittir þar að auki framandi manneskjur eða verur og upplifir oft háskalegar aðstæður. Áheyrandinn óttast um hana og verður spenntur. Oftar en ekki er sýnt fram á í ævintýrum að gæska er enn til í heiminum. Í þeim birtast oft hjálparhellur (e. *donor figures*) sem aðstoða hetjuna á ferðalaginu. Oft þarf hetjan að standast einhvers konar þolraun eða uppfylla skilyrði til að framvinda sögunnar falli að formgerðinni.¹¹³ Eins og mun koma í ljós í kaflanum um heimsókn sem innvíglusuathöfn á formgerð ævintýrsins vel við sófaheimsóknir: Aðalpersóna sem snýr heim og hefur sögu að segja, fær jafnvel nýtt hlutverk eða breytir um stétt við endurkomuna. Sagan hefur oftast farsælan endi og aðalpersónan hefur drýgt einhvers konar hetjudáð og gengið í gegnum umbreytingarferli. Í þessu samhengi er óhætt að kalla margar þær sögur sem viðtölin geyma af ferðalögum og upplifun af gestrisni ævintýralegar. Þetta eru sannkölluð sófaævintýri. Sögurnar sem sagðar eru sýna að sófaheimsóknir, gestrisni og ferðalög eru góður efniviður til frásagnar. Þær gátu miðlað upplifun af gestrisni gestgjafans og voru jafnvel endurgjaldið sem gestir gáfu gestgjöfum sínum í skiptum fyrir húsaskjólið.¹¹⁴ Sögur eru jafnframt miðill til samskipta og gefa fólk kost á að verða vitni að öðrum heimi með hjálpugarflugsins. Þess utan er áhugavert að í þeim heimsóknum sem viðmælendur mínr upplifðu gestrisni annarra og færðu í frásögur við mig voru jafnframt sagðar aðrar sögur, sannsöguleg ævintýri, sem hermu frá annarri reynslu sófafélaga og upplifun þeirra. Ekki óhugsandi að frásagnarhefðin um gestrisni í sófaheimsóknum móti upplifun fólks af gestrisni í sófaheimsóknum og þar með rannsóknargögn sem liggja þessari ritgerð til grundvallar.

AFSLAPPAÐ, HVERSDAGSLEGT ANDRÚMSLOFT

Eitt af því sem hvatt er til á vefsíðunni og sett fram sem kostur þess að taka á móti sófagestum er að þegar fólk hittist deilir (e. *share*) það lífi sínu með þeim sem það hittir.¹¹⁵ Að deila einhverju með öðrum gefur til kynna gjöf, jafnvel örlæti, nokkuð sem virðist kosta fátt annað en tíma og sérstakt hugarfar. Ferðamenn geta átt von á að kynnast gestgjöfum sínum og umhverfi þeirra, jafnvel stofna til vináttu og sambærilegar væntingar mega gestgjafar einnig

¹¹² Propp, *Morphology of the Folktale*, 26-65; Holbek, *Interpretation of Fairytales*, 334-336.

¹¹³ Propp, *Morphology of the Folktale*, 25-65, 79-83. Í sjálfu sér er formgerð sófaævintýranna og gestrisni áhugavert efni til sjálfstæðrar frásögurannsóknar.

¹¹⁴ Noyes, The Social Base of Folklore, 23-24. Noyes vill meina að margvísleg hversdagsleg sviðslist (e. *performance*) svo sem sagnaflutningur í heimsókn sé hluti af því að mynda traust í samskiptum og að það að segja skemmtilega sögu geti verið endurgjald fyrir gestrisni gestgjafa.

¹¹⁵ Couchsurfing, *About Couchsurfing*, 25.09. 2013.

gera sér. Hugmyndin um að deila einhverju gefur í skyn áreynsluleysi, góðvild og gott siðferði gestgjafa og gesta.

Trausti talar einmitt um afslappað andrúmsloft í heimsóknum. Honum gafst tækifæri til að upplifa sig sem hvern annar fjölskyldumeðlim gestgjafa sinna í Berlín árið 2012 og það þótti honum eftirsóknarvert. Hann taldi að fjölskyldumeðlimir hefðu hvorki borið grímu né sett á svið annað en það sem var venjulegt heimilishald í heimsókninni. Afslappað andrúmsloftið gerði honum kleift að vera hann sjálfur. Frásögnin hér að neðan er lýsandi fyrir heimilislegt andrúmsloft í þessari heimsókninni. Níu mánaða sonur gestgafanna skreið um gólf og fyrr en varði hafði litli drengurinn gert stykkin sín á gólfíð.¹¹⁶

Hann var eitthvað aðeins farinn að skríða. Hann var sko á gólfinu alsbe.. nei ber að neðan (hlær) og kúkaði á gólfíð (hlær) og það eitthvað svona... þau náttúrulega tala saman á þýsku hjónin, eða sko parið (já). Hann er búinn að kúka eða sko heyrðist mér þau vera að segja og já sss (andvarpar). Og annað tók hann upp og rétt svona purrkaði rétt kúkinn sko en ekki þú veist alveg (ókei/hlæjum). Maður sá einhvern veginn fyrir sér að á Íslandi hefði sko verið skúrað (já). Það var einhvern veginn þannig fílingur, þau voru ekkert að kippa sér upp við hlutina.

Trausti talar um að gestgafarnir hafi hvorki kippt sér upp við veru hans né við að anginn hefði kúkað á gólfíð fyrir framan hann. Hann fylgdist með barninu og viðbrögðum foreldranna. Trausti gerir athyglisverðan samanburð á viðbrögðum foreldranna og því sem væri gert á Íslandi. Sá samanburður gefur til kynna hvers konar tækifæri til speglunar sófaheimsóknir eru,¹¹⁷ en í því samhengi lýsir Trausti sjálfum sér hér sem áhorfanda fremur en þáttakanda, ef til vill vegna þess að samskipti hjónanna fóru fram á þýsku. Hjá umræddu pari var hann þó einnig þáttakandi við önnur tækifæri svo sem í samræðum kvöldið áður og í samskiptum og leik við börnin á heimilinu. Honum fannst hann ekki vera fyrir eða til óþurftar á heimilinu og sú upplifun einkenndi einnig þessa heimsókn hans.

Heimsókn Trausta er athyglisverð meðal annars fyrir þær sakir að andrúmsloftið var áreynslulaust, engin þvingun eða hylming átti sér stað að hans mati og því fannst honum hann vera hluti af heimilishaldinu og verða líka vitni að einhverju ekta sem áhorfandi. Hver þekkir ekki heimboð sem jaðrar við gott stykki í leikhúsi? Tekið hefur verið til svo allt er glansandi hreint, hver hlutur á sínum stað, húsráðendur jafnvel á nálum í hlutverkum hinna fullkomnu gestgjafa sem hafa allt á hreinu. Börnin eru þvegin, strokin og í samstæðum sokkum sem ekki eru göt á, þau jafnt sem aðrir eru helst undirbúin og elskuleg í alla staði. Hugsanir gestgjafans — sem snúast um það hvort kakan sé klesst í miðjunni, grillið gaslaust eða hvort ummerki meltingar hafi verið afmáð af baðherberginu — leynast mögulega undir sléttu yfirborði

¹¹⁶ Nótur 5, Trausti Dagsson, 30.

¹¹⁷ Vert er að minnast á þetta þar sem samtöl míni við gesti snérust einmitt oftar en ekki um heimalönd þeirra í samanburði við Ísland.

óaðfinnanlegrar framkomu hans. Allt þetta getur talist til eðlilegra vangaveltna og undirbúnings gestgjafa áður en gesti ber að garði. Samt er keppst við með margvíslegum hætti að betrumbæta ásýnd og ástand „eðlilegs“ heimilishalds undir því yfirskini að draga fram það eðlilega.

EKTA GESTRISNI HEIMAMANNA

Sófafélagar hafa væntingar um að sjá og upplifa eitthvað raunverulegt og ekta. Allir viðmælendur mírir gera sér grein fyrir að fjölfarnir ferðamannastaðir bjóða upp á annað en hægt er að upplifa í sófaheimsókn. Þeirri staðhæfingu er reyndar á margvíslegan hátt haldið fram á vefsíðunni sjálfrí¹¹⁸ sem og á fésbókarsíðu samtakanna og í umræðu ferðalanga. Tækifærið til að upplifa það sem peningar geta ekki keypt er útmálað sem sérkenni heimsókna af þessu tagi eins og kemur vel fram á vefsíðunni þegar útskýrt er hvaða möguleika þátttakan færir ferðalöngum. Þar er það orðað: „With Couchsurfing, you can **stay with locals in every country on earth.** Travel like a local, stay in someone’s home and experience the world in a way money can’t buy“ [áherslur eru síðunnar].¹¹⁹ Samkvæmt þessu gera sófaheimsóknir ferðafólki kleift að ferðast eins og heimamenn, gista heima hjá einhverjum þeirra og hljóta reynslu af heiminum sem auðæfi geta ekki fært fólk. Þessi orð bera með sér að það sé hægt að öðlast eitthvað annað og betra við að hafna neyslu og mörgu því sem fjármunir geta fært fólk. Ég spyr mig þó hvort ekki geti verið að þessi orð lýsi einmitt mjög nærgöngulli neyslu, jafnvel meiri og aðgangsharðari en þeirri sem hægt er að fullnægja með keypri þjónustu.

Greinamunur iðnvæddrar ferðamennsku og sófaheimsókna er gefin til kynna með slagorðunum „Don’t be a tourist be a traveler“ sem vefstjórar *Couchsurfing* birtu á fésbókarsíðu þeirra í mars árið 2013.¹²⁰ Margir heimildarmenn mírir álitu að sófaferðir byðu upp á tækifæri til sannari upplifunar af menningu landanna en þeirrar sem almennum ferðamönnum býðst. Sófaferðalangar kynnist fólkini í landinu sem þeir heimsækja en eitt af því sem viðmælendur mírir töldu ósvikið var hversdagslíf íbúanna á stöðum sem þeir heimsóttu. Hversdagurinn er í þessu samhengi ef til vill upphafinn en það er athyglisvert að upplifun fólks af gestrisni sé með svo afgerandi hætti tengd væntingum þess um að sjá og reyna eitthvað raunverulegt, að fá að vita eitthvað sérstakt og einstakt, og vera treyst fyrir því sem gestur að sjá hvernig hlutirnir ganga raunverulega fyrir sig.

¹¹⁸ Couchsurfing, *About Couchsurfing*, 22.03.2013.

¹¹⁹ Sama.

¹²⁰ Facebook, Couchsurfing, 01.03.2013.

TRAUST OG FRELSI

Ég lét hann bara fá lykla. Þannig að hann hefði bara sitt frelsi og ég hefði mitt frelsi.¹²¹

Líkt og ímynd bakpokaferðalangs ber með sér hugmyndina um tilviljunarkennda ferðatilhögum og frelsi sýnir það sig að upplifun af frelsi er mikilvæg viðmælendum mínum, hvort tveggja gestum og gestgjöfum. Allir aðilar mæta eigin þörfum með þátttökunni og taka þátt af fúsum og frjálsum vilja fyrir utan að val þeirra á gestum og gestgjöfum byggja þeir á sínum eigin forsendum. Ríkulegt samband er á milli frelsis til að velja og upplifunarinnar af gestrisni sem kemur glögglega fram með öfugum formerkjum í orðum viðmælenda þegar þeir lýsa því að frelsisskerðing og ógestrisni fari saman.

Það er táknað athöfn að láta gest fá lykil að íbúð eða húsi. Sú athöfn lýsir því að gestgjafi treystir gestinum fyrir eignum sínum og um leið fær gesturinn aðgang að rými gestgjafans. Aðgangur að skjóli er eitt af grundvallarviðmiðum í sófaheimsóknum og hugmyndum manna um gestrisni nú sem áður fyrr.¹²² Gestur sem hefur lykil getur komið og farið að eigin ósk. Hann virðist þar með hafa frjáls afnot af eigninni og vera síður háður gestgjafanum. Þó svo að lykilinn sé til merkis um traust og afslappað viðhorf gagnvart gestunum er þó fleira sem hangir á spýtunni. Katla Hólm nefndi að slík ráðstöfun geri gest og gestgjafa minna háða hvor öðrum og þar með frjálsari. Í því sambandi nefndi hún að vinnutími hennar og ferðatilhögum gesta hennar væru ástæða þess að hún lét gesti sína hafa lykil. Hún vildi ekki þurfa að fara frá vinnu til að hleypa gestum inn og vildi heldur ekki setja þá í þau spor að þurfa að bíða eftir henni framan við útidyrnar.¹²³ Þráinn nefndi sömu ástæður fyrir því að hann lætur fólk hafa lykil að heimili sínu.¹²⁴

Fáir viðmælendur mírir lýstu þó sambandinu milli gestrisni og frelsis jafn skýrt og John Grummitt sem var sófagestur minn í ágúst 2013. Hann líkti gestrisni við frelsi þar sem gestinum er gert kleift að gera það sem hann langar, þarf eða vill án þess að þurfa að óttast nokkuð í aðstæðunum eða hafa áhyggjur af því að gestgjafanum finnist eitthvað athugavert við gildi hans eða þarfir.¹²⁵ John þurfti að fá að vera hann sjálfur líkt og aðrir viðmælendur mírir nefndu að væri mikilvægt fyrir jákvæða upplifun þeirra. Til þess þurfa reglur gestgjafans að vera sýnilegar að mati John. Væntingar gests og gestgjafa þurftu að vera samhæfðar. Frelsið er innan þess ramma sem gestur og gestgjafi koma sér saman um eða þeir

¹²¹ Nótur 9, Katla Hólm, 9.

¹²² Derrida, *Of Hospitality*; Selwyn, An Anthropology of Hospitality; Herzfeld, Circulation and Circumvention; O’Gorman, Dimensions of Hospitality; Youtube, Dufourmantelle, *The Philosophy of Hospitality*.

¹²³ Nótur 9, Katla Hólm, 8-9.

¹²⁴ Nótur 4, Þráinn Sigvaldason, 27.

¹²⁵ Nótur 14, John og Sheena, 2.

gera hvor öðrum grein fyrir á heimasvæðunum á vefsíðunni og í samskiptunum áður en til heimsóknar kemur.

ÓTTI OG TRAUST

Í þessum kafla ræði ég um ótta og í framhaldinu um traust enda tengjast þessi hugtök náið upplifun heimildarmanna minna af gestrisni í sófaheimsóknum. Hugtökin einkenna orðræðuna á vefsíðunni og greinilegt var að viðmælendur mírir höfðu hugsað mikið um hvort eithvað væri að óttast í sófaheimsóknum.

Páttur ótta í útbreiðslu hugmynda er stór því að hann skapar jarðveg fyrir margvísleg gildi og athafnir fólks. Að vera hræddur um eða við eitthvað getur hvatt fólk eða latt það til aðgerða og gert fólk meira eða minna móttækilegt fyrir aðstoð annarra. Ótti mótar hugmyndir okkar um gestrisni á margvíslegan hátt. Í félagssálfræði og sálfræði er fyrst og fremst litið á ótta sem tilfinningu og viðbragð við áreiti fremur en hvöt samkvæmt viðtölum sem ég tók við félagssálfræðinginn Rögnu Benediktu Garðarsdóttur og sálfræðinginn Huldu Þórisdóttur árið 2011.¹²⁶ Ótti hefur verið nauðsynlegur manninum frá öröfi alda til að tryggja öryggi sitt, lífsafkomu og stað í samfélagi manna. Samkvæmt bandaríksa rithöfundinum Rush W. Dozier Jr. er þessi frumstæða tilfinning hugsanlega hluti af þróunarlegum arfi okkar.¹²⁷ Leið boðanna, frá áreiti til viðbragða, hefur verið mæld en niðurstöður slíkra rannsókna eru að hin eiginlega taugafræðilega boðleið óttans sé sú stysta miðað við önnur viðbrögð mannsins. Þar að auki fer fyrsta úrvinnsla ógvnænlegs áreitis fram í frumstæðum hluta heilans.¹²⁸ Maðurinn virðist hafa verið vel skapaður frá náttúrunnar hendi til að bregðast við þeim ýmsu ógnum sem hafa steðjað að honum allt frá fyrstu tíð.

EKKI þarf að dvelja lengi við sjálfshjálparhillur bókasafna og bókabúða til að átta sig á að til höfuðs óttanum hefur verið skrifaður fjöldinn allur af ritum. Óttinn á sér ótal birtingarmyndir í formi mögulegra áhyggjuefna og kvíðvænlegra verkefna í þessum ritum sem eitt og sér gæti gefið til kynna að brýn þörf sé fyrir að takast á við ótta í daglegu lífi. Bandaríkjamennirnir Barry Glassner og Daniel Gardner benda á að ótti sé mjög góður söluhvati.¹²⁹ Því til sönnunar vill Gardner meina að slæmar fréttir fái meira áhorf en góðar vegna þess mikla slagkrafts sem þær fyrrgreindu hafa.¹³⁰ Þýski félagsfræðingurinn Ulrich

¹²⁶ Hulda Þórisdóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Huldu Þórisdóttur. Um ótta; Ragna Benedikta Garðarsdóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Rögnu Benediktu Garðarsdóttur. Um ótta. Hulda hefur m.a. rannsakað samband íhaldssemi og ótta en Ragna tengsl ótta og neyslu.

¹²⁷ Dozier Jr., *Fear Itself*, 5.

¹²⁸ LeDoux, LeDoux laboratory; LeDoux, *Amygdala*; Dozier Jr., *Fear Itself*, 28-57.

¹²⁹ Glassner, *The Culture of Fear*; Gardner, *The Science of Fear*, 3-5. Rannsóknir Rögnu benda einnig til þessa samkvæmt viðtalinu við hana.

¹³⁰ Beck, *Risk Society*, 46-50; Gardner, *The Science of Fear*, 3-5.

Beck er þessu sammála en hann bendir á að slæmar fréttir hafa fengið fólk til að forðast ýmsar ógnvænlegar aðstæður, þjóðir, fólk og lönd.¹³¹ Því er jafnframt haldið fram að bókmennir, fréttaeftni sem og sala og markaðssetning á ýmsum öryggisgræjum til einkanota viðhaldi, ef ekki beinlínis auki á þann ótta sem vestræni maðurinn glímir við, meðal annars vegna þess að þegar slík hjálpartæki eru auglýst vaknar grunur um að eitthvað sé að óttast.¹³² Margvíslegur ótti manna getur fengið fólk til að kaupa hluti og gera hluti, en fólk forðast jafnframt oft aðstæður sem fyrirséð er að muni valda þeim skaða.

Allt sem ógnar lífi, hamingju, frelsi og sjálfstæði mannsins vekur með honum ótta og kallar á viðbrögð. Óttinn við dauðann og það sem getur skaðað okkur, s.s. stríð og hryðjuverk, er áberandi að mati Dozier.¹³³ Við óttumst sjúkdóma, fátækt og bjargarleysi, til dæmis gagnvart náttúruöflunum. Til er ótti við missi, hvort heldur er alls þess sem fólk telur dýrmætt af tilfinningalegum toga eða þess efnislega, svo sem þverrandi auðs og eigna. Sá ótti er þjóðfræðingum vel kunnur eins og sænski þjóðfræðingurinn Barbro Klein og fleiri benda á og hefur hvatt til viðbragða, rannsókna og björgunar verðmæta á elleftu stundu, meðal annars þess sem telst til menningararfs.¹³⁴ Að auki er til ótti við ýmiss konar hömlur sem er nátengdur þeirri mynd sem við gerum okkur af þrælahaldi og ánaud,¹³⁵ svo ekki sé minnst á ótta við ókunnuga, aðra menningarheima og margt það sem telst framandi. Alls kyns ótti hrjáir marga og hefur gert lengi. Því ætti þó ekki að gleyma að það sem telst framandi eða mátulega ógnandi og hættulegt getur jafnframt í sömu andrá og það vekur með fólk i ugg þótt spennandi, aðlaðandi og forvitnilegt líkt og ótal dæmi sanna. Nægir að nefna teygjustökk og ljónatamningar í því samhengi.

Í sófaheimsóknum er möguleiki á að verða fyrir skakkaföllum tengdum öllum þessum framannefndum ástæðum óttans. Það er þannig séð engin nýlunda að halda því fram að manneskjur í hinum vestræna heimi búi við margvíslegar ógnir eins og var gert á upphafsárum *Couchsurfing* vefsíðunnar og enn er gert eða að ókunnir gestir geti reynst hættulegir. Fyrir utan að óttast megi ástandið í heiminum er það hinn ókunni gestur eða gestgjafi sem ef til vill mun valda skaða í sófaheimsókn. Sá skaði tengist ekki einungis ofbeldi eins og Jennie Molz hefur bent á. Heimsóknirnar sjálfar geta boðið upp á óþægindi og þvingun að hennar mati¹³⁶ og er það samhljóma upplifun viðmælenda minna. Viðmælendum

¹³¹ Beck, *Risk Society*, 46-50; Gardner, *The Science of Fear*, 3-5.

¹³² Gardner, *The Science of Fear*, 126-138.

¹³³ Dozier Jr., *Fear Itself*, 5-50.

¹³⁴ Valdimar Tr. Hafstein, Heimurinn er að sökkva; 2003, 6; Valdimar Tr. Hafstein, Menningararfur. Sagan í neytendaumbúðum, 316-317; Lowenthal, *The Heritage Crusade*, 6-13; Kirshenblatt-Gimblett, Destination Museum, 131-176: Svo dæmi séu tekin af óttanum í umræðu um menningararf og björgun menningarverðmæta á elleftu stundu.

¹³⁵ Dozier Jr., *Fear Itself*, 5-50.

¹³⁶ Molz, *Travel Connections*, 108.

mínum þóttu sófaheimsóknir fyrst og fremst aðlaðandi og spennandi hugmynd og álitu jafnvel flestir að með þeim væru þeir að bregðast við upplifun sinni af nútímanum og veröldinni sem þeir búa í.

SANNUR SÓFAFÉLAGI

Hugmyndafræðilegir straumar, tilfinningar og viðhorf í samféluginu móta kenndir manna. Bandaríski rithöfundurinn Dozier Jr. og fleiri sem hér að framan var minnst á halda því fram að ótti í margvíslegrí mynd sé afl sem mótar að miklu leyti daglegt líf fólks og rímar það ágætlega við hugmyndir þess manns sem stundum er nefndur faðir félagsfræðinnar, Frakkans Émile Durkheim. Í bókinni *Les règles de la méthode sociologique*¹³⁷ frá árinu 1895 fjallar Durkheim meðal annars um afl þess sem er óáþreifanlegt, hvernig straumar og ríkjandi viðhorf í samfélagi manna hafa áhrif á einstaklingana sem mynda samfélagið.¹³⁸ Sem dæmi nefnir hann að hegðun fólks tekur mið af viðmiðum og gildum samfélagsins. Gildi þess taka á sig efnislega mynd þegar fólk klæðir sig í samræmi við stétt sína og stöðu. Ef ekki er farið að lögum og reglum sé von á refsivendinum og ef ekki er farið eftir normum stéttarinnar séu líkur á útskúfun. Um leið og brugðið er út af viðteknum siðum, lögum eða gildum koma refsandi eða útskúfandi viðbrögð annarra í hópnum í ljós að mati Durkheim. Að auki geti straumar reiði, bjartsýni eða samúðar í samfélagi haft áhrif á hvort tveggja einstaklinginn og samfélagið:

Ef öll hjörtun slá í takt er það hvorki vegna sjálfsprottins né fyrirfram frágengis samkomulags heldur vegna þess að einn og sami krafturinn hreyfir þau í sömu átt. Hver og einn hrífst með fyrir tilstilli allra hinna.¹³⁹

Hér lýsir Durkheim því að sameiginlegar hugmyndir, gildi og viðmið búi til vissa stemmningu sem sameinar fólk og er grundvöllurinn að samloðun fólks í samfélagi. Að nokkru leyti má segja að það sé óttinn sem sameinar sófafélagana og sé hreyfiafl þeirra. Viðhorf í umhverfi fólks taka sér bólfestu hið innra með hverjum manni hvort sem þeir játast þeim af fúsum og frjálsum vilja eða ekki. Viðhorfin takmarka og móta einkenni einstaklinganna og samfélaga í heild að mati Durkheim.

Gildi sem sófaferðalangar sameinast um eru markmið um hvernig bæta megi heiminn og hvað sé gott og gilt í mannlegum samskiptum. Til viðmiðunar setur vefsíðan fram reglur um það sem ber að gera og varast í heimsóknunum. Á vefsíðunni er mælst til að hafa opinn

¹³⁷ Hér notuð í danskri þýðingu.

¹³⁸ Durkheim, *Den sociologiske metodes regler*, 47-54.

¹³⁹ Durkheim, *Den sociologiske metodes regler*, 54. „Hvis alle hjerter vibrerer enstemmigt, skyldes det ikke en spontant og forudetableret overensstemmelse; men at én og samme kraft bevæger dem i samme retning. Hver enkelt rives med af alle de andre.“

huga, sýna gestrisni, góðvild og virðingu í öllum samskiptum. Viðmælendur mínir vildu flestir meina að hugmyndin um sófaheimsóknir væri í andstöðu við nokkur ríkjandi viðmið í kringum þá. Í mörgum tilfellum var þátttaka þeirra í sófasamféluginu farvegur eins konar andófs, en með þáttökunni mótmæltu þeir almennu viðhorfi til hins ókunnuga, mótmæltu iðnvæddri ferðamennsku og kapítalisma, og um leið tilheyrdú þeir tilteknum hópi sem átti þessi gildi sameiginleg með þeim: Þeir urðu „Couchsurferar“ eða sófafélagar í sófasamfélagi.

Í samhengi við hreyfiafl hugmynda og gilda er vert að minnast á ríka samsvörun milli hugmynda Durkheim um samfélagslegt hreyfiafl og kenninga Pierre Bourdieu um „habitus“ sem einnig er kallaður veruháttur. Bourdieu dýpkar skilning okkar á mætti viðmiða og gilda sem hreyfiafls í lýsingu Durkheim þegar hann gerir ráð fyrir að veruháttur lýsi kerfi ásamt þeim tjáningarmátum og viðmiðum sem fólk notar meðvitað og ómeðvitað til að gefa til kynna og skilgreina hvert það er og hvaða stétt það tilheyrir.¹⁴⁰ Hugmyndir um hvað er siðferðislega rétt, smekkur fólks, val á klæðnaði og athöfnum eru meðal verkfæra til þessa.¹⁴¹ Með smekk, athöfnum og gildum aðgreini menn sig frá sumum hópum eða stéttum, en tengi sig öðrum. Í þessu ferli sé þannig falið táknbundið ofbeldi sem flokkar hverjir tilheyra stéttinni og hverjir ekki, og flokkar um leið þann sem flokkar, athafnir fólks og smekk þess.¹⁴²

Í viðtölum mínum kom fram skýr aðgreining og flokkun. Talað var um „Couchsurfing-andann,“ meðlimir eru „Couchsurferar“ þegar aðrir óskráðir eru það ekki. Þar að auki er til ekta og óekta „Couchsurfer,“ sem bendir til stigveldis innan flokkunarkerfisins. Allir kunnu viðmælendur mínir vel að meta fjölbreytileikann, í það minnsta í orði kveðnu. Með því að verða hluti af sófasamféluginu virðist sem þau sýni færni til að meta hann á borði einnig. Að kunna að meta fjölbreytileikann skapar tiltekna stétt, bóhema eða umburðarlynt fólk, líkt og þýski þjóðfræðingurinn Gisela Welz ræðir um í grein um fjölmenningu í Þýskalandi¹⁴³ og á vel við um sófasamfélagið og sófafélagana í heild sinni. Sá sem er ekta sófafélagi gefur sig allan í leikinn, utan frá séð virðist hann óttalaus. Hann hefur gildi heimasíðunnar um góð samskipti, áhuga fyrir fjölmenningu og bættan heim að leiðarljósi. Sá sem er óekta stundar sófaheimsóknir einungis til að spara sér gistikostnað og nýta sér góðsemi annarra en sýnir ekki áhuga á að kynnast þeim sem hann hittir.

Gestrисnin í sófasamféluginu byggir að hluta til á að gagnkvæmur áhugi gests og gestgjafa sé til staðar og í fyrirrúmi er ásetningur fólks um að eiga í samskiptum.

¹⁴⁰ Bourdieu, *The logic of Practice*, 52; Davíð Kristinsson, Inngangur, 7-32.

¹⁴¹ Davíð Kristinsson, Inngangur, 8.

¹⁴² Bourdieu, *Almenningsálitið er ekki til*, 41.

¹⁴³ Welz, Promoting Difference: A Case Study in Cultural Politics, 88.

Óhefðbundin notkun, til að mynda þegar einn viðmælanda minna bað um aðstoð við að geyma bíl á meðan hann var á ferðalagi, getur kallað á úthrópanir annarra meðlima.¹⁴⁴

Það þykir fínt í sófasamféluginu að fá til sín framandi og ókunnuga gesti sem sést einna best á því að enginn íslensku viðmælendanna minna hefur tekið á móti Íslendingum enda höfðu þeir aldrei fengið beiðni frá samlöndum sínum. Eini íslenski viðmælandi minn sem hafði þegið sófagistingu hér heima var Sunna. Hún og unnusti hennar voru húsnæðislaus í nokkrar vikur sumarið 2012. Þegar hún bar vandræði sín upp á vefsíðu sófafélaganna bauðst henni gisting í þrjár nætur í kjölfarið. Þrjár nætur verður að teljast lítill hluti þeirra fimmtán nátta sem parið átti ekki í önnur hús að venda. Af þessum þremur nóttum dvöldu þau tvær nætur hjá kanadískri konu sem hýsti þau vegna áhuga á að tala og læra íslensku, eina nóttina dvöldu þau hjá manni sem hafði verið til í að leyfa þeim að gista lengur en bað þau síðan um að fara eftir fyrstu nóttina.¹⁴⁵ Þó svo að ekki sé ætlast til að sófasamfélagið sé félagslegt úrræði má segja að það geti veitt aðstoð í neyð. Augljós neyð virðist þó ekki endilega eiga upp á pallborðið eða vera helsti hvatinn að hjálpssemi félaganna.

Ef það telst ríkjandi hugmynd að ókunnugir séu hættulegir, eða óþægilegir og geti mögulega valdið skaða er þátttakan í sófasamféluginu að því leyti yfirlýsing um hugrekki og andóf gegn ríkjandi viðmiðum.¹⁴⁶ Hópurinn sem er skrásettur á síðunni er því ekki einungis gestrisið samfélag heldur einnig hugrakkt. Með gestrisni er á vissan hátt verið að sýna djörfung. Hugmyndir Bourdieu um veruhátt sem er stéttmyndandi hefur þegar verið líkt við kenningu Durkheim um mátt stemmningar og félagsmótnar hér að framan en jafnframt mætti segja að heimspekingurinn og samfélagsrýnandinn Slavoj Žižek hafi átt við nokkuð svipað þegar hann setti fram kenningu um óra sem stýrivald í samfélagi manna. Í *Óraplágunni* skrifar Žižek að valdhafar í samféluginu eða hinni opinberu táknskipan hafi þörf fyrir að viðhalda órum hinna óskrifuðu reglna.¹⁴⁷ Hvers kyns órar geta tekið á sig mynd óttans sem

¹⁴⁴ Nótur 14, John og Sheena, 6-7.

¹⁴⁵ Nótur 12, Sunna Jónsdóttir, 2.

¹⁴⁶ Kanadíski lögfræðingurinn Naomi Klein vildi meina árið 1998 þegar hún gaf út bókina *No Logo* að *branding* eða vörumerkjavæðing skipti meira máli þá en áður og ekki síður meira máli en sjálf varan. Í umræddri bók tók hún fyrir hvernig fyrirtæki notfæra sér sálfræði til að skapa löngun og þrá sem varan stendur fyrir. Löngun og þrá eru vængir kapitalismans segir hún, sem á samhljóm með því sem Žižek hefur haldið fram. Hún notar *branding* sem safnheiti fyrir allt markaðsstarf, þ.m.t. kynningar og sköpun ímynda og gilda sem varan ber með sér. (16) Hún tekur fram að auglýsingar og fé sem fyrirtæki hafa veitt í markaðssetningu þrefaldaðist frá 1979 til 1998 (11) og án nokkurs vafa hefur þessi tala margfaldaðast frá árinu 1998. Þetta þýðir að hugmyndafræðin sé söluvaran, ekki varan í sjálfu sér. Hér sé ég tengingu við *Couchsurfing* en vefsíðan byggir alfarið á því að setja fram hugmyndina um vináttu og ókeypis gistingu. Hér er um lífsstíl, hugmynd og hugrakka sýn að ræða sem ef allt virkar rétt sýnir fram að heimurinn er betri en margin halda. Um leið er ímynd, og sjálfsmynd þáttakenda sköpuð. Skemmtilegt tilvitnun Klein í Tibor Kalman á vel við hér: „The original notion of brand was quality, but now brand is a stylistic badge of courage.“ sem lýsir því að vörumerkið sé nú til marks um hugrekki og það getur svo sannarlega átt við í tilfelli sófaheimsókna. Klein, *No Logo*, 1-24.

¹⁴⁷ Žižek, *Óraplágan*.

birtist jafnt í fréttum í sjónvarpi og afþreyingu.¹⁴⁸ Einnig eru órarnir bundnir öðrum hugmyndum á borð við framsetningu á gildum samfélags eða öðrum fantasíum sem segja okkur hver við erum, hver okkur ber að vera og hver við þráum að vera.¹⁴⁹ Sannur meðlimur sófasamfélagsins tekur á móti þeim ókunnuga fagnandi, þó svo að hann sé ef til vill smeykur líka. Hann býður gestinum inn og sýnir honum gestrisni og hjálpssemi og er þar með hugrakkur andófsmaður sem fer að eigin sannfæringu. Hann gleðst yfir og tekur tillit til fjölbreytni og sérstöðu fólks, að minnsta kosti á yfirborðinu sem skýrir áhugaleysi hans á að sýna samlöndum sínum gestrisni. Samlandar hans eru líklega ekki nægilega öðruvísi eða eru það á þann hátt sem þykir ekki spennandi. Stærstu órarnir eru þó ef til vill þeir að með þátttöku í sófasamfélagi geri sófafélagi veröldina betri í heild sinni — sem er orðum aukið ef valið á gestum nær ekki til annarra en ferðamanna sem falla að smekk hans og þægindaramma.

TIL UMHUGSUNAR

Couchsurfing vefsíðan var í mótu fyrir og eftir árásirnar á tvíburaturnana í New York árið 2001 og án nokkurs vafa höfðu þau voðaverk áhrif á tilurð hennar. Framannefndur Žízek vill meina að á þeim tímapunkti í sögu núlifandi kynslóða hafi órarnir sem vestræni heimurinn gerði sér um hættur í framandi löndum raungerst, en áður voru þeir órar í öruggri fjarlægð á skjánum eins og bandaríski rithöfundurinn Susan Sontag orðar það.¹⁵⁰ Mynd okkar af heiminum breyttist á þeirri stundu sem við horfðum á beina útsendingu atburðanna að mati Žízek. Þar urðu ógnir fjölpjóðamenningar og hryðjuverka raunverulegar sem útskýrir ástæðu skelfingarinnar sem greip um sig í kjölfarið.¹⁵¹ Í þessu samhengi er rétt að minna á að hugmynd að *Couchsurfing* vefsíðunni mólast markvisst á tímabilinu frá árinu 1999 til ársins 2004 þegar hún er gerð opinber á veraldarvefnum. Ég tel ólíklegt að nokkur vestræn manneskja hafi ekki orðið fyrir áhrifum af fréttalutningi af þeim átökum og aðstæðum en

¹⁴⁸ Žízek, From Che vuoi? to Fantasy, 3-9.

¹⁴⁹ Žízek, *Óraplágan*. Kapítalisminn rær undir órunum og framleiðir það sem þarf til að framkalla þrá okkar segir Žízek. Í ljósi þess að vefsíðan gerir út á andóf gegn kapítalisma má segja að sú staðhæfing sé þverstæðukennd. Samt sem áður, sé tillit tekið til hverjur það eru sem græða með því m.a. að styðja við vefsíðuna, er sú skoðun Žízek skiljanleg og réttmæt.

¹⁵⁰ Sontag, *Um sársauka annarra*, 35-40.

¹⁵¹ Andri Fannar Ottósson og Steinn Örn Atlason, Inngangur, 30. Í tengslum við umræðu um árásirnar 11. september má minnast sérstaklega á viðbrögð vestrænna ríkisstjórna við hryðjuverkum og fordómum sem kvíknuðu í garð múslima í kjölfarið. Jón Ólafsson heimspekingur bendir á að þar sem kristin trú sé afar útbreidd í heiminum í dag virðist sem upplifunin af árekstrum múhameðstrúarmanna og kristinna manna ógni vestrænni menningu í heild sinni. Þeirri hugmynd hafi verið viðhaldið í orðræðu og aðgerðum vestrænna stjórnmalamanna eftir árásirnar, sérstaklega vestanhafs en þó einnig í Evrópu. Að búa til óvin úr þeim sem búa við framandi trúarbrögð eða menningu og valda þannig hræðslu í hjörtum almennra borgara á Vesturlöndum hafi verið almenn og um leið öfgakennd viðbrögð við atburðum þessa dags að mati Jóns. [Jón Ólafsson, Austur, vestur og ógnin af fjölmennungunni, 65-85.]

tilurð síðunnar byggir á hugmyndum sem eru í andstöðu við framsetningu á ógnum framandi menningar sem sífellt voru gerðar sýnilegar í fjölmöldum á þeim tíma. Því mætti jafnvel halda fram að vefsíðan sé háð því að hugmyndir um óvini og ótta séu til staðar. Viðbragð sem miðar að því að bæta veröld okkar á sér varla hljómgrunn ef heimurinn er fínn eins og hann er.

Til að taka þátt í sófasamféluginu verður hver og einn fyrst að gera upp við sig hvort hann ætli að trúa því sem stöðugt er haldið fram um hættur þær sem fylgja framandi menningu og því að hleypa ókunnugu fólkis nálægt sér, heima og að heiman. Einnig verður hann að forgangsraða. Vill hann kynnast framandi menningu eða vill hann forðast hana? Ef marka má orð bandarískra rithöfundarins Barry Glassner eru vestræn samfélög sakbitin yfir því hversu gott þau hafa það miðað við fátækari ríki.¹⁵² Auðvelt er að gera sér í hugarlund að sumir í vestrænum ríkjum hafi orðið sakbitnir yfir viðbrögðunum við árásunum í september 2001.

Ótti í alls kyns formi er samkvæmt austurísku sálgreinandanum Sigmund Freud algengur. Hann finnst meðal annars í formi samviskubits og tengist þá yfirsjálfini.¹⁵³ Samviskubitið er stýritæki yfirsjálfssins og þeirrar myndar sem við gefum af okkur út á við að mati Freud.¹⁵⁴ Þó svo að kenningar Freud eigi ekki allar upp á pallborðið í umræðu samtímans um mannssálina er innsýn hans oft þess verð að minnst sé á hana.¹⁵⁵ Freud taldi eðlilegt að óttinn við sjálfið, það er hver við erum innra með okkur, hyrfi aldrei því að hann væri nauðsynlegur í félagslegum samskiptum, birtist sem siðferðislegur kvíði og nýttist sem stýritæki.¹⁵⁶ Með öðrum orðum þá er ótti í formi samviskubits samkvæmt Freud nokkuð sem temur úlfinn sem býr innra með hverjum manni og fær hann til að skella sér í sauðagæruna í návist annarra. Samviskubitið er í mínum huga tilfinning sem kemur fram þegar einstaklingur veit eða óttast að hann sjálfur eða hópurinn sem hann tilheyrir hefur gert eitthvað rangt. Til þess þarf skýra mynd af því hvað sé rétt og hvað sé rangt.

Í ljósi þess sem sagt um heimsmyndina sem birtist á skjánum á móttunar árum vefsíðunnar má allt eins gera ráð fyrir að hugmyndin hafi verið að með því að leggjast í sófaferðalög og breiða út umburðarlyndi meðal manna sé verið að bjóða hópi fólks

¹⁵² Glassner, *The Culture of Fear*, xi; Gardner, *The Science of Fear*, 7.

¹⁵³ Freud, Handan vellíðunarlögmálsins, 91-126. Vellíðunarlögmálið er hugmynd Freud sem tengist átökum frumsjálfssins þar sem okkar dýrslegu, óritskoðuðu hvatir búa, þar á meðal kynhvötin og yfirsjálfid sem er samviska okkar, mótuð af uppeldi, reglum og viðmiðum samfélagsins. Vellíðunarlögmálinu er fullnægt þegar maðurinn lætur undan hvötum sínum en yfirsjálfid eða hin mótaða samviska reynir að stýra og bæla frumhneigðir okkar sem samræmast ekki viðteknum venjum. Því er hér um eilífa togstreitu að ræða eftir því sem hann lýsir.

¹⁵⁴ Freud, Kvíði og hvatalífið, 101-110.

¹⁵⁵ Það hefur til að mynda heimildarmyndargerðarmaðurinn Adam Curtis gert með áhrifamiklum heimildarmyndum. Meðal annars „The Century of the Self,“ sem lýsti því hvernig kenningar Freud hafa gagnast áróðursmeisturum og markaðssetningarfólkum.

¹⁵⁶ Freud, Kvíði og hvatalífið, 101-110.

að gegna siðferðislegu skylduboði um góðvild og hjálpsemi gagnvart náunganum. Um leið fá sófafélagar tækifæri til að sýna umburðarlyndi og hugrekki og gerast í senn bjargvættur heimsins og sjálfs sín. Franski sálgreinandinn Jaques Lacan, helsti lærifaðir Slavoj Žízek, taldi kenndir manna og sýn þeirra á sjálfa sig fyrst og fremst mólast af umhverfi þeirra.¹⁵⁷ Þó svo að Lacan hafi ekki haft trú á að undirmeðvitund væri til staðar í manninum líkt og Freud hélt fram, er umræða Lacan um „Stóra hinn“ á svipuðum nótum og þegar Freud fjallar um samviskubitið sem stýritæki og Durkheim um hugmyndir sem hreyfiafl. Umhverfi okkar veitir samkvæmt þeim öllum endurgjöf, aðhald eða löngun til aðgerða, kemur utanfrá og innanfrá að því virðist samtímis. Umhverfið veitir upplýsingar um hvað sé rétt og rangt, vökul augu annarra, reglur og viðmið móta okkar innri rödd og tilfinningu sem kennir okkur hvað sé við hæfi að gera.¹⁵⁸ Það virðast rökrétt viðbrögð í því ljósi að stofna síðu og taka þátt í fyrirbæri á borð við sófaheimsókn sem virðist byggja á hugmynd um gestrisni sem ættar til samhjálpar og náungakærleika. Sérstaklega þegar margt í umhverfinu virðist vera á leið til verri vegar.

ÁHRIF HNATTVÆÐINGAR Á GESTRISNI

Áhrif hnattvæðingarinnar á nútímamanninn og nútímasamfélög hafa verið vinsælt umræðuefni undanfarin ár. Flestir sem hafa rannsakað nútímann og hnattvæðingu gera að umtalsefni að ástand hins vestræna heims einkennist af hraða og breytingum sem framkallar óöryggi meðal fólksins sem stendur í storminum miðjum. Mörk samfélaga eins og þekktust áður eru breytt og það skapar óvissu hjá fólk. Landamæri eru opnari, flæði fólks og hugmynda sem hafa áhrif á menningu landa gerir að verkum að samfélög og menning virðast jafnvel vera að leysast upp í þeirri mynd sem fólk telur að menningin hafi alltaf verið í.¹⁵⁹ Ein afleiðing þessara breytinga, að mati breska félagsfræðingsins Anthony Giddens, er að nútímamaðurinn hefur á tilfinningunni að hann heyri ekki til samfélagsins sem hann býr í.¹⁶⁰ Hann skortir örugg kennileiti til að svo megi verða.¹⁶¹

Einn þeirra sem hefur skrifað umtalsvert um nútímann og hnattvæddar aðstæður nútímamannsins er pólski félagsfræðingurinn Zygmunt Bauman. Í bók hans *Liquid Times*,

---

¹⁵⁷ Lacan, *The Mirror Stage as Formative*, 3-9.

¹⁵⁸ Lacan, *The Mirror Stage as Formative*, 1-2.

¹⁵⁹ Hægt er að vísa í ótal höfunda en ég vel að nefna eftirtalda: Appadurai, *Disjunction and Difference*, 47-51; Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 1-4; Beck, *Risk Society*, 46-51; Ó Giolláin, *Locating Irish Folklore*, 165-183.

¹⁶⁰ Giddens, *Modernity and Self-Identity*, 38.

¹⁶¹ Giddens, *Modernity and Self-Identity*, 39. Þetta er nokkuð sem framkallar vantraust á milli manna samkvæmt stjórnmálafræðingnum Robert David Putnam. [Putnam, *E Pluribus Unum*, 138, 141, 147.]

Living in an Age of Uncertainty lýsir Bauman því hvernig nútíminn¹⁶² leysir upp kunnugleg viðmið í huga okkar og breiðir út ótta um leið sem aftur kallar á viðbrögð af ýmsum toga.¹⁶³ Bauman heldur því fram að fólk í hnattvæddum nútímaheimi láti sér nægja hugmyndir um öryggi eða ímyndað öryggi.¹⁶⁴ Þá vill hann meina að svo virðist sem varnaraðgerðir til að takast á við óttann ali oftar en ekki á frekari ótta og ringulreið.¹⁶⁵ Með öðrum orðum, eru fræðimenn yfirleitt sammála um að breytingum nútímans fylgi ótti og vantraust á samtímann og framtíðina og að um leið og tekist sé á við verkefnið sé óttanum og ringulreiðinni viðhaldið.¹⁶⁶

Ringulreiðin virðist ekki valda aðgerðarleysi, þvert á móti. Bauman kallar eftir að eithvað sé gert til að auka með fólkis tiltrú á óvissa framtíðina. Hann vill meina að í ljósi stjórnlýsis á aðstæðunum sem heimurinn er í, viðhorfa og viðbragða við atburðum síðustu ára séu íbúar skelfingu lostnir. Því sé mikilvægt að auka á öryggi og tiltrú fólks á breyttu samfélagi. Nauðsynlegt er að hans mati að finna góð verkfæri til að skapa aðstæður öryggis og trausts.¹⁶⁷ Vegna sjálfhverfs hugsunarháttar, sem birtist meðal annars í að eiginhagsmunum er aðallega sinnt og trú á sjálfshjálp er yfirgnæfandi, hafa þær aðferðir sem við höfum fært okkur í nyt við að skapa öryggi frekar búið til tortryggni meðal manna.¹⁶⁸ Til að skapa traust í samfélagi manna þurfi frekar samhjálp, samveru og nái samskipti sem endast og byggja á trausti og trúnaði.¹⁶⁹ Mannkynið hefur þörf fyrir útópískar hugmyndir, háleit gildi og markmið til að takast á við aðsteðjandi vanda.¹⁷⁰ Í hnotskurn segir Bauman að mannkynið dreymi um

¹⁶² Bauman ræðir hér um nútímann sem Ulrick Beck hefur m.a. skilgreint. Beck skilgreinir „modernization“ (bls. 50) sem áhrif af skörum tækni og vínsinda, hagræðingar og rökhyggju sem hefur breytt stofnunum og samfélögum en jafnframt vísar hann til þess að hugsun og tilfinningar nútímamannsins hefur orðið fyrir áhrifum af þessari þróun. Hnattvæðingin á sinn þátt í að valdatengsl og formgerðir samfélaga og tilfinningar hafa breyst og eiga í samvirkandi ferli. [Beck, *Risk Society*, 50.]

¹⁶³ Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 1-4.

¹⁶⁴ Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 10. Bauman víesar þar til inngangskfla í tímaritinu „Hedgehog Review“ þar sem kemur fram að nútímmamaðurinn sé haldinn eins konar þráhyggju í leit sinni að mögulegu hættuástandi undir yfirsýnинu að hann sé að auka með sér öryggi sitt. Til marks um það sem hann finnur séu fyrirsagnir og greinar á borð við „sjö einkenni krabbameins“ eða „fimm einkenni kreppu,“ ýmis sjálfsspróf sem kanna þunglyndi og raskanir sem og ýmsar aðrar öryggisráðstafanir (til dæmis þjófavarnakerfi) sem veita tilfinningu um öryggi. [Hedgehog Review má finna á slóðinni: <http://www.iasc-culture.org/THR/archives/Fear/5.3BIntroduction.pdf>]

¹⁶⁵ Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 9.

¹⁶⁶ Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 12-13.

¹⁶⁷ Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 26. „Fear is arguably the most sinister of the demons nesting in the open societies of our time. But it is the insecurity of the present and uncertainty about the future that hatch and breed the most awesome and least bearable of our fears. That insecurity and that uncertainty, in their turn, are born of a sense of impotence: we seem no longer in control, whether singly, severally or collectively – and to make things worse we lack the tools that would allow politics to the level where power has already settled, [...]. The demon of fear won't be exorcized until we find (or more precisely *construct*) such tools.“

¹⁶⁸ Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 57. „[...] individual duty of self-interest, self-care and self-help, [...]“

¹⁶⁹ Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 57.

¹⁷⁰ Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 95.

öruggan heim og brýnt verkefni sé að skapa slíkan heim.¹⁷¹ Samfélag sófaferðalanga sem hefur gestrisnina að vopni virðist vera viðbragð sem er sniðið að ástandi heimsins ef orð Bauman eru höfð í huga. Hann vill meina að sjálft orðið samfélag (e. *community*) sé notalegt orð sem veki með okkur söknuð. Orðið myndar hugrenningatengsl við hlýju gamallar myndar sem við þekkjum úr fortíðinni og kalla fram öryggiskennd sem jafnframt er það sem við þurfum til að geta treyst veröldinni aftur. Sú þrá að tilheyra samfélagi sé í raun von um að endurheimta veruna í Paradís, þar sem einfaldleiki og fegurð réði ríkjum.¹⁷²

Sú hugmynd um að heimurinn hafi verið betri í gamla daga er ekki óalgeng meðal lærðra og leikra. Hraðinn sem fylgir vaxandi flæði fólks á milli landa, tækninýjungum og magnandi áreiti kalla fram þrá eftir einfaldleika og fyrri tíð að mati margra þjóðfræðinga.¹⁷³ Um leið er fortíðin einfölduð og upphafin í rómantísku ljósi fjarlægðar. Orð sem vitna um gamla íslenska sveitagestrisni bera þetta með sér en að vísa til gestrisni um leið og gamla íslenska sveitasamfélagsins er heilagur kvintett í huga flestra þeirra sem ég hef talað við. Þegar tekið er á móti ókunnugum ferðamönum, eins og í sófaheimsóknum eru viss líkindi með þeirri gjörð og rómantískri hugmynd úr sælli fortíð. Í hugann kemur mynd af förumanni sem reikar um, hann er auralaus og allslaus. Hann gæti þarfnað baðferðar en ábyggilega matar og hlýju. Sá sem veitir honum hjálp er eins konar bjargvættur. Gestrisnir er í því ljósi ævaftorn leið til að bæta heiminn og í þessari samlíkingu ákaflega upphafin, minnir helst á gestrisni miskunnsama Samverjans.

TRAUST Í SÓFASAMFÉLAGINU

Í köflunum hér að framan kom fram að líta megi á löngunina til að taka þátt í sófasamféluginu með því að stunda sófaheimsóknir sem viðbragð sem litast af þrá til fortíðar, viðbleitni til að bæta heiminn með því að draga úr fordónum og bæta samskipti ólíkra einstaklinga og viðbrögð við ógnvekjandi aðstæðum. Í þessu ferli er tekist á við alls konar ótta sem gæti skemmt fyrir upplifun af gestrisni en óttinn er gestrisninni samtímis nauðsynlegur. Ein helsta forsenda þess að draumurinn um þátttöku í sófasamféluginu geti orðið að veruleika er að þeir sem hittast treysti hver öðrum. Á vefsíðunni er mikið lagt upp úr því að meðlimir skapi traust sín á milli með fjölbreyttum aðferðum áður en til heimsóknar kemur. Traust á milli sófafélaganna er í því ljósi einnig forsenda þess að gestrisni sé veitt og þegin.

¹⁷¹ Bauman, *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*, 95. „To put it in a nutshell we dream of a reliable world, one we can trust. A secure world.“ Þátt fyrir að Bauman sé ansi dramatískur í lýsingum á ástandi hnattvædds heims, má gera ráð fyrir að öruggur heimur sé eftirsóknarverður í hugum flestra.

¹⁷² Bauman, *Community*, 3.

¹⁷³ Lowenthal, *The Heritage Crusade* 6- 13; Kirshenblatt-Gimblett, *Destination Museum*, 131-176; Magnús Þór Snæbjörnsson: Er Draumalandið sjálfshjálparbók handa hræddri þjóð?, 489-490; Valdimar Tr. Hafstein. Heimurinn er að sökkva.

Þeir sófaferðalangar sem heimsækja aðra sófafélaga hafa tilhneigingu til að heimsækja þá sem líkjast þeim sjálfum að einhverju leyti eða þá sem senda frá sér kunnugleg eða forvitnileg merki sem tengjast starfsheitum, þjóðerni, últiti og áhugamálum. Þar að auki gera sófafélagar sér væntingar um gestrisni og skemmtun í hópi þeirra sem hafa samþykkt sams konar hugsjón og þeir sjálfir aðhyllast og vígjast inn í sama samfélag. Eins og kemur fram hjá rannsakendum á borð við Paula Balski, Jennie Molz, Lauterbach og fleirum er á vefsíðu sófasamfélagsins saman komið fólk sem hefur gengist við þeim hugmyndagrunni sem síðan gengur út á.¹⁷⁴ Hópurinn er ekki ógnvænlegur í sjálfu sér, þar sem einstaklingarnir innan hans líkjast hver öðrum, upp að vissu marki. Einstaklingarnir bera með sér ímynd hópsins. Þeir eru sammála um gildi vináttu og samhjálpar og það eru meðal annars gildin sem skilgreina hópinn. Að mati Anthony Giddens og fleiri eru það sameiginlegar forsendur og líkur sem gera folki kleift að spá fyrir um hegðun annarra. Sameiginlegar forsendur vekja traust þar sem sameiginlegur áhugi og hagsmunir skapa tengingu á milli fólks sem á í samskiptum.¹⁷⁵

Á vefsíðunni eru sett fram öryggisviðmið og leiðbeiningar um hvernig bera eigi sig að í samskiptum á síðunni og í heimsóknunum þegar meðlimir hittast. Þeir sem skrá sig fá aðstoð við að búa til lýsingu af sjálfum sér og einnig eru settar fram leiðbeiningar sem lúta að því hvernig góður gestur hagar sér í heimsóknum. Skortur á leiðbeiningum um hvað eigi að gera í sjálfum móttökunum gefur til kynna að þátttakan og samskiptin byggi á fúsum og frjálsum vilja, áhuga fólks og löngun þess til að taka þátt.

Til að hefja þátttöku í sófasamfélagini byrjar nýr notandi á að samþykkja skilmála þess efnis að hver og einn beri ábyrgð á sjálfum sér. Vefsíðan ber ekki ábyrgð á hegðun notenda en vefsíðustjórar gera þáttakendum ljóst að sófasamfélagið byggi á virðingu, réttlæti og góðri siðferðiskennd. Reyndar áskilja vefsíðustjórar sér rétt til að fjarlægja ummæli af síðunni ef þurfa þykir.

Hver sá sem skráir sig er beðinn um að búa til gott lýsandi heimsvæði (e. *profile*) og við skráningu kallar vefsíðan kerfisbundið á margvíslegar upplýsingar. Þá er spurt um nafn, kyn, aldur, áhugamál, til hvaða landa viðkomandi hefur ferðast og hvert hann langar að fara en einnig er talið æskilegt að hann lýsi því sem honum þykir mikilvægt að komi fram í fari hans sjálfss og annarra. Jafnframt eru væntanlegir notendur beðnir um að segja frá því hvaðan

¹⁷⁴ Balski, *Becoming Intimately Mobile*, 75; Molz, *Cosmopolitan on the Couch*, 75; Lauterbach og fleiri, *Surfing a Web of Trust*, 347.

¹⁷⁵ Giddens, Anthony. *Modernity and Self-Identity*, 40. Giddens telur traust myndast við endurtekningu og kunnugleika því að endurtekningin skapar mynstur og öryggiskennd sem fólk lærir að þekkja.; Kohn, *Trust, Self-Interest and the Common Good*, 19. [„People who feel that they share values and customs will tend to feel that they can predict each others behavior, and will be correspondingly confident that they can judge when others are trustworthy. If they feel that they have interest in common, they should be inclined to trust each other on matters arising from these mutual interests.“]; Fukuyama, *Trust, The Social Virtues & the Creation of Prosperity*, 26; Fukuyama, *Social Capital*, 98.

þeir eru og hvar sófinn eða svefnaðstaðan sem boðið er upp á er. Þar fyrir utan er sterklega mælt með að þeir sem skrá sig til leiks setji inn greinilega mynd af sér, helst tvær. Hver og einn gestgjafi er beðinn um að segja frá aðstæðum á heimili sínu og umhverfi en umfram allt eru meðlimir hvattir til að skapa sem raunsannasta mynd af sjálfum sér og því sem boðið er upp á eða beðið um. Hvergi er þess getið að notendum beri skylda til að gera eithvað sérstakt í hlutverki gests eða gestgjafa.

Pað að deila persónulegum upplýsingum er vel þekkt leið til að mynda traust og verða hluti af hópi. Vefsíðan kallar eftir því sem telst til mikilvægra upplýsinga og setur þær fram á skipulagðan hátt. Í því samhengi er vert að nefna að Giddens telur að kerfi sem sérfræðingar búa til geti myndað tilfinningu fyrir öryggi og að kerfi sem virka vel njóti meira trausts en önnur.¹⁷⁶ Kerfið sem heldur utan um sófafélaga heldur til haga upplýsingum sem þeir gefa upp og þessar upplýsingar eru aðgengilegar öllum meðlimum sófasamfélagsins.

Traust í daglegu lífi fólks krefst þess ávallt að það stökkvi í djúpu laugina þar sem aldrei er vitað með fullri vissu hvað framtíðin ber í skauti sér. Að mati Giddens er þess konar óvissa í ávallt hluti af trausti. Traust felur í sér væntingar um atburð sem hefur ekki átt sér stað og snýr að öðru fólk. Aðrir hegða sér stundum ekki í samræmi við væntingar og fyrri reynslu manna. Giddens telur að þar sem traust feli í sér væntingar sem vísa til framtíðarinnar og byggi oft á reynslu fólks úr fortíðinni megi einnig gera ráð fyrir að það að treysta öðrum og framandi aðstæðum krefjist skapandi hugsunar og ímyndunarafls.¹⁷⁷ Við það mætti bæta að traust krefst líka hugrekkis í einhverjum mæli. Stundum byggir þó traust ekki síður á vanþekkingu segir Giddens, og gerir því í skóna að traustið geti einnig verið eins konar neyðarúrræði til að geta tekið þátt í nútímanum.¹⁷⁸ — Fólk eigi þá ekki annarra kosta völ en að setja traust sitt á aðra.

Umræðan um mikilvægi trausts er fyrirferðarmikil á vefsíðunni og hefur farið vaxandi þann tíma sem ég hef verið þáttakandi og rannsakandi.¹⁷⁹ Gestir og gestgjafar lýsa upplifun sinni af heimsóknum í umsagnarkerfi en þar gefa þeir umsögn um þann sem kemur í heimsókn eða þann sem þeir gistu hjá. Upplifuninni er lýst í samfelldu máli og einnig með því að haka við einkunnina: jákvætt, hlutlaust eða neikvætt. Umsagnarkerfið á fyrst og fremst að móta væntingar annarra sófafélaga til þess hvort þeir geti treyst þeim gesti eða gestgjafa sem þeir ætla að hitta en samkvæmt viðmiðum síðunnar eiga umsagnir meðlima stóran þátt í að

¹⁷⁶ Giddens, *Modernity and Self-Identity*, 242.

¹⁷⁷ Giddens, *Modernity and Self-Identity*, 41.

¹⁷⁸ Giddens, *Modernity and Self-Identity*, 22-23.

¹⁷⁹ Couchsurfing, *Community Guidelines*; Couchsurfing, *About Couchsurfing*; Couchsurfing, *Safety Tips*; Couchsurfing *Terms of Use*.

móta og lýsa því samfélagi sem skráð er á vefsíðuna.¹⁸⁰ Þegar jákvæðar umsagnir hafa hrannast upp mætti draga þá ályktun að samfélagið sé gott og gestrisið. Þannig ættu umsagnirnar að lýsa þeim hópi sem hefur afnot af síðunni sem áreiðanlegu fólki heilt yfir.

Boðið er upp á þrjár leiðir til viðbótar í þeim tilgangi að byggja upp traust og undirstrika áreiðanleika sófafólks. Valfrjálst er að greiða lágt þjónustugjald (upphæðin er táknað og hægt að sækja um að gjaldið falli niður) og fá þá sendan kóða á heimilisfang sitt í raunheimi. Notandinn skráir kóðann á síðuna til staðfestingar og þá geta allir meðlimir sófasamfélagsins fengið staðfest að heimilisfangið er raunverulegt og að sá sem segist búa þar geri það í raun og veru (í það minnsta hefur viðkomandi getað nálgast póstinn sem er borinn út þar). Önnur aðferð til að miðla öryggi og skapa traust, er vottun meðlima (e. *vouched for*). Vottun er eins konar yfirlýsing um áreiðanleika. Með því að haka í einn reit getur sófafélagi vottað aðra sem þó er ekki mögulegt fyrr en sófafélaginn sjálfur hefur fengið góðar umsagnir. Í þriðja lagi geta notendur með einum smelli lýst yfir vináttutengslum við þá sem þeir hafa hitt.

Þessar fimm aðferðir — að staðfesta notendaskilmála, skrifa í umsagnarkerfið, staðfesting á heimilisfangi, vottun og vináttuyfirlýsing — sýna að sófafélagar byggja upp traust sín á milli með hjálp kerfisins með margvíslegum hætti og að traust og áreiðanleiki skiptir miklu máli þegar þiggja eða veita á gestrisni í þessu ferli. Allar þessar aðgerðir hjálpa hverjum og einum notanda vefsíðunnar að átta sig á því hvort gestir eða gestgjafar séu áreiðanlegir og hvort þá langar til að hitta viðkomandi. Sigurður nefndi það snemma í kaflanum að fólk ætti að fara að leikreglunum, flestum þótti spennandi að hitta fólk sem var mátulega frábrugðið sér því að það var hægt að læra af þeim, aðrir sem komu líktust þeim sjálfum störfuðu til að mynda á sambærilegum vettvangi eða sýndu viðmælendum mínum æskilegan áhuga sem virtist vekja með þeim traust. Viðmælendur mínr notuðu allir umsagnarkerfið til að sjá að aðrir höfðu átt samskipti við þann sem þeir ætluðu sér að hitta. Því fleiri umsagnir og betri þeim mun áreiðanlegri heimild var það um þann ókunnuga.

Það er mikilvægt að á milli sófagests og gestgjafa ríki að minnsta kosti hugmynd um örugg samskipti og öryggi í aðstæðum áður en heimsókn á sér stað því að annars færi heimsóknin tæplega fram. Trúverðugleiki og traust hvetja notendur til að taka stökkið frá samskiptum á netinu yfir í tengsl í raunheimi. Það merkilega í þessu er að traustið byggir, í flestum tilfellum á því að annað ókunnugt fólk segi til um eða votti áreiðanleika viðkomandi manneskju.

Orðin „Ég heiti X og er alkóhólisti“ eru vel þekkt sem játning manneskju í betrunarferli. Sófafélagi setur fram persónulegar upplýsingar og um aðstoð annarra. Það mætti

¹⁸⁰ Couchsurfing, *Community Guidelines*.

segja að hann viðurkenni vanda, skort, eða löngun ef til vill með auðmýkt en samtímis reisn. Við það eitt vígist hann inn í hóp sem býður fram aðstoð ef hann vantar gistingu, svo lengi sem hann segir frá sjálfum sér. Ef við segjum að upplýsingarnar séu auður sem eigi að vekja tilfinningu um traust, birtist sá auður á vefsíðunni og vekur með notendum öryggistilfinningu. Nýr kafli hefst með því að veita upplýsingar, við að segja frá sjálfum sér og fá samþykki meðal jafningja. Í því ferli myndast væntingar annarra um að hægt sé að treysta viðkomandi. Samhliða vaxa kannski væntingar um betri og bjartari framtíð í samfélagi fólks sem er treystandi.

ÁBENDING UM ÖRYGGI Á VEFSÍÐUNNI

Þegar viðhorfið til ókunnugs fólks er skoðað gætir nokkurs misrämis milli viðtalsgagnanna og vefsíðunnar. Heimildarfólk mitt hafði að jafnaði þá trú að þeim stafaði ekki sérstök hætta af ókunnugu fólkis því að það væru mun fleiri góðar manneskjur til í heiminum en slæmar. Það taldi samt að það gæti verið mikil áhætta fólgin í því að gista heima hjá öðrum sófafélögum. Til dæmis vegna þess að vefsíðan sjálf gæti verið staður þar sem fjöldinn allur af trúgvörnum fórnarlömbum væri saman kominn, eins og einn heimildarmaður minn vildi meina. Það eitt og sér gæti laðað að ódæðismenn.

Öllum viðmælendum mínum fannst umsagnarkerfið mjög mikilvægt, þeir treystu helst á umsagnirnar til að gera sér í hugarlund hvort öryggi þeirra yrði stofnað í hættu. Eftir því sem jákvæðar umsagnir voru fleiri á heimasvæði einstakra notenda jukust líkur á að það yrði í lagi að heimsækja sófafélagann, að mati viðmælenda minna.¹⁸¹ Á vefsíðunni er gert mikið úr því að sófafélagar verði að fara varlega og fram koma margvíslegar ábendingar til notenda að gæta fyllsta öryggis. Til viðbótar við upplýsingar um notendur gefur vefsíðan ýmis önnur ráð í skjölunum *Safety Tips* og *Safety Basics*. Þar er að finna viðmið um hegðun notenda og öryggi þeirra. Tilmælin lúta fyrst og fremst að samskiptum fólks áður en til heimsóknar kemur og eftir að heimsókn lýkur.

Í skjalinu *Safety Basics* sem ég nota til greiningarinnar eru sófafélagar hvattir til að láta vita ef þeir verða fyrir skakkaföllum á ferðum sínum en á síðunni er eins konar neyðarhnappur. Í skjalinu eins og við skráningu eru leiðbeiningar um hvernig heimasvæði á að líta út og notendum gert ljóst að væntingar gesta og gestgjafa verði að vera upplýstar á skýran hátt áður en til heimsóknar kemur, til að koma í veg fyrir leiðindi. Ljóst er af textanum

¹⁸¹ Ef sófafélagi gaf engar upplýsingar um sig var hann ekki álitinn áreiðanlegur kostur af heimildarmönnum mínum. Það er þó alls ekki þannig að viðmælendur mínr hafi einungis farið til þeirra sem voru með fjöldann allan af góðum umsögnum. Heimildarmenn mínr voru minnugir þess að fyrir einhverju síðan voru þeir sjálfir ekki með umsagnir. Góðar umsagnir vekja engu að síður löngun og traust hjá þeim.

að ef þessum viðmiðum er fylgt, aukast líkurnar á að *Couchsurfing* vefsíðan reki sig betur. Sófafélagar eru hvattir til að eiga hreinskíptin samskipti og þeim er bent á að velja gest eða gestgjafa út frá þeim upplýsingum sem hann eða hún gefur upp um sig og nýta sér jafnframt umsagnarkerfið til að meta hversu áreiðanlegur hann eða hún er. Sófagestir og gestgjafar eru einnig hvattir til að treysta innsæi sínu er þeir velja gesti eða gestgjafa.¹⁸² Allar þessar ábendingar undirstrika að þáttakendur eru ábyrgir fyrir valinu og eigin ákvörðunum. Ferðalangar eru einnig hvattir til að gera aukaráðstöfun varðandi gistingu ef ske kynni að þeim lítist ekki á aðstæður eða gestgjafann þegar þeir mæta á svæðið.¹⁸³

Í upphafi skjalsins *Safety Tips* eru gestgjöfum gefin ráð um hvað sé gott að nefna áður en til heimsóknar kemur. Mikilvægt er að gestgjafi upplýsi um hvað hann ætti að gera fyrir gestinn með tilliti til þess tíma sem hann hefur til ráðstöfunar og gestgjafinn er hvattur til að ræða einnig ýmsa aðra einfalda hluti, svo sem upplýsa um gæludýrahald. Væntanlegir gestir eiga að geta tekið „upplýsta ákvörðun“ um hvort heimili gestgafans og aðstæður hans hentar þeim.¹⁸⁴

Í báðum öryggisviðmiðunum er nefnt að mikilvægt sé að gestgjafar sjái á beiðninni sem þeir fá að væntanlegir gestir hafi lesið sjálfslysingu gestgafans. Gestgjöfum er ráðlagt að svara einungis þeim sem virðast senda persónulega beiðni sem byggir á því að tilvonandi gestur hafi kynnt sér vel hvað gestgjafinn hefur sagt um sjálfan sig. Eftir að gestgjafi móttetur beiðni er mælst til að hann lesi heimasvæði þess sem sendir beiðnina og leiti eftir nákvæmum upplýsingum um þann sem vill koma. Þær er að finna á heimasvæði hans og í umsagnarkerfinu. Þar fyrir utan er mælst til að væntanlegir gestgjafar skoði mynd af þeim sem langar til að koma í heimsókn. Ef gestgjafi er ekki öruggur um að vilja fá viðkomandi í heimsókn eftir að hafa kannað hvað hann segir um sjálfan sig, það sem aðrir segja um hann og hvernig hann lítur út er þess sérstaklega getið að það sé allt í lagi að segja nei. Heimilið tilheyri gestgjafanum og hann þurfi ekki að taka á móti fólki frekar en hann vill eða treystir sér til.¹⁸⁵

---

¹⁸² Couchsurfing, *Safety Basics*.

¹⁸³ Ef það er gott fyrir gestinn að hafa annan næturstað til vara mætti spyrja hvert gestgjafinn ætti að fara ef honum líst ekki á blikuna. Í viðtolunum kom fram að karlkyns viðmælendur mínr treystu sér frekar en konurnar til að „henda“ fólki út ef gestir yrðu með einhver leiðindi.

¹⁸⁴ Á upphafsárum vefsíðunnar var gert ráð fyrir að gestgjafar skrifuðu slíkar athugasemdir á heimasvæðið en árið 2012 eru spurningarnar hluti af gálistum sem hægt er að fylla út við fyrstu skráningu. „Be honest and clear on your profile about what you expect from your guests so that Couchsurfers can make an informed decision when deciding to request your couch. Do you have pets? Do you like to stay up late? Do you like to spend a lot of time with your guests, or are you busy and prefer they look after themselves?“

¹⁸⁵ Ábyrgð gestgjafans á eigin ákvörðunum byggir á skriflegum upplýsingum, mynd af gestinum og löngun og vilja gestgjafans, en einnig því að gestgjafinn ræður yfir eignum sínum, heimili og tíma og ræður hverjum hann deilir þessu með. Nefnt er að hann deili tíma og rými með gestinum og því má segja að um gjöf gestgjafans sé að ræða. Gestrisni hans er fólgin í þessari gjöf sem hann gefur á sínum eigin forsendum.

Mælst er til þess að hvorki gestur né gestgjafi gefi upp símanúmer eða hefðbundið netfang fyrr en þeir eru orðnir öruggir um þann sem þeir tala við á síðunni og ætla sér að hittast í raunheimi. Í þessu er viss þversögn fólgin þó að það verði einnig að teljast eðlilegt viðmið að gefa ekki ókunnugum of miklar upplýsingar. Þversögnin felst í því að markvisst er verið að gera samskiptin persónuleg og hvetja fólk til að deila persónulegum upplýsingum.

Áður en heimsókn fer fram eru gestgjafar beðnir um að láti annað heimilisfólk vita að von sé á gestum og einnig er tekið fram að gott sé að láta alla vita sem gætu orðið fyrir áhrifum af gestakomunni. Gestgjafinn er beðinn að segja gestum sínum hvers þeir megi vænta: Hvaða aðgang hann láti gesti hafa af ísbúðinni (t.d. lykla) og hversu lengi gestir fái að vera. Talið er æskilegt að ræða um væntingar gestgjafa til gestsins við komu hans og einnig að í upphafi heimsóknar sé gott að fara yfir reglur heimilisins. Mikilvægt sé að tala um hvenær vænst er kyrðar á kvöldin og að hvaða rýmum gesturinn hafi aðgang að, einnig hvort og hvernig gestgjafinn ráðstafi vatni og rafmagni og hvort það megi hleypa gæludýrinu út. Allar þessar leiðbeiningar eru settar fram til að koma í veg fyrir misklíð og leiðindi. Skýr skilaboð tryggja að heimsóknin verði eins jákvæð upplifun og mögulegt er fyrir báða aðila.

Það er augljóslega ætlast til þess að gestur fari að tilmælum gestgjafans og gestgjafinn er gerður ábyrgur fyrir því að láta vita af þeim reglum sem hann setur svo að gesturinn geti fylgt þeim. Gestgjafinn er handhafi valdsins á heimilinu, hann á eignina og gestir ganga að hans skilyrðum við komuna. Gestrisnin er þannig á hans ábyrgð og felst að nokkru leyti í góðri upplýsingagjöf.

Þegar gesturinn er farinn er ætlast til að báðir aðilar, gestur og gestgjafi, veiti umsögn. Tekið er fram á vefsíðunni að öryggi sófasamfélagsins byggi á að meðlimir leggi til samfélagsins á síðunni með því að lýsa heimsókninni. Skrifin eru aðferð til að þakka fyrir sig opinberlega og um leið að auka möguleika sófafélaga á að nota síðuna áfram. Þar sem umsagnarkerfið er opið öllum sem skrá sig á vefsíðuna hjálpa einstaka umsagnir öðrum til að taka ákvörðun um hverja þeir vilja hitta og miðla um leið jákvæðum samskiptum milli gestgjafa og gesta.¹⁸⁶ Með lýsingum í umsagnarkerfinu taka meðlimir sófasamfélagsins þátt í að viðhalda hugsjónunum sem settar eru fram á vefsíðunni og möguleikanum á að ferðast á þennan hátt.

Opið umsagnarkerfi skapar væntingar meðal notenda um öryggi og breiðir út hugmyndina um sófaheimsóknir. Umsagnarkerfið skapar ekki síður væntingar um hvað gestir og gestgjafi gera saman því að þar er upplifun af heimsókn oft lýst. Það sem vel tókst er

---

¹⁸⁶ Í *Community Guidelines* er mælst til að notendur gefi jákvæða endurgjöf. Þar er nefnt að styrkur kerfisins liggi í orðsporskerfinu. Ég er sammála því að styrkur síðunnar sjálfar liggar að hluta til þar en umsögn tryggir þó auðvitað ekki öryggi. Gott orðspor eykur væntingar til hvort treysta megi þeim sem rætt er um.

tíundað og því mætti segja að þarna sé útlistað í hvaða athöfnum gestrisnin geti verið fólgin. Viðmóti og persónueinkennum gests og gestgjafa eru einnig gerð góð skil. Óhætt er að gera ráð fyrir að væntingar annarra gesta skapist við lestur slíkra umsagna og jafnframt sér gestgjafi hvað heppnaðist vel, hverju sé betra að sleppa, hvað mætti gera betur og þannig getur umsagnarkerfið mótað það sem gestgjafinn býður upp á síðar.

AÐ BJÓÐA HÆTTUNNI HEIM

Fyrir heimsókn er ráðlagt að gestur finni gestgjafa sem honum virðist (e. *looks*) áhugaverður miðað við heimasvæðið og myndina og ígrundi hvort hann vilji kynnast viðkomandi. „Skoðaðu mynd sem sýnir vel andlit þeirra“ segir á síðunni, sem bendir til að útlitið ráði miklu. Þetta verður að teljast þversagnarkennt ef haft er í huga að markmið starfseminnar er að draga úr fordómum og færa ólíkt fólk saman. Mögulega er hér verið að ýta undir að meðlimir geti upplifað einhvers konar ást við fyrstu sýn og notað hughrif ljósmyndar til að mynda sér skoðun á öðrum. Bourdieu benti á að við einstæð hughrif sem myndast til að mynda þegar horft er á áhrifamikið listaverk í fyrsta skipti verði til tilfinning sem líkist ást við fyrstu sýn. Hann vill meina að slík tilfinning sé ekki háð tilviljunarkenndri túlkun á boðunum sem áhorfandinn upplifir. Slík hughrif krefjast þvert á móti uppsafnaðrar þekkingar og færni til að túlka og greina sem fengin er úr uppeldinu og umhverfinu og því er slík upplifun til merkis um áunna færni eða menningarauð, fremur en einfalda skynjun.¹⁸⁷

Aðgreining sem byggir á slíkum hughrifum, sem grundvallast á útliti fólks og miðast við að velja helst þá sem eru líkir manni, stangast klárlega á við hina yfirlýstu hugsjón um að skapa skilning á milli ólíkra einstaklinga og menningarheima. Þessi hugmynd um að skapa öryggi byggist á því að líkur sæki líkan heim og viðheldur þannig þvert á móti yfirlýstu markmiði, hugmyndinni um að þeir sem eru ólíkir geti verið ógnandi. Öryggissjónarmiðin réttlæta því aðgreiningu sem byggir á últiti og menningarlegum eða félagslegum mismun eða kyni. Gestrisni sófafélaganna mótað af öryggissjónarmiðum og ráðleggingum síðunnar um að helst ætti að bjóða heim fólk sem þeir með einum eða öðrum hætti laðast að, fólk sem líkist þeim sjálfum eða er þægilegt að umgangast. Mismunur býður með öðrum orðum hættunni — í það minnsta óþægindum — heim.¹⁸⁸ Sumir viðmælendur mírir ákváðu að bjóða ekki fólk

¹⁸⁷ Bourdieu, *Almenningsálitið er ekki til*, 36.

¹⁸⁸ Í leiðbeiningunum er gert er ráð fyrir að gestur skrifi beiðni um gistingu og hann taki fram hví hann telji að honum og gestgjafa muni semja vel þegar þeir hittast. Það er beinlínis mælst til að væntingar og/eða reglur gestgjafans samsvari væntingum gestsins. Ferðamönnum og tilvonandi gestum er bent á að gefa sér tíma og skrifa beiðni um gistingu á persónulegum nótum og tekið er fram að mikilvægt sé að sýna tíma gestgjafans virðingu. Nefnt er að ef farið sé að þessum fyrirmælum aukist líkurnar á að fá jákvætt svar og má því segja að notendum sé í þessu skjali kennt að auka líkurnar á að fá heimboð. Nákvæmar leiðbeiningar um hvernig eigi að bera sig að við að skrifa beiðni geta gert samskipti einsleitari en skapa einnig væntingar um hvernig „góð beiðni“

frá tilteknum löndum heim, fólk frá vissum löndum er í huga þeirra tillitslausara, frekara eða leiðinlegra en fólk frá öðrum löndum. Þess vegna fór drjúgur tími hjá langflestum viðmælendum mínum í að velja sér gest eða gestgjafa, kynna sér hann og ákveða hvort af heimsókn yrði. Maria viðurkenndi feimnislega að valið væri stundum dálitið eins og hún væri að fletta vörulista (e. *catalog*)¹⁸⁹ sem lýsir einnig minni eigin upplifun af því að skoða mörg heimasvæði sófafélaga. Val á fólk staðaði ekki eingöngu af hleypidóum gegn þjóðum, það gat eins verið að útlit, áhugamál eða matarvenjur gesta yllu ef til vill óþægindum. Það var til að mynda Agnari og Hlíf til ama hversu algengt það er orðið að ferðamenn séu grænmetisætur. Fyrir utan það að fyrirhöfnin og kostnaður varð meiri þegar þau þurftu að sækja nýtt og ferskt grænmeti um fimmtíu kílómetra leið til að þóknast mætti venjum gestanna bætti Agnar við til útskýringar í gamansönum tón, að gestirnir sem voru grænmetisætur ætu frá honum allar kartöflurnar.¹⁹⁰ Fjölgun grænmetisæta í hópi gesta þeirra latti Agnar og Hlíf til móttöku sem reyndar er nokkuð sem hvattí aðra viðmælendur mína heldur til hennar.

SÆKJAST SÉR UM LÍKIR

Hlutverk staðalímynda á *Couchsurfing* vefsíðunni og í ferðamannaiðnaði almennt er nokkuð stórt. Staðalímyndir eru meðal annars notaðar í ferðamannaiðnum til að skapa kunnugleika, vekja þrá og skapa traust og sannleika eins og greining margra þjóðfræðinga á menningararfí, hefðum og síðum gefur til kynna.¹⁹¹ Aftur á móti er þversögn í því fólgin að staðalímyndir gegni hlutverki í sófasamféluginu þar sem yfirlýst markmið síðunnar er að berjast gegn staðalímyndum um ókunnuga. Heimsóknir eiga að gefa fólk einstaka og ósvikna innsýn í menningu landa sem það sækir heim og því mætti ætla að staðalímyndir ættu ekki upp á pallborðið hjá sófasamféluginu.

Notkun á stöðluðum hugtökum, merkjum og myndum er þó mikil í sófasamféluginu. Eins og kom fram hér að framan segja sófafélagar frá sjálfum sér á eigin heimasvæði. Þeir eru

---

eða gott svar líti út. Þeir sem hafa síður vald á málinu (sem ef til vill er ekki þeirra móðurmál), eru ekki eins pennaliprir, feimnir eða fælnir eru þá umsvifalaust settir skör lægra, en hinir sem eru ófeimnir og góðir pennar með vald á því tungumáli sem samskiptin fara fram á. Af vefsíðunni má einnig ráða að gestirnir hafi frumkvæði að heimsókn en gestgjafar hafa þó fyrst lýst sig reiðubúna til að taka á móti þeim sem hafa áhuga á að koma. Það er gert með því að merkja sitt heimasvæði með orðunum, „get tekið á móti.“ Gögn mín gefa til kynna að gestgjafarnir hafi oft frumkvæði að heimsókn. Þá senda þeir ferðamönnum sem segjast vera á svæðinu boð um næturgistingu eða laða að gesti með því að bjóða beint eða óbeint upp á útsýnisferð, aðstoð eða ráðleggingar á eigin heimasvæði.

¹⁸⁹ Nótur 13, Maria Valle, 7.

¹⁹⁰ Nótur 0, Agnar og Hlíf, 4.

¹⁹¹ Smith, *Uses of Heritage*, 49, 71-72. Valdimar Tr. Hafstein, Heimurinn er að sökkva, 6; Lowenthal, *The Heritage Crusade*, 6-13; Kirshenblatt-Gimblett, *Destination Museum*, 131-176; Magnús Einarsson, *Ferðamenn, Íslendingar og ímynd Íslands*, 141-161.

spurðir um kyn sitt, aldur, þjóðerni, starfsheiti, áhugamál og svo framvegis til að aðrir geti gert sér í hugarlund hvaða mannesku þeir hafa að geyma. Sem gestur eða gestgjafi er því hægt að taka ákvörðun sem byggir á hvaða staðalímynd mann langar að hitta. Sumir sófafélagar gera kannski ráð fyrir að fá eitthvað gómsætt að borða hjá kokkinum eða að tæknifræðingurinn geti boðið upp á áhugavert spjall um virkjanir og rafmagn, svo ekki sé talað um þjóðfræðinginn sem ætti að vita ýmislegt um álfatrú og tröll á Íslandi.

Giddens heldur því fram að endurtekin hegðun gegni lykilhlutverki í að skapa traust, en jafnframt að til þess að viðhalda trausti í áframhaldandi samskipum þurfi að gera það áfram á sömu forsendum og traustið mótaðist af í upphafi.¹⁹² Umsagnarkerfið býður upp á að þeir sem hittast geri grein fyrir því hvort samhljómur sé á milli þess sem fólk gerir og það segist gera, eða hvernig fólk segist vera og hvernig það hegðar sér. Því ættu staðalímyndir sannarlega að geta styrkst eða veikst í þessu kerfi eftir því hvort fólk hegðar sér í samræmi við hugmyndir hinna, eða ekki. Að mati Giddens mótað traust til annarra af kunnuglegum merkjum sem þeir gefa frá sér og við þekkjum úr umhverfi okkar. Við treystum því að heimurinn, bæði sá félagslegi og sá náttúrulegi, sé eins og hann á að sér vera því að við höfum séð hann áður.¹⁹³ Í því samhengi má segja að staðalímyndir sem bundnar eru starfsheitum, þjóðerni, kyni og útliti geti skapað nægjanlegt traust til að fólk treysti sér til að heimsækja þennan eða hinn.

Eitt af því sem ég tók eftir þegar fólk beiddist gistingar hjá mér var að í þeirra hópi voru ferðalangar sem höfðu áhuga á listum, þjóðfræði og kennslu áberandi. Reyndar voru allir gestir mínir sammála um að þeim veittist erfitt að fá svör við beiðnum sínum hérlandis og sú reynsla fékk gesti mína til velta fyrir sér hvort Íslendingar væru endilega sérlega gestrisnir. Að svara ekki beiðni þótti beinlínis dónalegt og tæplega gestrisið.¹⁹⁴ Þeir sem skrifuðu mér lýstu ástæðum þess að við ættum eftir að ná vel saman. Það var iðulega vegna þess að við myndum hafa um svo margt að tala. Sumir gesta minna sögðust hafa áhuga á að kynnast listakonu, aðrir áhuga á að spjalla um kennslu eða félags- og þjóðfræði fyrir utan að ég sem heimamanneskja á Íslandi gat veitt innsýn í menningu og sögu landsins. Upplýsingarnar á heimasvæðinu áttu þátt í að móta löngun ferðalanga til að koma til mína og jafnframt mína eigin löngun til að taka á móti þeim. Gestir mínir vildu fá innsýn í atvinnu mína og líf mitt sem kennara, myndlistakonu eða jafnvel þjóðfræðings og rannsakanda á sófaheimsóknum. Þeir töldu sig jafnframt hafa eitthvað til málanna að leggja. Hluti af því trausti sem mér var sýnt komst því á í gegnum starfsheiti mína, stöðu og staðalímyndir tengdar þeim því að við

¹⁹² Giddens, *The Constitution of Society*, 125.

¹⁹³ Giddens, *The Constitution of Society*, 375.

¹⁹⁴ Í huga viðmælenda minna stangast dónauskapur á við gestrisni.

gátum deilt upplýsingum um störf okkar og áhugamál, mögulega án vandræðalegra þagna — nóg var um að tala. Allir gestir mírir voru þarna að fylgja leiðbeiningum síðunnar og reyna að tryggja að ég myndi bjóða þeim heim. Það gerðu þeir með að sníða staðlað skeytti að mér með hjálp þeirra upplýsinga sem ég hafði þegar sett fram.

Í samhengi staðalímynda og aukins hraða í hnattvæddum heimi er athyglisverð skoðun Karen S. Cook, Russel Hardin og Margaret Levi sem skrifuðu ritið *Cooperation without Trust?* Þar halda Cook og félagar því fram að fólk stytti sér leið með hjálp staðalímynda til að skapa traust þegar það er í tímahraki og trausts er þörf. Þegar tímann skortir notum við staðalímyndir til að skapa traust til annarra í okkar eigin huga eða til að virka traustvekjandi.¹⁹⁵ Þar sem flestir þekkja til staðalímynda geta þær búið til tilfinningu fyrir kunnugleika og þar með verið eins konar staðgenglar fyrir trausts í samskiptum við aðra. Með því að horfa til staðalímynda væntum við tiltekinnar framkomu hjá þeim sem um ræðir og gerum um leið þá sem eru okkur framandi minna eða meira hættulega (eða óþægilega) í huga okkar fyrirfram. Hvorki gestir mírir né flestir viðmælendur hikuðu við að nota hugtökin Íslendingar, Kínverjar, Frakkar og svo framvegis til að útskýra hvernig og af hverju hinn eða þessi gestur eða gestgjafi hegðaði sér með tilteknunum hætti.

Líkt og Bauman hefur nefnt ber orðið samfélag með sér viss hughrif. Þetta orð er ásamt gestrisnihugtakinu eitt af þrástefjunum sem birtast á vefsíðunni. Þessi tvö orð mynda hugrenningatengsl við staðlaðar myndir þess góða, örugga og skemmtilega og stuðla að væntingum sófafélaganna um að gestrisni í sófasamféluginu sé nokkuð öruggur leikur sem meðal annars er leikinn í því skyni að grafa undan ríkjandi viðmiðum en um leið að taka óhindrað þátt í nútímaheimi sem sagður er fullur af hættum.

SAMANTEKT

Frá upphafi hefur yfirlýst markmið *Couchsurfing* vefsíðunnar verið að miðla tengslum sem gera fólk kleift að eiga í samskiptum. Vefsíðan skilgreinir sig sem samfélag sófaferðalanga sem gerir ferðafólk mögulegt að þiggja gistingu hjá heimamönnum víðs vegar um heiminn, án endurgjalds. Það má segja að lífæð sófasamfélagsins sé gestrisni. Gestgjafar hafa þá einnig tækifæri til að kynnast nýju spennandi fólkviðs vegar að úr heiminum. Ferðir til framandi landa, almenn löngun og forvitni, möguleiki að verða víðsýnni og umburðarlyndari manneskja eru nokkur af gildunum á síðunni sem hefur það yfirlýsta markmið að bæta heiminn. Peim sem stunda sófaheimsóknir þykja gildin eftirsóknarverð og göfug og gildin eru eru samofin gestrisni sófafélaganna. Gestrisni félaganna veitir skjól fyrir umróti og

¹⁹⁵ Cook, Hardin og Levi, *Cooperation without Trust?*, 28-29.

öryggisleysi sem hnattvæðingin kyndir undir og óttanum sem íbúar heimsins búa við. Gestrisnin virðist hér byggja á manngæsku, góðsemi og hjálpsemi gagnvart ókunnugum en mikið og margvíslegt taumhald fer fram á síðunni sjálfri. Frelsi, ótti og traust eru hugtök sem tengast heimsóknunum því að án ýmiss konar ótta og myndunar traustsins sem yfirstígur hann væri sú upplifun sem sófaheimsóknir veita af gestrisni félaganna, í minni metum og jafnvel ekki til staðar.

Við fyrstu sýn virðist gestrisni sófafélaga vera mikil og óeigingjörn. Um leið og traust byggist upp meðal sófafélaga fer fram val, staðalímyndir hjálpa til við að velja þægilegan gest eða gestgjafa. Hópurinn sem myndar sófasamfélagið er því að mörgu leyti einsleitur og merkir sig með sameiginlegum gildum. Tilhneiting sófafélaganna til að sækja sér líka heim er áberandi þrátt fyrir yfirlýst markmið um að þeir hitti framandi ókunnugar manneskjur. Í viðkynningunni á vefsíðunni sem á að fara fram samkvæmt viðmiðum sem tryggja öryggi þeirra, er hætta á að hugsjónin fagra um að auka skilning og góð samskipti á milli ólíks fólks og menningarheima víki fyrir ótta og fordóum. Svo virðist sem líkum sé ætlað að sækja líkan heim og það að hleypa þeim sem eru mest framandi inn fyrir þróskuldinn sé of áhættusamt. Hætt er við að vantrausti sé viðhaldið í þessu ferli og að útskúfun á þeim sem falla manni ekki að geði styrkist frekar en hitt, allt undir ábreiðu gestrisninnar.

Gestrисniupplifun viðmælenda minna hefur sérstök einkenni. Í móttökunum eru oft sagðar ævintýralegar sögur, sóst er eftir að hafa andrúmsloftið afslappað en ekki er gert ráð fyrir að móttökur á sófafélögum krefjist sérstakrar viðhafnar. Þegar heimamaður og ferðamaður hittast er hversdagurinn upphafinn því að litið er svo á að sófaferðir bjóði upp á tækifæri til að fá einstaka innsýn og upplifa sanna menningu landanna í gegnum heimamanninn. Það er nokkuð sem öðrum ferðamönnum býðst ekki að mati flestra viðmælenda minna. Heimildarmenn mírir töldu hversdagslíf íbúa þeirra landa sem þeir heimsóttu og urðu vitni að vera ósvikna upplifun og jafnvel það sem þeir voru aðallega að sækjast eftir.

VIÐBRAGÐ OG INNVÍGSLA

Vinsældir sófasamfélagsins og ánægju viðmælenda minna með þáttöku sína þar má skoða í ljósi upplifunar þeirra af veröldinni sem þeir tilheyra. Í fjölmíðum er daglega greint frá því að ungar sem aldnir verði fyrir hrópandi óréttlæti og fordóum. Fólk um allan heim býr við striðsástand eða hættur af ýmsum toga en fréttatflutningur af því tagi mótar vitund um að ótal margt sé að varast. Umheimurinn er að því virðist hættulegur og líf fólks einkennist víða af neikvæðum eða döprum aðstæðum. Þess utan eru dagblöð og miðlar full af auglýsingum og fréttum sem gefa til kynna óhóflega neyslu íbúa: Neyslan á sinn þátt í að spilla náttúrulegum heimkynnum jarðarbúa. Ef við segjum að sófaferðir sé afbrigði af neyslu ætti hún þó að hafa þveröfug áhrif samkvæmt vefsíðunni og viðmælendum mínum.

Óhett er að skoða þáttöku viðmælenda minna í sófasamfélagini sem viðbragð við framannefndum fréttatflutningi enda telur heimildarfólk mitt að ástandið í heiminum sé ekki gott sérstaklega eins og það birtist í fjölmíðum. Öll ólu þau með sér von um að eitthvað væri hægt að gera til að breyta þessu og bæta heiminn. Með því að fara sem gestur eða taka á móti fólk höfðu þau möguleika á að tilheyra hópi sem afneitar eða andmælir því að ókunnugt fólk sé hættulegt. Þau afsönnuðu einnig margt af því sem fréttir og almannarómur kveður á um í þessu tilliti. Flest vildu þau meina að þeirra eigin þátttaka væri mótspryrna við því sem þau töldu að væri almenn venja og þannig má líta á þáttökuna sem viðbragð og ljóst er af orðum þeirra að hún felur í sér andóf.¹⁹⁶ Vinsældir sófasamfélagsins má þá að einhverjum hluta rekja til ásigkomulags heimsins. Með þáttöku í sófasamfélagini vísar fólk á bug ríkjandi framsetningu á ótta, mörgu því sem ber að varast í öðrum löndum og meðal annars fólks. Viðmælendur mínir álitu allir að ótti og fordómar fyrir ókunnugum stöðum og fólk væru rangir. Heimildarfólk mitt áleit þó einnig að sófaferðirnar tengdust einhverri áhættu en sú áhætta gat í þeirra augum verið seiðandi aðdráttarafl eða eitthvað sem þau kusu að líta fram hjá, fyrir utan að þau gerðu það sem þau gátu til að koma í veg fyrir slæma reynslu. Fyrir viðmælendum mínum voru heimsóknirnar greinilega blandnar kvíða og tilhlökkun.

Út frá gögnum mínum liggur beint við að ræða um fyrstu heimsóknina sem mikla áskorun í flestum tilfellum. Um leið er óhætt að lýsa henni sem viðbragði með hliðsjón af kenningu mannfræðingsins Victor Turner sem skilgreindi félagslegt leikrit (e. *social drama*)

---

¹⁹⁶ Douglas, *Purity and Danger*, 116. Bandaríski mannfræðingurinn Mary Douglas segir frá því í bókinni „*Purity and Danger*“ að stundum þurfi manneskjur að gera eitthvað brjálæðislega órókrétt um tíma til að geta haldið sönum. Stundum þurfi að leysa vanda með innsæi fremur en rökhusun og þá eigi einstaklingar til að láta sig hverfa um tíma úr hópnum sem þeir tilheyra, til að koma til baka með lausn á vanda sem hefur steðjað að. Þegar manneskjan kemur til baka fær hún nýtt hlutverk sem hjálpar til að takast á við vandann. Miðað við almenna viðhorfið til sófaferða má halda því fram að þáttakan hafi virst sumum í kringum mig mjög órókréttur ferðamáti í fyrstu.

sem viðbragð við aðstæðum í samfélagi. Félagslegu leikriti er best lýst sem ferli sem fer í gang þegar fólk sem tilheyrir hópi eða samfélagi upplifir að öryggi þess eða velferð er stofnað í hættu.¹⁹⁷ Í ferlinu blandast leikur (e. *play*) og athafnir (e. *ritual*) fólks sem geta ýmist verið helgar eða hversdagslegar.¹⁹⁸ Við ótryggt ástand eða áfall fer af stað atburðarás með þáttöku þegna sem annars hafa lítil afskipti af formgerð eða ramma samfélagsins. Afskiptin tengjast oft ákvörðunum yfirvaldsins eða stjórnálum og ferlið breytir hugmyndum einstaklinganna í hópnum um sína eigin stöðu og mátt, enda getur fólk með þessum hætti haft áhrif á viðmið og gildi samfélagsins og rammann sem það býr við. Í upphafi kemur eitthvað upp á sem breytir fyrri hugmyndum þeirra sem í hópnum eru. Væntingar lækka, einhvers konar rof eða hætta myndast sem hefur í för með sér ógn fyrir samfélagsheildina.¹⁹⁹

Þegar vandamál af ógvnænlegri stærðargráðu blasir við hópi hefur það í för með sér kreppu (e. *crisis*) og kollar fram upphöt innan hópsins segir Turner. Þá bregðast þeir sem tilheyra hópnum við ástandinu, leita eða krefjast lausna í þeim tilgangi að færa ástandið til betri vegar. Um leið og fólk tekst á við vandamálið er ástandinu mótmælt og þeir sem vinna að lausn þess reyna að koma í veg fyrir að enn stærri skaði hljótist af. Þetta er hluti af samfélagsleikritinu, það er að segja af ferlinu sem fer í gang við áfall eða brostinna væntinga. Ferlið, sem einnig mætti kalla byltingu, miðar oft að því að brjóta upp viðteknar venjur. Þegar loks kemst aftur á jafnvægi eða breyting verður á viðhorfum fólks í samfélagini upplifa þeir sem tóku þátt í ferlinu sátt eða heilun því að þeir höfðu eitthvað um ferlið að segja, en sáttin kemst á í gegnum ýmsar formlegar og óformlegar athafnir þeirra.²⁰⁰

Ef til vill mætti lýsa sófaheimsóknum sem tilraun til hægfara byltingar í átt til mannúðlegra samfélags eins og yfirlýst markmið vefsíðunnar gefa til kynna. Hvorki ég sjálf né viðmælendur míni viljum skjóta loku fyrir það. Með þáttökunni er því viðtekna viðhorfi mótmælt að eðlilegt sé að forðast ókunnugt fólk og æskilegast að skipta sér ekki af þeim sem koma manni ekki við, nema þá helst að maður hafi af því atvinnu. Þetta er reyndar misjafnt eftir hópum og löndum, en hér lendis er börnum til dæmis yfirleitt kennt frá unga aldri að tala ekki við ókunnuga vegna ótta um að þeir gætu skaða börnin. Það er óvenjulegt að bjóða þeim sem maður þekkir ekki neitt inn á heimili sitt, beint af götunni, sýna þeim alúð og gestrisni, sérstaklega í dagsbirtu og ef hlutaðeigendur eru hvorki drukknir né hjálparþurfi. Dæmisögur skýra þó út fyrir fólk jákvæð gildi þess og góðar afleiðingar. Frásögnin af miskunnsama

¹⁹⁷ Turner, *Dramas, Fields and Metaphors*, 37-41.

¹⁹⁸ Schechner, *Performance Studies*, 51-53. Samkvæmt sviðslistastræðingnum Richard Schechner er blanda athafna og leiks einkennandi fyrir alla hegðun og framkomu manna í daglegu lífi fólks. Sviðslistastræðir-rannsóknir á daglegu lífi (e. *performance studies*) byggja á þeirri forsenu að hegðun fólks megi skoða sem sviðslist væri að ræða.

¹⁹⁹ Turner, *Dramas, Fields and Metaphors*, 37-41.

²⁰⁰ Turner, *Dramas, Fields and Metaphors*, 37-41.

Samverjanum á að kenna kristnum mönnum þetta. Liggi heimilislaus einstaklingur á gangstétt, virðist sem það sé best að hafa ekki afskipti af honum (nema kannski að gefa viðkomandi nokkrar krónur) svo lengi sem lykt eða læti séu ekki til ama. Aftur á móti verður líklega ekki við það búið að einstaklingur sé með háreysti eða af honum stafi ólykt og óþrifnaður. Í slíku tilfelli er líklega best að hringja í lögregluna. Þegar fólk í djörfung sinni tekur að sér aðra sem það þekkir ekki, býður fram aðstoð eða gefur ókunnugum að borða, hvort sem það eru ferðamenn eða umrenningar telst það jafnvel frétt næmt en stundum kemur jafnframt fyrir að gestgjafi fær fyrir vikið á sig einhvern stimpil. Hlíf Sigurðardóttir viðmælandi minn nefndi að hún hefði orðið vör við að aðrir gerðu góðlátlegt grín að henni vegna áhuga hennar á útlendum ferðamönnum sem þáðu hjá henni góðgjörðir.²⁰¹ Hún og maður hennar, Agnar, voru talin ansi sérvitur. Hjálpsemin og móttökur á fólki voru þó einnig talin ótvírað merki um góðvild þeirra og gestrisni. Fyrir vikið var að skilja á þeim að þau hefðu öðlast vissa stöðu í sveitinni vegna þess hve marga bakpokaferðalanga þau höfðu skotið skjólshúsi yfir.

Ef til vill ætlað sófasamfélagið að taka að sér fyrir hönd siðaðra manna að biðjast afsökunar á afskiptaleysi margra annarra í vestrænum samfélögum. Með því að bjóða fram gestrisni öllum til handa og lýsa sig reiðubúna til að þiggja hana hjá öðrum mætti segja að verið sé að bregðast við ástandinu eða hreinsa samviskuna og ef til vill biðjast afsökunar.

HUGLEIÐING UM GESTRISNI SEM FYRIRGEFNINGU

Fyrirgefning var ekki orð sem viðmælendur mírir notuðu til að lýsa eigin gestrisni eða heimsóknum en hugmynd um betrun og lagfæringu var ekki langt undan í viðhorfum þeirra til þess sem þáttakan í sófasamféluginu gæti skilað. Í því samhengi má nefna að Jacques Derrida vildi meina að það að fyrirgefa sé að sýna gestrisni og að biðja um gestrisni sé að biðja um fyrirgefningu.²⁰²

Þegar beðið er um fyrirgefningu má vissulega segja að verið sé að biðja um að verða hluti af einhverju aftur. Fyrirgefning er tilboð sem hljóðar upp á sátt og er liður í að gera aftur heilt það sem hefur brotnað í sundur. Að biðjast fyrirgefningar má segja að sé bón um að verða hluti af hópi. Slík bón kallar á vilja þeirra sem fyrir eru í hópnum til samskipta við þann sem biðst afsökunar og kallar að auki á gestrisni þeirra í merkingunni að þeir hleypi viðkomandi inn. Pannig getur sá sem þess æskir orðið hluti af hópnum. Fyrirgefning er líkt og gestrisni andstæð hugmyndinni um höfnun. Hún felur í sér samþykki á þeim sem á hlut að máli, þó ekki sé endilega í því fólgjóð samþykki á öllum athöfnum hans eða tilveru. Sá sem

²⁰¹ Nótur 0, Agnar og Hlíf, 14.

²⁰² Derrida, *Acts of Religion*, 380.

hefur vald til að fyrirgefa á það sammerkt með gestrisnum einstaklingi að hann hefur á sínu valdi að opna á samskipti. Gestgjafi og sá sem fyrirgefur hleypir þeim sem þarfnaст þess inn fyrir þröskuldinn hjá sér. Gestur sem biður einhvern um að taka á móti sér gerir gestgjafa sinn að gestrisnum einstaklingi með bón sinni líkt og sá sem fyrirgefur telst maður að meiri geti hann fyrirgefið. Þar að auki má líta á stöðu þess sem biður um eitthvað sem stöðu þess auðmjúka og þakkláta, jafnvel undirsátans. Að biðja um eitthvað er andstætt hugmyndinni um að fólk vinni fyrir hlutunum, hafi rétt á þeim eða geti krafist þeirra. Líkkindin milli gestrisni og fyrirgefningará eru því nokkur. Hér geri ég ekki ráð fyrir að allir sófafélagar og íbúar hins vestræna heims séu meðvitað að biðjast fyrirgefningará og veita hver öðrum hana með eigin þátttöku í sófasamféluginu. Þó kemur skýrt fram í máli viðmælenda minna að ótvíræður kostur þess að taka þátt var að þar með tóku þeir að eigin mati þátt í ferli sem gat bætt heiminn, rétt eins og þeir væru sjálfir bersyndugir eða tilheyrdú hópi sem væri það.

Með þáttökunni eru sófafélagar að búa til fegurri heimsmynd og fullvissa sig um að margt gott fólk sé til í heiminum. Góðum samskiptum ætti í hugum viðmælenda minna að fjölga með virkni sófasamfélagsins, þekking að aukast en fordómar að dragast saman. Virðing, samkennd og góð samviska eiga samkvæmt formúlunni að breiðast út með gestrisni í sófasamféluginu, rétt eins og hjá þeim biðjast fyrirgefningará. Þátttakan markar nýtt upphaf, með henni afla þátttakendur sér nýrrar, sannrar og einstakrar sýnar á löndin og fólkisíð sem heimsótt eru. Um leið tilheyra þeir samfélagi sem hefur yfirlýsta sérstöðu sem snýst um að lifa saman í sátt og samlyndi. Sófafélagar telja sig kyndilbera þeirrar sýnar í sínum heimsóknum og merki um annað ollu óþoli í huga viðmælenda minna ef marka má sýn þeirra á félaga sem höfðu gerst sekir um dólgslæti eða ofbeldisfulla hegðun.

AÐGREININGARMÁTTUR HUGREKKIS OG FEGURÐAR

Sófafélagar, viðmælendur mínr, mótmæla varnaðarorðum um að þeim beri að óttast heiminn og það fólk sem hann byggir. Þeir verða strax við skráningu hluti af hópi sem hefur aðra sýn en þá sem ríkjandi menning dregur upp. Líkt og í leik sem gengur út á að þeir sem spila með hagi sér vel, séu siðmenntaðir, auðmjúkir og prúðir í almennri umgengni hafa sófafélagar ákveðið að leika leik sem hefur að markmiði að allir séu vinir, því að fjölmög dæmi séu um að svo er ekki í raunveruleikanum.

Leiðin sem sófafélagar fara til að tilheyra sófasamféluginu er vörðuð margvíslegum táknum, boðum og bönnum. Þeir afneita sumum ríkjandi viðmiðum eins og kom fram hér að framan og greina sig frá öðrum hópum með því að afneita viðmiðum þeirra eða venjum, til dæmis með hunsun. Í því samhengi er gagnlegt að hafa í huga orð Pierre Bourdieu sem heldur

því fram að það að njóta lista og tilheyra um leið hópi siðmenntaðs og fágaðs fólks sé falin leið einnar stéttar til að greina sig frá öðrum stéttum í gegnum smekkvísina:

Afneitun lágkúrulegrar, óheflaðrar, alþýðlegrar, falskrar, þrælslegar — í einu orði sagt — náttúrulegar ánægju, sem hin heilögum vé menningarinnar byggjast á, felur í sér staðfestingu á yfirburðum þeirra sem kunna að njóta hinna háleitu fáguðu, yfirveguðu, ósnortnu og göfugu ánægju sem er eilíflega lokuð hinum óinnvígðu. [...]²⁰³

Þáttakan í sófasamféluginu er til marks um sams konar yfirburði í hugum viðmælenda minna. Yfirburðir þeirra eru fólgir í hugrekkinu en einnig í að kunna að njóta háleitrap, ósnortinnar, göfugr og hóflegar ánægju, það er að segja sófagestrisninni. Þeir afneita því lágkúrulega í formi þess sem statt og stöðugt er haldið fram um að ókunnugir séu hættulegir og þeir hafna gjaldtöku fyrir gistenætur. Ákvörðunin um að taka þátt er yfirveguð, markmiðið ber vott um siðmenntun þeirra og vitnar um hreina samvisku gagnvart ókunnum náunganum. Flestir sófafélagar þurfa þó að komast yfir nokkra hjalla til að geta hafnað viðteknum sannindum um að ókunnugt fólk sé hættulegt og til að mótmæla subbulegum leik kapítálismans og fjöldafaferðamennskunnar. Fyrsti tálminn er fyrsta heimsóknin en við hana voru viðmælendur mínríkum smeykari en aðrar heimsóknir. Sú heimsókn reyndist í flestum tilvikum vera eins konar sæluvist að undangenginni þolraun að álti viðmælenda minna.

SÓFAHEIMSÓKNIR SEM INNVÍGSLA OG MILLIBILSÁSTAND

Aðspurð af hverju þau ákváðu að taka þátt í sófasamféluginu og fara í heimsókn segir heimildarfólk mitt flest að þeim hafi þótt tilhugsunin spennandi. Orðavalið að vera spenntur eða að þykja eithvað spennandi lýsir hleðslu og eftirvæntingu. Þau voru full eftirvæntingar en einnig nokkrum kvíða. Þáttakan var spennandi af því að einhver reynsla sem margir aðrir sögðu ógnvekjandi átti eftir að verða að veruleika og draumur þeirra um tengsl og ferðalög átti eftir að rætast. Hér var á ferðinni tækifæri fyrir þau til að upplifa eithvað nýtt og taka þátt í breytingarferli, bæði persónulegu og félagslegu og þar með talið umbreytingarferli heimsins og mannkynsins.

Eins og komið hefur fram var sófasamfélagið nýtt fyrir mér í upphafi rannsóknarinnar. Reynsluleysi mitt gaf mér tækifæri til að rannsaka fyrsta skiptið sem ég tók á móti gestum. Á mínu heimasvæði ákvað ég frá upphafi að láta koma fram að ég hafði ekki tekið þátt í *Couchsurfing* áður. Anthony sem síðar varð gestur minn var sá sem sendi mér einna fyrstur beiðni um gistingu og tók fram að hann hefði sérstaka ánægju af því að hjálpa nýjum meðlimum að hefja þátttöku, með því að verða gestur þeirra. Hann sagðist gera sérstakt far

²⁰³ Bourdieu, *Almenningsálitið er ekki til*, 43.

um að heimsækja þá sem höfðu ekki tekið á móti gestum áður, en vegna víðtækrar reynslu hans af heimsóknum og móttökum var hann um tíma merktur sem sendiherra (e. *ambassador*) á hans eigin síðu. Hann sagðist vita að það gæti reynst erfitt að komast inn í hópinn og fá aðra sófafélaga til að treysta nýjum meðlimum þegar þeir hefðu hvorki reynslu né umsagnir og hann vildi gjarnan hjálpa mér til að gerast virkur meðlimur. Þetta var vísbending til mínum um að það er ekki nóg að skrá sig, einnig er þörf á beinni þátttöku, jafnvel innvígslu, til að teljast sófafélagi (e. *couchsurfer*).

Þátttaka hefst með skráningu þar sem sá sem skráir sig lýsir vilja sínum til þátttöku. Hann samþykkir skilmála vefsíðunnar og þar með hin skráðu lög þessa samfélags, en ef enginn hittir þann sem hefur skráð sig er fyrsta skrefið ekki stigið til fulls og þátttakan ekki fullkomnuð. Til að vera virkur þarf að hitta félagana sem einnig eru skráðir og eru manni fyrirfram ókunnugir. Til að teljast hluti af hópnum þarf annar þátttakandi að samþykkja hegðun félagans með því að skrá jákvæð ummæli. Jafnvel þarf að æfa nýja hegðun eða kenna hana, að minnsta kosti þarf að hegða sér rétt miðað við gildi hópsins. Í því ljósi má skoða fyrstu heimsóknina sem innvígsluathöfn í hóp sófafélaga og sófasamfélagsins.

Mannfræðingurinn Tom Selwyn bendir á að innganga í nýjan hóp er ekki sjálfsagt mál. Oft er hún framkvæmd með táknrænum hætti í gegnum einhvers konar hversdagslega eða helga athöfn.²⁰⁴ Það samsvarar hugmyndum annarra þjóð- og mannfræðinga um innvígsluathafnir.²⁰⁵ Grunninn að rannsóknum um innvígsluathafnir lagði Arnold van Gennep í bókinni *Les rites de passage* sem upphaflega var gefin út árið 1909.²⁰⁶ Van Gennep vildi meina að líf fólks einkenndist af margvíslegum formlegum og óformlegum vígsluathöfnum (e. *rites of passage*) sem hefðu í för með sér umbreytingu á félagslegri stöðu þess sem gengur í gegnum þær. Sem dæmi um innvígsluferli nefnir hann meðal annars vígsluathafnir við kynþroska sem breyta barni í fullorðinn einstakling, meðgöngu sem breytir mey í móður og hjúskaparathöfn sem breytir stétt og stöðu þeirra sem ganga í hjónaband.²⁰⁷ Hugmynd van Gennep var síðar þróuð af áðurnefndum Victor Turner sem greindi á milli tvenns konar innvígsluferla sem skapa annars vegar jaðarástand (e. *liminal*) með helgiathöfnum og hins vegar veraldlegt jaðarástand (e. *liminoid*) þegar ferlið fer fram í hversdagslegra samhengi. *Liminoid* vildi Turner meina að ætti fremur við þær athafnir sem fólk tæki sjálfviljut þátt í og það oft í frítíma sínum en að mati Turner geta hvort tveggja einstaklingar og samfélög gengið

---

²⁰⁴ Selwyn, An Anthropology of Hospitality, 19.

²⁰⁵ Sjá meðal annars van Gennep, *The Rites of Passage*; Schechner, *Performance Studies*, 53-88.

²⁰⁶ *Les rites de passage* kom fyrst út í enskri þýðingu árið 1960 og kallast *The Rites of Passage*. Í ritgerðinni er stuðst við enska þýðingu bókarinnar.

²⁰⁷ van Gennep, *The Rites of Passage*, 1-13. Schechner, *Performance Studies*, 58-59, 66-67, 235-236.

í gegnum sambærileg vígsluferli.²⁰⁸ Mætti segja að hugmyndir Turner um *social drama* sem minnst var á hér að framan lýsi félagslegu umbreytingarferli sem er að mörgu leyti sambærilegt innvíglusuferlinu í skilgreiningu van Gennep, þrátt fyrir að Turner leggi meiri áherslu á hreyfinguna eða ferli fremur en athöfnina sem van Gennep lýsir. Sameiginlegt með skilgreiningum þeirra er meðal annars að fólk notar táknrænar athafnir, formlegar og óformlegar, helgar eða veraldlegar eftir því sem hentar og á við. Í tilfelli einstaklinga og samfélaga er um breytingarferli að ræða sem breytir stöðu einstaklingsins eða samfélagsins. Van Gennep gerði ráð fyrir að hvert einasta vígsluferli, hverju sem það tengist og hvar sem er í heiminum samanstæði af þremur skrefum.²⁰⁹ Þau kenndi hann við aðskilnað (e. *separation*), umbreytingu (e. *liminal*) og innlimun (e. *reintergration*) sem allar einkennast af sérstökum athöfnum.²¹⁰ Sviðslistafræðingurinn Richard Schechner kallar stigin *preliminal*, *liminal* og *postliminal* í bók sinni *Performance Studies*²¹¹ en ensku heitin voru þýdd sem undirbúningsstig, jaðarástand og eftirstig og síðan endurkoma²¹² í áfanga hjá Terry Gunnell „Sviðslistafræði, frá sagnaflutningi til uppistands“ í Háskóla Íslands, haustið 2012. Turner lýsti jaðarástandinu hvort sem það er heilagt eða veraldlegt sem millibilsástandi (e. *betwixt and between*). Í millibilsástandinu á sér stað lærðómur, eins konar samningsgerð, tilfærsla og umbreyting þess sem gengur í gegnum ferlið.²¹³ Á eftir hefst nýtt stig þar sem hann kemur fram sem breyttur maður, en Schechner vill meina að breytingin sé mismikil eftir atvikum en að veraldlegar athafnir hafi tímabundin áhrif á fólk, fremur en langvarandi.²¹⁴

Van Gennep nefnir ýmis dæmi um veisluhöld af margvíslegu tagi sem eru jafnframt innvígluathafnir, þar á meðal innflutningsparty eða reisugilli sem haldin eru svo að hamingja og heppni komi inn í hús sem fólk flytur í og fylgi búsetu þess í nýjum heimkynnum. Van Gennep vill einnig meina að athafnir sem eiga sér stað þegar fólk flytur í nýtt húsnæði séu haldnar til að heimilisfólk þekki sig og kunni við sig í nýjum heimkynnum.²¹⁵ Þó svo að van Gennep minnist ekki á gestrisni berum orðum í sínum rannsóknum má ljóst vera að þarna koma gestgjafar, gestir og gestrisni við sögu. Það freistar að heimfæra innflutningspartyið hans van Gennep upp á veru manna í nútímanum og upplifunina af því að eiga heima í

²⁰⁸ Turner, *On the Edge of the Bush*, 295-297; Schechner, *Performance Studies*, 69-71.

²⁰⁹ van Gennep, *The Rites of Passage*, 3.

²¹⁰ van Gennep, *The Rites of Passage*, 21.

²¹¹ Schechner, *Performance Studies*, 66.

²¹² Endurkoman (e. *reaggregation*) í skilgreiningu Turner er þegar einstaklingur hverfur aftur til hefðbundinna starfa eða fer út úr athöfninni (e. *the performance*), rætt verður nánar um það í lok kaflans. Schechner *Performance Studies*, 70; Turner, *From Ritual to Theater*, 22; Turner, *On the Edge of the Bush*, *Anthropology of the Experience*, 296.

²¹³ Turner, *The Ritual Process*, 95; Schechner, *Performance Studies*, 58-59, 66-67.

²¹⁴ Schechner, *Performance Studies*, 72.

²¹⁵ van Gennep, *The Rites of Passage*, 24. Í öllum veislum eða samkomum sem van Gennep minnist á í bókinni er væntanlega gestgjafi og því má segja að van Gennep hafi án þess að nota orðið gestrisni á vissan hátt verið að ræða um gestrisni þegar hann ræddi um veislur og veisluhöld sem hluta af umbreytingarferli.

veröldinni. Hnattvæðingin hefur haft í för með sér að heimur okkar að breytist býsna hratt og við þurfum að laga okkur að þeim breytingum. Veröldin virðist að hluta til skipta um ásýnd ár frá ári og vera ný í þeim skilningi. Sófaheimsóknir gefa sófafélögunum ef til vill tækifæri til að vera í heimkynnum sínum (nútímanum) á þann hátt sem þeir eru sjálfir sáttir við. Ef til vill er þá sófaheimsókn í þessum skilningi innflutningsparty í hnattvædda veröld nútímans.

Ef gengið er út frá því að sófaheimsókn sé eins konar vígsluathöfn inn í sófasamfélagið sem marki innvígðum stöðu innan þess og skilji þá frá óinnvígðum félögum er óhætt að gera ráð fyrir að á undan heimsókninni eigi sér stað undirbúningshluti (e. *preliminal*) athafnarinnar. Gestgjafinn undirbýr heimsóknina á þessu stigi þegar hann velur gesti, kaupir veisluföng og tekur til heima hjá sér eins og viðmælendur mírir nefna. Sjálf svaf ég til dæmis í sófanum sem ég ætlaði að bjóða gestum að sofa í til að vita hvað ég var að fara að bjóða upp á, ég fékk lánaða kælikistu þar sem ég var ekki með ísskáp og tók dálítið til. Gestgjafinn undirbýr ef til vill einnig afþreyingu eða umræðuefni, stillir huga sinn og undirbýr hvernig hann kemur fram. Hann er ekki einn um að undirbúa heimsóknina því að gesturinn gerir nokkuð svipað. Hann velur gestgjafa sinn, eða býr kannski til gjöf handa þeim sem hann ætlar að hitta, gætir að últli sínu áður en hann bankar upp á. Við undirbúninginn hugleiðir gesturinn ef til vill einnig umræðuefni eða reynir að gera sér í hugarlund aðstæðurnar sem hann er á leið inn í. Eftir heimsóknina tekur við annar fasi sem mætti skilgreina sem tímabil ígrundunar og eftirmála (e. *postliminal*) en þá fer fram endurgjöf og ef marka má mína eigin reynslu tekur gestgjafinn til aftur, loftar jafnvel út, þvaer rúmfötin og metur heimsóknina. Þeir sem hittust taka þá einnig hvor um sig ákvörðun um áframhaldandi samskipti og gestur og gestgjafi skrifa hvor um annan og birta álit sitt í umsagnarkerfinu á vefsíðunni.

Heimsóknin endurtekur sama þrískipta ferlið, með undirbúningsstigi sem hefst þegar fólk hittist og heilsast með bros á vör og knúsi eða handabandi, gestgjafinn býður gestinum að gjöra svo vel að stíga inn fyrir, yfirhafnir og skór verða eftir í forstofunni. Derrida gerir því skóna að erfitt sé að ímynda sér gestrisni án þess að sýna gleði.²¹⁶ Við brosum þegar við bjóðum fólk velkomið. Hlíja og ánægja eru mikilvægur liður í góðum móttökum²¹⁷ og mikilvægt er að gestgjafinn sýni gestum sínum að heimsókn þeirra sé honum ánægjuefni. Gesturinn brosir þegar hann hittir gestgjafa sinn og lýsir þar með yfir að heimsóknin sé honum ánægjuefni.²¹⁸ Brosið er eitt margræðasta svipbrigði mannsins. Það getur merkt kitl í maga ungbarns eða stirðnaða ásjónu dauðs manns til tjáningu andans og margbreytilegra

²¹⁶ Derrida, *Acts of Religion*, 358.

²¹⁷ Derrida, *Acts of Religion*, 361.

²¹⁸ Erving Goffman og mannfræðingurinn Desmond Morris vilja meina að þegar fólk sem þekkist hittist aftur eftir aðskilnað sé kveðjan í samræmi við hvernig það kvaddi hvort annað síðast. Goffman, *Interaction Ritual*, 41; Morris, *The Manwatcher*.

tilfinninga. Þýski heimspekinsins Helmuth Plessner lýsir brosinu sem samskiptamiðli milli manna sem geti kallað á umbreytingu og tilfærslu — til dæmis breytist viðmót fólks við að hitta aðrar brosandi manneskjur. Brosið gefur til kynna að manneskjan sé andleg vera og ekki einungis dýr með líkamlegar þarfir. Plessner taldi einnig að með brosinu gæti fólk vísað til þess sameiginlega skilnings og vitneskju sem það á hvert með öðru. Athyglisverð eru einnig orð hans um að í raun sé brosið gríma sem geti dulið margs konar tilfinningar fólks en jafnframt aðstæðubundinn tjáningarmáti sem geri öðrum sem sjá brosið grein fyrir að fólk hafi meðtekið aðstæður og fjarlægst þær.²¹⁹ Skelkað fólk sem brosir hylur til að mynda þannig ótta sinn og fjarlægist hann á sama tíma. Í sófaheimsókn bendir brosið samkvæmt þessu til að gestur og gestgjafi geti og hafi fjarlægt sig aðstæðum, að þeir hafi yfirstigið óttann við ókunnuga og vonsku veraldarinnar. Peir sem hittast upphefja staðinn og stundina, og ganga saman á hönd millibilsástands sem víkur frá hversdeginum. Millibilsástandið, heimsóknin sjálf, nær hámarki þegar gestur og gestgjafi ganga til hvílu. Þar fullkomnast það traust sem gestur og gestgjafi sýna hvor öðrum. Þriðja stigið í heimsókninni er svo undirbúningur undir brottför og kveðjustund. Ferðamaðurinn pakkar föggum sínum og gestur og gestgjafi kveðja hvor annan. Gesturinn og gestgafinn breytast báðir við heimsóknina og heimurinn breytist líka örlítið.

Paula Bialska vill meina að líkurnar á að gestir og gestgjafar haldi áfram einhvers konar sambandi eftir heimsókn aukist eftir því sem upplifunin af henni er áhrifameiri.²²⁰ Hún skiptir samskiptum fólks í sófaheimsóknum í þrjú stig. Dæmigerðri móttöku lýsir hún á þá leið að fyrst sé um að ræða kynningarstig þar sem gestur og gestgjafi hittast. Þar á sér oft stað handaband eða stutt faðmlag utan við hús gestgjafans eða við útidyrnar. Snertingin hér er merkileg í ljósi þess að alla jafna snertum við ekki ókunnugt fólk nema þá sem við viljum kynnast eða sjáum ástæðu til að sýna nánd, kurteisi eða vináttu með táknrænt nánari hætti.²²¹ Gestinum eru því næst sýndar vistarverurnar og síðan setjast gestir og gestgjafar niður og spjalla óformlega saman. Ósjaldan talar fólk saman um staði, svo sem staðinn sem ferðalangurinn er kominn á, hans heimaland eða jafnvel vistarverurnar sjálfar. Á eftir fylgir viðkynningarstig en þar er persónulegri upplýsingum komið á framfæri og loks er svo stig þar sem gesturinn kveður og gestur og gestgjafi ákveða hvor um sig hvort vilji þeirra standi til

---

²¹⁹ Plessner, Brosið, 120-129. Samkvæmt þýðanda greinarinnar, Marteini Sindra Jónssyni, spruttu kenningar Plessner m.a. upp úr fyrirbærafræðilegum athugunum hans. Plessner átti þátt í að móta stefnu sem kennið er við mannfræðilega heimspeki.

²²⁰ Bialska, *Becoming Intimately Mobile*, 81-83.

²²¹ Í sambandi við inngöngu gesta bendir van Gennep á að virðulegum og samþykktum gestum er boðið inn um aðaldyr hússins en ekki í gegnum vaskahúsið eða inn um glugga eins og þjófar að nótta myndu gera sér að góðu. van Gennep, *The Rites of Passage*, 25.

áframhaldandi vináttu.²²² Samkvæmt mínum gögnum kemur þessi greining Bialski ekki aðeins heim og saman við þrjú stig innvígsluferlis í skilgreiningu van Gennep heldur einnig það sem ég og viðmælendur mírir gengum í gegnum. Tilgátuna um áframhaldandi samskipti byggir Bialski á skrifum bandarísku sálfræðinganna Jeffrey R. Vittengl og Craig S. Holt frá árinu 2000 og rannsóknum félagssálfræðinganna Irwin Altman og Dalmas Taylor sem settu fram kenningu um félagslegt gegnumbrot (e. *social penetration*). Þeir gera ráð fyrir að samband fólks sé eins og lagskiptur laukur þar sem hægt er að finna fyrir aukinni dýpt í tengslum fólks í réttu hlutfalli við upplýsingarnar sem það gefur hvert öðru um sig. Því meiri upplýsingum sem það deilir þeim mun dýpra lagi tilheyra tengslin, segja þeir. Því nær kjarna annarrar manneskju sem fólk upplifir að það komist því meiri tengsl upplifir það á milli sín og hennar. Bialski vill meina að lokastigið, þar sem viðkomandi manneskjur ákveða hvort þær vilja halda sambandi við hinn áfram eða trúa á að þær eigi eftir að hittast aftur, ráðist af ákefð (e. *intensity*) tengslanna sem verða til á viðkynningarstiginu og byggir helst á því hversu miklar upplýsingar fari á milli gestsins og gestgjafans.²²³

Eftir því sem mín greining segir til um er þetta þó helst til mikil einföldun. Heimboðin rammast inn og mótað af athöfnum, efnislægum og huglægum þröskuldum sem og tímaramma sem setur mörk og getur jafnframt verið þröskuldur og því er það ekki einvörðungu hlutdeild í persónulegum upplýsingum sem ræður mestu um áframhaldandi kynni fólks. Þess utan skorðast magn og gerð upplýsinga sem koma fram í einlægum samtölum ekki við persónulegar upplýsingar heldur margvíslegar upplýsingar um sögu og menningu, lands og þjóðar og þar fram eftir götunum. Margþættar upplýsingar koma fram í samtölum fólks í sófaheimsóknum líkt og kom fram hjá Bialski en þessar upplýsingar veita hlutdeild í því sem sóst er eftir af gestum og gestgjöfum. Vel getur verið að gestir túlki þær upplýsingar sem persónulegar og persónubindi vitneskjuna sem þannig kemur eða er sett fram. Það er þó upplifun af gestrisni og móttökunum í mjög stóru samhengi sem ræður áframhaldandi tengslum að ógleymdum aðstæðum fólks eftir að heim er komið.

Sófaheimsókn er sem innvígsla og millibilsástand en Richard Schechner heldur því fram að millibilsástand í innvígsluathöfn einkennist af því að einstaklingurinn eða samfélagið eftir því sem við á, er um tíma, laus við stöðu sína, stétt eða ímynd. Hér aðlagar einstaklingurinn eða hópurinn sjálfsmýnd sína að breyttum forsendum, hvort sem forsendurnar eru persónulegar eða félagslegar.²²⁴ Turner vill meina að nýgræðingum (e. *neophytes*) sem taka þátt í innvígsluathöfn sé gefið til kynna með margvíslegum hætti í

---

²²² Bialski, *Becoming Intimately Mobile*, 81-83.

²²³ Bialski, *Becoming Intimately Mobile*, 81-83.

²²⁴ Schechner, *Performance Studies*, 66.

upphafi að þeir eigi ekkert. Fyrri sjálfsmynd og staða þeirra sem komast í nýjar aðstæður er hreinsuð af þeim eða gerð ósýnileg með táknrænum hætti.²²⁵ Með því að sýna gestum næturstaðinn og heimilið er verið að sýna umhverfi sem er gestinum nýtt og framandi. Frá upphafi hvarrar sófaheimsóknar eru gestinum sýndar eignir gestgjafans en eignaleysi gestsins er að vissu leyti ósýnilegt þar sem hann er ekki heima hjá sér og fjarri sínum eigum.²²⁶ Gesturinn er aðkomumaður og ekki umkringdur eigin hlutum. Hegðun nýgræðinga í millibilsástandi er auðmjúk og einkennist af undirgefni og hlýðni fyrst um sinn, segir Turner, og tiltekur jafnframt að meðal nýgræðinga sem fara saman í gegnum innvígsluathöfn geti myndast áköf samheldni.²²⁷ Svefnstaðurinn, það er sófinn, er upplagt táknaður en að auki hef ég bent á að sjálf beiðnin um gistingu sé táknræn fyrir auðmýkt. Sófi eða dýna á gólfí er mjög líklega það sem gestir gera sér að góðu. Það er ekki gert ráð fyrir að gestir þurfi sitt einkarými, þar sem sófinn getur allt eins verið í stofunni og almennt verður að segjast að „þjónustustigið“ í sófaheimsóknum er lágt. Fólk hjálpast gjarnan að. Auðmýkt er þá einnig falin í þökkunum sem gesturinn færir fyrir heimsóknina og því lofi sem hann ber á heimilið og gestrisnina.

Samheldni gesta og gestgjafa eftir heimsókn virðist af rannsókn minni að dæma fara eftir því hversu góð eða mikil tengsl myndast í heimsókninni, sem kemur heim og saman við niðurstöðu Balski. Með orð Turner um nýgræðinga í huga sem og áhrifamátt innvígsluferlis má gera ráð fyrir að ferlið sjálft og aðstæður sem gestir og gestgjafar eru að bregðast við hafi sitt að segja um hvort samheldni myndist á milli fólks í þessum aðstæðum.

Viðmælendur mírir nefna að þeir sem þeir tengjast best í heimsókn verði í framhaldi heimsóknarinnar vinir þeirra á fésbókinni²²⁸ en jafnframt er ljóst að þeir sem mynda góð tengsl í heimsókn reyna að heimsækja hver annan síðar ef tækifæri gefst til.²²⁹ Schechner bendir á að sá sem undirgengst innvígsluferli sé í viðkvæmu (e. *vulnerable*) ástandi sem geri hann móttækilegan fyrir breytingum, hann missi meðan á innvígslunni stendur sjálfsmynd sína og þau völd sem hann hafði. Dæmigerðar innvígsluathafnir einkennast af spennu, í þeim

²²⁵ Turner, *The Ritual Process*, 95; Turner, *Liminality and Communitas*, 90. Svo að það komi skýrt fram eru gestir og gestgjafar nýgræðingar í hverri heimsókn þar sem þeir eru sífellt að hitta ókunnugt fólk og í ókunnugum aðstæðum. Fyrsta skiptið er þó einstakt og þeir meiri nýgræðingar en í næstu heimsókn þar sem þeir hafa ekki prófað að taka þátt áður.

²²⁶ Með þessum hætti er einnig verið að sýna gesti fyrir hverju honum er treyst og jafnframt fram á að í húsakynnum gestgjafans sé ekkert sem gesturinn þarf að óttast. Hjá gestgjafa er eignaleysið og ímyndin gefin í skyn með öðrum hætti. Hann breytir heimili sínu að einhverju leyti eins og verður rætt síðar, hann sýnir gestum sínum eignir þjóðar eða hópsins sem hann tilheyrir og við að taka þátt er hann ef til vill að breyta sér um leið og hann hegðar sér í samræmi við lýsinguna á eigin heimasvæði og viðmiðum á vefsíðunni sjálfri.

²²⁷ Turner, *The Ritual Process*, 95.

²²⁸ Nótur 1, Sigurður Atlason, 32-33; Nótur 2b, Steinunn Káradóttir, 1; Nótur 4, Þráinn Sigvaldason, 13; Nótur 5, Trausti Dagsson, 13; Nótur 7a, Sverrir Eðvald Jónsson, 22; Nótur 9, Katla Hólm, 43; Nótur 10b, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 7; Nótur 14, John og Sheena, 11.

²²⁹ Þetta minntust Trausti og Þráinn á að stæði til í óformlegum samtölum og einnig Katla, John, og Anthony þegar þau komu í heimsókn sumarið 2013.

er oft falin einhvers konar þolraun sem reynir á styrk og staðfastan vilja þeirra sem á að vígja. Til að reyna nýliða er gagnlegt að þeir séu örlítið smeykir og samtímis fullir eftirvæntingar líkt og virðist raunin hjá flestum viðmælendum mínum sem ætluðu sér í sófaheimsókn eða tóku á móti fólkí.

Spenna hjá viðmælendum mínum er meiri í fyrstu heimsókninni. Fram kemur í viðtolunum að flestum þótti hún einmitt mjög minnisverð, ekki síst fyrir sakir einhvers vandræðagangs, eitthvað þótti skrítið, undarlegt eða ógnvekjandi. Þau sem lýsa fyrstu móttökunum sem gestgjafar, segjast hafa gert meira úr undirbúningi fyrir fyrstu heimsóknina. Það eitt og sér gerir hana stærri og fjarlægari frá hversdeginum en miðlar líka viðhorfi óreynds gestgjafa til fyrsta gestsins. Viðhorf sem lýsir því að fyrsti gesturinn sé ókunnugri en sá sem kemur síðar, upplifunin og lærdómurinn ef til vill einnig meiri en í tilfelli heimsóknanna sem á eftir koma.

Hvort sem um fyrstu heimsókn var að ræða eða ekki, lýsa viðmælendur því að léttir hafi oftast skapast í hverri heimsókn og vissa um að allt væri í lagi hafi myndast stuttu eftir að þeir hittu fólkíð. Léttir kom einnig fram eftir að heimsókn lauk, sérstaklega ef hún varði í nokkra daga og átti það við bæði gest og gestgjafa. Í því samhengi er vert að minnast þeirrar athugasemdar Victor Turner að hegðun sem einkennist af undirgefni og auðmýkt sé í fyrstu mikilvæg. Undirgefni er ástand sem einnig mætti lýsa sem þrýstingi og fáir telja æskilegt til lengdar. Um leið og fólk er farið að kynnast verður heimsóknin léttari. Þetta má tengja við hugmynd Derrida um að gestrisni sé ástand eða staður þar sem mörk færast til því að upplifunin af gestrisni sófagestgjafans breytir hugmyndum gests og gestgjafa hvor um annan og um sig sjálfa.

ÞRÖSKULDAR Í INNVÍGSLU FERLUM SÓFASAMFÉLAGSINS

Það þarf að komast yfir nokkra þröskulda áður en til innvígslu kemur. Þröskuldur er lýsing á einhvers konar landamærum staða eða mörkum á milli rýma. Richard Schechner bendir á að latneska orðið *limen* þýði þröskuldur eða hlið, eitthvað sem tengir einn stað við annan,²³⁰ og van Gennep minnti sérstaklega á að þröskuldurinn sé hluti af umgjörðinni utan um dyrnar og því sé þröskuldurinn táknaðinn fyrir innvígsluna.²³¹ Gestir stíga vissulega yfir ápreifanlegan þröskuld þegar þeir fara í heimsókn en það er ekki bara þessi við útidyrnar sem fólk fer yfir í gestrisninni. Þröskuldar geta verið í formi marka og hindrana hvers konar.

²³⁰ Schechner, *Performance Studies*, 67.

²³¹ van Gennep, *The Rites of Passage*, 25.

Orðalag viðmælanda míns Kristínar Jezorski er athyglisvert í samhengi umbreytingar og þróskulda en hún nefndi að gestgjafinn leyfi henni að upplifa menningu heimalands hans í gegnum sig.²³² Orðalag hennar var sambærilegt tungutaki annarra viðmælenda sem upplifðu helst menningu heimamanna í gegnum gesti sína eða gestgjafa, það kristallar viðhorf þeirra flestra til hvers megi vænta í heimsóknum. Það virðist sem þróskuldurinn hér varði manneskjurnar sjálfar og engu líkara en að gestur og gestgjafi umbreytist hvor í annan í þessum aðstæðum.²³³ Gestgjafi sem opnar dyr og hleypir gesti yfir þróskuld er hliðvörður heimilisins en í tilfelli sófaheimsóknar er hann einnig hliðvörður staðarins þar sem hann býr og sjálfs sín. Hann er kennarinn og verður í heimsókninni staðgengill staðar, náttúru og menningar sem gestirnir upplifa í gegnum hann. Til að svo megi verða þarf hann að hafa á valdi sínu táknaða hluti og verkfæri sem notuð eru í heimsókninni. Áður en við sleppum hugmyndinni um heimamanninn sem hliðvörð, millilið og staðgengil er vert að minnast á orðfæri sem Ragnhildur notaði um ávinning þáttökunnar. Fram yfir það að gista á hóteli vill hún meina að sófagestgjafi hennar hleypi henni inn í kjarna samfélagsins sem hann tilheyrir.²³⁴

[A]ð ferðast með Couchsurfing þar sem maður er kominn bara inn í kjarna samfélagsins í rauninni, því að maður er kominn til einhvers sem lifir inn í því. Og maður fær að sjá það út frá þeirra augum, (já). Maður fær að sjá hlutina sem, sem insírera þau og sem heilla þau (já) í sínu samfélagi og það bara, það er bara allt annar hlutur og miklu dýpri og ... betri upplifun (já). Sannari.

Því verður ekki halddið fram að viðmælendur mírir myndu játa fyrir rétti að í heimsóknum gætu þeir orðið aðrir en þeir eru, en að „sjá út frá augum annarra“ eins og Ragnhildur orðar það, „setja sig í spor“ og að „upplifa í gegnum“ líkt og aðrir viðmælendur orðuðu sömu hugsun lýsir vissulega slíkri tilfærslu. Um stund eru viðmælendur mírir hvort sem þeir voru í hlutverki gests eða gestgjafa hvorki þau sjálf né á þeirra hefðbundna stað, hvorki líkamlega né andlega. Sýn þeirra breytir þeim, fyrri vitneskju þeirra og tilfinningum. Líkt og Ragnhildur lýsir er hægt að sjá dýpra og upplifa eitthvað sannara við að fara yfir þróskuldinn. Hún er tekin inn í hóp heimamanna, hún öðlast sýn þeirra og það hefur áhrif á hana og breytir því hvernig hún lítur á sig sem ferðamann — hún er ekki hefðbundinn ferðamaður.

²³² Nótur 8, Kristín Jezorski, 6, 32. Orðin „í gegnum“ eru hennar, fleiri viðmælendur orðuðu upplifun sína á þennan hátt.

²³³ Nótur 0, Agnar og Hlíf, 15, 17; Nótur 1, Sigurður Atlason, 26; Nótur 2a, Steinunn Káradóttir, 8, 10, 13; Nótur 3, Freydís Edda Benediktsdóttir, 6; Nótur 4, Þráinn Sigvaldason, 24; Nótur 5, Trausti Dagsson, 23, 36; Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 11; Nótur 7a, Sverrir Eðvald Jónsson, 3, 29; Nótur 8, Kristín Jezorski, 6, 28, 32; Nótur 9, Katla Hólm, 16, 48; Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 10; Nótur 13, Maria Valle, 29; Nótur 14, John og Sheena, 8.

²³⁴ Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 10.

Djúp áhrif heimsóknanna tengja viðmælendur mínr sérstaklega við upplifun sína af fyrstu heimsókninni. Trausti nefnir að fyrir sér hafi fyrsta heimsóknin verið eins og að hoppa út í djúpu laugina²³⁵ og átti hann þá við að hann vissi ekki almennilega út í hvað hann var að fara. Verkefnið var því óráðið, stórt og eflaust hættulegt, sérstaklega ef sundtökin eru ekki á hreinu eða ef það er hákarl í lauginni. Í fyrstu heimsókninni beið viðmælenda minna ný reynsla. Þau lýsa oft umhverfinu og andrúmsloftinu áður en þau komust inn til gestgjafa sinna í fyrstu heimsókninni sem óreiðukenndu og myrku ástandi sem vakti með þeim ugg. Pannig segir Ragnhildur frá því er hún fór í fyrstu sófaheimsókn sína sem var á Indlandi. Hún mætti skíthraedd að eigin sögn um miðja nótt til gestgjafa síns með leigubíl.²³⁶ Er ég bað hana í tölvupósti um að lýsa nánar hvað það var í hverfinu sem vakti með henni óhug var svar hennar á þessa leið:

Hverfið var mjög indverskt á „kaótískan“ hátt. Mikil óreiða og skipulagsleysi, niðurníðsla og rusl alls staðar. Þetta var ólíkt nokkrum öðrum aðstæðum sem ég hafði verið í áður, en einhverra hluta vegna þegar ég kom þarna fyrst um nóttina leið mér eins og ég var í Kambódíu – eflaust vegna þessa reiðuleysis sem ég hafði bara upplifað þar áður – hugurinn tengir allt við það sem hann hefur þekkt. Ef ég hefði ekki þekkt aðstæður gestgjafa minna, sem voru ung, farsæl blaðakona og móðir hennar sem vann í Bollywood-bransanum, hefði ég tekið þessu sem „fátekráhverfi“ – eflaust bara miðað við það sem ég hafði þekkt hér heima. Fólk, svín, kýr, hundar og umferð alls staðar, bara algjört skipulagsleysi – sem þó gengur upp á sinn ótrúlega hátt. Það er það sem mér finnst einkenna Indland – allt gerist á sama tíma og er óreiða sem á einhvern ótrúlegan hátt kemur heim og saman og virkar.

Svo fór maður inn um vaktan hlið þar sem þó nokkrar íbúðarblokkir voru (þetta virðist algengt íbúðarfyrirkomulag í höfuðborgum Indlands, gisti líka á slíku „íbúðarsvæði“ í lok ferðarinnar, í Delhi), þar á meðal var blokkin sem gestgjafarnir mínr bjuggu í. Þegar maður kom inn fyrir hliðið var mikil ró miðað við það sem var fyrir utan hana. Enginn óviðkomandi komst inn í þetta litla hverfi, og maður sá bara þá sem þar bjuggu rólega röltandi í og úr bílum og íbúðunum sínum, hengjandi upp þvott og eldandi. Svipað því sem maður gæti séð hér heima, en kannski þá bara að rólegheitunum til.

Inni á íbúðarsvæðinu var rólegt, en fyrir utan hliðið var allt „brjálæðið“ sem Indland er. Þess vegna var ég örliðið taugaðstyrk við að fara út fyrir hliðið fyrst, en það var auðvitað bara allt í lagi, og svo bara yndislegt, eins og ég átti eftir að komast að.²³⁷

Hér segir Ragnhildur að hún hafi þekkt gestgjafa sinn, en rétt er að taka fram að þær kynntust stuttu áður í gegnum *Couchsurfing* vefsíðuna. Ragnhildur var ekki viss um að hún væri á réttum stað, staðurinn líktist öðrum stað sem hún hafði áður heimsótt en að hún væri þar kom þó ekki heim og saman við raunveruleikann. Hún var örugglega ekki í landi sem hún þekkti, hvað þá heimalandi sínu en í því samhengi eru orð Turner um að nýgraðingurinn eigi ekkert og missi stétt og stöðu mikilvæg og viðeigandi. Hún átti eftir að komast að því að hennar fyrri

²³⁵ Nótur 5, Trausti Dagsson, 28.

²³⁶ Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 4.

²³⁷ Nótur 10b, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 6. Þessi viðtalsbútur samsvarar á skemmtilegan hátt orðræðunni sem á sér stað um hnattvæðinguna og ringulreiðina sem tilheyrir nútímanum.

hugmyndir um Indland áttu ekki við rök að styðjast, en hún öðlaðist sannari sýn á landið að eigin mati við að ganga í gegnum þessa reynslu, fyrir utan að eflast persónulega. Ef marka má orð Turner hér að framan ætti Ragnhildur sem nýgræðingur að hafa verið mjög móttækileg fyrir umbreytingu og áhrifum nýrrar reynslu. Ragnhildur lýsir þessari fyrstu reynslu sinni af sófaheimsókn sem stórbrotinni. Hún varð sem ein af heimilisfólkinu, hún fékk alla þá aðstoð og aðhlynningu sem hún þurfti, kynntist gestgjafa sínum, Natasha, vel sem og vinum hennar. Augljóst er einnig af viðtalini að Ragnhildur mat gestgjafa sinn mikils. Margt í aðstæðunum, viðbrögð og gestrisni Natasha varð að fyrirmund fyrir Ragnhildi.²³⁸ Eftirtektarverð eru einnig orð hennar um að enginn óviðkomandi gæti komist inn í þetta litla hverfi. Hún var komin yfir þróskuld og inn fyrir girðingu og þrátt fyrir að telja sig í hjarta sínu fordómalausa og opna fyrir því að hitta ókunnuga lýsa orð hennar þversögninni sem er undirliggjandi í sófaheimsóknum og óttanum sem tekist er á við. Óttinn við það ókunnuga er þrátt fyrir allt enn til staðar.

Fyrir innan hliðið var allt rólegt en fyrir utan var allt brjálæðið. Pannig lýsir Ragnhildur upplifun sinni af fyrstu sófaheimsókn hennar og má segja að lýsingin nái einnig vel yfir upplifun Trausta af fyrstu heimsókninni sem hann fór í. Gestrisninni er í báðum tilvikum lýst sem skjóli fyrir umróti og hættum í umhverfinu. Lýsing Trausta er sambærileg þó að hann væri á kunnugri slóðum í Pýskalandi. Það var nótt, hann var stressaður og það var vandræðagangur á honum. Hann vissi ekki alveg á hvaða dyrabjölluhnapp hann átti að ýta vegna þess að nöfn eru notuð öðruvísi erlendis en hann átti að venjast. Hann var að eigin sögn ekki nágu vel undirbúinn. Hann og kona hans hittu gestgjafann, þau voru hálf skjálfandi af kvíða því að þau stóðu sig að eigin mati ekki alveg nágu vel, voru sein og ringluð, en það var tekið vel á móti þeim. Fyrst með hlýlegu viðmóti, því næst var þeim vísað inn í íbúð þar sem þeim var boðið upp á kirsuber úr garðinum.²³⁹ Án þess að ætla mér að fara djúpt í umræðu um matinn sem boðið er upp á vil ég hér benda á að með því að borða kirsuber úr garðinum sýnir gestgjafinn með táknrænum hætti að umhverfið sem stuttu áður virtist ógnandi er komið í fagurt, viðráðanlegt og ætilegt form innandyra. Gestgjafinn er nokkurs konar bjargvættur sem bæði opnar heimili sitt, skjólið, hleypir gestinum inn og lokar það slæma úti og ber loks það sem er ætilegt úr umhverfinu á borð fyrir gestinn. Gestgjafinn er í þessu tilviki eins konar æðsti prestur athafnarinnar sem breytti viðhorfi Trausta og Lilýjar til umhverfisins á örskotsstundu. Að neyta matar saman er táknræn athöfn sem sameinar fólk og bindur það

²³⁸ Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 4-11.

²³⁹ Nótur 5, Trausti Dagsson, 29.

táknrænum böndum og er einnig liður í flestum vígsluathöfnum eftir því sem van Gennep bendir á.²⁴⁰

Sagan af því hvernig Þráinn hóf þátttöku sína í sófasamféluginu er indæl saga af björgun umkomulausrar stúlkus og um leið hans eigin óhefðbundnu innvígslu. Þráinn tók óvænt á móti sófagesti því að hann vissi ekki á þeirri stundu sem bankað var upp á hjá honum að *Couchsurfing* væri til. Hann var einn heima eitt kvöld og átti ekki von á fólkis þegar, eins og hann orðar það:

[É]g hérna, var bara heima hjá mér eitt kvöldið í tölvunni. Bjó þarna á Egilsstöðum líka. Og hérna, þetta var svona örugglega níu, hálf tíu um kvöldið, og það er bankað, og svo heyri ég að það er bara einhver sem kemur inn. Og ég stand upp ... þegar ég sný mér við þá stendur þar stelpa með bakpoka fyrir aftan mig. Og hérna, hún sprýr bara hérna, get ég fengið að gista hérna? Og það kom svona aðeins á mig en svo bara: Já ekkert mál, það er hérna laust herbergi, gjörðu svo vel bara. Og hún fór að hérna, svona að, bara hafa sig til inni í herberginu bara og ganga frá og koma sér fyrir. Og svo kom hún fram og fór að spjalla og þá var hún sem sagt í *Couchsurfing* sísteminu en fann engan Couchsurfer á Egilsstöðum, þannig að þetta var bara orðið hennar örprifaráð. Það var kalt úti þannig að hana langaði ekki til að sofa úti.²⁴¹

Í marga daga hafði verið leiðinlegt veður og stúlkan orðin köld og hrakin sagði Þráinn mér í framhaldinu. Frá sjónarholi gestsins sem kom til hans má gera sér í hugarlund að hún hafi verið í svipuðum aðstæðum og Ragnhildur og Trausti í þeirra fyrstu heimsókn. Það er augljóst að þetta var björgunarafrék í huga Þráins. Óreiða í huga hans gerði þó vart við sig þegar stúlka með bakpoka var komin óboðin inn á heimili hans. Þátttakendum í innvígsluferli er kennd eða sýnd ný færni segir Schechner. Í framhaldinu breytist sjálfsmýnd og hlutverk þess sem er innvígður.²⁴² Þessi atburður varð upphaf að þátttöku Þráins í sófasamféluginu. Næstu mánuði tók hann á móti nær þrjátíu manns. Þráinn bjargaði þar að auki fleiri ferðamönnum en umræddri stúlku því að eins og hann segir í tilvitnuninni voru ekki fleiri sófafélagar búsettir á Egilsstöðum og hann varð því eins konar fulltrúi sófasamfélagsins á svæðinu.

Steinunn Káradóttir býr líkt og Þráinn fyrir austan. Hún tjáði mér í örstuttu eftirfylgnisviðtali að fyrsta heimsóknin hefði verið mjög mikil upplifun því að hún hafði verið mjög hrædd við að taka þátt áður en hún fór í fyrstu heimsóknina. Í þeirri heimsókn vitjuðu hún og vinkona hennar Freydís, ásamt einni annarri stúlku, átta stráka í Los Angeles sem bjuggu saman á heimavist.²⁴³ Móttökur drengjanna átta voru öðruvísí en þær vinkonur áttu að venjast af ókunnugu fólkis og er það nokkuð sem er sammerkt með upplifun annarra viðmælenda minna. Sífellt er fólkis komið á óvart með gestrisni. Augljóst er af viðtölunum við

²⁴⁰ van Gennep, *The Rites of Passage*, 29.

²⁴¹ Nótur 4, Þráinn Sigvaldason, 2-3.

²⁴² Schechner, *Performance Studies*, 66.

²⁴³ Nótur 2b, Steinunn Káradóttir, 1.

þær Steinunni og Freydísi að það voru ekki þær sem réðu ferðinni í þessari fyrstu heimsókn, en þær þáðu það sem þeim var boðið upp á.²⁴⁴

[Í] Los Angeles, við fórum fyrst þangað, það var bara frábær reynsla, bara besta fyrsta reynsla sem maður getur ímyndað sér sko. Við gistum hjá átta strákum, voru saman í einhverju hokkíliði í einhverjum skóla í Los Angeles og bjuggu allir saman og þeir gerðu bara allt fyrir okkur sko. Við máttum helst ekki borga matinn okkar sjálfar og ... þeir skutluðu okkur út um allt ef við vildum fara eitthvað og voru bara mjög skemmtilegir og voru bara mjög góð reynsla og gerðu bara allt fyrir okkur.

Fyrir utan að takast á við nýja reynslu²⁴⁵ sem þær höfðu kviðið og takast þannig á við sig sjálfar kenndi reynslan þeim að heimsókn til drengjanna og þar með þáttakan í sófasamfélaginu væri jákvæð upplifun. Þær hefðu vel getað borgað sjálfar fyrir hótel, tekið leigubíl eða strætó á ferðum sínum um borgina og gert allt á eigin vegum og á eigin kostnað en þá hefðu þær ekki upplifað gestrisni drengjanna og ekki skorað óttann á hólm. Pröskuldurinn sem Steinunn og aðrir viðmælendur mínr þurftu að yfirstíga var ekki síst þeirra eigin ótti gagnvart ókunnugum og nýrri reynslu. Sófafélagar óttast þessa fyrstu reynslu, óttinn er til staðar áður en þátttaka hefst, sérstaklega rétt fyrir heimsókn. Ég vil meina að það að komast yfir þann huglæga þröskuld sé í raun nauðsynlegt til að heimsókn geti talist innvígsla og umbreytingarferli. Derrida vildi meina að gestrisni væri það að vera undirbúin fyrir það að vera ekki undirbúin og á það ekki síður við gest en gestgjafa í þessu ljósi. Gestirnir taka á móti því óvænta með því að þiggja það sem þeir í raun vita ekki hvað er, þeir mæta löngun gestgjafanna rétt eins og gestgjafi reynir að mæta þörfum gestsins.

Pröskuldurinn við útidyrnar er efnisleg hliðstæða hins huglæga þröskulds og um leið og stigið er yfir hindrunina á gólfínu og inn á heimili gestgjafans yfirstígar gesturinn sinn innri þröskuld, óttann og/eða kvíðann. Viðmælendur mínr álita að upplifun þeirra af gestrisni sé sérstaklega merkileg, mikil eða sterk reynsla þegar slíkur innri þröskuldur er til hár og kvíðinn fyrirfram er mikill. Eins og lýsingar Steinunnar, Trausta og Ragnhildar bera með sér á þetta einkum við sófaheimsóknir þar sem eitthvað kemur þeim á óvart og breytir fyrri sýn þeirra. Nýr heimur opnast innra með þeim og í kringum þau.

Hugmyndin um að heimurinn sé vondur staður gerir sófaheimsóknir ef til vill ánægjulegri. Pierre Bourdieu segir á einum stað að það fínasta af öllu fínu sé að leika sér að eldinum.²⁴⁶ Hvað sófaheimsóknir snertir virðist það ekki heldur fjarri sannleikanum. Prátt fyrir að eldur logi umhverfis bæði konur og karla í þessu samhengi eru konur álitnar meiri

²⁴⁴ Nótur 2a, Steinunn Káradóttir, 4.

²⁴⁵ Orðalagið minnir ef til vill lesendur á annars konar fyrstu reynslu og innvígslu. Svipað orðfæri er ef til vill notað um fyrstu kynlífsreynsluna eða fyrsta stefnumótið og það eitt og sér gefur í skyn að samlíking við innvígsluathöfn sé ekki úr lausu lofti gripin.

²⁴⁶ Bourdieu, *Almenningsálitið er ekki til*, 57.

hetjur stundi þær sófaheimsóknir. Heimurinn telst þeim hættulegri eða þær varnarlausari. Sigurður Atlason tók fram að hann dáðist að hugrekki gesta sinna. Sérstaklega dáðist hann að því að konur fáru í sófaheimsóknir því að hans mati er þeim meiri hætta búin en körlum sem fara í sófaheimsóknir.²⁴⁷ Því er haldið á lofti í öllum varúðarráðstöfunum sem settar eru fram á vefsíðunni að í heimsóknum sé eitthvað að óttast. Það birtist sérstaklega skyrt í ráðleggingum sem lýsa mikilvægi þess að undirbúa aðra gistimöguleika (e. *backup plan*) og ráðleggingum á borð við að konur ættu að íhuga að gista hjá gestgjöfum af sama kyni.²⁴⁸ Konum stafar að því er virðist helst hætta af körlum eins og frétt af nauðgun sem átti sér stað í sófaheimsókn er til dæmis um.²⁴⁹

Fæstir viðmælendur mínr höfðu á orði með beinum hætti að þeir sýndu hugrekki með þáttöku sinni. Sú eina sem það gerði var Vereena sem heimsótti mig sumarið 2013. Vereena ræddi opinskátt um að hún hefði ákveðið í upphafi að taka þátt í sófasamfélagini vegna þess að hún vildi breyta sér í hugrakka mannesku. Sarah sem var ferðafélagi hennar, ákvað hins vegar að drífa sig í fyrstu ferðina því að ferðalög höfðu verið gamall draumur hennar og þegar hún loks dreif sig af stað var það vegna þess að henni fannst sem hún færi að verða of gömul til að hafa ekki ferðast neitt að ráði. Áður hafði hún ekki þorað. Fyrsta heimsókn Vereena var reynsla sem breytti sýn hennar á hennar eigin mörk og mörk tengsla við fólk. Í þeirri heimsókn hefði hún og gestgjafi hennar vísvitandi leikið sér að eigin mörkum með því að lálast vera nánir vinir á mörkum þess að verða elskendur. Þau léku þó hlutverk vina alveg að mörkum elskenda, snertust og lágu í faðmlögum sem vinir, áttu nái samtöl líkt og vinir en með þeim hætti taldi hún sig vísvitandi vera að rannsaka mörk vináttu og ástarsambands og koma sjálfrí sér út fyrir þægindaramma sem hún taldi sig fasta í.²⁵⁰

FORSENDUR INNVÍGSLUNNAR: TILFÆRSLA

Hér að framan hefur þegar komið fram að heimsóknir og móttökur sófagesta megi skoðast sem millibilsástand og umbreytingarferli og að fyrsta heimsóknin sé innvígsla í sérstakan hóp eða samfélag sófaferðalanga. Að því leyti er fyrsta heimsóknin öðruvísí upplifun en þær heimsóknir sem á eftir kunna að koma en þó má segja að allar sófaheimsóknir séu innvígslu- og umbreytingarferli. Ein forsenda þess að innvígsla eigi sér stað er að aðskilnaður (e. *separation*) eða tilfærsla verður áður en til hennar kemur.²⁵¹ Af því sem á undan hefur verið

²⁴⁷ Nótur 1, Sigurður Atlason, 17.

²⁴⁸ Couchsurfing, *Personal Safety Tips*.

²⁴⁹ Vignir Már Lýðsson, Ferðalangi nauðgað, 2009.

²⁵⁰ Nótur 15, Páttökurannsókn, 32.

²⁵¹ Schechner, *Performance Studies*, 70; Turner, *On the Edge of the Bush*, 296; van Gennep, *Rites of Passage*, 192. Þá er sagt skilið við stað og fyrri hegðun.

sagt má ætla að þar sem þáttakan er viðbragð og andóf við meintu ástandi heimsins sé um vitsmunalegan aðskilnað frá viðteknum sannindum sé að ræða.

Þar með er þó ekki öll sagan sögð því að tilfærsla birtist með margvíslegum hætti. Sófagestur er ferðamaður fjarri heimahögum sínum og hans tilfærsla úr stað því augljós. Upplifun hans af því hvernig hann ver tíma sínum má einnig segja að sé önnur en þessi hefðbundna því að gestir þeir sem ég ræddi við fóru í heimsóknir þegar þeir tóku frí frá skyldustörfum eða þegar þeir þurftu að sinna vinnu eða öðrum skyldum á erlendri grundu. Vinna þeirra var þá öðruvísi, til dæmis gat námskeið eða ráðstefna á erlendri grundu verið ástæða ferðalagsins. Upplifun af því að komast út úr daglegri rútinu breytti viðhorfi þeirra til þess sem þau gerðu. Tom Selwyn vill meina að gestrisni sé breyting á hversdagslegum eða rútinubundnum venjum²⁵² eða líkt og O’Gorman kemst að orði tengjast móttökur á fólkis oftar en ekki hátíðarstundum í lífi fólks.²⁵³ Ótal dæmi um þetta finnast í hversdegi okkar, við tökum oft á móti gestum á einhvers konar tímamótum þótt stórfengleg tímamót séu ekki einu ástæður þess að tekið er á móti gestum. Gestarisni markar slík tímamót.

Maria heimsótti fyrsta sófagestgjafa sinn þegar hún átti smá frí frá vinnunni. Þessi heimsókn reyndist besta reynsla hennar af sófaferðalögum frá því hún hóf þátttöku.²⁵⁴ Maria minntist með aðráun á þessa heimsókn jafnvel eins og hún hefði verið draumur. Hún tiltók að upplifunin hefði verið ótrúleg og einhvern veginn allt öðru vísi en hún átti að venjast. Unga konan sem tók á móti Mariu deildi með henni og hinum sem voru í heimsókn híbýlum, borginni og tíma sínum. Gestgjafinn og þau sem voru saman komin gerðu skemmtilega hluti og spjölluðu um allt milli himins og jarðar. Maria sagði gestgjafanum frá því sem hún vissi um lífið og tilveruna, um Kína og önnur lönd. Heimsókn gestanna var að mati Mariu frjór vettvangur fyrir gestgjafann til að læra eitthvað nýtt um heiminn. Samtímis var þörf Mariu fyrir tilbreytingu og hvíld mætt, hún upplifði að hún hefði verið í fríi frá annars mjög annasönum hversdegi og sjálf fékk hún nýja sýn á staðinn sem hún heimsótti og sófasamfélagið. Heimsóknin breytti fyrri hugmynd hennar um staðinn, hefðbundnum athöfnum hennar og merkingu þáttökunnar fyrir henni.

Viðhorf gestgjafans til hversdagslegra skyldna hans og skipulags breystist við að fá sófagest í heimsókn. Gestgjafar minntust sérstaklega á að þeir óskuðu eftir að hafa tíma til að deila og njóta samveru við gestina.²⁵⁵ Að hafa eða taká tíma frá skyldustörfum og leika sér eða hitta nýtt fólk og upplifa eitthvað nýtt og framandi, þótti þeim vera tími til frjálsra afnota

²⁵² Youtube, Selwyn, *Being at Home in the World*.

²⁵³ O’Gorman, Dimensions of Hospitality, 30.

²⁵⁴ Nótur 13, Maria Valle, 16.

²⁵⁵ Nótur 1, Sigurður Atlason, 12; Nótur 4, Práinn Sigvaldason, 20; Nótur 5, Trausti Dagsson, 36; Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 27-28; Nótur 9, Katla Hólm 43; Nótur 13, Maria Valle, 7, 29.

og tímabil milli anna. Þrátt fyrir að einhver undirbúningur eigi sér stað og að það sé vinna að taka á móti gestum finnst gestgjöfum ekki sem þau störf séu hefðbundin. Við að fá gest í heimsókn, nýjan áhorfanda eða þáttakanda í heimilishaldinu umbreytist upplifunin af heimilisstörfunum og tímanum sem þar er varið. Heimilisstörfin eru þá ekki skilgreind sem endurtekning og tíminn sem nýttur er til þeirra er ekki ánauð heldur frjáls stund.

LEYND OG HELGIR STAÐIR

Heimilið er heilagt í þeim skilningi að það er lögvarið aðsetur heimilismanna. Í hugum flestra er líklegt að það ætti að teljast kær og öruggur staður, því að heimilið er rammi utan um fjölskyldu- og einkalíf fólks. Gestrisni á heimili fer fram á stað sem er helgur með táknrænum og lögbundnum hætti, jafnvel mætti tala um að heimsókn sé athöfn eða atburður í helgu og jafnvel leynilegu umhverfi. Með því að fára heimilið í betri búning er heimilið fært í enn upphafnara form en það er hversdagslega. Tiltektin sendir merki um sérstaka athöfn til heimilismanna sem eru þar að staðaldri sem og þeirra sem eru koma í heimsókn.²⁵⁶ Líkt og í öðrum innvígsluathöfnum fer heimsókn fram á stað sem er helgaður með táknrænum hætti.²⁵⁷

Yfirleitt fer gestrisnin fram á stöðum sem hafa sérstakt gildi í huga gestgjafans. Í frásögn Mariu af fyrstu heimsókninni kemur fram að gestgjafi hennar fór með hana út af heimilinu og sýndi henni staði í borginni. Ég fór ekki nánar út í þá sálma þegar ég tók viðtalið við hana en út frá öðrum viðtölum er ljóst að það er algengt að gestgjafar fari með gesti sína í umhverfi sem tengist einhvers konar helgi. Íðulega heimsækja gestir staði sem hafa sérstaka þýðingu fyrir gestgjafann af persónulegum ástæðum og aðra sem teljast hlutar af menningararfí þess lands eða þorps sem gestgjafinn tilheyrir. Þetta gera gestir og gestgjafi oft saman en ef ekki þá eftir ábendingu gestgjafans. Þetta eru ekki alltaf hversdagslegir íverustaðir fyrir gestgjafanum heldur, en þegar svo vill til upplifir gestgjafinn þá engu að síður sem merkilega í samhengi heimsóknarinnar því að í samskiptum gests og gestgjafa fær staðurinn nýja merkingu fyrir gestgjafanum líka.

Gestum sem koma í sófaheimsókn er gefin hlutdeild í því sem gestgjafanum þykir merkilegt, jafnvel svo notað sé efsta stigið; best, fallegast eða flottast. Um leið gefur gestgjafi mynd af sér og hópnum sem hann tilheyrir. Stundum eru þetta opinberir staðir á borð við þjóðarsöfn en þetta getur allt eins verið bar eða búlla sem gestgjafinn hefur sérstakt dálæti á líkt og Sverrir Eðvald hafði á orði að hann myndi segja sínum gestum frá.²⁵⁸ Með þessum hætti gefur gestgjafinn gesti sínum hlutdeild í stað sem er honum kær en er um leið að gefa

²⁵⁶ Þó svo að gestir hafi kannski ekki vitneskjú um hvernig það er dags daglega gefur heimsóknin þeim mynd af heimilishaldi og lífi viðkomandi gestgjafa.

²⁵⁷ Turner, *Liminality and Communitas*, 90-91; Schechner, *Performance Studies*, 52-70, 71.

²⁵⁸ Nótur 7a, Sverrir Eðvald Jónsson, 10.

hlutdeild í sjálfum sér. Allir viðmælendur mírir gerðu þetta. Til dæmis fór Lilý með gesti sína í vinnuna og var þar í aðstöðu til að sýna þeim bak við tjöldin á safni sem varðveitir helstu fornleifar Íslands.²⁵⁹ Trausti mælti með að gestir hans drifu sig upp í tiltekna sveit en það landsvæði hafði sérlega merkingu fyrir honum persónulega og hann skilgreindi það sem andstæðu við fjölfarinn ferðamannastað. Með því gaf hann gestum sínum tækifæri til að sjá hvernig hann upplifir Ísland í sinni fegurstu mynd.²⁶⁰ Práinn kaus einnig að sýna gestum sínum fagra staði og vakti fyrir honum að sýna landið sem hann var stoltur af. Práinn kvað sig ekki geta verið á sama hátt stoltur af landinu sínu í hópi íslenskra kunningja og vina.²⁶¹

Það er misjafnt hvort staðirnir sem gestgjafar fara með gestum sínum á eru svokallaðir ferðamannastaðir eða ekki. Prátt fyrir að vera almennt á móti iðnvæddri fjöldaverðamennsku og hafa óbeit á kapítalisma, nefndi Katla að hún hefði farið með fyrsta gestinn í bílferð um „Gullna hringinn.“ Að hennar mati er sá rúntur ekki kallaður „gullinn“ að ástæðulausu. Við að keyra þá leið gafst henni kostur á að sýna Ísland í hnottskurn, nokkuð sem hún taldi æskilegt í fyrstu heimsókninni að hún gerði sem gestgjafi.²⁶²

Katla vildi meina að hún hefði gert mun meira fyrir fyrsta gestinn sem kom en þá sem komu síðar. Sést það einna best á því að hún lét sér nægja að mæla með hringferðinni gylltu við gesti eftir þessa fyrstu móttökur. Ragnhildur var einnig með meira umstang til að byrja með. Hún fór með fyrsta sófagestinn sinn á Þingvelli²⁶³ sem í almennri umræðu er þjóðardjásn, sakir fegurðar, náttúru, merkilegrar sögu og tengsla við uppruna og útbreiðslu lýðræðis á heimsvísu en það viðhorf er nú vottað af samfélagi þjóðanna í UNESCO.²⁶⁴ Heimsminjavottunin gerir staðinn enn upphafnari og helgari í augum landsmanna og ferðamanna. Móttökur Ragnhildar í það skiptið má segja að hafi verið hlaðnar merkjum um millibilsástand. Hún og gestur hennar voru í millibilsástandi á stað sem er á milli tveggja fleka og er í sjálfu sér millibil, jafnvel land allra og kannski jafnvel einskis, samtímis.

Fleira telst þó við hæfi en fjölsótt náttúruundur og vottaðar heimsminjar. Það er þetta sérstaka og einstaka sem gestir sækjast eftir að upplifa og gestgjafar vilja veita upplifun af. Sigurður segist fara með suma gesti sína í „heitapottaferð,“ það er að segja í baðferð í náttúrlaugar í nágrenni Hólmavíkur. Lindirnar eru einstæðar og úr almannaleið, aðeins þeir

²⁵⁹ Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 20.

²⁶⁰ Nótur 5, Trausti Dagsson, 15.

²⁶¹ Nótur 4, Práinn Sigvaldason, 5, 29.

²⁶² Nótur 9, Katla Hólm, 9-10.

²⁶³ Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 23.

²⁶⁴ Þingvellir, *Heimsminjaskrá*, Þingvellir voru samþykktir á heimsminjaskrá Menningarmálastofnunar Sameinuðu þjóðanna 2. júlí 2004 á fundi heimsminjanefndarinnar sem haldinn var í Suzhou í Kína. Með samþykktinni eru Þingvellir meðal tæplega 800 menningar- og náttúrumínastaða á heimsminjaskránni sem taldir eru hafa einstakt gildi fyrir alla heimsbyggðina“ segir orðrétt á vefsíðunni thingvellir.is. Tveir staðir hérlandis eru á heimsminjaskránni, Þingvellir og Surtsey. [sjá vefsíðuna UNESCO, *Iceland*.]

sem þekkja vel til staðháttu vita hvar þær er að finna.²⁶⁵ Hlíf og Agnar sýna gestum sínum, þeim sem þau ná góðu sambandi við, sérstaka sanda sem enginn veit um nema þau og fáir útvaldir, en Agnar lýsti því afgirta svæði með því að segja að það væri „undraveröld sem er lokuð.“²⁶⁶ Í svipuðum dúr tjáði Maria mér að gestir hennar fengju að vita um þann stað sem hún kallar fjársjóðinn og litla leyndarmálið sitt og opinberar hún þannig meðvitað hennar uppáhalds andrými í landinu þar sem hún býr.²⁶⁷

Áður en Kristín og Sverrir lögðu af stað í sína heimsreisu taldi Kristín að hún myndi upplifa menningu landanna sem þau heimsóttu í gegnum gestgjafana²⁶⁸ en Sverri þótti eftirsóknarvert að í heimsóknum fengi hann „innherjaupplýsingar“ um staðina.²⁶⁹ Leyndarmál opna leið inn í hóp samkvæmt þýska félagsfræðingnum Georg Simmel. Það hjálpar fólkki að komast inn í hópa að vita leyndarmál þeirra. Einnig er hægt að stofna eins konar hliðarheim, hóp eða samfélag í samféluginu með því að eiga leyndarmál saman.²⁷⁰ Sófaferðalangar öðlast sérstæðar upplýsinga um fólkid og staðina sem þeir sækja heim og um leið tilheyra þeir hópi heimamanna að nokkru leyti í afmarkaðan tíma.

Í sófaheimsóknum eru gestir tímabundið boðnir velkomnir í fjölskyldu gestgjafans og þar með gesturinn um stundarsakir álitinn eins og hver annar heimamaður, vinur eða jafnvel fjarlægur ættingi, upp að vissu marki þó. Sófagestir skapa sér sérstöðu með þeirri vitneskju²⁷¹ sem þeir afla sér. Þeir bindast staðnum sem þeir heimsækja og fá hlutdeild í hópi sem deilir stund, stað og athöfnum. Margir viðmælenda minna bentu með beinum eða óbeinum hætti á að þeir hafi sérstöðu vegna þátttöku sinnar í sófasamféluginu. Þeir eru ekki túristar sem troða fjölfarna slóð vélrænnar fjöldaferðamennsku, enda er sú slóð ekki eftirsóknarverð í huga þeirra. Þeir ferðast með einstökum og ævintýralegum hætti, þeir eru fólk sem hittir annað fólk á öðrum sérstökum stöðum.

Sófagestir eru ferðamenn sem ferðast á eigin vegum um fáfarnar slóðir. Þeir upplifa eithvað einstakt og fallegt í snertingu við einstakan heimamanninn sjálfan. Það eitt og sér að fá að vita það sem fæstir aðrir ferðamenn hafa möguleika á að kynna sér upphefur gestinn og greinir hann um leið frá öðrum ferðamönnum. Upplifun sófagestsins er ekki einungis einstök í samhengi við það sem má lýsa sem andstæðu fjöldaframleiddra upplifunarmöguleika heldur

²⁶⁵ Nótur 1, Sigurður Atlason, 16.

²⁶⁶ Nótur 0, Agnar og Hlíf, 24.

²⁶⁷ Nótur 13, Maria Valle, 29.

²⁶⁸ Nótur 8, Kristín Jezorski, 32.

²⁶⁹ Nótur 7a, Sverrir Eðvald Jónsson, 14.

²⁷⁰ Simmel, *The Sociology of Georg Simmel*, 330-344; Ritzer, *Contemporary Sociological Theory and its Classical roots*, 45-51.

²⁷¹ Simmel, *The Sociology of Georg Simmel*, 332.

er reynslan jafnframt „ekta“ þar sem lykilinn að henni eru leyndarmál heimamannsins,²⁷² meira að segja þó svo að leyndarmálið sé opinber fjölsóttur ferðamannastaður: Geysir, Gullfoss og Þingvellir svo dæmi séu tekin.

Opinberun eða sýning á helgum stöðum sem annars eru leyndir öðrum en gestgjafanum er afar algeng í sófaheimsóknum eins og ég hef nú gert grein fyrir. Gestgjafar segja frá þessum stöðum í þeim tilgangi að gesturinn fái sérlega innsýn í staðinn sem hann býr á og vegna þess að hann langar til að gera eiththað með gestinum eða fyrir hann. Þeir helgu staðir sem heimsóttir voru tengdust oftar en ekki sérstæðri náttúru eða sögu landsins. Að vera útvalinn eða heiðraður er tilfinning sem loðir við reynsluna af að fá slíka innsýn sem gestur og ekki má gleyma að gestgjafi nýtur þess oft að heimsækja umrædd svæði með gestum sínum og veita upplýsingarnar eins og kom á daginn í minni eigin reynslu af samveru við gesti mína, til að mynda þegar Sarah og Vereena heimsóttu mig.

Seinna kvöldið sem Sarah og Vereena voru í heimsókn hjá mér á Borgarfirði fórum við í gönguferð eftir kvöldmat. Við gengum meðfram sjónum í átt til Geitavíkurtanga sem er í um hálfíma göngufjarlægð frá „Bóksölunni“ þar sem ég dvaldi um sumarið. Á leiðinni út eftir sagði ég þeim hvað ég vissi um sum blómin, hvað þau hétu á íslensku og í hvaða tilgangi þau voru notuð í gamla daga, sem kallaði á umræðu um alls konar jurtir, lækningar og jurtalitun. Við rákumst líka á kindur sem jöpluðu þara í fjörunni, nokkuð sem kom þeim mjög á óvart. Vereena og Sarah spurðu um búskaparhætti, kjöt og ullanframleiðslu. Þegar við nálguðumst Geitavíkurþjöruna sem er í raun lítil vík neðan við bæinn Geitavík minntist ég á Kjarval en hann ólst upp á þeim bæ og lék sér oft í fjöruborðinu eftir því sem sagnir herma. Í fjörunni kom í ljós að þær stöllur sungu saman í kór og þær ákváðu eftir að hafa sagt mér frá því að syngja raddaða útgáfu af mjög fallegu þjóðlagi sem ég man nú ekki lengur hvað heitir. Söngur þeirra minnti mig á lagið „Móðir mín í kví kví“ og söguna af ólánssömu móðurinni sem missti vitið eftir að hafa borið barn sitt út í Loðmundarfirði. Ég sagði þeim söguna og söng lagið, reyndar með örlistum bakþanka því að sagan er ekki mjög falleg.²⁷³ Við söng okkar í fjörunni skutu selir upp kollinum en slíkar skepnur höfðu þær ekki séð í villtri náttúru. Selirnir vöktu því kátínu okkar og gáfu tilefni til enn fleiri spurninga og sagna. Ég tók eftir því hversu ánægjulegt það var að hafa samferðafólk sem undraðist og spurði um alls kyns hluti og þótti samveran ánægjuleg. Samskipti okkar juku á þekkingu mína, því að þær báru saman það

²⁷² Þetta hefur Íslandsstofa uppgötvað enda hefur hún hrint úr vör átakinu „Sharing the Secret“ sem á að hvetja fólk til að segja frá perlum og leyndum uppáhaldsstöðum samkvæmt útvarpsfréttum Ríkisútvapsins 15.09.2013. Ég get ekki betur séð en að síður á borð við *Couchsurfing* sjáí markaðsöflunum fyrir hugmyndum til að auka á löngun og þrá hjá neytendum með því að vísa til þess hvað virkar og hvað ekki.

²⁷³ Ég hugsaði meðan á sagnaflutningnum stóð að útburðarsögur væru ekki fyrir viðkvæma og kannski tillitslaust að segja ókunnugu fólkis slíka sögu því að ef til vill hefðu þær tvær einhverja reynslu sem væri óþægilegt að ég minnti þær á með sögu af morði, dauða og draugagangi nýfædds barns.

sem ég sagði og það sem þær vissu og tengdu eigin hugmyndir við. Það var líka dásamlegt að umgangast fólk sem nennti að syngja og leika sér. Ég er þó ekki viss um að ég myndi syngja fyrir hvern sem er en það var á undarlegan hátt algjörlega í lagi við þessar aðstæður og með þeim. Ef til vill var ég frjálsari þessa stund. Ég upplifi ekki að ég ferðist sjálf þegar ég fæ gesti eins og kom fram í mörgum viðtölum að gestir telja að gestgjafar geri, en ég upplifi að ég uppgötva staðinn sem ég bý á með nýjum hætti. Það má segja að ég sjái hann með augum ferðamannsins og hann verði því nýr fyrir mér. Það er fleira sem varð nýtt því að þarna hitti ég sjálfa mig í nýju hlutverki.

Leynd eða leyndarmál skapa jákvæðan eða neikvæðan mismun að mati Georg Simmel því að þekking á leyndum upplýsingum greinir innvígða hópméðlimi frá þeim sem eru utan hópsins.²⁷⁴ Leynd og vitneskja getur skapað samheldni hópsins. Þetta er í raun svipað og með ýmsar hefðir sem eignaðar eru mismunandi hópum. Það sem einstaklingar í hópi segja eða gera getur hópurinn talið til hefðar sinnar. Að eiga hefð með öðrum merkir hópinn inn á við og einnig út á við og sumar hefðir ganga upp í hópnum en ef til vill alls ekki utan hans. Stundum fara hefðir eða siðir leynt en góð dæmi um leynda hefð í hópi eru ýmsar frásögur, hlutdeild í leyndarmálum og brandarar líkt og Alan Dundes hélt fram.²⁷⁵ Það mætti segja að það sé hefð fyrir því í sófaheimsókn að gestgjafar gefi gestum sínum hlutdeild í leyndum upplýsingum um staðinn sem þeir eru staddir á og upplýsingum um sjálfa sig sem þeir gera ekki öllum kunnugar. Að eiga hefð, vitneskju eða jafnvel talsmáta sameiginlegan gefur einstaklingum í hópi tilfinningu fyrir því að þeir heyri saman, tilheyri jafnvel sama samfélagi.²⁷⁶ Ef höfð er í huga skilgreining Dundes á hópi, sem tvær eða fleiri manneskjur sem eiga eitthvað sameiginlegt,²⁷⁷ má gera ráð fyrir að hópurinn sem saman kominn er á vefsíðunni *Couchsurfing* eigi margt fleira sameiginlegt en skráningu og það að aðhyllast sömu hugmyndafræðina líkt og gert hefur verið ráð fyrir fram að þessu.

Staður og upplýsingar gegna í þessu ljósi margvíslegu hlutverki í heimsókninni sem athöfn. Innvígsluathöfnin fer fram á helgu eða upphöfnu svæði. Vitneskjan og veran í slíku umhverfi breytir sýn þess sem fær að berja dýrðina augum og stöðu hans einnig og á það við gest og gestgjafa. Afhjúpun leyndar er ef til vill traustsyfirlýsing en hún færir sófafélaga nær hvor öðrum þá stund sem þeir eyða saman. Það virðist einnig vera hefð í þessum samskiptum að segja frá leyndum stöðum. Gestrisnin á sér stað í rými sem bæði gestur og gestgjafi vígjast

²⁷⁴ Simmel, *The Sociology of Georg Simmel*, 330-333; Ritzer, *Contemporary Sociological Theory and its Classical roots*, 45-51.

²⁷⁵ Dundes, *Interpreting Folklore*, 9.

²⁷⁶ Noyes, Group, 8-11; Dundes, *Interpreting Folklore*, 6-7; Glassie, Tradition, 183; Smith, *Uses of Heritage*, 49. Enn fleiri þjóðfræðinga mætti nefna hér þar sem umræða um hefð og hefðbindingu í tengslum við hópa hefur verið mjög fyrirferðarmikil í þjóðfræðinni. Reyndar er ástæða til að rannsaka betur gestrisni í samhengi við hefðarhugtakið í framhaldi af þessari ritgerð þó svo að það verði ekki gert hér.

²⁷⁷ Dundes, *Interpreting Folklore*, 7.

inn í og þeir tilheyra báðir um stund. Móttaka í sófaheimsókn fer ávallt fram á stöðum sem hafa verið gerðir helgir með einhverjum hætti.

Greinilegasta tilefni þess að hægt sé að tala um heimsókn sem millibilsástand er að þegar heimsókninni lýkur snýr gesturinn til baka, heim til sín eða annað þangað sem leið hans liggur. Síðasta stig innvígsluferlis er endurkoman (e. *reaggregation*) samkvæmt skilgreiningu Turner. Þá snýr sá innvígði eða sá sem hafði sett eitthvað á svið aftur úr millibilsástandi til baka til samfélagsins sem hann tilheyrði áður, en fær fyrir tilstilli innvígsluferlisins nýja stöðu í því samfélagi.²⁷⁸ Þetta er vert að hafa í huga í kaflanum sem fjallar um félagstengsl og önnur tengsl sem myndast við að eiga í samskiptum að undangenginni innvígslu og á við samfélagið sem meðlimir vígjast inn í og það samfélag sem umlykur það. Þar kemur enn frekar í ljós að gestrisnin getur bæði fært gestinum og gestgjafnum ný hlutverk enda ganga báðir í gegnum vígslu og umbreytingu í þessu ferli. Hver einasta vel heppnuð heimsókn ber þess vitni að heimurinn sé ekki jafn slæmur og margir vilja meina og álykta mætti af fjöldum. Nýtt hlutverk gesta og gestgjafa eftir að hafa hitt ókunnuga í sófaheimsókn er meðal annars að vera boðberar þess fagnaðarerindis. Allir viðmælendur mírir og gestir stóðu undir þeim væntingum.

SAMANTEKT

Undirliggjandi spurning í kaflanum hér að framan er hvaða erindi gestrisni í sófasamféluginu eigi við samtímann. Í þessum kafla hefur þátttaka viðmælenda minna í sófasamféluginu verið skoðuð í ljósi hugmynda heimildarmanna minna um þann heim sem fjöldiðlar keppast við að lýsa og þeir búa í. Sá heimur einkennist af skeitingarleysi, jafnvel óvild gagnvart náunganum og kapítalisma en með sófaheimsóknum stefna þeir að því að bæta þá veröld. Með því að vera virkur sófafélagi bregðast viðmælendur mírir við og mótmæla ástandi sem sífellt er haldið fram að þeir búi við en viss hliðstæða er með þátttöku þeirra og sáttaverli. Jafnframt hefur því verið haldið fram í þessum kafla að gestrisni sófafélaga í þessum aðstæðum líkist fyrirgefningu. Með virkri þátttöku, það er að segja með því að fara í sófaheimsókn eða taka á móti sófafélögum, vígjast sófaferðalangar inn í hót sem þeir samsama sig vel og eru ánægðir með, jafnvel stoltir af að tilheyra.

Sófafélagar efla með sér hugrekki, takast á við ástand og almannaróm undir því yfirskyni að þeir vilji breyta heiminum og bæta hann. Jafnvel mætti líkja upplifun sumra

²⁷⁸ Schechner, *Performance Studies*, 70; Turner, *From Ritual to Theater*, 22; Turner, *On the Edge of the Bush, Anthropology of the Experience*, 296.

viðmælenda minna við skyndikynni án kynlífsins. Daður, áhætta, náin samskipti og opinberun á einhverju leyndardómsfullu er hluti af leiknum. Fólk hittist stutta stund og kveður svo.

Gestrисni í sófaheimsókn er í ljósi niðurstaðna minna innvígsluferli í þeim skilningi sem Arnold van Gennep og Victor Turner leggja í það hugtak. Fyrstu heimsókninni má líkja við innvígslu í sófasamfélagið sjálft en hver heimsókn og móttaka er þar að auki innvígsluferli í sjálfu sér. Tengsl gestrisni við helga staði eru órofa hluti af sófaheimsókn og innvígslu í sófasamfélagið. Gestrisni er í raun millibilsástand þar sem bæði gestur og gestgjafi verða hluti af ferli sem breytir þeim. Ferlið mótar einnig sýn þeirra á staðinn sem þeir sækja heim og fólkid sem þeir hitta — að ógleymdum hugmyndum þeirra um sjálfa sig.

TENGSL OG HÓPAR

Orðið tenging var eitt af þeim orðum sem vöktu sérstaka athygli mína við úrvinnslu gagnanna. Þetta orð létt mig reyndar alls ekki í friði því að viðmælendum mínum var afar tíðrætt um tengsl við fólk og tengingu við stað. Í sannleika sagt átti ég stundum í mesta basli með að skilja nákvæmlega hvað þau meintu þegar þau hófu að nota orðið tenging eða sambærileg orð. Til að mynda þegar viðmælendur mírir töluðu um að þau hefðu þurft að tengjast fólkini sem þau hittu. Fyrir flestum var tenging mikilvægur ávinnungur heimsóknanna og helsti hagur þeirra af þátttökunni í sófasamféluginu. Þess konar skyring hljómar ef til vill auðskilin en samtímis er hún örlítið vélræn, slétt og felld. Tengsl sem mynduðust í heimsóknunum eru þó hvorki einföld né að öllu leyti að finna á yfirborðinu. Enginn viðmælenda minna gat útskýrt fyllilega hvað hann átti við með orðinu tenging. Skýringar þeirra voru loðnar og lýstu einhverju mun stærra en því einfaldlega að fólk hittist. Oft lýstu þau orðinu með hjartnæmri sögu, eitthvað óskiljanlegt eða dularfullt gat verið þar á ferðinni.

Fyrst og fremst bendir greining míni til að orðið tenging stendur fyrir það sama og orðið samband. Þegar tekið er á móti fólkis getur samband þeirra sem hittast styrkst eða veikst eftir atvikum, hvort sem það eru kunningjar, vinir eða fjölskyldumeðlimir sem koma saman. Ef til vill verða breytingar á dýpt tengslanna ekki miklar og þá mætti tala um að tengslum eða sambandi sé viðhaldið. Sé fólkis boðið heim í fyrsta sinn er mögulega verið að bjóða upp á að mynda tengsl. Ef fleirum er boðið á sama tíma gefst þeim sem mætir kostur á að mynda tengsl við hina sem mæta líka, jafnvel tengjast um leið einhvers konar hópi.

Til að skoða tengsl í þessum kafla er gengið út frá sjónarhornum gests og gestgjafa á sambandið og samskiptin sem myndast í sófaheimsóknum. Ég geri grein fyrir upplifun af tengslum, tilgangi þeirra og merkingu í augum viðmælenda minna og á hvaða hátt tengslamyndun er mikilvægur hluti af upplifun af gestrisni í sófaheimsóknum. Um félagstengsl og þörf fólks til að tilheyra hópi eða heild hefur mikið verið ritað innan þjóðfræðinnar og annarra faga félags- og hugvísinda.²⁷⁹

---

²⁷⁹ Bialska, *Becoming Intimately Mobile*, 46-49. Bialska bendir á að umræða margra félags-, sál- og félagssálfræðinga á tíunda áratug síðustu aldar, varðandi áhrif tækniframfara og hnattvæðingar á samskipti og líðan manna, hafi einkennst af hugmyndum um að nánd milli fólks myndi minnka. Því var haldið fram að djúpar innihaldsríkar samræður við náungann myndu heyra sögunni til og samskipti allra myndu verða rýrari. Vangaveltur voru uppi um hvort aukin notkun á rafrænum miðlum og tækjum á borð við síma og tölvur myndu auka á félagslega einangrun fólks. Í stuttu máli sagt var talið um aldarmótin síðustu að samskipti manna á milli væru að breytast til hins verra og var það stórt áhyggjuefnir margra fræðimanna sem rannsókuðu samskipti og samfélag. Í kaflanum um stöðu þekkingar á gestrisni má finna þetta svartsýna viðhorf sem lýsir um leið að heimurinn hafi verið betri áður fyrr. Ágætt dæmi er að skilyrðislausa gestrisnin í huga Derrida og fleiri var helst til áður fyrr þegar samhjálpin er sögð hafa ráðið ríkjum. Í dag eru breytingar greinilegar og vissulega gerast hlutir

TENGSL OG GESTRISNI

Gestrисnin í sófaheimsókn snýst meðal annars um að vera tekinn inn og samþykktur í hópi. Hér að framan var rætt um innvígsluna í sófasamfélagið en tengslin snúa ekki eingöngu að því samfélagi. Það má segja að samþykki í sófasamféluginu komi til vegna tengsla sem myndast í heimsókn en einnig er óhætt að gera ráð fyrir að margbreytileg tengsl geti myndast, styrkst eða veikst við að taka þátt í sófasamféluginu. Jafnvel myndast tengsl sem teygja sig langt út fyrir sófasamfélagið.

Áður en lengra er haldið ætla ég að leyfa Ragnhildi að lýsa upplifun sem hún telur eiga við gestrisni. Lýsingin er mikilvæg til að gera lesendum ljóst að upplifun af gestrisni snýst stundum um að einhver snertir streng í brjósti annarrar manneskju. Hún minnir á að gestrisni snertir fólk þegar best lætur en síðar í kaflanum sjáum við að upplifunin af fyrirbærinu getur verið á mjög breiðu rófi og málum blandin. Á augnabliki þar sem hún var í brothættu ástandi upplifði hún tengsl þegar ókunnugur tuktuk-stjóri á Indlandi sýndi henni samkennd og skilning. Segja má að það hafi aðrir gestgjafar viðmælenda minna einnig gert.

[É]g fann hana [gestrisnina] líka eins og í ... litlum hlutum eins og einu sinni var ég búin að lenda í einu ömurlegu atviki, einhverju svona karla atviki. Og gisti hjá vinkonu minni eftir það og tók svo tuktuk hérra ... á gistiheimilið mitt á eftir. [...] og vanalega náttúrulega reyna þeir svona að pranga úr manni sem mest út af því að maður er ljóshærður. Og þeir vilja bara reyna að fá sem mest. Sem er mjög skiljanlegt. En hérra, ég var algjörlega miður mín eftir þetta atvik og það var eins og það væri einhver svona skilningur á milli okkar, og ég spurði hann hvort ég mætti reykja, hvort honum væri sama og hann bara já, já og svo sprýr hann, og hérra og svo sprýr hann hérra, út af, jú út af því að ég var ekki með kveikjara og ég spurði hann hvort hann ætti eldspýtur. Hann sagði nei, en svo stoppaði hann hjá svona lítilli búð og benti mér að fara að kaupa eldspýtur (já) og, og við komum og hann bað mig bara um eðlilegt verð og þú veist... Mér þótti eitthvað svo vænt um það (já). Það er erfitt að útskýra það einhværn veginn (já). En já einhværn veginn finnst mér það hafa verið gestrisni að já virkilega falleg og einhværn veginn þetta snerti mig mjög mikið að hann skyldi ekki reyna að .... að hérra... að svindla á mér, og að stoppa án þess að láta mig borga aukalega, til þess að kaupa eldspýtur, og hérra... já en ég veit ekki hvað það er ... mér finnst einhværn veginn eins og það séu litlir hlutir þar sem manni finnst að einhver manneskja viðurkenni mann sem maður myndi kannski vanalega halda að myndi ekki gera það. Maður býst kannski við að margir þarna séu fordómafullir eða líti bara svoltíð á mann sem svoltíinn svona matarmiða (já). eða þú veist ... þetta er oft þannig, en alls ekki alltaf en svona lítil augnablik þar sem einhver gerir eitthvað svona lítið en fallegt handa manni.²⁸⁰

Gestrисnin sem Ragnhildur lýsir birtist hér sem augnabliks tilfinning sem skildi mikið eftir sig, upplifun af samkennd þegar þörfum hennar var mætt af skilningi án þess að nokkurs væri

---

hratt en að segja að fólk sé ógestrisnara um þessar mundir er afbrigði af sama stefi og því sem lýsir að heimurinn sé á heljarþrom. „Heimsómi“ má kalla það stef. Við fáum reglulega skilaboð um að mannkynið sé á leið til glötunar. Enn eimir eftir af bölsýnni eins og mátti finna hjá áðurnefnda mannfraeðingnum Michael Herzfeld [Sjá: Herzfeld, *Circulation and Circumvention*; Derrida, *Of Hospitality*, 25, 53, 55; Youtube, Dufourmantelle, *The Philosophy of Hospitality*; Jón Jónsson, Komdu aftur ef þú villist, 177-190.].

²⁸⁰ Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 33-34.

krafist aukalega á móti. Það var líka greinilegt af orðum Ragnhildar að hún hafði fyrirfram mótaða hugmynd um tuktuk-stjórann og Indverja yfirleitt áður en til þessa atviks kom. Í viðtalinu við Ragnhildi þótti mér oft koma fram að hún er opin og einlæg, hún er meðvituð um að manneskjur eru margvíslegar og ég myndi lýsa henni eftir viðtalið sem fordómalausri. Aftur á móti ályktaði hún að þar sem hún væri ljóshærð, hvít, vestræn kona myndi bílstjórinn vilja notfæra sér það. Gestrisnin sem hún upplifði var reynsla sem tengdist því að horft var framhjá stétt hennar og stöðu, sá sem sýndi henni gestrisni notfærði sér ekki ástand hennar og sýndi þörfum hennar skilning. Samtímis sýndi maðurinn henni samhygð og vináttu.

Eitt af sérkennum gestrisninnar í sófaheimsóknum er að þeir sem hittast deila tíma, stund, stað og athöfnum í afslöppuðu andrúmslofti og helst án fyrirhafnar að eigin sögn. Andrúmsloftið sem sóst er eftir að mynda ber með sér léttleika sem ætti að auðvelda tengingu á milli sófafélaga. Paula Bialska hefur nokkuð til málanna að leggja um tengslin sem eiga sér stað. Hún segir einkennandi fyrir reynslu sófaferðalanga að þeir upplifi sig sem hluta af heild í heimsóknum og sú upplifun auki á ánægju heimsóknanna.²⁸¹ Ánægjan stuðlar að nánd myndast á örskömmum tíma milli gesta og gestgjafa. Greining Bialska er fremur miðuð út frá gestum sem heimsækja aðra sófafélaga, en hún hefur í rannsókn sinni komist að því að upplifun af nánd sé eitt helsta sérkenni samskipta í sófaheimsóknum og að nánd verði til með hjálp gestrisni, það er að segja því sem gert er þegar fólk kemur saman (e. *technologies of hospitality*). Gestrisnin skapar þannig nándina að mati hennar. Bialska skilgreinir nándina sem nærveru, sameiginlegan skilning eða það sem mætti kalla samkennd.²⁸² Einlæg samtöl þeirra sem hittast móta fyrst og fremst slíka upplifun að hennar mati.²⁸³

Í ljósi minna gagna má með sanni segja að samtöl gesta og gestgjafa virðast oft og tíðum vera einlæg. Þörf fyrir tengsl og einlægni virðist tvímælalaust vera til staðar hjá mörgum, því að ítrekað kom fram í viðtolunum að ef fólk vildi ekki mynda tengsl gæti það allt eins farið á hótel. Samtalið og það sem gert er í heimsóknunum er aftur á móti ekki það eina sem skapar tilfinningu fyrir tengslum og nánd. Hvernig hlutirnir eru gerðir hefur einnig mikið að segja um að nánd myndist og að sama skapi sú staðreynd að gestir borga ekki fjármuni fyrir næturstaðinn. Það má einnig gera ráð fyrir að viðbrögð gestsins og vilji hans til samskipta eða þörf hans fyrir tengsl móti ekki síður löngun gestgjafans til að sýnast gestrisinn. Þetta þýðir einfaldlega að nánd og vilji til samskipta skapar gestrisnina og öfugt. Eftir sem greining míð að framan gefur til kynna gera aðstæður fólks það einnig. Það er engin ástæða til að aðgreina á milli nándar og gestrisni samkvæmt mínum gögnum, því þar sem

²⁸¹ Bialska, *Becoming Intimately Mobile*, 55.

²⁸² Bialska, *Becoming Intimately Mobile*, 65-66.

²⁸³ Bialska, *Becoming Intimately Mobile*, 255.

sófafélagar upplifðu nánd upplifa þeir líka mikla gestrisni. Nánd er ef til vill annað orð yfir tengsl á milli fólksins sem hittist. Ef tengslin mótuðust af samkennd, án merkjanlegra hindrana til dæmis í formi leiðinda eða heftingar, var upplifunin af gestrisninni meiri en ella.

Sjálf get ég samsamað mig við að hafa upplifað nánd við gesti mína líkt og Bialski talar um. Það gerði ég þegar tilfinning fyrir mörkum hvarf í samskiptum mínum við gesti. Mitt varð þeirra á einhvern sérkennilegan hátt. Í best heppnuðu heimsóknunum missti ég tilfinningu fyrir því að tíminn skipti máli, kerfi, reglur og viðmið voru fjarri huga mér og ég bæði naut mín og gleymdi mér í samveru við gestina. Miðað við amstur hversdagsins var samveran við gesti leikur. Þegar upplifunin mína af nánd var hvað sterkust fannst mér að um upphaf sannrar vináttu væri að ræða en um leið var ég sjálf í tengslum við eitthvað mikilvægt í sjálfrí mér. Ég var í essinu mínu eins og sagt er og upplifði gestrisni mína hvað mesta þegar ég var í „flæði“ með gestum mínum.

Áhrifaríkustu tengsl sófafélaga í heimsókn mætti helst líkja við upplifun þeirra af flæði í skilgreiningu ungverska sálfræðingsins Mihaly Csikszentmihalyi. Hann skilgreinir flæði (e. *flow*) sem það ástand þegar einstaklingur í leik, athöfn eða skapandi ferli missir tilfinningu fyrir tíma og rými sem gerir að verkum að hann upplifir algleymi og hamingju.²⁸⁴ Skilgreining Csikszentmihalyi á flæði lýsir því sem gerist í skapandi athöfnum, til dæmis þegar listamaður gleymir sér við iðju sína, en upplifun af flæði getur einnig átt við um upplifun af samskiptum á milli fólks. Að mati hans er nauðsynlegt að fólk sé ófeimið og opið til þess að upplifa flæði í samskiptum við aðra.²⁸⁵ Bialski vill meina að stór hluti sófafélaga séu opinskátt fólk eða það sem hún kallar upp á enskuna *high openers*. Það er að segja að samkvæmt hennar niðurstöðum er stór hluti sófaferðalanga manneskjur sem eiga auðvelt með að deila persónulegum upplýsingum og hefja samtöl við ókunnuga.²⁸⁶ Viðtöl míni gefa til kynna að það sé ekki hægt að alhæfa slíkt, en að vissu leyti kom fram að það skipti heimildarfólk mitt máli að gestur eða gestgjafi væru ekki of hlédrægir. Öll höfðu á orði að þau hefðu hitt sófafélaga sem gáfu ekki sérstaklega mikið af sér. Við það fólk mynduðu þau ekki mikil tengsl. Upplifun þeirra af gestrisni annarra eða löngun þeirra sjálfra til að vera gestrisnir minnkaði eða myndaðist ekki þegar tenging var ekki til staðar. Þá verður að hafa í huga að það eru ekki allir sem geta eða hafa löngun til að opinbera sinn innri mann fyrir ókunnugum bara af því að þeir eru komnir á sófann hjá þeim, eða af því þeir hafa boðið fram sinn eigin sófa. Þegar gestir eða gestgjafar gáfu af sér, voru einlægir og ófeimnir jókst hins vegar samskiptaflæðið á milli þeirra, ánægjan varð meiri og upplifunin af gestrisni varð stærri.

²⁸⁴ Csikszentmihalyi, *Flow*, 4-6, 227-228.

²⁸⁵ Csikszentmihalyi, *Flow*, 50.

²⁸⁶ Bialski, *Becoming Intimately Mobile*, 61.

Í sófaheimsókn er samskiptum sem eiga sér stað milli fólks á varpað út í opinbert rými. Það gerist þegar heimsókn er lýst með umsögn á heimasíðum sófafélaganna. Heimilið, sem kanadíski félagsfræðingurinn Erving Goffman vildi meina að væri hið leyndardómsfulla baksvið, opinberast í heimsókn gesta en einnig á vefsíðunni og sama má segja um einlæga innri manninn sem er nauðsynlegt að fái að koma fram til að upplifun af heimsókninni sé sem best.²⁸⁷ Þótt samskipti sófafélaga fari fram í einkarými fólks á heimilinu og séu ekki opinberuð á vefsíðu sófasamfélagsins fyrr en eftir að þau hafa farið fram hefur sú uppljóstrun engu að síður áhrif á hvernig samskipti í heimsóknum fara fram. Í ritgerðum Goffman frá sjöunda áratugnum um samskipti einstaklinga sem eiga sér stað augliti til auglitis (e. *face-to-face*) lýsir Goffman samtalinnu (e. *conversation*) sem litlu kerfi sem einnig er háð viðmiðum og reglum en heldur því fram að sameiginlegur spuni og þátttaka tveggja í samtali geti þó búið til „[...] *unio mistico, a socialized trance [...]*“²⁸⁸ eða því sem ég kýs að kalla virkt samskiptaflæði. Það er þetta gagnvirka flæði sem skapar upplifun af jákvæðri og mikilli gestrisni. Slíku flæði mætti einnig lýsa sem töfrum góðra samskipta og er nokkur galdur að upplifa. Upplifunin er jafnvel í ætt við að viðmælendum mínum finnist sem dularfull sameining eigi sér stað eins og Goffman orðar það hér að framan. Slíkir töfrar gerast þegar einstaklingar hafa mikinn áhuga hvor á öðrum og tjáning þeirra er í samræmi við væntingar þeirra, segir Goffman. Í samskiptum þar sem áhugi fólks hvort fyrir öðru er í fyrirrúmi, til dæmis á milli elskenda og vina, verður til brú á milli fólks svo orð Goffman séu notuð — jafnvel neisti vonar.²⁸⁹

Miðað við það sem hefur verið rætt um áhuga fólks, væntingar og val á gestum og gestgjöfum og einnig því að mögulega þarf að fylgjast vel með sófafélaganum þar sem hann er ókunnugur, ættu forsendurnar í sófaheimsóknum að hvetja til þess að tengsl milli fólks myndist. Þetta þýðir í raun að þar sem fólkis er ókunnugt og það þykir fyrirfram spennandi manneskjur þrátt fyrir að einhver ótti sé til staðar við þann ókunnuga, eru gestur og gestgjafi meðvitaðir og áhugasamir og þar af leiðandi er tækifærið til að upplifa sterkt tengsl og gestrisni meiri en ef það hefði bara verið hún „Nanna á neðri hæðinni“ sem svaf á sófanum.

---

²⁸⁷ Goffman, *The Presentation of Self in Everyday Life*, 71-72. Mörk opinbera sviðsins og einkasviðsins hafa færst til með tilkomu hnattrænna miðla og aukinna samskipta þvert á landamæri. Goffman hélt því fram að daglegum athöfnum manna mætti líkja við leikrit í leikhúsi. [71-72] Goffman gerði ráð fyrir að leikræn tjáning fylgdi öllum athöfnum mannsins í samféluginu. Hann hélt því fram að samfélagið skrifaði ákveðið handrit sem fólk hefði til viðmiðunar í daglegum athöfnum sínum. Dæmi um það væru kurteisisreglur. Hversdagurinn, það er leikhús lífsins, hefði svið og áhorfendur þar sem hver og einn léki hlutverk. Sviðið væri opinber vettvangur og rými samskipta við aðra leikara og áhorfendur. Baksvið, til dæmis á heimilinu, færí fram fágun hlutverka og áætlanagerð. — Forsendur opinbera sviðsins og einkasviðsins virðast nokkuð breyttar í dag miðað við þessar hugmyndir Goffman sem eru frá miðbiki síðustu aldar. Sófaheimsóknir bera þeim breytingum glöggt vitni. [Goffman, *The Presentation of Self in Everyday Life*, 73-80.]

²⁸⁸ Goffman, *Interaction Ritual*, 113.

²⁸⁹ Goffman, *Interaction Ritual*, 116-117. „It is this spark, that lights up the world.“

Fleiri en Goffman hafa ritað um dulúðleg samskipti og upplifun af tengslum við aðra. Victor Turner skilgreindi hugtakið *communitas* í svipuðum dúr. Hugtakið er þýtt sem „eining“ en þegar fólk upplifir einingu, lýsir það sér sem tilfinning fyrir því að verða hluti af heild eða stund þar sem tími, áhyggjur og einmanaleiki hverfa og sjálfið sameinast öðrum.²⁹⁰ Eining getur komið fram við margvíslegar aðstæður eins og sviðslistafræðingurinn Richard Schechner útskýrir.²⁹¹ Virk þáttaka í leik, athöfnum og samskiptum innan margvíslegra hópa getur kallað þessa tilfinningu fram. Við getum upplifað einingu með öðrum þegar við tökum þátt í forskrifuðu handriti, líkt og í helgiathöfn eða innvígsluathöfn. Eining getur auk þess skapast í óformlegri og spunakenndari samskiptum, til dæmis í leik vina eða samstarfsfélaga jafnvel í hjálparferli eins og því sem Ragnhildur lýsti í upphafi kaflans. Einkennandi fyrir þessa reynslu er að mörk og hindranir á borð við stétt og stöðu verða ekki sýnileg, umbreyting á sér stað. Samskipti sem einkennast af einingu eru að mati Schechner oft lærðómsrík, upplífgandi og hvetjandi.²⁹²

Með hugmyndir Goffman, Turner, Schechner, Csikszentmihalyi og Bialski í farteskinu köfum við dýpra í tengsl, samskipti og gestrisni í sófaheimsóknum. Í máli mínu hér neðar má finna dæmi um við hvaða aðstæður gestir og gestgjafar upplifðu einingu og tengsl og hvaða áhrif það hafði á þá. Þeir urðu ekki einungis hluti af sófasamfélagi eins og var rætt í kaflanum um innvígsluna heldur hluti af mörgum öðrum hópum. Reyslan varð þeim dýrmæt hvatning og lærðómur.

MARBREY TILEIKI TENGLANNA

Þjóðfræðingurinn Dorothy Noyes vill meina að samfélög myndist þegar fólk á í gagnkvæmum samskiptum sín á milli innan tiltekins ramma.²⁹³ Þessi skilgreining Noyes á einnig við hópa sem gestir og gestgjafar í sófaheimsóknum verða hluti af. Þessi upplifun er félagslega mótuð tilfinning jafnvel samningsgerð manna á milli sem getur birst sem samhjálp. Upplifunin af því að tilheyra samfélagi getur meðal annars tengst notkun fólks á ýmsum hefðum og táknum en byggir ekki síst á gagnvirkum samskiptum milli fólks og upplifuninni af þeim.

Gestgjafar sófagesta fagna oft gestum sínum með því að segja „Verið velkomin,“ „Gaman að sjá ykkur“ eða eitthvað í þeim dúr. Oft fylgir „Látið eins og þið séu heima hjá ykkur.“ Ósk gestgjafans um að gestir verði hluti af heimilisfólkini kemur þarna fram sem ef til vill ber að skilja sem ósk hans um að gestum líði vel, að gestir séu afslappaðir og jafnvel að

²⁹⁰ Turner, *From Ritual to Theater*, 45-48.

²⁹¹ Schechner, *Performance Studies*, 70-71.

²⁹² Sama.

²⁹³ Noyes, *Group*, 26-28.

þeir hegði sér að einhverju leyti eins og það heimilisfólk sem fyrir er í húsinu. Þegar ég spurði Freydísi Eddu hvernig hún upplifði að vera inni á heimilum ókunnugra gestgjafa sagði hún að það hefði vanist, en færí fyrst og fremst eftir því hvort henni fyndist hún velkomin. Hún væri hógværari og varari um sig ef henni þætti sem hún væri óvelkomin. Ef gestgjafinn sýndi henni áhuga með því að spjalla við hana eða bjóða henni að taka þátt í hversdagslegum athöfnum á borð við að elda sameiginlega máltíð fannst henni gestgjafinn sýna henni að koma hennar var ánægjuefní í huga hans og hún upplifði að hún væri velkomin.²⁹⁴ Aðrir lýsa upplifuninni af því að vera velkommir á sambærilegan hátt. Ef ekki var komið fram við þá sem óvirka áhorfendur töldu viðmælendur mírir frekar að þeir væru þátttakendur í hversdegi gestgjafa. Það var mikilvægt fyrir gesti að upplifa að þeir væru ekki fyrir, að þeir væru hvorki aðskotadýr né framandi fyrir annað heimilisfólk. Gestir voru samþykkir táknað sem hvert annað heimilis- og heimafólk.

Upplifun Lilýjar af því að finnast hún velkomin lýsir hún sem reynslu af því að vera tekið sem hverju öðru heimilisfólki. Mikilvægar forsendur þess voru að til hennar voru ekki gerðar óraunhæfar og þvingandi kröfur og að hún gat verið hún sjálf.²⁹⁵ Áhugi gestgjafa getur í því sambandi orðið of mikill, spurningarnar of nærgöngular og margar, sem getur orðið til þess að samskiptin reyna mikið á. Í einni heimsókninni fékk Lilý móttökur sem gerðu að verkum að henni þótti sem hún stæðist ekki væntingar gestgjafans. Gestgjafinn var óðamála og spurningar hans krefjandi en hún var ekki í standi til að veita þær upplýsingar sem beðið var um vegna þreytu og áreitis sem hún varð fyrir á námskeiði fyrr um daginn. Hún var beðin um svör í tengslum við íslenska menningu, tungumál og handritin. Gestgjafinn virtist vita meira en Lilý sem fannst að hún sjálf hefði hátt vita meira.

Lilý mat gestrisni gestgjafans í því sem boðið var upp á af veitingum og húsaskjóli þrátt fyrir að í heimsókninni hafi ekki skapast innileg tenging eða eining við gestgjafann.²⁹⁶ Í þessum móttökum bauðst Lilý ekki að verða hluti af heimilisfólkini með því að taka þátt í hversdagslegum athöfnum, það var ekki í boði að hálfu gestgjafans sem reiddi sjálfur fram villibráð og heimalagaðan ábætisrétt. Lilý upplifði sig sem óvirkan þiggjanda eða einhvern sem hafði ekki nóg fram að færa miðað við væntingarnar sem hún taldi að gerðar væru til hennar.²⁹⁷ Lilý taldi að hún hefi ekki beint upplifað gestrisni í þessari heimsókn þrátt fyrir að hún taldi gestgjafann hafa verið gestrisinn sem sýnir glöggt að gestrisni getur verið fólgin í undirbúningi og framreiðslu á mat, húsaskjóli, samhjálp og jafnvel samveru og á vissan hátt er það einmitt það sem átt er við þegar sagt er að einhver sé gestrisinn. Aftur á móti er ekki

²⁹⁴ Nótur 4, Freydís Edda Benediktsdóttir, 11-12.

²⁹⁵ Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 31-35.

²⁹⁶ Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 34-35.

²⁹⁷ Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 31-35.

sjálfgefið að tenging myndist við manneskjuna sem tekur á móti þó svo að tengingen myndi gera upplifunina af gestrisni enn sterkari og jákvæðari.

Lilý hafði aðra sögu að segja af því er hún upplifði gestrisni og tengingu. Þá upplifði hún samhygð, nánd og einingu við gestgjafa sinn. Í þeirri heimsókn varð hún hluti af sambandi sem minnti hana á samband við vinkonu hennar.²⁹⁸

[...] við einmitt bara táruðumst þegar að við kvöddumst (æhj) og þetta var alveg svona mjög krúttlegt sko. (já) Og hún þú veist kom með mér í sund og þú veist við vorum eitthvað að skoða okkur um saman. [... Hún] gerði voða lítið. Hún tók bara þú veist, tók púlsinn á mér og ég tók púlsinn á henni skilurðu, [...] ég hitti hana sko líka á lestarstöðinni og svo löbbuðum við líka heim, ... og svo man ég ekki hvað við gerðum. Hún eldaði örugglega eitthvað svona þú veist sem í skyndi, (já) sem hún keypti á leiðinni heim eða eitthvað, (já) og við borduðum saman og svo keypti ég í matinn kvöldið eftir. Og við vorum bara svona eins og við værum að leigja saman, sínu. Þetta var bara svona, já, og ég veit það ekki, tölzuðum bara um, við tölzuðum eitthvað um bara lífið og upplifanir og tilfinningar og náðum bara svona einhverri tengingu. Hún var ekkert þyrst í að ég segði henni einhvern fróðleik, sem þú veist, sem passaði inn í hennar ramma í lífinu, skilurðu, heldur var hún bara svona ótrúlega opin fyrir því hvaða manneskja ég væri.

Með því að deila tíma, rými og athöfnum var líkt og þær tvær væru gamlar vinkonur. Lilý fannst einnig sem hún væri hún sjálf. Hún hafði frelsi til að setja á svið eiginleika sem henni þótti eftirsóknarvert að sýna og móttakan gerði að verkum að hún upplifði áhrif þessara eiginleika. Flæði á milli kvennanna er lýst sem óhindruðu samspili sem báðar tóku þátt í. Samskiptin minntu Lilý á samband sem henni þótti vænt um, vináttutengsl sem hún þekkti frá fyrri tíð. Ef til vill var einhvers konar fortíðarþrá hluti af gestrisniupplifun Lilýjar í þessum aðstæðum en staða gestgjafans og gestsins var jöfn í heimsókninni að mati hennar. Heimsóknin er í þessu tilviki líkt og byrjunarreitur sem hefur skírskotun til einhvers kunnuglegs og góðs. Á byrjunarreitnum hefur gesturinn tækifæri til að koma fram berstrípaður af fortíð sinni, nema að því marki sem hann hefur lýst henni á vefsíðunni. Hér er því einnig tækifæri fyrir hann til að endurmóta sjálfsmýnd og ímynd sína og upplifa samræmi á milli þeirra mynda, jafnvel endurupplifa eitthvað sem var horfið. Gestgjafinn fær aftur á móti ekki sömu lausn undan eigin fortíð þar sem móttakan fer fram í hans rými. Þar eru fyrir margvíslegar skírskotanir til fortíðar hans.

Tengsl ókunnugra sem myndast innan veggja heimilis er í sumum viðtölum áþekkari fjölskylduböndum en vináttuböndum. Maria Valle upplifði einmitt einhvers konar fjölskyldutengsl í heimsókn til sófaeiganda á átræðisaldri í Kaliforníu en gamla konan hugsaði um Mariu eins og hún væri dóttir hennar eða barnabarn. Maria taldi að konan hefði haft sérstaka þörf fyrir að taka þátt í sófasamfélagit og sýna gestum sínum umhyggju þar

²⁹⁸ Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 36-37.

sem börn konunnar bjuggu langt frá henni og gamla konan varð einmana eftir að eiginmaður hennar lést. Fyrir utan að konan sýndi mikla natni við undirbúning á herberginu sem Maria hafði til afnota meðan á sex daga dvöl hennar stóð, sátu þær löngum stundum og spjölluðu. Konan sýndi Mariu fjölskyldualbúum og deildi ýmsum sögum úr lífi sínu. Hún útbjó morgunmat á morgnana og bjó til nesti handa henni þegar Maria fór á fundi. Hún hringdi í Mariu til að athuga hvort allt væri í lagi einn daginn þegar Maria var sein heim og að auki leiðbeindi konan henni með margt sem við kom ferðum Mariu um bæinn. Mariu líkaði vel við konuna og þótti vænt um slíka móðurlega umönnun. Hún taldi umhyggjuna vera hluta af gestrisni gömlu konunnar og upplifunin var Mariu ánægjuleg og eftirminnileg.²⁹⁹

Gestrисni og góðar stundir eru hugtök sem oft heyra saman. Góðar stundir, segir þjóðfræðingurinn Konrad Köstlin í greininni „The Passion for the Whole,“ vera þær stundir þegar heild er gefin til kynna á táknrænan hátt.³⁰⁰ Í greininni ræðir Köstlin um þörf nútímamannsins fyrir að tengjast heildrænni veröld. Hraði og breytingar hafa sundrað heimssýn og jafnvægi nútímamannsins að mati Köstlin en orð hans um heildræna upplifun af veröldinni má hæglega heimfæra upp á sófaheimsóknir. Köstlin nefnir dæmi um ferðamanninn sem þráir að geta sagt frá upplifun sem helst aðeins hann og heimamaðurinn vita um og mátti lesa úr orðum Ragnhildar þar sem hún lýsir af hverju hún kýs sófaheimsóknir fram yfir dvöl á hóteli, hún var með því að sækja í átt að kjarna samfélagsins sem hún vildi heimsækja.³⁰¹ Að snæða á veitingastað sem aðeins heimamaðurinn þekkir myndar tilfinningu hjá ferðamanninum fyrir því að hafa á valdi sínu einstaka þekkingu og verða hluti af veröld heimamannsins, segir Köstlin. Við að segja sögur af leyndum áfangastöðum eftir heimsókn lýsir ferðamaðurinn einstökum og táknrænum tengslum sínum við staðinn og hópinn. Eftirsókn eftir einstakri innsýn er lýsandi fyrir þörf nútímamannsins til að tengjast og mynda heildræna veröld að mati Köstlin.³⁰² Góðar stundir og þá jafnvel gestrisni er táknræn fyrir heildina sem hann þráir.

Það er ekki svo galið að lýsa sófaferðalöngum sem fólki sem getur stært sig af því að hafa innsýn í og tengsl við alþýðumenningu landa sem þeir ferðast til. Úr viðtalini við Mariu má víða lesa löngun hennar til að fá innsýn í hversdagslíf heimamannsins. Hún hefur farið mikið um heiminn og markmið hennar er yfirleitt að verða hluti af stöðunum sem hún

²⁹⁹ Nótur 13, Maria Valle, 7-13.

³⁰⁰ Köstlin, The Passion for the Whole, 269.,„Good times are the times when the whole is presented symbolically.“

³⁰¹ Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 10.

³⁰² Köstlin, The Passion for the Whole, 272. „[S]haring is useful as a symbolic sign of closeness [...]. Such „other“, new experiences can be sought in the immediacy of the mountain vacation, with the natives here and abroad. We can make ourselves natives, put ourselves to the test, and then justify and explain it in long stories about our connecting. This is why „going native“ as ethnologist do, has become everyday practice in our culture studies-suffused world. In travel-stories, it is the hallmark of success to be able to mention eating in a restaurant where only the locals eat.“

heimsækir, fá tilfinningu fyrir stöðunum og fólkini sem hún hittir. Það er ásetningur hennar að setja sig í spor annarra.³⁰³ Að hennar mati eru heimamennirnir sannir fulltrúar landsanna sem hún heimsækir, handhafar þekkingar á því sem er einstakt í menningu staðanna.³⁰⁴ Það sama á við um viðhorf flestra viðmælenda minna til heimamanna í mismunandi löndum.

Gestgjafi Sverris Eðvalds og Kristínar í Colombo á Sri Lanka bauð þeim á þróttaviðburð sem átti sér stað þegar þau voru í heimsókn hjá honum. Fyrir Sverri var þessi reynsla ein ánægjulegasta upplifunin í allri heimsreisu hans og Kristínar.³⁰⁵ Sú reisa stóð yfir í fimm mánuði og þau dvöldu á mismunandi stöðum í ellefu löndum. Til samanburðar má taka fram að í ferðinni tóku þau meðal annars þátt í bæjarhátíð með innfæddum á Indlandi, þau fóru í fljótasiglingu í Nepal og rennibrautarferð niður Kínamúrinn.³⁰⁶ Hér að neðan má lesa lýsingu Sverris af heimsókninni til Shakila.³⁰⁷ Hann hélt upplifun sinni af gestrisni í sófaheimsóknum til haga á bloggsíðunni www.heimsreisa.is þar sem einnig má skoða myndir úr ferðalagi þeirra og frá heimsókninni sem lesa má um hér að neðan.³⁰⁸

Þegar við vöknudum, beið okkar morgunmatur sem Shakila hafði komið með færandi hendi, kaffi og McDonalds hamborgari með eggí og skinku, namminamm. Shakila sagði okkur frá því að hann hafði verið vakandi alla nóttna að plana krikketkeppni. Krikket er voða vinsælt hér í Sri Lanka og þetta var stærsta keppni ársins. Hann gaf okkur boli liðsins síns, Royal, og bauð okkur með sér á keppnina. Hann er að vinna sem markaðsstjóri fyrir RedBull hér í Sri Lanka svo að hann fékk passa fyrir okkur inn. Það var alveg ómögulegt að fá stæði nálægt, svo að við lögðum smá spöl frá og tókum tuktuk í fyrsta skiptið. Tuktuk eru litlir opnir bílar á þremur dekkjum, með bílstjóra fram í og pláss fyrir herum bil þrjá aftur í. Þegar við komum á völlinn var allt pakkað. Við hittum vini Shakila og fórum inn. Fólkini var öllu skipt í stúkur eftir því hvenær það útskrifaðist úr Royal, svo það voru engir túristar, nema við. Við vorum með þeim sem útskrifuðust 2002 og auðvitað var nóg af RedBull í boði. [...]

Það voru allir frekar fullir þarna, dansandi og hvetjandi og það var meira að segja hljómsveit í básnum okkar. Við skemmtum okkur konunglega, en skildum ekkert í stigatöflunni. Svo urðu allir brjálaðir og hlupu út á völlinn, Royal vann! Shakila sagði okkur svo að þetta væri fyrsti sigurinn þeirra í 11 ár og að við værum lukkudýr liðsins. Svo vildu allir fá mynd með hvítu túristunum og þökkuðu okkur fyrir að koma. Það vissi nánast enginn hvað Ísland væri, svo þau voru sannfærð um að við værum frá Írlandi. Einn vinur Shakila var alltaf að reyna að draga okkur að viftunni svo við myndum ekki bráðna, af því að við erum íslensk. Eftir leikinn fórum við svo heim með Shakila og þöntuðum okkur PizzaHut. Þetta var alveg frábær dagur og ógleymanleg reynsla af couchsurfing!!

Táknræn merki um að vera hluti af hópi innfæddra eru mörg í lýsingunni hér að framan. Sverrir segir að honum og Kristínu hafi verið gefnir bolir liðsins og þar með klæddust þau liðstreyjum uppáhalds liðs gestgjafans. Á myndum frá viðburðinum má sjá að langflestir í

³⁰³ Nótur 13, Maria Valle, 6.

³⁰⁴ Nótur 13, Maria Valle, 11-12.

³⁰⁵ Nótur 7c, Sverrir Eðvald Jónsson, 4.

³⁰⁶ Sverrir og Kristín, *Heimsreisa*.

³⁰⁷ Nótur 7c, Sverrir Eðvald Jónsson, 31-37.

³⁰⁸ Sverrir og Kristín, *Heimsreisa*.

áhorfendastúku Royal liðsins voru klæddir í einkennistreyjur liðsins en þær eru bláar að lit. Jafnframt eru flestir áhangendur liðsins íklæddir gallabuxum. Treyjur Kristínar og Sverris voru hvítar en ekki bláar. Þrátt fyrir að klæðast einkennibúningnum voru þau líka aðgreind, minntu á varamenn liðsins fremur en leikendur á vellinum. Kristínu og Sverri var skipað til sætis með þeim sem útskrifuðust árið 2002 sem var útskriftarár Shakila. Þau hvötti Royal liðið áfram, fögnumuðu sigri þess og tóku þátt af mikilli innlifun eftir því sem myndir og lýsing Sverris gefur til kynna.

Áhrifarík leið til að heyra til sama hóps og aðrir um stund er vera áhangandi og virkur áhorfandi að íþróttaleik að mati mannfræðingsins Arjun Appadurai.³⁰⁹ Með vísan til kenninga Victor Turner sem minnst var á hér að framan mætti lýsa upplifun Sverris sem sjálfsprottinni einingu (e. *spontaneous communitas*). Hjá Turner kemur fram að hann á ekki við að einingin feli í sér fullkominn samruna sjálfsmynda. Frekar lýsir hún sér í gagnkvæmum skilningi og sambandi sem byggir á því að einstaklingarnir haldi sérstöðu sinni ásamt því að eiga hlutdeild og taka þátt í athöfn sem sameinar þá.³¹⁰ Innsýn í menningu staðarins, sem Kristín og Sverrir fengu á leiknum og virk þátttaka þeirra, varð til þess að þau upplifðu einingu með hópnum.

Gestgjafi Sverris, Shakila, léti sér ekki nægja að gefa Kristínu og Sverri innsýn sem engir aðrir ferðamenn urðu vitni að. Hann kynnti þau fyrir hópi sem hann sjálfur samsamar sig við og upphóf þau með því að kalla þau lukkanudýr liðsins. Þar með fengu þau sérstakt hlutverk og tilgang sem eins konar verndrarar liðsins. Þeim var þökkuð nærveran, þar sem hún var talin til góðs fyrir liðið. Orðin sem urðu fyrir valinu gerðu þau um leið hluta af hópnum og að þátttakendum í sigri liðsins.

Maturinn sem Sverrir minnist á er einnig sameiningartákn. Þau drekka Red Bull, borða McDonalds og PizzaHut böku. Maturinn er vissulega ekki framandi þó þau séu á framandi slóðum, allar þessar vörutegundir eru þekkt vörumerki í hnattvæddum heimi en valið á matnum merkir þau öll sem heimafólk og hnattvædda heimsborgara í senn. Þrátt fyrir að vera í framandi umhverfi kemur þeim ekki allt spánskt fyrir sjónir. Á þessari stundu og þessum stað tilheyrdu þau margvíslegum hópum heimamanns og heimsborgara samtímis.

Gestrírsni í sófaheimsóknum býður upp á tengingar við aðra, hvort sem tveir einstaklingar eða stærri hópur hittist. Með því að upplifa sig sem hluti af hópi þar sem tengslin minna á vináttu- eða fjölskyldutengsl, vilja viðmælendur mínr meina að þeir tengist

³⁰⁹ Appadurai, Playing with Modernity: The Decolonization of Indian Cricket, 89-113. Það mætti einnig vísa til Turner, og Richard Schechner í þessu samhengi þar sem þetta er grunnhugsunin í svíðslistafræðum : Áhorfendur eru ávallt hluti af því rými sem viðburður eða athöfn fer fram í þeir hafa áhrif á athöfnina og mótaupplifunina og stemninguna með viðtökum sínum og viðbrögðum.

³¹⁰ Turner, *Dramas, Fields and Metaphors*, 274. „[R]epresenting the desire for a total, unmediated relationship between person and person, a relationship which never the less does not submerge one in the other but safeguards their uniqueness in the very act of realizing their commonness. Communitas does not merge identities; it liberates them from conformity to general norms, [...]“

einnig staðnum og umhverfi fólksins eða hópsins í gegnum þá reynslu sína. Tengslin sem myndast eru því margþætt. Gestir verða hluti af stað, stund og margbreytilegum hópum þegar þeim er gefin hlutdeild í hversdegi gestgjafa. Góð samskipti í ánægjulegri heimsókn eins og þeim sem hefur verið lýst hér að framan, einkennast af gagnvirkum áhuga gests og gestgjafa, samhygð, upphafningu þeirra beggja, tilfinningu fyrir frelsi, flæði, leik og einingu. Greinilega er um að ræða samspli gesta og gestgjafa þegar tengingin er hvað áhrifaríkust. Þó er ekki lokað fyrir það skotið að upplifun af gestrisni geti verið málum blandin.

TENGING SEM AUÐMAGN

Sú greining á tengslum sem ég hef kynnt í þessum kafla hingað til, hefur fyrst og fremst miðast við viðmælendur mína sem gesti. Gögnin gefa einnig tilefni til að rannsaka samband sófaheimsókna og tengslamyndunar frá sjónarhlíð gestgjafans. Augljóst er að heimamenn og ferðamenn sem hittast hafa tækifæri til að mynda tengslanet sem teygir anga sína víða, jafnvel á heimsvísu. Í þessum kafla kemur enn betur í ljós hve tengslin sem myndast eru fjölbreytt og hvernig viðmælendur míni nýttu þau tengsl sér til framdráttar.

Stækkun á tengslaneti gests og gestgjafa er mögulegur ávinningur heimsóknanna fyrir þá, en tengslanet má skoða sem tiltekna gerð af auðmagni. Pierre Bourdieu setur í ritum sínum fram kenningu um auðmagn (e. *capital*) og ólíkar tegundir þess. Bourdieu gerir greinamun á efnahagslegu, félagslegu, menningarlegu og táknrænu auðmagni.³¹¹ Efnahagslegt auðmagn snýr fyrst og fremst að hlutum sem má kaupa og selja og fjármagni. Félagslega auðmagnið snýst um fjölskyldutengsl og tengslanet vina og kunningja, en menningarlegt auðmagn snýr fyrst og fremst að menningarlegum verðmætum eða hæfileikum til að henda reiður á ýmiss konar menningu, listum og þekkingu. Táknræna auðmagnið tengist frægð, virðingu, viðurkenningu eða upphefð, þar með talið virðingartitlum og orðum en gæti einnig átt við minjagripi víðs vegar að úr heiminum sem bera vitni um hve víðförult og veraldarvant heimilisfólk ið er. Um leið og einstaklingur eða hópur sýnir menningarlega færni eða hefur á valdi sínu menningarlega hæfileika hefur hann öðlast verkfæri til aðgreina sig frá öðrum einstaklingum eða hópum, sem búa ekki yfir sömu færni, svo lengi sem aðrir viðurkenna sérkenni hans. Auðurinn, á hvaða formi sem hann er, hefur að viti Bourdieu aðgreiningarmátt og tengist ferlum sem fela í sér táknbundið ofbeldi. Fólk nýtir sér auð í mismunandi formi til að auka á velsæld sína og til að tengja sig og tilheyra ákveðnum stéttum. Auðmagn getur skilgreint hverjum er hleypt inn í hópa og hverjum er hafnað. Aðgreining á milli fjölbreyttra

³¹¹ Bourdieu, The Forms of Capital, 242; Davíð Kristinsson, Inngangur, 14-15.

hópa byggir á mismunandi auðmagni þeirra, það er einkenum, hæfileikum og siðum sem fólkid í hópnum sameinast um að sé gott og gilt, það sem er vel metið hleypir inn í hópinn, annað útilokar fólk frá hópnum. Um leið og það greinir einn hóp frá öðrum og eina stétt frá annarri byggir auðmagnið sjálfsmynd hópsins og stéttarinnar sem það á.³¹² Bourdieu vill meina að mismunandi tegundir auðmagns séu ekki skýrt afmarkaðar því að einni tegund auðs má umbreyta í aðra með samþykki annarra í hópnum.³¹³ Þannig getur sá sem kann þjóðdansa merkt sig og sýnt sérstöðu sína og menningarauð, aukið upphefð sína í tilteknum hópi sem tekur mark á og virðir hans sérkenni og þannig öðlast aukna virðingu hópfélaganna. Hafi umræddur maður lært dansana af foreldrum sínum eða afa og ömmu, má telja að auðinn hafi hann fengið í gegnum tengsl, félagsauður væri þá undirliggjandi auðmagni hans. Dansarinn knái gæti svo sett upp eða tekið þátt í sýningu sem selt væri inn á og umbreytt þannig menningarauð í efnahagslegt auðmagn. Hann gæti ef til vill skrifað sögu eða samið nýjan dans og þannig öðlast aukinn menningarauð sem nyti viðurkenningar í öðrum hópum og um leið kynnst áhrifafólki af öðrum svíðum menningarlífssins, sem sagt umbreytt menningarauð aftur í félagsauð. Til þess að gera dæmið enn ljósara má ímynda sér að í kjölfarið myndi forseti Íslands næla á hann Stórriddarakrossi fálkaorðunnar og þá hefði menningar- og félagsauðurinn umbreyst í táknrænt auðmagn. Við þá upphefð gæti Landsbankinn séð ástæðu til að gera dansarann að aðalnúmerinu í alþjóðlegri auglysingaherferð fyrir nýjum og endurbættum sparifársreikningum á erlendri grundu, þá hefði okkar fótfrái vinur umbreytt félagslegu, menningarlegu og táknrænu auðmagni í efnahagslegt auðmagn.

Áhugavert er að skoða kenningar Bourdieu um auðmagn í samengi við sófaheimsóknir. Bourdieu tekur fram í greininni „The forms of Capital“ að stofnanabundið félagslegt auðmagn sé í raun táknræn (e. *symbolic*) upphefð eins og til dæmis getur falist í aðalstign.³¹⁴ Um tíma gátu þeir sófafélagar sem voru hvað atorkumestir sem gestgjafar og þeir sem höfðu mikla reynslu af heimsóknum sótt um að verða ambassadorar eða sérstakir sendiherrar, sem lýsir vissulega stigveldi. Engin laun voru í boði en þetta var viðurkenning á athöfnum þeirra innan sófasamfélagsins og að auki voru ambassadorar álitnir sérlega áreiðanlegar manneskjur og voru eftirsóttir gestgjafar. Með táknrænni upphefð eykst félagsauður þeirra og gefur þeim enn frekari möguleika á að tengjast öðrum meðlimum en auður þeirra er háður að þeir taki á móti fólk, það er að þeir séu gestrisnir. Gestrisnin ávaxtar þannig félagsauðinn og táknrænt auðmagn gestgjafans og gestanna.

---

³¹² Bourdieu, The Forms of Capital; Bourdieu, *Almenningsálitið er ekki til*.

³¹³ Bourdieu, The Forms of Capital, 242-243.

³¹⁴ Bourdieu, The Forms of Capital, 242, 253.

Mörg dæmi eru um að sófafélagar breyti félagsauð sínum í efnahagslegt auðmagn önnur en það augljósa að sófaheimsóknir spara meðlimum gistikostnað á ferðalögum. Eitt slíkt dæmi úr þáttökurannsókninni snertir Anthony og ferðafélaga hans Agathe. Áður en þau komu til landsins hafði Anthony beðið mig um að gefa sér ráð varðandi leigu á bíl hérlandis. Honum þótti mjög dýrt að leigja bíl í gegnum þær bílaleigur sem hvað mest voru auglýstar í ferðamannahandbókum. Ég gat bent honum á að einn sófafélagi hans, ástralskur maður sem rekur bílaleigu hérlandis, gefur sófagestum sérstakan afslátt á leigu á bílum. Þær upplýsingar hafði Katla gefið mér en hún sagðist iðulega upplýsa sófagesti sína um þetta.³¹⁵ Þegar Anthony og Agathe komu til landsins auglýstu þau á *Couchsurfing* síðunni eftir ferðafélögum sem væru til í að leigja með þeim bíl og deila bensínkostnaði í hringferð um landið. Þau ákváðu að hitta two einstaklinga af þeim sem svöruðu, José og Conner, á bar í Reykjavík. Eftir að hafa spjallað nokkra stund ákváðu þau fjögur að ferðast saman þá rúmlega viku sem þau væru að fara hringinn í kringum landið. Með því móti gátu þau öll ferðast hringinn en það hefði ekki verið sjálfsagt ef kostnaðinum hefði ekki verið skipt. Í ferðinni urðu þau nú að hópi sem deildi rými lítils bíls og jafnframt miðluðu þau hugmyndum og vitneskjú sinni um Ísland og um *Couchsurfing* sem þau voru öll skráð í. Þess utan skiptust þau á persónulegum upplýsingum og minningum en ekki síst einnig upplýsingum um heimaslóðir þeirra. Agathe og Anthony komu frá Frakklandi, Conner frá Bandaríkjunum og José frá Spáni.³¹⁶ Ferðalag þeirra skapaði möguleika á tengingu við mörg lönd, alls konar fólk, og hópa, fyrir utan að vera farið með eins litlum tilkostnaði og mögulegt var.

Þátttaka í sófasamféluginu er sumpart eins og þátttaka í gestrisnileik. Það eru reglur í leiknum og þeir sem skrá sig til leiks samþykkja reglurnar áður en þeir byrja að spila. Ein reglan er að vera ekki með of mikið umstang, önnur er að vinir heimamannsins eru vinir ferðamannsins og öfugt, vinir ferðamannsins verða vinir heimamannsins. Priðja reglan er eins og í Hálsaskógi: Öll dýr eiga að vera vinir og ekkert dýr má éta annað dýr. Sverrir Eðvald sagði í óformlegu spjalli ári áður en hann skráði sig til leiks að þetta væri bara eins og leikur þar sem allir ákveða að þykjast vera vinir. Þykjast er kannski frekar neikvætt orð en rétt er það að meðlimir ímynda sér eða telja að félagarnir sem þeir hitta séu þeim ekki hættulegir þó svo að ótti þeirra mari í hálfu kafi. Sófafélagar fá, líkt og í Matador, útdeilt slatta af auði, bara í formi félagstengsla fremur en spilapeninga. Með góðu orðspori, sem er táknað auðmagn í skilningi Bourdieu, er hægt að ávaxta félagsauðinn ef tekið er mið af því trausti sem góðar umsagnir vekja. Vinayfirlýsing á vefsíðunni ávaxtar þannig félagsauðinn. Staða hvers og eins heimamanns, atvinna hans, menntun og menningarleg innsýn sem hann lýsir á eigin

³¹⁵ Nótur 9, Katla Hólm, 41.

³¹⁶ Nótur 15, Þáttökurannsókn, 32-34.

heimasvæði og gestir hans lýsa í umsögnum mynda menningarlegt og táknrænt auðmagn sem aftur má umbreyta í félagsauð.

Eina stærsta frágangssökin í sófasamféluginu er markviss og útreiknuð umbreyting á menningarauð eða félagsauð í efnahagsauð, ef frá er talinn sparnaður í gistingu. Til dæmis nefndi Agathe sófafélaga (þóttust vera sófafélagar að hennar sögn) en fólkið var svo á mála hjá ferðaskrifstofu og fór með gestina á ferðamannastaði þar sem þeir urðu að borga inn. Það var í hennar huga síðasta sort og gestgjafar hennar voru stimplaðir svindlarar sem ættu ekki heima í sófaféluginu. Rétt eins og um borðspil væri að ræða og reglur leiksins hefðu verið brotnar.

ER MAÐUR BARA MANNS GAMAN?

Gamalt máltaðki segir að maður sé manns gaman. Það væri hægt að skilja greiningu mína hingað til þannig að það sé einfalt og augljóst að heimildarmenn séu félagsverur sem hafi þörf fyrir að tilheyra hópum og því geri þeir margt til að ávaxta félagslegt og táknrænt auðmagn sitt. Vissulega er hægt að segja að gestrisni geri þeim þetta mögulegt.

Þátttakan hefur gert viðmælendum mínum kleift að opna aðrar dyr en þær sem opna aðgang að heimilum annarra og gistingu á sófum. Eins og kom fram í kaflanum um sófasamfélagið velur fólk sig saman áður en til samskipta í raunheimi kemur. Þeir sem skráðir eru á síðuna gangast við þeirri skoðun að hægt sé að bæta heiminn með því að tengjast og treysta fólk. Með því að skrá sig auka þeir möguleika sinn á félagstengslum innan sófasamfélagsins en þátttakan getur þó ekki síður haft áhrif á tengsl gestgjafans í hans eigin nærsamfélagi, þau sem liggja utan við sófasamfélagið. Eins og rætt hefur verið eru meðlimir vígðir inn í sófasamfélagið með fyrstu heimsókninni. Þátttakan veitir sófafélögum um leið sérstöðu í heimasamféluginu. Meðal annars mætti vísa til gestgjafa Sverris og Kristínar í Colombo í Sri Lanka í því samhengi, en eins og fram kom fyrr í kaflanum voru Kristín og Sverrir mynduð og skoðuð í bak og fyrir, enda eina hvíta fólkid á svæðinu. Gestgjafi þeirra kom með þessa sérstöku gesti á svæðið³¹⁷ og sýndi þannig félagsauð sinn með áberandi hætti. Sem lukkudýr íþróttaliðsins báru þau jafnframt táknrænu auðmagni hans vitni.

Sumir aðrir viðmælendur nýttu sér sófaheimsóknir í þeim tilgangi að ávaxta félagslegt auðmagn sitt í nærumhverfi sínu. Þann átjánda júní 2013 skráði ég færslu í dagbókina mína er lýsir því þegar ég varð vitni að því hvernig Þráinn Sigvaldason fékk möguleika á að búa til atburð á Borgarfirði eystra. Það var vegna þess að hann átti von á sérstökum sófagesti.³¹⁸

³¹⁷ Sverrir og Kristín, *Heimsreisa*.

³¹⁸ Nótur 15, Þátttökurannsókn, 17-18.

Fyrir um 3 dögum hitti ég Þráinn í eldhúsinu í félagsheimilinu Fjarðarborg og spurði hann hvort hann væri að fara að taka á móti gestum og hann svaraði að svo væri. Á leið til hans var kona frá Brasilíu búsett í Pýskalandi sem ætlaði að vera í viku hjá honum. Hún hafði komið áður. Hann hlakkaði til og hafði meðal annars skipulagt ferð á tónleika sem þau myndu kíkja á. Það sem var sérstaklega áhugavert voru viðbrögð Ásgríms Inga, eins af staðarhöldurum félagsheimilisins, en Fjarðarborg er á sumrin rekin sem skemmti- og veitingastaður. Þegar Ásgrímur Ingi heyrði að hún væri á leiðinni spurði hann strax hvort hún vildi ekki koma og halda brasílska hátíð á staðnum, karnival og fjör, matreiða og hafa gaman með þorpsbúum og gestum, en dagana áður voru rekstaraðilar Fjarðarborgar að búa til viðburðadagatal sumarsins. Það fóru allir á flug í þessum samræðum ég, Helgi Hlynur, Þráinn og Ingi og við sáum fyrir okkur hina bestu skemmtun. Ingi talaði um indversku Bollywood hátíðina sem var sett upp með hjálp vinkonu hans og vinkonu hennar frá Indlandi fyrir 2 árum og þótti mjög mikil snilld. Það hefði þá verið hægt að endurtaka leikinn, með nýju sniði, en um leið veitti þessi hugmynd Þráni tækifæri til að taka þátt á annan hátt en áður í samfélaginu sem hann hefur búið í í eitt ár. Hér var bein ósk um að hann myndi taka þátt og jafnframt að gestur hans myndi leggja eitthvað af mörkum til skemmtistaðarins og um leið samfélagsins.

Þó svo að ekkert hafi orðið úr brasílskri sumarhátið á Borgarfirði eystra þetta sumar fékk Þráinn hér tækifæri til að sýna að sérstæður gestur var í heimsókn hjá honum. Augljós eru í þessu dæmi tengsl efnahagslega auðmagnsins og þess félagslega, ef Þráinn hefði til að mynda rekið staðinn sjálfur. Félagslega auðmagnið byggir ekki síður á því menningarlega í þessu dæmi. Konan var frá framandi landi, sérstaða hennar sem var rakin til sérstæðs þjóðernis sem fól í sér tiltekið menningarlegt auðmagn í þessu samhengi. Hugmynd Ásgríms Inga um hæfileika gestsins til að búa til brasílskt veisluborð hefði getað gert Þráni mögulegt að rækta félagsleg tengsl sín og þátttöku í nærsamfélaginu.

Sá viðmælandi sem hvað mest virtist nýta sér sófaheimsóknir til að auka félagstengsl sín er Katla Hólm. Hún bjó ein með fimm ára syni sínum þegar ég tók viðtalið við hana og varð að eigin sögn afskaplega fegin að komast í tengsl við fullorðið fólk þegar hún hóf þátttöku sína í sófasamfélaginu þar sem hún hafði um alllangt skeið aðallega haft félagsskap af sér tuttugu árum yngra barninu.³¹⁹ Katla hefur tekið á móti fjölda sófagesta og farið sjálf sem gestur en þegar hún tekur á móti fólkis býður hún velkomna allt frá einum gesti til margra í hvert skipti, jafnvel tú til tuttugu manns í einu. Greinilegt er að sófasamfélagið hefur veitt henni möguleika á fjölbreyttum og spennandi félagsskap að hennar mati, og er það sammerkt með upplifun annarra viðmælenda minna. Paula Bialska nefnir að gestgjafar þurfi tíma og orku til að geta tekið á móti gestum sem og næði og það sem Bialska kallar vilja,³²⁰ sem mætti útleggja sem löngun, en einnig þarf menningarauð til.³²¹ Líkt og í rannsókn Bialska kemur í ljós í viðtölum mínum að gestir leita eftir menningarlegu auðmagni hjá gestgjöfum sínum. Sá auður er fólginn í sérfræðikunnáttu gestgjafans og sýnar hans á náttúru, sögu og menningu

³¹⁹ Nótur 9, Katla Hólm, 13.

³²⁰ Bialska, *Becoming Intimately Mobile*, 24.

³²¹ Bialska, *Becoming Intimately Mobile*, 86.

landsins. Þessum auð getur gestgjafinn veitt gestinum hlutdeild í sem heimamaður. Hann hefur hvort tveggja menningarauð og félagsauð — tengslanet — á sínum heimastað og hann veitir þeim sófafélögum sem heimsækja hann aðgang að þeim auði. Um leið hefur hann tækifæri til að ávaxta sinn félagsauð og sitt menningarlega auðmagn í nærsamféluginu með ýmsum hætti. Félagslegt, táknrænt og menningarlegt auðmagn gestgjafa er því mikilvægt fyrir upplifunina af gestrisni í sófaheimsókn.

Eftir því sem Katla segir sjálf eru sófagestirnir, aðal vinahópur hennar yfir sumartímann. Á veturna er hún í skóla og vinnu og upplifir ekki sama skort á félagsskap og á sumrin, fyrir utan að hún hefur þá ekki alltaf jafn mikinn tíma eða orku til að taka á móti gestum. Þegar sófagestir koma hefur hún gaman af því að blanda þeim og öðrum vinum sínum og kunningjum saman og heldur veislu með öllum.³²²

[E]n sérstaklega á sumrin þá er það rosalega mikið Couchsurferar. (já) en ég reyni bara líka mikið að blanda þessu saman (já) þú veist ef ég er að skipuleggja eitthvað þá set ég það líka á Facebookið mitt og reyni að fá vini mína líka (já, ókei) sem er alveg mjög vinsælt sko (já) þú veist ég er með party hér kannski og allt það (já) og það er mjög vinsælt hjá fólk í að koma. Af því að því finnst það gaman, (ehem) og síðan eru aðrir sem bara skilja þetta ekki! (hlæ) en þú veist eins og fjölskylda míni, hún var fyrst bara aahhhr [andvarp og augngotur] en síðan bara æi þetta er svo mikið Katla (já) bara og ekkert mál (já). Og finnst alveg spennandi að hitta Couchsurferana mína. (já) þú veist (já)

Gestirnir Kötlu veita henni sérstöðu í hópi fjölskyldu og vina. Ekki er nóg með að gestir hennar verði hluti af hópnum sem fyrir er á heimili hennar heldur eru þeir boðnir velkommir í vinahópinn sem gefur henni tilfinningu fyrir að hún hafi visst félagslegt auðmagn og sé ekki félagslega einangruð.

Katla tók fram að hún auglýsir partyin hjá sér sem viðburð á *Couchsurfing* vefsíðunni og þá komi að auki sófafélagar í heimsókn sem ekki hafa þegið hjá henni gistingu.³²³ Hún blandar öllum saman og þeim sem koma í veisluna úr hennar staðbundna vinahópi þykir spennandi að hitta nýja fólkid. Katla nýtir sér sérstöðu sína til að gefa til kynna hver hún er og hvers hún er megnug. Hún er í þessum aðstæðum ekki bara einstæð móðir vestur í bæ, heldur líka manneskja sem á sér líflegt félagslíf og er umvafin spennandi fólk sem hefur einstaka sýn á heiminn. Hún sýnir með þessu að hún hefur eitthvað mikilvægt og jákvætt fram að færa, að hún er hugrókk og hefur sérkenni sem aðrir í fjölskyldunni og vinahópnum líta svo á að tilheyri hennar persónu. Hún sýnir félagsauð sinn og öðlast táknrænan auð í augum fjölskyldu og vina.

³²² Nótur 9, Katla Hólm, 45.

³²³ Nótur 9, Katla Hólm, 18.

Samband Kötlu við erlenda sófagesti tengir hana ekki einungis við fjölskyldu og vini því hún er einnig virkur félagi í sérstöku íslensku sófasamfélagi. Sagan sem hún segir hér í framhaldinu gefur það til kynna. Mögulega er hún ekki að yfirlögðu ráði að tengja sig útópískum hugmyndum og alþjóðlegum hópi sem vinnur að því að bæta heiminn, en í frásögn hennar hér í framhaldinu verður hún hluti af hópi sem aðstoðaði útlenskt par sem hittist fyrst í sófaheimsókn og ákvað síðar að gifta sig hérlandis.³²⁴

[Þ]ú veist það gerist náttúrulega mjög mikið að fólk húkki upp á Couchsurfing sko (já /..eru mörg pör?). Ég fór í brúðkaup hérna á Íslandi, (já ókei) þar var, það var sem sagt írskur gaur og kínversk stelpa sem gisti hjá honum (já) eða hún var ... búin að búa í Bretlandi í mörg ár sko (já) og svo bara urðu þau ástfangin og eignuðust bara barn og ákváðu að koma til Íslands að gifta sig og eiga núna tvö börn og eru bara æðisleg (ókei). Ég á myndir af því brúðkaupi ef þú vilt (æðislegt) en, en hérna ...þau komu bara án fjölskyldu sinnar. Settu bara skilaboðin inn á Iceland grúppið [...] sögðu bara hæ og þú veist sögðu bara sínu frá sjálfum sér og við ætlum að gifta okkur hjá Geysi þennan dag. Bara hver sem er velkominn (ókei). Ég sá þetta og annar maður sem heitir Bragi, hefur þú heyrt af honum ? (nei) Hann hostar ekki sko, (nei) hann surfar þegar hann fer út, alveg vel og vandlega, en hann er samt alveg einn af aðalgaunum hérna á Íslandi að hjálpa, (/ókei, með viðburðina?) þú veist, nei hann náttúrulega hittir mjög mikið af fólk en ef fólk vantar mikið af upplýsingum eða hjálpa með bílaleigu eða hvað sem það er þá hefur maður samband við Braga. (ókei) Eins og Couchsurferar fá 15 prósent afslátt hjá Grayline eða Iceland excursion svona yfirhöfuð [...] og hann er með ýmislegt svona, góða díla (já) og við ákváðum þá sem sagt að hafa samband og ég skipulagði svona rehearsal drinking sem var mjög skemmtilegt (já). Þar sem við vorum að hittast sem ætluðum að fara og plana og svona (já) og síðan er annar gaur sem er með bílaleigu. Hann James Madison, er með sína eigin bílaleigu og bara mjög ódýra. Hann reddaði okkur sem sagt einum bílaleigubíl og létt okkur fá hann bara frítt (ókei). Við þurftum bara að setja sínu bensín á hann svo fékk ég bílinn lánaðan hjá mömmu minni (já) og við fórum og þá var Bragi búinn að graða það að á Hótel Geysi við fengum þú veist hlaðborð í hádeginu á þú veist minna verði. (já) Hann var búinn að redda kampavíni upp að Geysi eftir athöfnina (vá) og ýmislegt svona (/æðislegt) það var alveg mjög gaman og að geta reddað þessu og þau voru náttúrulega alveg blown away (hlæjum). Þetta var ekkert það sem þau voru búin að ákveða fattarðu, (nei) öll... þau voru öll uppdressuð, hún í þvílíkum kjól og það bara rigndi og rigndi, og við öll ógeðslega tussuleg þarna (hlæ) að reyna að halda þeim þurrum í sínu fötunum (hlæ) og þá var einmitt Craig, Craig Downing sem er myndatökumaður, (ehem) hann bauðst til að taka myndir af þeim. (ehem) Þannig að við ferðumst, fórum á Gullfoss, (ehem) þetta var náttúrulega bara stórkostlegt fyrir þau (já) bara líka. Síðan fóru þau bara til Írlands og héldu veisluna þar með fólkini sínu, en alveg mjög stórkostlegt, fannst mér (/ævintýralegt) já, (/og fallegt) já eiginlega. Já líka bara eiginlega að fá að taka þátt. Þetta var æði, (já) við keyptum handa þeim svona scrap book, vorum eitthvað að föndra eitthvað svona í scrap book og gáfum þeim það í brúðkaupsgjöf (já) sem þau hefðu getað haldið áfram að setja í og svona.

Kötlu þótti stórkostlegt að fá að taka þátt í þessum viðburði. Með athöfnum sínum og undirbúningnum fyrir veisluna virkjaði hún tengsl við aðra staðbundna sófafélaga. Hún var virkur þáttakandi og setti um leið á svið þau gildi sem sófasamfélagið stendur fyrir að hennar mati. Í því samhengi eru orð Dorothy Noyes viðeigandi. Hópur myndast vegna þess að

³²⁴ Nótur 9, Katla Hólm, 42.

einstaklingarnir eiga í gagnvirkum (e. *interaction*) samskiptum sín á milli.³²⁵ Að fólk sé virkt og geri hluti saman myndar tilfinningu fyrir að tilheyra sama hópnum; það gildir bæði um gesti og gestgjafa sem virkja um leið gildi sófasamfélagsins með framangreindum hætti.

Sagan sem Katla sagði var ekki einungis saga af félagstengslum heldur líka af því hvernig hún og sófafélagar hennar glöddu ókunnugt fólk sem var í þann mund að gifta sig, um leið sýndu sófafélagarnir hérlandis að þeim stóð ekki á sama. Þarna tóku Katla og félagar að sér hlutverk sem brúðurin og brúðguminn gegna vanalega sjálf, fjölskylda brúðhjónanna eða nánustu aðstandendur þeirra. Katla og sófafélagarnir sem undirbjuggu gleðilegar móttökurnar deildu merkisdeginum með nýgiftum hjónunum, fyrir utan að koma í stað náinna ættingja og vina parsins. Um leið áttu þau hlutdeild í athöfninni og ástarsögu parsins. Eftirleiðis deildu sófafélagarnir sameiginlegum minningum með parinu og höfðu frá sögu að segja. Á sinn hátt fylgdu sófafélagarnir parinu inn í framtíðina með auðu síðunum í minningabókinni sem þau gáfu parinu að gjöf. Í þessu ferli öllu urðu brúðhjónin hvort tveggja gestir og gestgjafar og sama má segja um þau sem aðstoðuðu þau, allir gegndu þessum tveimur hlutverkum samtímis. Með hliðsjón af orðum Köstlin um hvernig ferðamaðurinn segir sigri hrósandi frá leyndum stöðum til sönnunar þess að hann hafi í það minnsta með táknrænum hætti tilheyrt hópi heimamanna má allt eins í þessu samhengi segja að hér hafi heimamaðurinn unnið sér það til frægðar að taka á móti ferðamönnum. Með táknrænum hætti tilheyrði heimafólkið veröld aðkomufólksins. Það gerðist þegar heimafólkið gerðist staðgenglar nánustu vina og ættingja brúðhjónanna.

Gestgjafarnir sem ég ræddi við eru ekki þeir einu sem sýna aðkomnu fólkis umhyggju í sófaheimsóknum. Stundum er það gestgjafinn sem þarfast og hlýtur umhyggju gestsins, eins og má lesa á milli límanna úr viðtalini við Mariu.³²⁶

[A]nd yet another very nice experience that I had that actually they actually came to my house but I felt like I was in their house. It was a couple and a kid, their son, so like it was for the first time I was hosting three people at a time, I mean the kid was like four years old so .... but they came and it was like they were .... they were taking care of everything like, I was I was studying the masters but they were going shopping (really) yea, yea everything cooking, cleaning, really everything. I don't know it was like I am couchsurfing in our house and that was really, really nice also .... and well it was a bit crazy because the kid was like playing everywhere, moving everything yeah (/like kids do) yeah of course, it was nice

Hér lýsir Maria því er hún varð hluti af fjölskyldu sem kom inn á heimili hennar. Henni leið eins og hún væri sjálf á ferðalagi á vegum *Couchsurfing* en það kom henni vel að njóta

³²⁵ Noyes, Group, 12.

³²⁶ Nótur 13, Maria Valle, 17.

umönnunar foreldra litla snáðans. Lýsingin ber með sér að hún hafi nánast orðið sem annað af tveimur börnum heimilisins. Hún varð sem gestur á eigin heimili við komu gestanna.

Flestir telja tengsl fólks við annað fólk mikilvæg en tengsl fólks við aðrar manneskjur í nærumhverfi þess er hins vegar ekki alltaf í boði. Ef fólk upplifir skort, þar með talinn félagslegan skort eða einangrun, getur sú upplifun hvatt til skapandi aðgerða líkt og þjóðfræðingarnir Dorothy Noyes og Tok Thompson hafa bent á, en þau vilja meina að almennt bjargi fólk sér með því að ígrunda og bregðast við hverri nýrri stöðu sem kemur upp.³²⁷ Líkt og Valdimar Tr. Hafstein hefur bent á eru skapandi úrræði sem fólk grípur til félagslega mótuð og meðal annars háð umhverfi, hentugleika, tilfinningum og ætlunum fólks.³²⁸ Við mannfólkid sem sagt nýtum okkur tækifæri sem gefast, það ástand, þann ramma og efni sem við höfum til að leysa mál, til að vinna gegn skorti og takast á við hversdaginn. Af viðtolum mínum að dæma er skortur á samhygð og samhjálp í umhverfi sumra sófafélaga ástæða þess að þau kjósa að taka á móti ókunnugu fólki. Flestir gestgjafarnir sem ég ræddi við búa afskekkt, sumir þeirra búa einir, eða einir með börnum sínum eða gæludýrum. Reyndar þýðir þetta ekki óhjákvæmilega að þá skorti félagsskap og tengingu við aðra eða að þeir hefðu þörf fyrir meiri félagsskap, en landfræðileg staðsetning heimilisins getur eðli málsins samkvæmt haft eitthvað að segja um einangrun og þörf fyrir að sækja sér félagsskap. Sheena, gestur minn á þátttokurannsóknartímabilinu, lýsti því að henni þætti gott að fá sófagesti í heimsókn. Sérstaklega voru heimsóknir gesta mikilvægar í huga hennar á meðan hún bjó í Papúa-Nýju Gíneu. Ekki nóg með að landið sé afskekkt og samgöngur inn í landið og innan þess erfiðar heldur náði hún ekki góðu sambandi við nágranna sína eða vinnufélaga mannsins hennar. Sheena var einmana og með þáttökunni í sófasamféluginu tókst hún á við einangrunina og einmanaleikann.³²⁹ Svipaða sögu hafði Ragnhildur að segja og þetta má einnig lesa út úr viðtolunum við Köllu, Sigurð og Hlíf. Í þeim var greinilegt að helsta ástæða til að taka á móti fólki var sú að vera í tengslum við fólk sem auðgaði líf þeirra. Góðu gestirnir sem komu höfðu eitthvað fram að færa sem tengdist áhugasviði gestgjafanna.

Umræðan í þessum kafla hefur hverfst um skilgreiningu Pierre Bourdieu á auðmagni og hér að framan ræddi ég þýdingu félagstengsla innan sófasamfélagsins í huga gestgjafa. Það er ekki mikilvægast í huga viðmælenda minna að félagsnetinu þeirra og menningarauðinum sé hægt að breyta í fjármuni. Flestum þótti þeim félagslega auðmagnið og það táknræna mun eftirsóknarverðara en krónur og aurar. Þau umbreyttu menningarlegu auðmagni sínu í félagslegt. Með hjálp sófagesta og gestgjafa hafa viðmælendur mírir tekist á við hversdaginn.

³²⁷ Noyes, Hardscrabble Academies, 41-53; Thompson, Ladies and Gentlemen, 273-288.

³²⁸ Valdimar Tr. Hafstein, The Politics of Origins, 307-309.

³²⁹ Nótur 14, John og Sheena, 11-12.

Þeir hafa með gestrisni sinni og heimsóknum tilheyrt margvíslegum hópum, sameiginlegum tíma og rými. Ramminn utan um móttökurnar sem gefinn er upp á vefsíðu *Couchsurfing* er í formi ýmissa gilda eða spilareglna. Hægt er að taka þátt ef lofað er að sýna virðingu og gera góða hluti fyrir aðra. Viðmælendur mírir hafa aukið með sér félagslegan þrótt og jafnvel lífsþrótt sinn með því að skapa ánægju og tengsl með gestrisni.

Að sjálfsögðu eru ekki allar heimsóknir í sófasamféluginu upplífgandi og innihaldsríkar. Stundum hafa gestir eða gestgjafar verið óþolandir, illa lyktandi, leiðinlegir, frekir og tilætlunarsamir. Slíkt framkallar ekki löngun til að eyða tíma með gestinum eða gestgjafanum.

Þegar fólk tekur á móti öðrum er það líklega ásetningur þess að eiga góða stund með þeim sem það hittir, gera sér glaðan dag eins og það er stundum orðað. Þá eru það helst betri hliðarnar sem það sýnir. Í það minnsta ekki þær verstu. Fólk spjallar saman á einlægan hátt og gerir skemmtilega hluti saman. Það veitir ánægju og gleði sem gerir að verkum að fólk tengist hvert öðru í jákvæðum athöfnum. Stundum er samveran aðeins spurning um að deila tilverunni með einhverjum. Hversdeginum er ýtt til hliðar um stund, vinnuálag, þreyta og vandamál virðast víðs fjarri, leikurinn og flæðið nærri og útkoman er góð upplifun af samskiptum sem einkennast af einhverju sem líkist sameiningu, vali, virðingu, kærleika og lærðómi þegar best lætur. Það er afar margt annað um að vera en einungis það að maður sé manns gaman, nema að það þýði allt framangreint.

LEIÐ TIL AÐ HALDA SÖNSUM

Flestir gestgjafar sem ég ræddi við segjast hafa ánægju af því að hitta fólk og gögnin leiða í ljós að samvera við gesti veitir þeim margvíslega ánægju. Ánægja með félagsskapinn er án nokkurs vafa hvati til þess að taka á móti fólki, spurningunni um hvað sé fólgíð í þeiri ánægju er þá enn ósvarað.

Á þátttokurannsóknartímabilinu fann ég á eigin skinni að gestamóttaka hafði veruleg áhrif á mig sem gestgjafa. Áhrifin sem ég upplifði voru meðal annars vitsmunaleg þar eð hver gestur kenndi mér eitthvað um lífið og tilveruna, heimalöndin okkar og jafnvel einnig hvernig hægt er að nota nýjustu tækni. Nýjar hugmyndir komu fram og viðhorf mitt til margra hluta mótaðist í margvíslegum samtölum við gestina sem komu, en að auki gátu samskiptin haft veruleg og fjölbreytt tilfinningaleg áhrif á mig. Allt frá því að snerta gleðistreng til þess að vekja djúpan ótta. Pakklæti var til staðar á báða bóga og eins og minnst hefur verið á kom fyrir að gestir og gestgjafar upplifðu djúpa tengingu, nánd og vináttu á örskotsstundu og svo söknuð eftir að gestirnir kvöddu.

Varla er hægt að gera einstaklingsbundnum hvötum allra viðmælenda minna fyllilega skil, en rannsókn Bialski sýnir fram á að gestgjafar vilja eyða tíma með þeim gestum sem þeir kunna vel við. Sumir gestgjafar vilja að auki sanna fyrir gestum sínum að staðurinn sem þeir búa á sé merkilegur fyrir margra hluta sakir, en gestgjafar sem eru félagslega einangraðir og eiga ekki í samskiptum við marga aðra sem búa nálægt þeim notfæra sér tengslanetið í sófasamfélaginu til hafa samskipti við fólk og efla félagsleg tengsl sín. Einnig heldur Bialski því fram að til sé í dæminu að gestgjafar vilji koma vel fram því að þeir vilja fá góða umsögn í orðstírskerfinu á vefsíðunni.³³⁰ Bialski fer ekki djúpt í framangreind atriði þar sem hennar rannsókn snýr fyrst og fremst að upplifun á nánd í hnattrænum heimi en í gögnum mínum kemur fram mikil breidd hvað þetta varðar.

Ástæður þess að viðmælendur mínir taka á móti sófagestum eru allt frá því að þáttakan sé eins konar lykill að heimilum annarra og menningu annarra landa þegar þeir ferðast sjálfir, til göfugra markmiða um frið og fagurt mannlíf á jörðinni. Í flestum tilfellum réði þó hugsjónin ein ekki ríkjum. Stundum var boðið upp á sófa vegna þess að viðmælendur mína vantaði góða umsögn í umsagnarkerfinu. Þannig aukast líkur á að aðrir taki á móti þeim.³³¹ Einnig var hægt var að leysa annars konar vandamál en þau sem snéru að þeirra eigin gistingu. Þegar Maria skráði sig upphaflega taldi hún að skráningin myndi auðvelda henni að taka á móti vinum hennar sem ætluðu að heimsækja hana þegar hún bjó í Rússlandi. Regluverkið í landinu er flókið og leyfir ekki tilefnislausar og óstaðfestar heimsóknir að hennar sögn.³³² Sumir viðmælenda minna nefndu einnig að þeir vildu endurgjalda þá gestrisni sem þeir hefðu þegið á ferðum sínum innan sófasamfélagsins³³³ en enginn orðaði það jafn skorinort og Agnar Leví þegar hann ræddi um ástæður þess að hann og Hlíf kona hans tækju á móti ókunnugum gestum á vegum Servas: „Nei, þetta er bara leið til þess að halda sönsum, verða ekki samanpokaður andskotans asni.“³³⁴ Vísar hann þá til þess að gestamóttökurnar ykju með þeim hjónum víðsýni og þekkingu en að „halda sönsum“ vísar einnig til geðheilbrigðis hans. Með því að taka á móti sófagestum má því takast á við sjálfan sig, eiga í samskiptum við aðra og umhverfi sitt, auka færni sína, möguleika, þekkingu og félagstengsl og bæta um leið andlega líðan sína.

³³⁰ Bialski, *Becoming Intimately Mobile*, 77.

³³¹ Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 5; Nótur 8, Kristín Jezorski, 7; Nótur 9, Katla Hólm, 9.

³³² Nótur 13, Maria Valle, 4.

³³³ Nótur 5, Trausti Dagsson, 11, 27; Nótur 13, Maria Valle, 27; Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 22.

³³⁴ Nótur 0, Agnar og Hlíf, 17.

TEKIST Á VIÐ SJÁLFAN SIG, AÐRA OG UMHVERFIÐ

Það er alls ekki gert ráð fyrir að gestgjafar hafi mikið fyrir sófagestum sínum. Það kemur fram á vefsíðunni og hjá viðmælendum mínum. Það er í höndum hvers og eins að ákveða hversu mikið hann hefur fyrir gestum. Í öllum viðtolunum kom fram að undirbúningur átti sér stað í umhverfinu, á heimilinu eða innra með gestgjafanum og oft var mikið haft fyrir komu og veru gestsins. Hver og einn gestgjafi kom ekki til dyranna alveg eins og hann var klæddur, í það minnsta girti hann sig. Hversdagurinn var ekki svo hversdagslegur þegar öllu er á botninn hvolft. Oftast var tekið til á heimilinu auk þess sem gestgjafar hugleiddu og undirbjuggu svefnstaðinn. Hugmyndin um lítinn undirbúning fyrir heimsóknina mótað af sakleysislegu orðalagi sem viðhaft er á síðunni. Þar er sagt að markmiðið sé að gestir deili hversdeginum með gestgjöfum sínum. Orð Barbara Kirshenblatt-Gimblett um heimilisstörf og það að færa heimilið í fallegan búning sé hluti af listfengi í hversdeginum eru hér til marks um að sköpun og listfengi birtist við undbúning sófaheimsókna.³³⁵ Þegar koma gests er undirbúin eða gestir undirbúa sig undir að sækja gestgjafa heim fer ávallt fram undirbúningur. Tiltkt, uppröðun og annað tilstand miðlar hugarfari, það er viljanum til að taka vel á móti þeim sem er á leiðinni. Til að skapa jákvætt og afslappað andrúmsloft í sófaheimsóknum varð að vera til staðar jafnvægi á heimili gestgjafa en auk þess þurfti helst jafnvægi að vera innra með sófagestgjöfunum. Slíkt jafnvægi getur náðst með tiltkt og uppröðun ef marka má hugmyndir Mary Douglas um það sem gerist þegar fólk nær stjórn á sjálfum sér og aðstæðunum í kringum sig í gegnum flokkun og tiltkt.³³⁶

Gestgjöfum þurfti að líða vel í eigin skinni til að geta tekið á móti gestum. Það sem helst latti viðmælendur mína frá því að taka á móti sófagestum voru breytingar, almenn óreiða eða streita til dæmis vegna flutninga, þrengsla, tímaskorts eða depurðar og þunglyndis. Það bendir til að ekki teljist æskilegt að bjóða gestum inn í slíkar aðstæður. Sumir viðmælenda minna notuðu þó móttökurnar til að takast á við erfiðar aðstæður eins og Ragnhildur sem glímdi við þunglyndi eftir að hún kom til baka úr Indlandsförinni. Þegar henni fór að líða aðeins betur ákvað hún að taka á móti sófagestum og tengjast í gegnum móttökuna andrúmslofti sem hún hafði upplifað í Indlandsferð sinni. Þannig gerði hún sjálfa sig sterkari um leið.

Það eru fleiri sem tókust á við sjálfa sig með því að bjóða gestum heim meðal annars Sigurður Atlason. Hjá honum kom mjög skýrt fram að gestakomur hjálpuðu honum við að halda heimili hans hreinu enda er regla á margvíslegum hlutum Sigurði mikilvæg. Hann minntist á að orðstírskerfið leyfði engum að vera dólgur, það krefðist þess af fólk i að það

³³⁵ Kirshenblatt-Gimblett, *The Aesthetics of Everyday Life*, 410-433.

³³⁶ Douglas, *Purity and Danger*, 117.

hagaði sér vel því annars fengi það ekki að taka þátt.³³⁷ Sigurður fann sig á tilteknum tímapunkti knúinn til að setja fram skýrar reglur og mörk á eigin heimasvæði til að gestir hans gætu gert sér grein fyrir til hvers hann ætlaðist af þeim og til að heimsóknir gesta gengu hnökralaust fyrir sig.³³⁸ Hann vildi vera við stjórnvölin og setti reglur meðal annars á grundvelli þess að hann átti eignina. Hann ákvað einnig hvernig heimilið liti út, hvar gestir fengju aðstöðu og svo framvegis og hafði því margt að segja um umgjörð heimsóknanna. Honum hugnaðist illa tilhugsunin að missa tökin á aðstæðum heima fyrir þar sem hann hafði alla jafna hvað mesta stjórн á aðstæðum.³³⁹ Hann gerði allt hvað hann gat til að halda um taumana. Eins og síðar verður rætt gaf hann þó eftir á mörgum sviðum og var hvorki einráður þegar hann fékk gesti í heimsókn, né sá eini sem mótaði aðstæðurnar.

Á vefsíðunni dregur hver og einn gestur og gestgjafi upp mynd af sér og aðstæðum sínum sem svo er sannreynd þegar fólk hittist. Samkvæmt rannsókn Bargh og McKenna sem áður hefur verið vitnað til, draga notendur vefmiðla gjarnan upp mynd af sjálfum sér sem þeir upplifa kannski sem sannari mynd en þá mynd sem þeir geta annars gefið af sér í samskiptum í raunheimi.³⁴⁰ Textum og myndum á heimasvæði sófafélaga er ekki haldið við daglega og því er ekki um nákvæmt dagsform hvers og eins að ræða heldur frekar eins konar staðlaða mynd af þeim. Við veljum upplýsingarnar sem við gefum um okkur sjálf þegar við erum beðin um að lýsa okkur í tölvusamskiptum, samkvæmt Bargh og McKenna. Þær lýsa þeirri mannesku sem hver og einn vill vera eða er að eigin mati inni við beinið.³⁴¹ Þar sem samræmi þarf að vera milli þess sem sófafélagi gerir og þess sem hann segir er ekki óvarlegt að ætla að upplýsingarnar á síðunni móti gestgjafann áður en til heimsóknar kemur. Gera má ráð fyrir að meitlaðar upplýsingarnar hvetji hann til að meta dagsform sitt og stöðuna á umhverfinu og gera ráðstafanir til að það sé sem líkast lýsingunni á síðunni.

Til að rétt andrúmsloft skapist í móttökunum segja viðmælendur mírir að mikilvægt sé að vera einlægur, að vera eins og maður er, án grímu eða tilgerðar. Þetta eru taldir eftirsóknarverðir eiginleikar sófagestanna og gestgjafanna sé haft í huga að sófafélagar vilja upplifa sanna menningu landa í gegnum heimamanninn eða þann sem kemur í sófaheimsókn.

³³⁷ Nótur 1, Sigurður Atlasson, 6-7.

³³⁸ Nótur 1, Sigurður Atlasson, 1, 9.

³³⁹ Bialski, *Becoming Intimately Mobile*, 77. Af minni eigin reynslu af þáttökunni að dæma og af samtali mínu við Anthony og fleiri gesti, kallað fjöldi gesta sem hafa mismunandi þarfir og væntingar á að gestgjafinn setji fram skýr mörk á síðunni sinni. Að öðrum kosti reyna samskiptin mjög mikil á í raunheimi og geta valdið vonbrigðum. Anthony greindi á milli reynslumikilla sófafélaga og annarra með því að skoða hvort mörk og reglur á heimasvæði þeirra væru skýrt settar fram eða ekki. Þetta er í nokkurri andstöðu við léttu og afslappaða andrúmsloftið sem æskilegt er að ríki.

³⁴⁰ Bargh og McKenna, *The Internet and Social Life*, 581.

³⁴¹ Sama.

Grímuleysið felur ekki endilega í sér það eitt að fella grímuna. Sigurður lýsir því að hann reyni að ber viðeigandi grímu þegar hann segir³⁴²

Þannig að hérna ég reyni að vera mjög varkár í því sko að hérna að vera hvorki of næs eða eitthvað of annað ..... bara að reyna að koma til dyranna nákvæmlega eins og maður er klæddur. Ég held að það sé svona það sem mestu máli skiptir.

Af orðum Sigurðar má ráða að hann leggur sig fram um að setja fram rétta mynd af sjálfum sér. Hann vill ekki vera of elskulegur eða of eitthvað annað og reynir því að vera hann sjálfur — eðamátulegur. Hann veit að fólkisem kemur í heimsókn ætlar að hitta þann mann sem lýst er á heimasvæði hans og því gæti dagsform sem samræmist ekki lýsingunni þar ekki átt við þegar hann kemur til dyra. Gestirnir samþykkja síðar eða gagnrýna það sem þeir hafa upplifað.

Í heimsóknum virkar vitundin um sjálfa vefsíðuna sem taumhald eins og fram hefur komið. Á þetta bæði við um gesti og gestgjafa en taumhaldið hvetur fólk fyrst og fremst til hafa stjórn á sjálfum sér. Frásögn Sigurðar af viðureign hans við óvænta boðflennu er ljóslifandi dæmi:

Það var skömmu bara eftir að ég var byrjaður, byrjaði með þetta og þetta voru örugglega bara eitthvað þriðju gestirnir, þriðju, fjórðu. Þau koma þarna, þau voru þrjú og þetta var að hausti til. Það er svolítill mísagangur á haustin og kisi minn hafði svolítíð gaman af því að hlaupa út og ná í mís og leika sér. Síðan, ég vaknaði oft á nóttunni við það, ok nú er hann búinn að koma inn með mís nú þarf ég að grípa til minna ráða og koma helvítis mísinni út áður en hann dreppur hana og ég finn hana ekki. Það er svo ömurlegt að þegar maður er að þrífa og finnur þriggja vikna dauða mís undir sófa, það er alveg ömurlega leiðinlegt. Þannig að ég rýk upp og kalla á köttinn. Sé mísina og hann er þarna bara svona .... dú dú gaman hjá mér ... og ég hef svona ákveðna aðferð ég er með sérstaka fötu sem ég let falla yfir mísina til að ná henni og svo sting ég blaði undir og út með hana sko. Loka svo glugganum svo að kötturinn komist ekki aftur hérna inn. Nema þarna mistókst það hjá mér og hún sleppur undan fótunni og hún hleypur inn um ... þá höfðu krakkarnir ekki lokað svefnherbergishurðinni og mísin hleypur þar inn. Ég hugsaði nei, það er mið nótt og ég verð að ná þessari mís. Laeddist inn í herbergið í náttslóppnum og öllu — með þessa fötu og eitthvað, og verkfæri... ég sé mísina og hún stekkur undir allan farangurinn þeirra. Bakpoka og poka og þess háttar. Ég horfi á þau og þau eru ... þau eru öll sofandi þarna, einn í rúminu og tvö á gólfini. Ég tek pokana hægt frá, færí þetta til hægt og bítandi svona hvern af öðrum og reyni að skima eftir mísinni og rek mig í hurðina og smá þrusk og læti ... og anda ekki sko, ég bara kafnaði því að ég ætlaði sko ekki að láta koma að mér vera rusla í farangrinum þeirra um miðja nótt (hlær) og hérna ... Svo hérna sé ég mísina og næ henni og þá kemur kötturinn og fer eitthvað að fíflast og ég þarf að rífast við hann og ýta honum frá og smá læti í okkur sko og næ svo mísinni og læðist út úr herberginu með mísina og sleppi henni og fer að sofa. Þegar ég fer að sofa þá hugsa ég með mér; Djöfullinn maður, þetta var nú meiri hallærisskapurinn, hvað ætli þetta fólk haldi um mann?... Þannig að það var það fyrsta sem ég sagði við þau þegar ég hitti þau morguninn eftir það var að benda þeim á það að ég var ekkert að fara (hlær) að róta í farangrinum ykkar. Það var mís þarna og hérna og spurði hvort þau hefðu ekki vaknað við þetta. Jú jú, þau sögðust öll hafa vaknað og horft á mig með öðru auganu sko.³⁴³

³⁴² Nótur 1, Sigurður Atlason, 17.

³⁴³ Nótur 1, Sigurður Atlason, 22-23.

Sigurður vildi ekki gefa gestunum ranga mynd af sér og því minntist hann á næturbröltið morguninn eftir. Orðsporið af andlegri heilsu hans og ástandinu á heimilinu var í hættu að hans mati, auk þess að hann taldi að heimsókn mýrarinnar hefði getað haft slæm áhrif á gestina og upplifun þeirra af heimsókninni. Gestirnir voru í aðstöðu til að hindra þáttöku Sigurðar í sófasamféluginu eftirleiðis og því var mikilvægt fyrir Sigurð að koma í veg fyrir misskilning. Vera gestanna hafði þar fyrir utan áhrif á með hvaða hætti hann bar sig að í viðureigninni við mýsina. Hann fór í slopp og athafnaði sig hljóðlega en honum leið eins og hann væri kominn á yfirráðasvæði gestanna. Hann var því ekki síður á valdi þeirra en þeir hans og átökin sem hann sem gestgjafi átti í varðaði ekki síður en hjá öðrum gestgjöfum viðureign hans við sjálfan sig auk boðflennunnar.

SAMANTEKT

Tengingu sem mér hefur verið tíðrætt um í þessum kafla mætti lýsa sem þræði á milli gests og gestgjafa. Tengingin er sambandið sem myndast á milli þeirra sem hittast og eiga í samskiptum í sófaheimsókn. Samskipti eru forsenda þessarar tengingar og þau geta verið margbreytileg. Þráðurinn sem myndast á milli gests og gestgjafa í sófaheimsókn tengir þá innbyrðis, tengir þá við sófasamfélagið í heimalandinu, í netheimum og í alþjóðlegu samhengi. Að virkja tenginguna er að upplifa gestrisni.

Óhett er að draga þá ályktun að upplifun af gestrisni sé reynsla af samskiptum og jafnvel mætti segja að orðið gestrisni sé í þessum skilningi annað orð yfir samskipti. Þegar samskiptin í heimsóknunum lýstu gagnkvæmni og allir einbeittu sér og töku einlæglega þátt varð gestrisnin hvað merkingafyllst fyrir viðmælendum mínum. Í vel heppnaðri heimsókn lýsa viðmælendur mírir gestrisninni sem flæði og einingu, einhverju dularfullu, hindranalitlu og merkingarbæru. Sú reynsla framkallaði tímabundna tilfinningu fyrir að tilheyra sama stað, sömu stund og sama hópi. Það sem sófagestir og gestgjafar gerðu og sögðu og hvernig það allt fór fram mótaði reynslu þeirra af gestrisni. Upplifunin af gestrisninni og tengingunni sem myndaðist var jafnt á valdi gests og gestgjafa. Í heimsóknunum spilar gestrisniupplifun viðmælenda minna saman við áhuga og líðan einstaklinganna sem hittast, ásetningur þeirra réði för í bland við tilviljanir hverju sinni. Jafnvel í einni og sömu heimsókninni skiptu gestir og gestgjafar oft um hlutverk. Gestur gat stundum hæglega orðið gestgjafinn, gestur á valdi gestgjafa og öfugt — gestgjafi á valdi gesta. Gestur og gestgjafi skiptast á að gefa og þiggja þegar best lætur og fara þá í hlutverks hvors annars. Líf í gestrisni er þá sem ljúfur leikur.

Sófafélagar hleypa félögum sínum inn í sófasamfélagið og aðra hópa. Með eigin þáttöku auka gestir og gestgjafar með sér félagslegt auðmagn sitt í nær- og fjärsamféluginu

en félagsauður þeirra, menningarauður og táknrænn auður er samofinn. Auðmagnið ávaxtast í gestrisni sófaheimsókna en ávöxtun þess er háð tíma og að fyrir sé auðmagn af einhverju tagi.

Gestrисnin gaf gestgjöfum og gestum færí á að gleðjast, fræðast, kynnast eigin mörkum og löngunum annarra, halda sér við eigin mörk eða fara yfir þau og taka ákvarðanir um hvað ætti að gera í óvæntum aðstæðum. Fyrir sumum gestgjöfum var gestrisni í sófaheimsókn skapandi leið til að halda sönsum rétt eins og ferðalög gestanna sem voru komnir lengra að.

GESTRISNI SEM GJÖF

„Það er náttúrulega bara gjöf að fá að gista hjá einhverjum — þannig séð“³⁴⁴

Upplifun viðmælenda minna af því að ókunnugt fólk hafi hjálpað þeim og skotið skjólshúsi yfir þá á ferðalögum lýstu þeir oftast þannig að móttökurnar væru eins og gjöf. Viðhorf Freydísar Eddu sem vitnað er til hér að framan, skýrist að hluta til af því að engir peningar fara á milli gests og gestgjafa í sófaheimsókn en að öðrum kosti myndu ferðalangar þurfa að borga fyrir gistingu á ferðalögum sínum. Gestgjafinn deilir eign sinni, tíma og athöfnum með gestinum endurgjaldslaust, sparar honum um leið fjármuni og það allt lýsir gestrisni gestgjafans sem gjöf. Þar að auki mætti segja að sjálft orðið gestgjafi beri með sér hugmyndina um að hann sé sá sem gefur gesti eitthvað. Mikilvægt er í þessu sambandi að gestgjafinn tekur á móti gestum af fúsum og frjálsum vilja og gjöfin sem gestrisni hans er virkar stór, hún virðist sjálfsprottin og stýrast af hreinni góðvild.

Skilyrðislaus gestrisni getur ekki viðhaldið sér því að gjöfin sem gestrisnin er, kallar á skuldbindingu segir Derrida.³⁴⁵ Hér líkir Derrida gestrisni við gjöf en gjafaskipti eru skuldbindandi að mati félags- og mannfræðinga sem þau hafa rannsakað.³⁴⁶ Jafnvel mætti skilja gjafaskipti sem lýsingu á gagnkvæmum sáttmála um félagsleg tengsl milli fólks líkt og Halldór Stefánsson mannfræðingur gerir í greininni „Gjafir í neyslusamfélagi.“³⁴⁷ Í þeiri grein kemur Halldór inn á hugmyndir fræðimanna, sem aðhyllast strúktúralisma, póstrúktúralisma og afbyggingu,³⁴⁸ um gjöfina og eru þær helst mótaðar í samræðu við bók Marcel Mauss, *Essai sur le don. Forme et raison de l'échange dans les sociétés archaïque*.³⁴⁹ Halldór tekur í greininni dæmi um skipti á hlutbundnum gjöfum og lýsir hvernig þær miðla tengslum ásamt því að standa fyrir umframgildi sem sá sem gefur og sá sem þiggur ljær gjöfinni og gjafaskiptunum. Gjafir standa fyrir sérstök gildi umfram efnið sem þær eru búnar til úr.³⁵⁰ Halldór tekur dæmi um hvernig tákna menningarinnar verða hluti af gjöfinni ásamt persónulegum gildum gefandans. Hann nefnir dæmi um súkkulaðigjafir kvenna í japónskum fyrirtækjum í tilefni af Valentínusardeginum á seinni hluta sjöunda áratugarins. Hver kona gaf

³⁴⁴ Nótur 3, Freydís Edda, 8.

³⁴⁵ Derrida, *Of Hospitality*, 79.

³⁴⁶ Til dæmis van Gennep, *Rites of Passage*, 29-30.

³⁴⁷ Halldór Stefánsson, Gjafir í neyslusamfélagi, 46-61; Mauss, *The Gift*, 10; Still, Derrida: Guest And Host, 86.

³⁴⁸ Um er að ræða hugmyndir Claude-Leví Strauss, Baudrillard, Bourdieu, og Christopher Healy, skv. Halldóri.

³⁴⁹ Mauss, *The Gift, Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies*. Bók Mauss er hér notuð í enskri þýðingu.

³⁵⁰ Halldór Stefánsson, Gjafir í neyslusamfélagi, 46-47.

þeim karli sem var henni náinn súkkulaðigjöf þennan dag og hafði sú gjöf djúpa merkingu og gaf til kynna náin tengsl þess sem gaf og þess sem þáði. Konurnar gáfu aðra gjöf, til dæmis samstarfsmanni sínum, af kvöð eða vegna þess að þær vildu sýna honum kurteisi og endurspeglæði tegund súkkulaðisins og verðið á öskjunni að þau tengsl höfðu ekki sömu þýðingu fyrir henni.³⁵¹ Halldór telur gjafaskiptin undir þessum kringumstæðum staðfesti fyrir gefendum og þiggjendum félagslegan bakgrunn fólks, til að mynda þegar gjafir og móttökur á þeim staðfesta fyrir hlutaðeigandi kyn þeirra og stöðu. Gjafirnar staðfesta einnig tengsl kynjanna og þar sem karlar gefa konum gjöf í annan tíma er gjöfin áminning um að fólk tengist hvert öðru með gagnkvæmum samskiptum.³⁵²

Málshátturinn „Æ sér gjöf til gjalda“ lýsir skuldbindingu. Hér er það að endurgjalda gjöf eins konar siðferðisleg skylda. Óhætt er að segja að Marcel Mauss hafi haft orð þessi að leiðarljósi í greiningu sinni á upprunalegu og hreinu formi gjafaskipta í fornum (e. *archaic*) samfélögum því í bókinni vitnar hann beint til Hávamála og notar kvæðin sem útgangspunkt í greiningunni.³⁵³ Mauss lýsir auk þess áhyggjum sínum af því að gjafaskipti í neyslusamfélagi hans samtíma [1925] fari fram undir formerkjum kapítalisma og séu þar af leiðandi síðri en þau upprunalegu, sem lýsi aftur á móti tengslum og venslum fólks.³⁵⁴

Dorothy Noyes bendir á hinn bóginn á að ef litið er til hefða sé full ástæða til að vera bjartsýnn á hefðir, gjafaskipti og samskipti í nútímasamfélagi. Hún á við í því samhengi að ekki beri að líta á upprunalega útgáfu af hefðum sem þær einu sönnu. Hefðir eins og gjafaskipti eru sífellt endurmótaðar, háðar, framboði, aðstæðum og umhverfi. Í ferlum sem tengast hefðum er að finna þýðingamikil tengsl og vensl fólks jafnvel þó að hefðir séu aðfengnar, nýmótaðar eða hluti af kapítalisma.³⁵⁵

GJAFASKIPTI

Á *Couchsurfing* vefsíðunni er litið á húsaskjól og móttökur sem gjöf frá gestgjafanum og viðmælendur mínr upplifa einmitt móttökur annarra sem gjöf.³⁵⁶ Auk þeirrar gjafar sem gestgjafar gefa afhenda sófagestir gestgjafanum eða heimilisfólk á heimili hans oft gjafir við komu eða brottför. Oft berast gestgjafanum gjafir nokkru eftir að heimsókn hefur farið fram. Í samhengi við innvígsluna mætti ef til vill líka líta á gjöfina sem fórn, en það má segja að rík

³⁵¹ Halldór Stefánsson, Gjafir í neyslusamfélagi, 51-52.

³⁵² Halldór Stefánsson. Gjafir í neyslusamfélagi, 45-49, 58.

³⁵³ Mauss, *The Gift*, xiv, 1.

³⁵⁴ Mauss, *The Gift*, 80-81. Hann lýsir einnig í bókinni ósk sinni um að innihaldsrík og hrein gjafaskipti verði tekin upp í nútíma samfélögum.

³⁵⁵ Noyes, *The Social Base of Folklore*, 31.

³⁵⁶ Couchsurfing, *Community Guidelines*; Couchsurfing, *About Couchsurfing*; Couchsurfing, *Safety Tips*; Couchsurfing, *Terms of Use*.

hefð sé fyrir margvíslegum gjafaskiptum í sófasamféluginu þar sem flestir sófafélagar þakka fyrir húsaskjólið og móttökurnar með einhvers konar gjöfum. Í viðtolunum kom fram að efnislegar gjafir sem gesturinn gefur eru fyrst og fremst gjafir frá heimalandi viðkomandi gests: Oftast verða fyrir valinu litlir, léttir og táknrænir hlutir sem standa fyrir land gestsins, hans bakgrunn eða heimaland og eru um leið lýsandi fyrir sjálfsmynd hans.³⁵⁷ Það er athyglisvert að gestir gefi táknyndir frá sínu landi því þeir fá hluta af landinu sem þeir heimsækja með sér í formi mynda, minninga og upplifunar. Að því leyti bergmálar endurgjaldið gjöfina sem gestir hafa þegið. Mjög oft gefa gestir áfengi eða eitthvað matarkyns frá því landi sem þeir koma. Gesturinn fær að deila lífi gestgjafans, verður hluti af hópi eða fjölskyldu hans og dvalarstað um tíma og endurgeldur hann gestrisnina með táknrænum og viðeigandi hætti í efnislegu gjöfinni sem hann skilur eftir.

Það vakti sérstaka athygli mína að heimildarmenn mírir nefna að þeir fái oft áfengi gefins frá gestum sínum eða gestgjöfum eða þeir gefi áfengi þegar þeir fara sem gestir.³⁵⁸ Áfengi er vímugjafi sem losar um málbein og hömlur eins og alkunna er. Það fær fólk til að slappa af og setja varnarmúrana niður um stundarsakir. Nauðsynleg forsenda þess að eiga í góðum gagnkvæmum samskiptum er einmitt að fólk sé ekki í vörn, að það tjái sig frjálslega og sé afslappað. Sérstaklega er þetta mikilvægt ef flæði og nánd á að myndast á milli þeirra sem hittast. Ég er auðvitað ekki að gefa í skyn að áfengi sé nauðsynleg forsenda fyrir gestrisniupplifun, en áfengi er engu að síður gjöf sem getur auðveldað þá tegund samskipta sem í ritgerðinni hefur verið lýst sem forsendu þess að viðmælendur upplifi mikla gestrisni. Ósagt skal látið hvort ósk um að upplifa flæði og koma sér í millibilsástand með því að gefa veigar af þessu tagi sé meðvituð eða ómeðvituð. Þess má aftur á móti vænta að gesturinn gefi gestgjafanum gjöf sem honum þykir við hæfi. Hún er valin með það í huga að hún hitti í mark hjá gestgjafanum og að auðvelt sé að ferðast með hana fyrir utan að endurgjalfa þá gjöf sem gesturinn þiggur.

FLEIRI GJAFIR HANDA GESTGJAFANUM

Viðmælendur mírir sem hafa verið gestgjafar lýsa samverunni við gestina og móttökunum líkt og þeir sjálfir hafi þegið gjöf. Heimsóknir gesta gefa þeim lífsfyllingu, færa þeim afþreyingu, kunnáttu og samveru með skemmtilegu og sérstöku fólkí að þeirra mati.

³⁵⁷Nótur 1, Sigurður Atlason, 19; Nótur 4, Þráinn Sigvaldason, 9; Nótur 2a, Steinunn Káradóttir, 12-13; Nótur 9, Katla Hólm 29-30; Nótur 3, Freydís Edda Benediktsdóttir, 8; Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir, 24-25; Nótur 8, Kristín Jezorski, 24; Nótur 7a, Sverrir Eðvald Jónsson, 32; Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 22; Nótur 13, Maria Valle, 27, Nótur 14, John og Sheena, 10.

³⁵⁸ Nótur 4, Þráinn Sigvaldason, 33; Nótur 9, Katla Hólm 12, 28; Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 22; Nótur 3, Freydís Edda Benediktsdóttir, 8.

Sófagestirnir framkvæma þar fyrir utan oft ýmislegt á heimili gestgjafanna. Þeir elda, þrífa, ganga frá eftir matinn, fara út með hundinn, stilla gítar, leika við börnin og þar fram eftir götunum eða léttu með öðrum orðum undir við heimilisstörfin og spara gestgjafanum viðvik og tíma um leið og þeir hegða sér eins og heimilismenn á stað þar sem þeir eru gestkomandi.

Það var ekki óalgengt að sófagestir hefðu eldað fyrir gestgjafana sem ég ræddi við. Allir viðmælendur mírir höfðu upplifað það og aðeins Hlíf þótti það óþægilegt.³⁵⁹ Fyrir henni var óhugsandi að gestir færðu að elda fyrir þau hjónin því að þá myndu gestir fara inn á hennar svið og hún þar með rænd möguleika á sýna eigin sérstöðu og gefa af sér á þann hátt sem henni hugnaðist. Orð hennar: „Þetta er mitt konungsríki“³⁶⁰ lýsa eldhúsínu sem hennar svæði þar sem yfirráð hennar eru óumdeild og ekki til skiptanna. Þeir gestgjafar sem hleypa gestum að pottum, pönnum og kryddskápum gefa eftir yfirráðasvæði sem er dagsdaglega undir þeirra umsjón. Þegar sófagestur eldar fyrir gestgjafa verður greinilegur viðsnúningur á hlutverkum þeirra. Í öðru samhengi, í öðrum móttökum þætti þetta ef til vill ekki viðeigandi þaðan af síður gestrisið.

Bialski bendir í sinni rannsókn á mikilvægi hversdagslegra athafna á borð við eldamennsku fyrir þá sem eru á stöðugum ferðalögum. Hún lýsir því að fyrir ferðamanninum sé eldamennska jarðtenging, hvíld og samsömun við innihaldsríkt hversdagslíf sem geri það að verkum að þeim finnst þeir tilheyra hópnum. Það stuðlar að öryggiskennd meðal gesta að fá að sinna heimilislegum athöfnum og hjálpar til við að þeir finni tengingu (e. *rooted*) á ferðalagi sínu. Við slík störf telur Bialski að traust myndist milli gests og gestgjafa þeirra.³⁶¹ Við þetta er hægt að bæta að það hefur einnig þýðingu fyrir gestgjafann að gera öðrum kleift að sinna sínum helstu þörfum og stuðla að öryggi fólks sem hefur litla þekkingu á aðstæðum. Með þeim hætti sýnir hann gestinum umhyggju. Gestgjafinn virkar sem afslöppuð, hjálpsöm og góð manneskja. Hann er jafnvel fulltrúi íbúa landsins og deilir staðbundinni þekkingu með gesti sínum en gesturinn þiggur og þakkar það sem honum er veitt.

Hlutverk hliðrast til þegar gestur verður gestgjafi en það hefur margvíslega merkingu fyrir gestgjafanum, veitir honum meðal annars tækifæri sem annars gæfust ef til vill ekki. Líkt og Katla nefnir þá lærir hún nýjar og oft hagkvæmar leiðir í eldamennskunni við að hleypa sófagestum sínum að eldavélinni.³⁶² Eldhúsið umbreytist um stund í annan stað við ilm sem fylgir framandi kryddum, verklagi og óhefðbundinni blöndun hráefna. Tilbreytingin er velkomin og gestgjafinn tekur fagnandi hvíldinni frá rútinubundinni eldamennsku á eigin heimili. Hann fylgist með hvernig eldhúsahöldin hans eru notuð á nýjan hátt, hann mátar eigin

³⁵⁹ Nótur 0, Agnar og Hlíf, 28.

³⁶⁰ Nótur 0, Agnar og Hlíf, 28.

³⁶¹ Bialski, *Becoming Intimately Mobile*, 89-90.

³⁶² Nótur 9, Katla Hólm, 15.

athafnir við athafnir gestsins. Gesturinn getur með því að léttu undir og taka þátt eða sjá alfarið um heimilisstörfin einnig þakkað fyrir þá gestrisni sem honum er sýnd, eins og Sverrir Eðvald gefur dæmi um:

Þegar við gistum í gegnum CS á Fiji gistum við hjá konu sem [...] var mjög gestrisin og þess vegna ákváðum við að gefa til baka, með því að elda, passa börnin og fleira.³⁶³

Ekki fer á milli mála hér að gestrisninni sem þau Sverrir og Kristín þáðu líktu þau við gjöf. Þau langaði til að endurgjalda hana og gerðu það með því að leggja sitt af mörkum til heimilishaldsins rétt eins og þau væru fullgildir fjölskyldumeðlimir.

GJAFIR SEM FÆRA FÓLK OG STAÐI

Giorgio og Federica heimsóttu mig í ágúst 2013. Rétt áður en þau komu sendu þau smáskilaboð í símann minn og spurðu hvort ég myndi ekki þiggja ítalska veislu sem þau vildu efna til við komu sína heim til míni. Mér fannst slík veisla tilhlökkunarefni fyrir utan að mér þótti upphefð af boði þeirra. Giorgio eldaði eftir uppskrift sem hann kunni utanbókar, hann vissi upp á hár hvað hann var að gera og miðlaði því í samtalí okkar þriggja á meðan hann hrærði í pottunum. Hann hafði þekkinguna og færnina og ég áhuga á að fræðast. Í raun fannst mér hann hegða sér eins og sjónvarpskokkur, allt var útskýrt með brosi á vör, eldamennskan var leikræn tjáning og einkenndist af öryggi og léttleika. Til að þurfa ekki að reiða sig á kjörbúðir á Íslandi höfðu þau tekið næstum öll hráefnin með frá Ítalíu. Að þeirra sögn hafði vöruúrval í öðrum löndum einhvern tímann orðið þess valdandi að rétturinn sem þau elduðu heima hjá gestgjafa sínum varð ekki eins og þau vildu hafa hann. Mér þóttu vörurnar forvitnilegar. Krúttleg grjón sem líktust grautarhrísgrjónum og hvítvín í 250 millilítra svalafernum vakti kátínu mína og varð tilefni hláturs okkar og samanburðar á menningu landanna. Saffranþráðum lýsti Giorgio sem dýrasta kryddi jarðar en þeir voru vafðir inn í plast og pappír eins og ég ímynda mér verðmætan smyglvarning, í það minnsta var augljóst á umbúðunum að eitthvað dýrmætt var í pakkanum. Giorgio bað um að fá „lánað“ smjör hjá mér, ólífuolíu og salt, rétt eins og við værum nágrannar eða vinir sem ættu mögulega einhvers konar framtíð saman þar sem saltinu yrði skilað eða ég bankaði hjá þeim og fengi smjörklípu ef mig vantaði hana. Ítalskar vöruumbúðir, plastpokar og bakpokar stóðu á eldhúsbekkjum, yfirhafnir gestanna og skór þeirra tóku sitt pláss, allt var þetta dót sem féll til innan um annað dót og virkaði sem eðlilegir hlutir á heimili mínu. Um leið og ilmur saffrans og hvítvíns fyllti eldhúsið kraumaði rísottó að hætti Mílanóbúans á hellunum þetta sunnudagskvöld. Mín

³⁶³ Nótur 7c, Sverrir Eðvald Jónsson, 19.

upplifun af heimili mínu litaðist af veru þeirra, ilminum sem fyllti húsið, tungumálum sem tölud voru, nýstárlegum umræðuefnum og nýbreytninni við að ég stóð ekki sjálf og hrærði í pottinum.³⁶⁴

Ef sófagestir elda fyrir gestgjafa sína hafa gestgjafarnir sögu að segja af því hvernig gestirnir báru sig að, hvað þeir sjálfir lærðu og hvernig maturinn smakkaðist. Kannski var maturinn óætur en hann gæti allt eins hafa verið hreinasta afbragð og þá eldar gestgjafinn hann kannski við annað tækifæri, jafnvel fyrir aðra gesti. Ég gæti vel keypt sambærileg hráefni og Giorgio notaði í matreiðslunni í litlu kjörbúðinni í þorpinu þar sem ég bý. Bragðið yrði kannski ekki alveg eins en sagan bak við réttinn yrði mitt aukakrydd. Ef ég myndi elda ríssottó síðar fyrir aðra gesti er líklegt að ég myndi miðla með matnum uppruna uppskriftarinnar og minningunum sem tengjast réttinum líkt og gestir mínir gerðu í heimsóknunum til mín og líkt og Sigurður Atlason gerði þegar hann tók á móti mér á Hólmavík vegna viðtalsins fyrir þessa ritgerð.³⁶⁵ Sigurður hafði ráðgert að við myndum útbúa rétt sem hann kallaði „indversk egg,“ en réttinn eldar hann gjarnan fyrir grænmetisætur sem koma í heimsókn til hans. Sigurður byrjaði á að rétta mér beittasta hnífinn í eldhúsínu og bað mig að afhýða og skera nokkra lauka. Það gerði ég með tilheyrandi táraflóði á meðan Siggi undirbjó sósuna fyrir réttinn. Honum var alveg sama hvernig laukurinn var sneiddur og því brytjaði ég laukinn að vild á meðan tárin flóðu. Siggi kom fram við mig eins og ég væri góður vinur hans. Hann spurði fregna úr Háskólanum, við ræddum um sameiginlega kunningja og hann rifjaði upp minningar tengdar ömmu hans. Við ræddum gömul húsráð sem eru notuð í eldamennsku, um spillingu tengda vörunum sem við vorum að nota, um Indland og Hólmavík, um einstaka sófagesti hans sem höfðu nokkur sérkenni að hans mati. Tengsl hans við íbúa annarra menningarheima voru rædd, gerð sýnileg og áþreifanleg með þessum hætti í minningunum og matnum sem við deildum. Í gegnum það sem Sigurður hafði lært að elda sýndi hann mér að hann var ekki einungis maður sem bjó afskekkt heldur var hann nútímamaður og heimsborgari. Ég upplifði mikla gestrisni hjá honum.

Ef gestgjafinn eldar aftur á móti fyrir gestinn þá getur athygin sem hversdagsleg athöfn gestgjafans fær, orðið til þess að matreiðsla verður áhugaverð og upplífgandi í huga gestgjafans sjálfss. Jafnvel þó verið sé að sjóða ýsu. Matur á sér sögu, rætur og tengingar sem gjarnan er miðlað líkt og kemur fram í meistararitgerð Jóns Þórs Péturssonar í þjóðfræði, „*kryddar sig sjálf*“ Náttúra — Hefð — Staður.³⁶⁶ Gesturinn sem kemur á sófann er kominn til

³⁶⁴ Nótur 15, Þáttökurannsókn, 51-52. Staðreyndin er sú þrátt fyrir ólíkan bakgrunn okkar, að fatnaður okkar og hugðarefni, jafnvel smekkur á tónlist og kvíkmyndum var mjög líkur sem má rekja til alþjóðavæddra vörumerkjá og stórfyrirtækja.

³⁶⁵ Nótur 1, Sigurður Atlason, 34-35.

³⁶⁶ Jón Þór Pétursson, „*Kryddar sig sjálf*“ Náttúra — Hefð — Staður.

að fræðast, kynnast menningunni og staðnum, eignast jafnvel hlutdeild í menningunni og það veit gestgjafinn. Því nýtir gestgjafinn gjarnan tækifærið á meðan hann matbýr og deilir þekkingu sinni með sófagestinum. Þakklætið, áhuginn og virðingin sem gestir sýna þegar þeir með margvíslegum hætti þakka fyrir hversdagsmatinn gætu látið matreiðslumanninum líða eins og hann hafi gert eitthvað sem skiptir verulegu máli. Viðbrögðin gætu fyllt hann ánægju og gleði yfir að hafa hleypt ókunnum gestum inn til sín og reynsla hans af því að sýna ókunnum gestrisni verður jákvæð. Eins og gefur að skilja er þakklætið umtalsvert meira en fólk á að venjast ef það býr eitt eða er einstæðir foreldrar líkt og sumir viðmælenda minna eru, en þakklætið er einnig meira en gerist og gengur þegar heimilismenn eru fyrir löngu búinir að gleyma öllum kurteisivenjum eða tak a fyrirhöfninni sem sjálfssögðum hlut og þegar þeir sem elda þykir ekki gaman að elda fyrir þá sem eiga að njóta matarins. Með öðrum orðum þá er það hversdagslegt að elda og borða saman líkt og ég, gestir mírir og viðmælendur gerðu í sófaheimsóknum en engu að síður tengir samneytið hópinn sem er saman kominn og auk þess eru viðbrögðin allt annað en hversdagsleg. Ef gestgjafinn sjálfur hrærði í pottunum gerði hann það í nýju samhengi, frammi fyrir nýjum áhorfendum eða þáttakendum. Þakklætið upphefur athafnir sem enginn tekur annars eftir eða njóta líttillar athygli sökum endurtekningar og rútínu. Þakklætið ljær athöfnunum innihald og mikilvægi og gerir þær fyllilega þess virði að endurtaka, kannski ekki með sama sófafélaganum heldur öðrum sem tilheyra sama samféluginu.³⁶⁷ Endurgjöfin er síðar gerð opinber í umsagnarkerfinu. Framlag sófafélaganna þar má einnig skoða sem um gjöf.

UMSAGNIR OG GESTRISNI SEM GJÖF

Á vefsíðu sófasamfélagsins er mjög hvatt til þess að gestir og gestgjafar gefi ummæli (e. *give a reference*) eftir að heimsókn lýkur. Eins og rætt var um í kaflanum um ótta og traust eru ummælin og orðstírinn sem þar er gerður sýnilegur ein af stoðunum sem tilfinning sófafélaga fyrir öryggi og trausti rís á. Væntingar sem meðal annars verða til við að skoða umsagnir annarra fær félagana til að samþykka boð eða beiðni um gistingu. Sófagestunum sem heimsóttu mig og annað heimildarfólk mitt þóttu öllum umsögnin eða endurgjöfin í

---

³⁶⁷ Bialski veltir fyrir sér hvort nánd og vinátta sem myndast í sófasamféluginu á milli félaganna sé flótti. Hægt er að skynja áhyggjur hennar af hvort nándin sé yfirborðsleg og ekki nægilega sönn, vináttan þá að sama skapi ekki varanleg. Hlutfallslega fáir mynda ef til vill varanleg djúp tengsl í og eftir heimsóknir en að gjalda vináttuna ætti að mínu mati ekki einungis að skoða sem ferli milli einstakra einstaklinga sem kynnast og þekkjast langan tíma heldur líkist ferlið fremur „láttu það ganga“ eða *pass it on* hugmyndafræði. Endurgjaldið er innan sömu „fjölskyldu.“ Þessi löngu og varanlegu sambönd eru auk þess að mínu viti dálítið ofmetin af lærðum og leikum! Markmiðið að eiga í löngu sambandi sem það eina rétta er viðmið sem ætti ekki að vera eina viðmiðið. Það er eins og að það sé eðlilegt að maðurinn eigi eingöngu að eiga í og hafi alltaf átt í langvarandi og djúpum innihaldsríkum samböndum við aðra, ef marka má viðhorf margra.

umsagnarkerfinu mikilvæg. Hún gaf þeim kost á að þakka fyrir þá gestrisni sem þeir höfðu þegið og segja eitthvað um þá sem tóku á móti þeim og um móttökurnar sjálfar. Í umsagnarkerfinu er gert ráð fyrir að fólk segi sannleikann og lýsi upplifun sinni af heimsókninni og þeim sem það hittir. Persónulega finnst mér, eftir að hafa fengið umsagnirnar á heimasvæði mitt, nánast eins og ég sé að lesa stutta minningargrein um sjálfa mig, þar sem það góða í mínu fari og heimsókninni er dregið fram, en hinu sem ekki var frábært er sleppt. Ég er upphafinn sem gestgjafi í þeirri takmörkuðu mynd sem dregin er upp af mér sem persónu. Í tveimur umsögnum var mér þar að auki lýst sem ekta sófafélaga og til fyrirmynadar fyrir sófasamfélagið. Þær umsagnir gáfu tveir gestir mínr sem höfðu mikla reynslu af sófaheimsóknum en með ummælum sínum tóku þeir sér skilgreiningarvald og samþykktu mig sem hluta af sófasamfélagini

Umsagnirnar hafa merkingu fyrir þeim sem kynna sér viðkomandi eins og hefur komið fram en einnig hefur endurgjöfin þýðingu fyrir þá sem þar er lýst. Hér eru minningar skráðar, lyndiseinkunn gesta og gestgjafa er lýst, oft á hinn fugursta hátt. Sigurður Atlason lýsti í viðtalinu sem ég tók við hann að fyrir honum hefði umsagnarkerfið margvíslega merkingu. Kerfið virkar sem taumhald að hans mati sem þýðir í hans huga að hann getur betur treyst gestum og þeir honum. Kerfið hjálpar honum einnig að ákveða hvern hann langar að bjóða velkominn. Þetta tvennt hefur áður komið fram í máli mínu og kemur fram hjá öllum viðmælendum mínum. Umsagnarkerfið hefur jafnframt persónulega þýðingu fyrir Sigurð og áhrif á líðan hans. Fyrir utan að þykja gaman að lesa ummælin, sem eru fjölmörg, þá nýtir hann þau sér til upplyftingar:

[É]g er náttúrulega búinn að fá alveg fjöldann allan af kommentum inn á síðuna mína og ef að ég er dapur í bragði þá gjarnan les ég það til að hressa mig við því að þetta er ótrúlega mikið þakklæti sem skín þarna í gegn ... og sko þó að mér finnist ég ekki vera að gera neitt óskaplega mikið fyrir þetta fólk þá finnst því það og finnst þetta vera talsvert sem maður er að leggja á sig [...]³⁶⁸

Notagildi umsagnarkerfisins er ekki lítið þegar leita má á náðir þess þegar depurð knýr dyra, jafnvel löngu eftir að heimsóknin hefur farið fram. Sigurður tók fram í þessu sambandi að hann tæki á móti gestum af því að hann hefði ánægju af móttökunum sjálfur.³⁶⁹ Ánægjan er þó ekki einungis bundin við heimsóknina sjálfa heldur varir hún lengur því hægt er að sækja minninguna til umsagnarkerfisins hvenær sem er, svo lengi sem netsamband er til staðar.

Í umsögnunum er minningum gefið opinbert líf utan við huga þeirra sem deila samverustundunum. Líkt og myndaalbúm, ylja minningarnar Sigurði og hann er minntur á að

³⁶⁸ Nótur 1, Sigurður Atlason, 10-11.

³⁶⁹ Nótur 1, Sigurður Atlason, 11.

hann hefur átt góðar stundir með góðu fólki. Um leið er hann minntur á að hann hefur gert ýmislegt gott fyrir þá sófagesti sem hafa heimsótt hann. Gestir hans endurguldu gestrisni hans meðal annars með því að lýsa því sem þeir kunnu að meta í umsagnarkerfinu. Að því leyti er sjónarhorn gesta gjöf og sambærileg annarri sendingu sem Sigurður fékk eftir að einn sófagesturinn var kominn til síns heima. Sá sendi honum teiknimyndasögu sem hann hafði gert eftir heimkomuna og fjallaði hún um Sigurð og heimilisköttinn sem Sigurði þykir mjög vænt um.³⁷⁰

Allir sófafélagar hafa aðgang að og nýta sér umsagnarkerfið og því er endurgjöfin þar ekki síður gjöf til samfélagsins. Í ljósi þess að fólk gefur ekki hverjum sem er gjöf og að gjöfin vitnar um samband fólks (eins og kom fram í grein Halldórs Stefánssonar sem vísað er til hér að framan)³⁷¹ kom hvað mest á óvart í rannsókn minni sú staðhæfing nokkurra viðmælenda minna að ef móttökurnar voru ekki nógu góðar eða eitthvað var að fólkini sem það hitti, þá sleptu þeir því að skrifa ummæli á síðu viðkomandi eða skrifuðu jafnvel jákvæð ummæli þrátt fyrir reynsluna. Viðmælendur mínr létu satt kyrrt liggja, upplifun þeirra var neikvæð þar sem þeir stóðu engu að síður í þakkarskuld við viðkomandi gest eða gestgjafa. Það kemur því ekki á óvart þegar Balski heldur því fram í sinni rannsókn að samkvæmt *Couchsurfing* síðunni sé 99,8% heimsókna lýst á jákvæðan hátt.³⁷² Allir viðmælendur mínr sögðu að þeir hefðu kynnst fólk sem þeim fannst ekki mikið koma til eða líkaði ekki við. Þessum samskiptum lýstu viðmælendur mínr þannig fyrir mér að þeir hefðu ekki náð saman við gestinn, gestirnir hefðu ekki verið þeirra týpur, jafnvel var útskýringin á þessu tengd mun á löndum eða menningu viðkomandi heimalands gests eða gestgjafa. Það eitt og sér er í áhugaverðri þversögn við anda og ætlun yfirlýstrar stefnu sófasamfélagsins um að auka á skilningi á milli manna og fordómaleysi.

Eitt átakanlegasta dæmið úr gögnunum um að umsagnarkerfið virkar ekki sem skyldi og að gestrisni getur falið í sér valdníðslu eða ofbeldi er þegar Ragnhildur Helga upplifði mjög nærgöngulan gestgjafa á Indlandi. Hún var sjálf ekki viss um hvort munurinn væri menningarlegur eða hvort hún væri ef til vill dónameleg þegar hún neitaði að þiggja nudd frá honum í framhaldi af reiki-heilun sem hann gaf henni:

En hann byrjaði með eitthvað reiki og svo fór hann að nudda mig alla og einhvernvegin ... sko ég er ... ekki ennþá alveg viss um að hann hafi meint þetta, en samt veit ég eiginlega að hann meinti þetta (já). Út af því að hann var svo næs, (já). Hann var samt einhvernvegin, hann var að nudda mig ... ég vissi að þetta var mjög skrítið (já). Og svo allt í einu einhvern veginn voru hendurnar hans komnar á rassinn

³⁷⁰ Nótur 1, Sigurður Atlason, 18.

³⁷¹ Halldór Stefánsson, Gjafir í neyslusamfélagi, 46-61.

³⁷² Balski, *Becoming Intimately Mobile*, 23. Reynslu af heimsókn er lýst með því að haka við jákvæða, neikvæða eða hlutlausa upplifun. Balski heldur því fram að viðmælendur hennar meti reynslu annarra með því að lesa á milli línnanna í umsögnum, ráða jafnvel í hversu vel fólk tengdist.

minn að nudda mig (já). Og ég eitthvað svona nei ókei, ókei, og hann eitthvað; Þú ert ekki mótaðileg fyrir reiki-inu.³⁷³

Ragnhildur kom sér úr þessum óþægilegu aðstæðum áður en maðurinn fór langt yfir mörk hennar en reynslan af þessum nærgöngula gestgjafa kom ekki í veg fyrir að hún upplifði hann sem gestrisinn. Hún taldi hann hafa verið það, en tók fram að upplifunin af verunni hjá honum og fjölskyldu hans hafi verið neikvæð þrátt fyrir að hann hefði sýnt henni gestrisni.³⁷⁴ Mögulega þess vegna og þar sem hún áttaði sig ekki fyllilega á, hvar hennar eigin mörk lágu, eins og hún orðaði það, ákvað hún að gefa honum góða umsögn þrátt fyrir allt, eins og hún lýsir hér að neðan.³⁷⁵

[É]g hefði náttúrulega átt að húðskamma hann og og eitthvað, en í staðinn gaf ég honum positive referens og (já ókei) út af því að ég var ekki viss (nei) og mér fannst kannski eins og ég skulda honum positive referens út af því að ég gisti hjá honum í tvær nætur (já einmitt).... en þetta er náttúrulega ömurlegt.

Ef umsagnir og gestrisni eru hvort tveggja gjafir skýrir það ef til vill hvers vegna fólk skrifar ekki vondar umsagnir um vonda reynslu. Á vefsíðunni er fólk hvatt til að gefa góðar og vandaðar umsagnir og að lýsa ekki einhverju sem gæti skrifast á menningarmun sem neikvæðu.³⁷⁶ Það er hluti af leiknum. Tekið er fram að með umsögnum þakki maður fyrir sig. Í ljósi þess að sófaferðalangar nýta sér umsagnir til að komast leiðar sinnar, fá gistingu eða gesti í heimsókn má segja að endurgjöfin skipti máli til að virðast góður gestur eða gestgjafi. Viðmælendur mírir sleppa því að skrifa slæma umsögn eða þeir skrifa beinlínis góða umsögn þegar þeir eru ekki vissir, og fyrst og fremst vegna þess að þeir líta á gestrisni gestgjafans sem gjöf og hafa þegar þegið hana sem slíka. Þeir standa þess vegna í þakkarskuld. Þar fyrir utan tilheyra sófafélagar sófasamfélagi sem þeir bera ábyrgð á upp að vissu marki. Það að tilheyra samfélagi takmarkar frelsi einstaklingsins eins og Dorothy Noyes og Zygmunt Bauman hafa bent á.³⁷⁷ Í sófaheimsókn er boðið upp á húsaskjól af fúsum og frjálsum vilja og að því er virðist við fyrstu sýn af góðseminni einni saman. Viðmælendur mírir hvort sem þeir voru í hlutverki gests eða gestgjafa, eru þakklátir og sumum finnst sem þeir skuldi í ofanálag. Þeir vilja heldur ekki virðast vanþakklátir og þeir forðast deilur. Deilur í umsagnarkerfinu geta lýst þeim sjálfum sem árasargjörnum og fengju ef til vill aðra sem skoða umsögnina til að forðast þá.

³⁷³ Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 14.

³⁷⁴ Nótur 10a Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 28.

³⁷⁵ Nótur 10a Ragnhildur Helga Hannesdóttir, 12.

³⁷⁶ Couchsurfing, *Terms of Use*.

³⁷⁷ Noyes, The Social Base of Folklore, 25; Bauman, *Community*, 4-5.

Sófafélagar taka þátt á eigin forsendum og af frjálsum vilja og þar af leiðandi getur vel verið að fólk finnist að þeim sé sjálfum að einhverju leyti um að kenna ef illa fer. Að auki telst það ókurteisi að skrifa slæm ummæli eftir að hafa þegið næturstað eða hluta af hversdagslífi annarra að gjöf.³⁷⁸ Loðin hugtök eins og menningarmunur og sú skoðun að gestrisni sé gjöf sem beri hjálpssemi og góðvild manna fagurt vitni valda því að almennt berum við virðingu fyrir gestrisni annarra. Það viðhorf skýrir einnig að einhverju leyti af hverju viðmælendur mínr telja að gestrisni sé til staðar þrátt fyrir að hafa ekki upplifað flæði og einingu í móttökum. Þegar um gjöf er að ræða er okkur innprentað að vera þakklát, þrátt fyrir að gjöfin hafi ekki hitt í mark eða jafnvel þó hún sé fyrst og fremst gefin til að fullnægja löngun þess sem gefur.

SAMANTEKT

Margvísleg og flókin gjafaskipti eiga sér stað í hverri sófaheimsókn. Hverjum og einum gesti og hverjum gestgjafa í sófasamféluginu er í sjálfsvald sett hvað gefið er og hvað þegið. Almennt eru gjafir gefnar á merkisdögum eða í tengslum við tilefni sem oftar en ekki eru tekin hátfíðlega. Með því að gefa gjöf upphefjum við þiggjandann, tímamótin eða það sem ber að þakka og fagna, að upphafning eigi sér stað í móttökum er hluti af reynslu viðmælenda minna af gestrisni.

Gestur og gestgjafar skiptast á að gefa og þiggja í samskiptunum sem eiga sér stað þeirra á milli. Við að skiptast á efnislegum eða óhlutbundnum gjöfum skuldbindast þeir hverjum öðrum og mynda hóp, óhætt er að líta á gjafaskiptin sem samskiptaform sem miðlar tengslum þeirra á milli ásamt tengslum við stað, sögu eða menningu.

Í sófasamféluginu eiga sér stað gjafaskipti sem því er virðist er í anda hugmyndar Mauss um göfgi, hreinleika og ríkulega merkingu gjafaskiptanna utan við markaðssvið kapítalismans. Skýrist það að hluta til af hugmyndafræði síðunnar um að útbreiða fögur samskipti milli manna um heim allan. Gjafirnar sem gefnar eru í sófaheimsókn taka auk þess oft á sig mynd athafna, aðbúnaðar, orða og hugmynda en einnig hluta.

Þegar Freydís lýsir sjálfri þáttökunni í sófasamféluginu sem gjöf kallar sú gjöf á þakklætisvott, rétt eins og aðrar gjafir gera. Á stundum virðist sófafélögum jafnvel bera siðferðisleg skylda til að vera ánægðir með það sem þeim er boðið upp á, eins og í tilviki Ragnhildar og ágenga gestgjafans á Indlandi. Sú skylda ásamt vitund um menningarlegan mun gerir sófafélögum erfitt um vik þegar þær ætla að lýsa upplifun af heimsókn sem ekki er jákvæð.

³⁷⁸ Það væri fáránlegt að sparka í miskunnsama Samverjann eftir að hann hefði hjálpað manni upp úr skurðinum!

Gestur og gestgjafi skiptast á að fara í hlutverk hvors annars, gefa og þiggja til skiptis en þakklæti vegna þess að viðmælendur mínr hafa þegið gestrisni að gjöf má segja að einkenni gestrisniupplifun þeirra. Samspilið milli gestgjafans og gestsins ræður þó upplifuninni og merkingunni sem hvor þeirra um sig leggur í hana.

NIÐURSTÖÐUR

Frá upphafi hefur yfirlýst markmið *Couchsurfing* vefsíðunnar verið að gera fólk kleift að eiga í alþjóðlegum samskiptum. Sófagestur biður um eða þiggur heimboð gestgjafans á vefsíðunni en áður en sófaferðalangar hittast. Á meðan á móttökum stendur og eftir að heimsókn lýkur eiga þeir í margvíslegum samskiptum sín á milli. Óhætt er að segja að án samskipta væri gestrisni í sófaheimsóknum ekki til staðar og því mætti halda fram, sé fyrirbærafræðilegt sjónarhorn rannsóknarinnar haft í huga, að kjarni gestrisni í sófaheimsóknum sé fólgin í samskiptum: Samskiptum sófafélaga innbyrðis, samskiptum þeirra við sjálfa sig og umheiminn sem þeir eru hluti af.

Samskiptin eiga sér stað í gegnum netmiðla, með hjálp tækni og samskiptatóla áður en fólk fer í heimsókn og eftir að henni lýkur. Þau fara einnig fram auglitis til auglitis eru samtöl, líkamstjáning, leikur og margvíslegar athafnir. Samtöl og athafnir búa til samverustund en samspilið milli gests og gestgjafa mótar upplifun þeirra af heimsókninni og af móttökunum.

Sé gert ráð fyrir að gestrisni sé í kjarna sínum reynsla af samskiptum má halda því fram að hún verði til í samspili gests og gestgjafa. Aðstæður, umhverfi, taumhald, líðan og fyrri reynsla þeirra sem hittast, af öðrum og hvor af öðrum, lita þá upplifun þeirra. Það gera einnig vonir sófafélaganna, ótti þeirra, ætlanir og þrár. Reynsla viðmælenda minna af gestrisni í sófaheimsóknum gefur þetta skýrt til kynna ásamt mín eigin upplifun af þáttökunni í sófasamféluginu. Augljóst er að sófagesturinn mótar löngun sófagestgjafans til samskipta og gestrisni hans, til jafns á við að sófagestgjafinn mótar upplifun gestsins af gestrisni. Vefsíðan sem heldur utan um samband sófafélagana setur auk þess fram alls kyns tillögur og viðmið um hvernig samskiptum þeirra sé best háttáð og þar kemur því fram margháttáð beint og óbeint taumhald á gestrisninni.

Af viðtölu við heimildarfólk mitt og af samræðum við gesti má ráða að upplifun þeirra af gestrisni í sófasamféluginu sé margbreytileg, allt frá því að þeir þiggja húsaskjól til þess að vera reynsla sem breytti þeim, heimsmynd þeirra og viðhorfum til manna eða málefna. Stundum hafa gestgjafar sófasamfélagsins sjálfir orðið gestir þegar þeir tóku á móti öðrum sófafélögum og einnig hefur það komið fyrir að sófagestir hafa upplifað sig sem gestgjafa gestgjafa sinna. Viðmælendur mírir upplifðu helst mikla gestrisni í þeim tilvikum sem gestur og gestgjafi áttu í hindrunarlítum samskiptum, þegar þeir brugðu sér til skiptis í hlutverk gests eða gestgjafa í sömu heimsókn og þáðu og veittu í móttökum. Þegar viðmælendum mínum fannst sem þeir gætu verið þeir sjálfir, það er að segja þegar þeir fundu að þeir voru óþvingaðir (heima hjá sér eða í húsum annarra), upplifðu þeir gestrisni sem

ánægjuleg samskipti. Að vera í leik og flæði með öðrum leiddi til þess að þeir komust í snertingu við eithvað mikilvægt innra með sjálfum sér og þeim sem þeir hittu. Reynslunni lýsa viðmælendur mírir oftast sem jákvæðri en þó er einnig að merkja að upplifun af gestrisni geti verið neikvæð eða slæm reynsla, jafnvel slæmt fyrribæri í hugum sumra. Það á við þegar gestgjafar þeirra báru að því að virtist óeðlilega grímu eða voru augsýnilega með of mikla viðhöfn í móttökum. Í þessu ljósi er mér unnt að lýsa gestrisni sem mjög breiðu rófi, rétt eins og samskiptum fólks almennt.

Mikið og margvíslegt taumhald fer fram á síðunni sjálfrí. *Couchsurfing* vefsíðan setur sjálf fram og kallar auk þess eftir margvíslegum upplýsingum. Sófafélagar búa til mynd af sjálfum sér á eigin heimasvæði, þar veita þeir öðrum félögum upplýsingar um sig en aðrir sófafélagar draga einnig upp mynd af þeim þegar skrifað er um heimsóknir á heimasvæði gests eða gestjafa. Upplýsingagjöf er forsenda þess að traust geti tekist með sófafélögum og að þá langi til að bjóða hver öðrum gestrisni eða þiggja hana. Upplýsingar og traust eru þannig forsenda gestrisninnar í sófasamféluginu.

Gögn mín leiða í ljós að gestrisni má skoða sem viðbragð við ótta sem framsettur er í fjöldum og hinu almenna viðhorfi til ókunnugra. Þeir sem hittast í sófaheimsókn þekkjast sjaldnast ef nokkuð fyrirfram, nema rétt aðeins í gegnum tölvupóst. Að tilheyra sama samféluginu vekur með sófafélögum traust sín á milli en í samféluginu sem viðmælendur mírir tilheyra að öðru leyti er alla jafna litið á þá sem eru ókunnugir með nokkurri tortryggni. Sýn á ókunnuga sem mögulega vágesti kemur fram á *Couchsurfing* vefsíðunni þrátt fyrir að vefsíðan setji einnig greinilega fram hugmyndir um gildi þess að ókunnugir sófafélagar ættu með réttu að eiga í miklum samskiptum sem byggja á umburðarlyndi, vinsemd og virðingu. Tilfinningu fyrir að ókunnugir séu hættulegir er viðhaldið með óbeinum hætti á vefsíðunni með fjölbreyttum aðferðum, meðal annars í þeim varúðarráðstöfunum sem það eru settar fram.

Neikvætt viðhorf til ókunnugra var nefnt í viðtolum til að lýsa því sem „aðrir“ — þeir sem ekki stunda sófaheimsóknir — ættu sameiginlegt og aðgreindi „aðra“ frá sófafélögum, sem aftur á móti tilheyra hópi sem andmælir þessu almenna viðhorfi. Viðmælendur mírir upplifa og halda því fram að gestrisni sófafélaganna byggi á trausti, manngæsku, góðsemi og hjálpsmi gagnvart öðrum fyrir utan að vera óeigingjörn og andkapítalísk í eðli sínu.

Viðmælendur mírir reyndu að tryggja öryggi sitt í heimsóknum með því að taka mark á umsögnum sem aðrir settu fram í umsagnarkerfinu og við að lesa vel heimasvæði sófafélaga áður en þeir hittu þá. Öryggistilfinningin myndaðist við að skoða umsagnir og heimasvæði annarra sem átti þátt í að skapa þá hugmynd að sófafélagarnir væru viðmælendum mínum að einhverju leyti kunnugir. Þversögn er aftur á móti í því fólgin að sófafélagar telji

umsagnarkerfi sem lýsir sófafélögum mjög mikilvægt og að sama skapi er þversagnakennd tilhneiting viðmælenda minna að leitast eftir að hitta þá félaga sem falla að þeirra þægindaramma eða smekk.

Áður en til heimsóknar kemur velja gestir og gestgjafar sig saman. Starfsheiti, áhugamál, aldur, kyn, ljósmyndir og umsagnir hjálpa sófafélögum við að velja þægilegan og öruggan gest eða gestgjafa. Stöðluð tákna, til dæmis starfsheiti, aldur og þjóðerni nota sófafélagarnir til að vekja með sér rétta tilfinningu og skapa löngun til að hitta þennan eða hinn. Ótta, staðalímyndum og samskiptaleysi milli menningarheima, sem mótmælt er með þátttökunni, er þarna að vissu marki viðhaldið því að þrátt fyrir að viðmælendur mírir telji meira spennandi að hitta framandi erlenda gesti en samlanda sína, fer enginn viðmælenda minna langt út fyrir eigin þægindaramma. Það gerði ég heldur ekki sjálf. Þegar Sunna þurfti raunverulega á aðstoð sófasamfélagsins að halda vegna tímabundins heimilisleysis stóð á hjálpinni. Aðrir gestir mírir og viðmælendur nefndu að það væri ekki sjálfsgagt mál að bjóða öðrum ókunnugum heim. Gestrisni í sófasamfélagini er í því ljósi ekki samhjálp sem nær út fyrir hóp viðurkenndra sófafélaga.

Sófaferðalangar líta engu að síður á gestrisni félaganna í sófasamfélagini sem farveg fyrir samhjálp í nútímasamfélagi. Með eigin þátttöku andæfa þeir nokkrum ríkjandi viðmiðum í kringum sig, fyrst því að sérstök ógn stafi af ókunnugu fólki eins og komið hefur fram. Jafnframt eru sófafélagar og viðmælendur mírir meðvitaðir um að þeir séu að búa til kerfi sem er óháð kapítalíska kerfinu, valkostur utan þess eða öðruvísi en kerfið sem þeir telja að gegnsýri samtíma okkar. Með því að þiggja gestrisni af öðrum sófafélögum skilgreina gestir sig sem ferðalanga sem troða fáfarna slóð utan fjöldaverðamennskunnar. Heimsóknir og móttökur í sófasamfélagini gera þeim kleift að efna fagra hugsjón á borði en ekki einungis í orði. Heimboð eða beðni um gistingu eða aðstoð er lykill að ferðalögum, hugrekki þeirra, forvitni og möguleika á að verða víðsýnni og umburðarlyndari manneskja.

Vefsíðan hefur það að yfirlýstu markmiði að stuðla að betri heimi enda er það nánast á allra vitorði að heimurinn fari versnandi. Harmur mannkyns blasir við í fjölmiðlum á degi hverjum, óteljandi dæmi um sinnuleysi og áhugaleysi fólks er óþarfí að rekja hér, hraðinn sem umlykur hversdaginn í hnattvæddu samfélagi myndar hjá viðmælendum mínum þrá eftir einfaldleika og tengslum við aðra, jafnvel eftirsjá eftir gömlu góðu dögunum eins og þeir hafa birst þeim af eigin raun eða afspurn. Gestrisni í sófaheimsóknum dregur dám af gamaldags gestrisni, sem flokkast í fræðilegri umræðu sem samhjálp eða gestrisni í anda miskunnsama Samverjans. Sú tegund gestrisni er öruggt kennileiti í heimi þar sem sífelldar breytingar eiga sér stað en jafnframt er þessi gestrisni viðbragð við slæmu ástandi. Sagt er að fólk áður fyrr hafi sífellt verið að koma föru- og ferðafólki til bjargar með því að skjóta skjólshúsi yfir þá

sem áttu ekki í önnur hús að venda; þetta alloft tekið til sannindamerkis um að heimurinn hafi að þessu leyti verið góður áður fyrr. Bakpokaferðalangurinn og sófagestgjafinn verða boðberar gamla tímans sem viðmælendur mírir óska að halda tengslum við, en um leið eru þeir einnig hluti af nýja tímanum sem þeir sannarlega tilheyra þegar þeir senda rafræna beiðni eða boð úr lófatölvu eða snjöllum síma. Gestrisni sófafélaganna er ávísun á skjól fyrir umróti og öryggisleysi sem hnattvæðingin og nútíminn framleiðir og óttanum sem íbúar vestræna heimsins búa við. Gestrisnin býður jafnvel sófafélögum fyrirgefningu fyrir að tilheyra vestrænum samfélögum sem viðmælendur mírir telja upp að vissu marki vera ljót, siðlaus og jafnvel úrkynjuð og óheilbrigð. Um leið og þeir þiggja eða veita gestrisni fyrirgefa þeir sjálfum sér og þiggja fyrirgefningu annarra. Um leið og þeir bjarga öðrum með gestrisni sinni og góðvild bjarga gestir og gestgjafar í sófaheimsóknum sjálfum sér og heiminum.

Gestrisni í þessu ljósi er upphafning og boð um frið. Gestrisni og friður á bættri jörð fara hér saman í einn svefnsofa og gera þáttökuna aðlaðandi um leið og dregin er dula fyrir augu sófafélaga. Þeir blindast fyrir þeirri staðreynd að sófasamfélagið stuðlar að neyslu og tæknivæðingu, flokkadrætti og jafnvel fordómum þrátt fyrir að halda hinu gagnstæða fram. Kapítalísk stórfyrirtæki hafa séð sér leik á borði og styrkja fyrirtækið *Couchsurfing* sem veltir nú umtalsverðum fjármunum. Afleiddur gróði annarra fyrirtækja sem hljóta hagnað af tilvist sófasamfélagsins og væri verðugt rannsóknarefn. Undir ábreiðu gestrisnihugtaksins sem hefur samskipti fólks upp til útópískra hæða, er ótta viðhaldið því hann er framtaki þessu nauðsynlegur. Þörf og þrá eru ræktuð markvisst með notendum vefsíðunnar og þátttaka þeirra krefst margvíslegra tækninýjunga og fjárausturs félaganna. Þrátt fyrir þetta er reynsla viðmælenda minna sú að gestrisni í sófaheimsóknum sé huggun harmi gegn, hún býður þeim upp á að tilheyra nútímanum en halda í gömlu gildin. Hún gerir þeim kleift að skapa sér sérstöðu sem magnar með þeim auðmagn — félagslegt, menningarlegt og táknað, allt nema efnahagslegt auðmagnið sem vísað er á bug í sófaheimsóknum.

Sem fullgildir meðlimir sófasamfélagsins álita flestir viðmælendur mírir að þeir tilheyri hópi sem þeir og aðrir sófafélagar samsama sig að einhverju leyti. Þeir deila sameiginlegum gildum og leika eftir sömu leikreglum. Sumir viðmælendur mírir faðma sófafélagann að sér þegar þeir hitta hann fyrst þó svo að brosið og handabandið séu algengari leið til að opna á samskiptin og bjóða fólk velkomið til leiks. Snertingin við upphaf heimsókna bendir til leiks sem leikinn er í sófasamféluginu. Leikurinn gengur út á vináttu, nánd og að skapa ánægju. Kynni fólks herma eftir vináttusamböndum eða fjölskyldutengslum jafnvel mætti lýsa þeim sem skyndikynnum án kynlífsins. Sófafélagar tilheyra sama féluginu, sömu fjölskyldunni, vinahópnum eða samféluginu eftir því hvernig á það er litið en gestrisni í sófaheimsókn, að þiggja hana eða veita, ber mörg merki þess að vera vígsluathöfn. Gestir og

gestgjafar upplifa reynslu af tengslum og tengslamyndun við að eiga í samskiptum við aðra sófafélaga. Þetta er mikilvæg persónuleg reynsla og ætti hvorki að vanmeta né gera lítið úr því að fyrir flestum er gestrisnin leið til að halda sönum eins og einn viðmælandi minn orðaði það. Sófanum má lýsa sem svipuðu tákni fyrir bætta líðan eins og sófa sálfraðingsins. Reyndar er hver sófaheimsókn þá eins og að fara í mörg fyrstu viðtöl hjá mismunandi sálfraðingum, því sjaldnast myndast svo sterk tengsl að fólk heimsæki hvert annað aftur eða stofni til langvarandi vináttu. Þó eru dæmi um að sófaheimsókn myndi ramma um fyrstu kynni fólks sem síðar leiða til ástarsambands eða djúprar vináttu. Upplifun viðmælenda minna var sú að vegna gestrisninnar eða í aðstæðum sem gestrisni sófaheimsókna mótaði urðu oft til þýðingamikil tengsl við aðra og viðmælendur mírir upplifðu þau sem raunveruleg og oft mikilvæg. Tengslin hvöttu til bjartsýni og lífsfyllingar þegar best lét og tengslin við aðra bættu oft þeirra eigin tengsl við sjálfa sig, annað fólk eða umhverfi þeirra. Gestrisni er því tækifæri til tengslamyndunar með margbreytilegum hætti: Hún býður upp á fögur samskipti en einnig menningarneyslu og möguleika á að upplifa „sanna“ menningu í gegnum aðra, auk þess er hægt að eignast hlutdeild í staðbundinni þekkingu og deila sjónarhorni heimafólks á stað sem gestur sækir heim.

Í einni og sömu heimsókninni skipta gestir og gestgjafar oft um hlutverk. Þeir skiptast á að gefa og þiggja þegar best lætur og upplifunin af gestrisninni er hvað mögnuðust. Margvísleg gjafaskipti eiga sér stað í sófaheimsóknum en gjafaskiptin eru bæði efnisleg og óhlutbundin. Að deila með öðrum húsi, mat, hugmyndum, reynslu, hugmyndafræði og von eða öðru því sem fólk dettur í hug, gerir þeim sem hittast kleift að tengjast og mynda saman hóp sem hefur sérstöðu. Stigsmunur er á hvað þykir eftirsóknarvert að deila með öðrum og gera í sófaheimsókn, en þakklæti gestsins og gestgjafans á báða bóga skín í gegn og báðir líta svo á að heimsóknir og samvera í sófaheimsókn sé gjöf. Jafnvel það eitt að mega hvíla sig í slitnum og gömlum sófa er tákni um gestrisni sem gjöf í huga viðmælenda minna. Viðmælendur mírir álitu að gjafir bæru að endurgjalda og það gerðu þeir með margvíslegum hætti, með því að skrifa umsögn, með efnislegri gjöf eða annari óhlutbundinni. Gestrisni er að gera vel við aðra — jafnvel þó að gesturinn kunni ekki alveg að meta það. Kannski má líkja því við þegar maður fékk enn einn prjónatrefilinn að gjöf sem krakki. Það var skylda að þakka fyrir sig þrátt fyrir að hugnast alls ekki stingandi hálstauð. Eins skal maður, ef marka má formleg og óformleg viðmið í sófasamféluginu, alltaf vera þakklátur því fólk sem hleypir inn fyrir þróskuld heimilisins. Sé það hugurinn sem gildir orði er gjöfin í sófasamféluginu ekki lítil, táknrænt séð. Táknrænt gildi gjafarinnar sem sófagestrisnin telst vera, er boð um frið, betrun og fögur samskipti, hún er auk þess fyrirgefning eða eins konar syndaflausn til handa gestum og gestgjöfum. Eftir rannsókn mína tel ég fulla ástæðu til að rannsaka betur

tengsl fyrirgefningar, gestrisni og gjafarinnar því þessi fyrirbæri líkjast hvert öðru um margt og eiga ýmislegt sameiginlegt. Öll kalla þau meðal annars á skuldbindingu og endurgjald — þar með tengsl fólks í gegnum samskipti, hlutverk og stöður sem mótaðst út frá viðmiðum í kringum það.

Móttaka og gestrisni eru í huga viðmælenda minna samofin fyrirbæri sem vísa til inngöngu. Sjálf móttakan á sófafélögum er augljóst skilyrði fyrir upplifun viðmælenda minna af gestrisni. Gestrisni var að hleypa inn fyrir þróskulda, að stíga yfir þá og aðrar hindranir. Í krafti gestrisni annarra sófafélaga geta gestur eða gestgjafi vígst inn í sófasamfélagið og margvíslega aðra hópa. Án innvígslu (sem ávallt er tímabundið ástand), án óttans og umbreytingar var ekki talað um gestrisni. Gestrisni er því í hugum viðmælenda minna millibilsástand og umbreytingarferli sem á sér aðdraganda eða undirbúning fyrir heimsókn og eftirmála eða aðlögun sem kemur á eftir heimsókn. Undirbúningur fer fram áður en gesturinn kemur og áður en stefnumótíð við gestgjafann verður að veruleika en eftir heimsókn kemur tímabil aðlögunar og ígrundunar hjá gestinum og gestgjafanum, þar ganga þeir frá og skrifa umsögn. Í millibilsástandinu eða heimsókninni sjálfri er ný eða æskileg hegðun æfð. Að taka þátt í sófasamféluginu var í mörgum tilvikum að taka þátt í veröld sem var og veröld sem gæti orðið — eins konar útópiu. Gestrisni sem innvígsluathöfn gerir ráð fyrir að tími heimsóknarinnar sé afmarkaður tími og ekki hefðbundinn hversdagur. Staðurinn þar sem athafnir gestrisninnar fer fram á er einnig helgaður með einhverjum hætti, rétt eins og í vígsluathöfnum. Heimilið er helgur staður, gestgjafinn færir það í annað og betra form ef honum sýnist svo fyrir komu gestsins, en aðrir helgir eða upphafðir staðir þykir áhugavert að heimsóttir. Við inngöngu er stigið yfir þróskuld, einn eða fleiri, hlutbundinn og ímyndaðan. Það gera bæði gestir og gestgjafar. Próskuldurinn gat verið þessi við útidyrnar á heimilum fólks sem gestir fengu aðgang að. Próskuldurinn gat líka verið innra með fólk í formi kvíða eða ótta, hindrun sem viðmælendur mírir þurftu að yfirstíga til að verða hluti af sófasamféluginu. Eithvað skilur auk þess á milli þess innri manns og þeirrar ytri persónu sem gestur og gestgjafar gáfu af sér í heimsókninni. Sófafélagar urðu að gefa af sér og fá að vera þeir sjálfir eins og sófagestir og gestgjafar orðuðu það, til að upplifun þeirra af móttöku og gestrisni í sófaheimsókn væri jákvæð. Þeir urðu að upplifa manneskjuna í manneskjunni sem þeir hittu, svo að segja. Flæði í samskiptum og upplifun af hnökraleysi eða hindranaleysi leiddi til góðrar upplifunar, að stíga yfir og láta margbreytilega þróskulda ekki hindra samskiptin.

Með þáttöku í sófasamféluginu auka gestir og gestgjafar með sér félagslegt auðmagn í nær- og fjärsamféluginu en félagsauður þeirra, menningarauður og táknrænn auður er samofinn og háður hver öðrum eins og kom berlega í ljós í rannsókninni. Auðmagnið ávaxtast

með mikilli gestrisni en ávöxtun er háð því að fyrir sé höfuðstóll af einhverju tagi og að tími gefist til samskipta. Þegar gestrisni í sófaheimsókn var lýst sem gagnkvæmri þátttöku gests og gestgjafa og þeir einbeittu sér og tóku einlæglega þátt varð gestrisnin hvað merkingafyllst fyrir viðmælendum mínum. Í vel heppnaðri heimsókn sem einkennist af góðum eða einlægum samskiptum lýsa viðmælendur mírir gestrisninni sem flæði milli einstaklinga eða flæði þeirra saman, en þetta flæði framkallaði tilfinningu fyrir að tilheyra sama stað, sömu stund og sama hópi. Pannig er heild og jafnvel dularfullur galdr gefinn til kynna. Gestrisnin gaf gestgjöfum og gestum færi á að gleðjast, fræðast, kynnast eigin mörkum og löngunum annarra, halda sig við eigin mörk eða fara yfir þau, og taka ákvarðanir um hvað ætti að gera í óvæntum aðstæðum. Það virðist afar mikilvægt fyrir gestrisniupplifun viðmælanda minna að þeim sé komið á óvart. Að þeim skyldi verið komið á óvart jók á þakklætið í huga þeirra.

Reynsla viðmælenda minna var að mikilvægt væri að mynda tengingu við þann sem þeir hittu og hópinn sem hann tilheyrði hvort sem það var fjölskylda hans, vinir eða hópur heimamanna. Við að upplifa sig sem hluta af hópi sem gestgjafinn eða gesturinn tilheyrði að öðru leyti varð upplifunin af gestrisni áhrifameiri. Í vel heppnaðri heimsókn fannst gestinum sem hann upplifði menningu heimamannsins í gegnum gestgjafa sinn. Gesturinn varð tímabundið hluti af hópnum sem gestgjafinn tilheyrði. Gesturinn fékk innsýn í líf gestgjafans og túlkaði hana sem sanna innsýn í menningu landsins sem hann hafði ferðast til. Þetta er athyglisvert fyrir þær sakir að samhliða þessu afneita margir sófafélagar fjöldaverðamennsku og telja hana ekki bjóða upp á ósvikna upplifun af menningu landanna sem þeir heimsækja. Pannig er til ekta upplifun af heimsókn til annars lands í huga sófafélaga og þar utan er einnig til annars flokks upplifun sem þeir telja ekki vera ekta.

Gestrisni í sófaheimsókn er erindi sem á við samtíma okkar. Það er ekki tilviljun að titillinn „Vel skal fagna góðum gesti“ hafi orðið fyrir valinu. Orðin vísa til þess sem gestrisinn einstaklingur ætti að gera samkvæmt formlegu og óformlegu taumhaldi. Gestrisni er í kjarna sínum margbreytileg samskipti sem tengjast oft því hvernig við upplifum atviksorðið „vel“ í móttökum og lýsir helst því sem vel er gert og það sem gott þykir að gera. Ég hef áður sagt lesendum að setning þessi hafi hangið innrömmuð í eldhúsinu hjá fyrstu viðmælendum mínum. Í orðunum kristallast margt sem sagt hefur verið á þessum síðum og fá þau þess vegna að ramma rannsókn mína inn líka. Gestrisni í sófaheimsókn er fólgin í því að taka vel á móti fólki, gera vel við aðra, hleypa inn og eiga í margbreytilegum samskiptum. Gesti og gestgjafa er fagnað og þetta skal gera því það er uppálagt af umhverfinu með beinum eða óbeinum hætti — það á að leiða til góðs. Að hafna öðrum, þvinga þá, gera illa við þá eða koma í veg fyrir samskipti væri andstætt gestrisninni. Eftir sem áður er það upplifun viðmælenda minna að slíkt komi fyrir jafnvel hjá gestrisnu fólki. Það er mikilvægt að nefna

þetta þar sem reynsla viðmælenda af gestrisni var ekki alltaf jákvæð. Upplifun þeirra var þó ávallt að gestrisni kæmi fram í samspili gests og gestgjafa.

Rannsókn á gestrisni er rannsókn á samskiptum og sampili fólks. Hér hefur því verið hugað að ótta, þrám og löngunum sem birtast í umhverfi viðmælenda minna og hjá þeim sjálfum, vonum innra með þeim og væntingum þeirra. Í titlunum er það „góða gestinum“ sem „skal“ fagnað og á það einnig við í gestrisni sófasamfélagsins. Hinum, þessum leiðinlegu,asnalegu, freku og tilætlunarsömu gestum þykir gestgjafanum ekki jafn æskilegt að fagna, gera til geðs eða taka á móti. Góði gesturinn getur þurft að vanda sig við að vera góður til að honum sé fagnað og gestgjafinn gæti þurft að vanda sig að sama skapi við að koma auga á það góða í fari gestsins svo að honum megi fagna — ef fagnaðarerindi sófasamfélagsins á að bera tilætlaðan árangur.

Borgarfjörður eystra, 8.maí, 2014.

Svandís Egilsdóttir

HEIMILDIR

RITAÐAR HEIMILDIR

Anderson, Benedict. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso, 1991.

Andri Fannar Ottósson og Steinar Örn Atlason. Inngangur í *Óraplágunni* eftir Slavoj Žižek. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag, 2007. 9-37.

Anttonen, Pertti J. Folklore as Nationalized Antiquities, í *Tradition Through Modernity. Postmodernism and the Nation-State in Folklore Scholarship*. Helsinki: Finnish Literature Society, 2005. 155-177.

Appadurai, Arjun. Playing with Modernity: The Decolonization of Indian Cricket, í *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996. 89-113.

Appadurai, Arjun. Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy. Í *Anthropology of Globalization*, önnur útgáfa. Ritstjórar Jonathan Xavier Inda og Renato Rosaldo. Malden: Blackwell Publishing, 2008. 47-66.

Bargh, John A. og Katelyn Y. A. McKenna. The Internet and Social Life. *Annual Review of Psychology*, 55, 2004. 573-590. Sótt 17.09.2013 á slóðinni:
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=17535967-8240-40d1-844e-acfcfd5b2f86%40sessionmgr113&vid=2&hid=124>

Barthes, Roland. Frá verki til texta. Í *Spor í bókmenntafræði 20. aldar*. Ritstjórar Garðar Baldvinsson, Kristín Birgisdóttir og Kristín Viðarsdóttir. Reykjavík: Háskólaútgáfan, 1991. 181-190.

Bauman, Zygmunt. *Community*. Cambridge: Polity Press, 2001.

Bauman, Zygmunt. *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty*. Cambridge: Polity Press, 2010.

Beck, Ulrich. *Risk Society: Towards a New Modernity*. Í enskri þýðingu Mark Ritter. London: SAGE Publications, 1992.

Bell, David. Moments of Hospitality. Í *Mobilizing Hospitality: the Ethics of Social Relations in a Mobile World*. Ritstjórar Jennie German Molz og Sarah Gibson. Burlington: Ashgate Publishing ltd, 2007. 29-46.

Bialski, Paula. *Becoming Intimately Mobile*. Frankfurt am Main: Internationaler Verlage der Wissenschaften, 2012.

Bourdieu, Pierre. The Forms of Capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 1986. 241-258.

Bourdieu, Pierre. *The Logic of Practice*. California: Stanford University Press, 1990.
[Upphaflega gefin út á frönsku 1980].

Bourdieu, Pierre. The Uses of ‘the People’, í *In Other Words. Essays towards a Reflexive Sociology*. Stanford: Stanford University Press, 1990.

Bourdieu, Pierre. *Almenningsálitið er ekki til*, Atvik 11. Ritstjóri Davíð Kristinsson, þýðendur Björn Þorsteinsson, Egill Arnarson, Gunnar Harðarson. Reykjavík: ReykjavíkurAkademían, 2007.

Calvino, Italo. *Herra Palomar*. Reykjavík: Bjartur, 2002.

Cook, Karen, Russell S. Hardin, Margaret Levi. *Cooperation without Trust*? [9. bindi í Russel Sage Foundation ritröðinni um traust.] New York: Russell Sage Foundation, 2005.

Creswell, J.W. *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five Approaches*. 3 útg. Los Angeles: SAGE Publications, 2013.

Csikszentmihalyi, Mihaly. *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: HarperPerennial, 2008.

Davíð Kristinson. Inngangur. Í Pierre Bourdieu, *Almenningsálitið er ekki til*, Atvik 11. Ritstjóri Davíð Kristinsson, þýðendur Björn Þorsteinsson, Egill Arnarson, Gunnar Harðarson. Reykjavík: ReykjavíkurAkademían, 2007. 7-32.

Derrida, Jacques. *Of Hospitality: Anne Dufourmantelle invites Jacques Derrida to respond*. California: Stanford University Press, 2000.

Derrida, Jacques. Hospitality. *Angelaki: Journal Of The Theoretical Humanities*, 5, númer 3, 2000. 3-18. Academic Search Premier. Sótt. 15.02.2012 á:
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e92360d7-bba2-4929-9b61-a8afd632ace6%40sessionmgr14&vid=2&hid=9>.

Derrida, Jacques. *Acts of Religion*. New York: Routledge, 2002.

Derrida, Jacques. The Principle of Hospitality. *Parallax*, 11, númer 1, 2005. 6-9.

Dikeç, Mustafa, Nigel Clark og Clive Barnett. *Extending Hospitality: Giving Space, Taking Time*. Edinborg: Edinburgh University Press, 2009.

Douglas, Mary. *Implicit Meanings: Essays in Anthropology*. London: Routledge & Kegan Paul, 1975.

Douglas, Mary. *Purity and Danger. An Analyses of the Concepts of Pollution and Taboo*, London og New York: Routledge Classics, 2002. [Upphaflega 1966]

Dozier, Jr., Rush W. *Fear Itself*. New York: Thomas Dunne Books, 1999.

Dundes, Alan. *The Study of Folklore*. Eaglewood Cliff, N.J.: Prentice-Hall, 1965.

Dundes, Alan. *Interpreting Folklore*. Bloomington: Indiana University Press, 1980.

Durkheim, Emile. *Den sociologiske metodes regler*. Þýðing Esbern Krause-Jensen. Kaupmannahöfn: Hans Reitzels Forlag, 2000.

Foucault, Michel. *Alsæi, vald og þekking*. Reykjavík: Bókmenntastofnun Háskóla Íslands, 2005.

Freud, Sigmund. Kvíði og hvatalífið. Í *Nýir inngangsfyrirlestrar í sálkönnun*. Þýðandi Sigurjón Björnsson. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag, 1997. 93-126. [Upphaflega gefin út 1932.]

Freud, Sigmund. Handan vellíðunarlögmálsins. Í *Ritgerðir*. Þýðandi Sigurjón Björnsson. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag, 2002. 81-148. [Upphaflega gefin út 1920.]

Frykman, Jonas. A Tale of Two Disciplines. European Ethnology and the Anthropology of Europe, í *A Companion to the Anthropology of Europe*. Ritstjórar Jonas Frykman, Ullrich Kockel og Mairead Nic Craith. London: Blackwell, 2012. 572-589.

Fukuyama, Francis. Trust, *The Social Virtues & the Creation of Prosperity*. New York: The Free Press, 1995.

Fukuyama, Francis. Social Capital. Í *Culture Matters, How Values Shape Human Progress*. Ritstjórar Lawrence E. Harrisson og Samuel P. Huntington. [New York]: Basic Books, 2000. 98-111.

Gardner, Daniel . *The Science of Fear. Why We Fear Things We Shouldn't - and Put Ourselves in Greater Danger*. London: Penguin Group, 2008.

van Gennep, Arnold. *The Rites of Passage*. Chicago: University of Chicago Press, 1960.

Gibson, Sarah, „Abusing Our Hospitality“: Inhospitableness and the Politics of Deterrence. Í *Mobilizing Hospitality: the Ethics of Social Relations in a Mobile World*. Ritstjórar Jennie German Molz og Sarah Gibson. Burlington: Ashgate Publishing ltd, 2007. 159-176.

Giddens, Anthony. *The Constitution of Society*. Berkeley og Los Angeles: University of California Berkeley, 1984.

Giddens, Anthony. *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press, 1991.

Gísli Sigurðsson. Hávamál. Í *Eddukvæði*. Gísli Sigurðsson sá um útgáfu. Reykjavík: Íslensku bókaklúbbarnir, 2001.

Glassie, Henry. Tradition. Í *Eight Words for the Study of Expressive Culture*. Ritstjóri Burt Feintuch. Urbana og Chicago: University of Illinois Press, 2003. 176-197.

Glassner, Barry. *The Culture of Fear*. New York: Basic Books, 1999.

Goffman, Erving. *Interaction Ritual. Essays on Face to Face Behaviour*. New York: Pantheon Books, 1982.

Goffman, Erving. *The Presentation of Self in Everyday Life*. London: Penguin, 1990.
[Upphaflega gefin út 1959]

Guðmundur Hálfdánarson. *Íslenska þjóðríkið. Uppruni og endimörk*. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag, 2001. 15-42.

Handler, Richard og Jocelyn Linnekin. Tradition, Genuine or Spurious. *Journal of American Folklore*. 96 (385), 1984. 273-290.

Hall, Stuart. The Spectacle of the „Other.“ *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. SAGE Publications: London, 1997. 223-279.

Hall, Stuart. Notes on Deconstructing ‘The Popular.’ Í *Cultural Theory and Popular Culture: A Reader*. Ritstjóri John Storey. Georgia: University of Georgia Press, 1998. 442-453.

Halldór Stefánsson. Gjafir í neyslusamfélagi: Heilagur Valentín í Japan. Í *Við og hinir*. Ritstj. Gísli Pálsson, Haraldur Ólafsson, Sigríður Dúna Kristmundsdóttir. Reykjavík: Mannfræðistofnun Háskóla Íslands, 1997. 46-61.

Heimir Pálsson. *Heimur Hávamála*. Reykjavík: Bókaútgáfa Menningarsjóðs, 1990.

Hennink, Monique, Inger Hutter og Ajay Bailey. *Qualitative Research Methods*. London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore: SAGE, 2011.

Holbek, Bengt. *Interpretation of Fairytales*. F F Communications, No 239. Academia Scientarum Fennica: Helsinki, 1987.

Ingólfur Ásgeir Jóhannesson. Leitað að mótsögnum. Um verklag við orðræðugreiningu. Í *Fötlun. Hugmyndir og aðferðir á nýju fræðasviði*. Ritstjóri Rannveig Traustadóttir. Reykjavík: Háskólaútgáfan, 2006. 178-195.

Jón Jónsson. Komdu aftur ef þú villist. Í *Pjóðlíf og pjóðtrú: Ritgerðir helgaðar Jóni Hnefli Aðalsteinssyni*. Ritnefnd: Jón Jónsson, Terry Gunnell, Valdimar Tr. Hafstein, Ögmundur Helgason. Reykjavík: Pjóðsaga, 1998. 177-190.

Jón Jónsson. *Förumenn í íslenska bændasamfélaginu*. Óbirt meistararitgerð í þjóðfræði við Háskóla Íslands: Félagsvísindadeild, 2006.

Jón Ólafsson. Austur, vestur og ógnin af fjölmennungunni. Í *Andóf, ágreiningur og áróður*. Bifrost: Háskólinn á Bifrost, 2009. 65-85.

Jón Þór Pétursson, „*Kryddar sig sjálft“ Náttúra — Hefð — Staður*. Óbirt meistararitgerð í þjóðfræði við Háskóla Íslands: Félags- og mannvísindadeild, 2009.

Kirshenblatt-Gimblett, Barbara og Suzi Gablik. The Aesthetics of Everyday Life. Í *Suzi Gablik, Conversations before the End of Time. Interviews by Suzi Gablik*. New York: Thames and Hudson, 1995. 410-433.

Kirshenblatt-Gimblett, Barbara. Topic Drift. Negotiating the Gap Between the Field and Our Name, *Journal of Folklore Research*. 33(3), 1996. 245-254.

Kirshenblatt-Gimblett, Barbara. Destination Museum. *Destination Culture: Tourism, Museums, and Heritage*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1998. 131-176.

Klein, Naomi. *No Logo*. London: Flamingo, 2000.

Kohn, Marek. *Trust, Self-Interest and the Common Good*. Oxford og New York: Oxford University Press, 2008.

Kristín Björnsdóttir. Orðræðugreining. Í *Handbók um aðferðafræði og rannsóknum í Heilbrigðisvísindum*. Ritstjórar Sigríður Halldórsdóttir og Kristján Kristjánsson. Akureyri: Háskólinn á Akureyri, 2003. 237-248.

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Thousand Oaks: SAGE, 2009.

Köstlin, Konrad. The Passion for the Whole: Interpreted Modernity or Modernity as Interpretation, *Journal of American Folklore*. 110(437), 1997. 261-76.

- Lacan, Jacques. The Mirror Stage as Formative of the *I* Function, as Revealed in Psychoanalytic Experience, í *Écrits. A Selection*. New York: Norton, 1977. 3-9.
- Lashley, Conrad. Towards a Theoretical Understanding. Í *In Search of Hospitality: Theoretical Perspectives and Debates*. Ritsstjórar Conrad Lashley og Alison Morrison. New York: Routledge, 2011. 1-17.
- Lauterbach, Debrah, Hung Truong, Tanuj Shah, Lada Adamic. *Surfing a Web of Trust: Reputation and Reciprocity on CouchSurfing.com*. Computational Science and Engineering. 2009 International Conference on Computational Science and Engineering. Vancouver 29.-31. ágúst 2009. 346-353.
- Lowenthal, David. *The Heritage Crusade and the Spoils of History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Magnús Einarsson. Ferðamenn, Íslendingar og ímynd Íslands. Í *Við og hinir*. Ritstj. Gísli Pálsson, Haraldur Ólafsson, Sigríður Dúna Kristmundsdóttir. Reykjavík: Mannfræðistofnun Háskóla Íslands, 1997. 141-161.
- Magnús Þór Snæbjörnsson. Er Draumalandið sjálfshjálparbók handa hræddri þjóð? *Skírnir*. 181 (haust), 2007. 464-495.
- Mauss, Marcel. *The Gift, Forms and Function of Exchange in Archaic Societies*. Mansfield Centre CT; Martino Publishing, 2011. [1925]
- Molz, Jennie Germann og Sarah Gibson. Introduction: Mobilizing and Mooring Hospitality. Í *Mobilizing Hospitality: The Ethics of Social Relations in a Mobile World*. Ritstjórar Jennie German Molz og Sarah Gibson. Burlington: Ashgate Publishing ltd: 2007. 1-25.
- Molz, Jennie, Germann. Cosmopolitan on the Couch, Mobile Hospitality and the Internet. Í *Mobilizing Hospitality: the Ethics of Social Relations in a Mobile World*. Ritstjórar Jennie German Molz og Sarah Gibson. Burlington: Ashgate Publishing ltd, 2007. 65-83.
- Molz, Jennie Germann. *Travel Connections, Tourism, Technology and Togetherness in a Mobile World*. London og New York: Routledge, 2012.
- Mörður Árnason. *Íslensk orðabók*. Priðja útgáfa aukin og endurbætt. Edda: Reykjavík, 2002.
- Noyes, Dorothy. Group. Í *Eight Words for the Study of Expressive Culture*. Ritstjóri Burt Feintuch. Urbana og Chicago: University of Illinois Press, 2003. 7-41
- Noyes, Dorothy. Hardscrabble Academies. Toward a Social Economy of Vernacular Invention, *Ethnologia Europaea* 39(2): 2009. 41-53.

Noyes, Dorothy. Tradition: Three Traditions, *Journal of Folklore Research*
46(3), 2009. 233-268.

Noyes, Dorothy. The Social Base of Folklore. Í *A Companion to Folklore*.
Ritstjórar Regina Bendix og Galit Hasan-Rokem. London: Blackwell, 2012. 13-39.

O'Gorman, Kevin D. Dimensions of Hospitality: Exploring Ancient and Classical Origins. Í *Hospitality: A Social Lens*. Ritstjórar Conrad Lashley, Paul Lynch og Alison Morrison. Amsterdam: Elsevier, 2007. 17-32.

Ó Giolláin, Diarmuid. *Locating Irish Folklore: Tradition, Modernity, Identity*. Cork: Cork University Press, 2000.

Oring, Elliott. Thinking through Tradition. Í *Just Folklore: Analysis, Interpretation, Critique*. Los Angeles: Cantilever Press, 2012. 220-239.

Pink, Sarah. *Home Truths; Gender, Domestic Objects and Everyday Life*. New York: Berg, 2004.

Plessner, Helmuth. Brosið.[Þýðandi Marteinn Sindri Jónsson] Í *Hugur tímarit um heimspeki*. Ritstjóri Jóhannes Dagsson. Reykjavík: Félag áhugamanna um heimspeki, 25, 2013. 120-129.

Propp, Vladimir. *Morphology of the Folktale*. Austin: University of Texas Press, 1968.

Ritzer, George. *Contemporary Sociological Theory and its Classical Roots*. New York: McGraw-Hill Higher Education, [2007].

Schechner, Richard. *Performance Studies: An Introduction*. Önnur útgáfa. New York og London: Routledge, 2006.

Selwyn, Tom. An Anthropology of Hospitality. Í *In Search of Hospitality: Theoretical Perspectives and Debates*. Ritstjórar Conrad Lashley og Alison Morrison. New York: Routledge, 2011. 18-37.

Sheringham, Colin og Daruwalla Pheroza. Transgressing Hospitality: Polarities and Disordered Relationships? Í *Hospitality: A Social Lens*. Ritstjórar Conrad Lashley, Paul Lynch og Alison Morrison. Amsterdam: Elsevier, 2007. 33-46.

Shryock, Andrew. Hospitality Lessons: Learning the Shared Language of Derrida and Balga Bedouin. Í *Extending Hospitality: Giving Space, taking Time*. Ritstjórar Mustafa Dikeç, Nigel Clark og Clive Barnett. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009. 32-51.

vaz da Silva, Francisco. Tradition without End. Í *A Companion to Folklore*. Ritstjórar Regina Bendix og Galit Hasan-Rokem. London: Blackwell. 2012. 40-54.

Simmel, Georg. *The Sociology of Georg Simmel*. Ritstjóri og þýðandi Kurt H. Wolff. New York: The Free Press, 1950.

Smith, Laurajane. *The Uses of Heritage*. Oxon: Routledge, 2006.

Sontag, Susan. *Um sársauka annarra*. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag, 2006.

Still, Judith. France and the Paradigm of Hospitality, *Third Text*, 20(6), 2006. 703-710. Sótt 08.10.2013. á
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09528820601069680?journalCode=ctte20#.UlQDmMRoGmR>

Still, Judith. Derrida: Guest And Host. *Paragraph*, 28, númer 3, 2005. 85-101. Academic Search Premier. Hlaðið niður 15.02.2012. Sótt á:
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=b3276f1b-eabb-4d3e-b061-61445aa2f6ae%40sessionmgr11&vid=2&hid=9>

Tan, Jung, E. *The Leap of Faith from Online to Offline: An Exploratory Study of Couchsurfing.org*. Lecture Notes in Computer Science, 2010. Volume 6101/2010, 367-380. Hlaðið niður 8.03.2012. Sótt á
<https://springerlink3.metapress.com/content/h0p7483550603331/resource-secured/?target=fulltext.pdf&sid=gz5jqkhyeg2iygpgbxxtiyil5&sh=www.springerlink.com>

Telfer, Elizabeth. The Philosophy of Hospitality. Í *In Search of Hospitality: Theoretical Perspectives and Debates*. Ritstjórar Conrad Lashley og Alison Morrison. New York: Routledge, 2011. 38-55.

Telfer, Elizabeth. *Food for Thought: Philosophy and Food*. London: Routledge, 1996.

Thompson, Tok. 'Ladies and Gentlemen, The North Road Pounders!': An Inquiry into Identity, Aesthetics, and New Authenticities in Rural Alaska, *Journal of Folklore Research*. 40, 2003. 273-288.

Tómas Guðmundsson, *Ljóð Tómasar Guðmundssonar*. Reykjavík: Almenna bókafélagið, 1989.

Turner, Victor. *The Ritual Process: Structure and Antistructure*. Chicago: Aldine Publishing Company, 1969.

Turner, Victor. *Dramas, Fields and Metaphors: Symbolic Action in Human Society*. Ithaca: Cornell University Press, 1974.

Turner, Victor. *From Ritual to Theater: The Human Seriousness of Play*. New York: PAJ Publications, 1982.

Turner, Victor. *On the Edge of the Bush, Anthropology of the Experience*. Tucson: University of Arizona Press, 1985.

Turner, Victor. Liminality and Communitas. Í *The Performance Studies Reader*. Önnur útgáfa. Ritstjóri Henry Bial. New York og London: Routledge, 2008. 89-97.

Urry, John og Jonas Larsen. *The Tourist Gaze 3.0*. SAGE: Los Angeles, London, 2011.

Valdimar Tr. Hafstein. Heimurinn er að sökkva [Viðtal við Barbro Klein.]. Í *Lesbók Morgunblaðsins*, 29. nóvember, 2003. 6.

Valdimar Tr. Hafstein. The Politics of Origins: Collective Creation Revisited, *Journal of American Folklore*. 117 (#465), 2004. 300-315.

Valdimar Tr. Hafstein. Menningararfur. Sagan í neytendaumbúðum. *Frá endurskoðun til upplausnar. Tvær prófritgerðir, einn formáli, þrjú viðtöl, sjö fræðigreinar, fimm ljósmyndir, einn eftirmáli og nokkrar minningargreinar af vettvangi hugvísinda*. Reykjavík: Miðstöð einsögurannsókna og ReykjavíkurAkademían, 2006. 313-328.

Welz, Gisela. Promoting Difference: A Case Study in Cultural Politics, *Journal of Folklore Research*. 30(1), 1993. 85-91.

Wittgenstein, Ludwig. *Philosophical Investigations*. West Sussex: Blackwell Publishing, 2009.

Žižek, Slavoj. *Óraplágan*. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag, 2007.

Žižek, Slavoj. From Che vuoi? to Fantasy: Lacan with Eyes Wide Shut. Kafli 4 í *How to Read Lacan*. New York: Norton, 2007. Sótt 14.02.2013. Slóðin er: <http://www.lacan.com/zizkubrick.htm>

HEIMILDARMYNDIR

Curtis, Adam. *The Century of the Self*. Broadcasting Corporation (BBC). 2002

Morris, Desmond. *The Manwatcher*. British Broadcasting Corporation (BBC). New York: Time Life Video, 1980.

HEIMILDIR AF VEF

Businesswire.com. *CouchSurfing-Raises-7.6-Million-Series-Benchmark-Capital.* Hlaðið niður af vefnum www.businesswire.com sótt 28.12.2013. Slóðin er <http://www.businesswire.com/news/home/20110825005488/en/CouchSurfing-Raises-7.6-Million-Series-Benchmark-Capital#.Ur7QKGfuPIU>

Couchsurfing.org

-*About Couchsurfing.* Hlaðið niður af vefnum www.couchsurfing.org sótt 22.03.2013. Slóðin er: <http://www.couchsurfing.org/about>

-*About Couchsurfing.* Hlaðið niður af vefnum www.couchsurfing.org sótt 25.09.2013. Slóðin er: <http://www.couchsurfing.org/about>

-*About Couchsurfing.* Hlaðið niður af vefnum www.couchsurfing.org sótt 28.12.2013. Slóðin er: <http://www.couchsurfing.org/about>

-*Community Guidelines* Hlaðið niður af vefnum www.couchsurfing.org sótt 12.03.2013. Slóðin er: <http://www.couchsurfing.org/about/guidelines>

-*Couchsurfing Terms of Use.* Hlaðið niður af vefnum www.couchsurfing.org sótt 23.04.2013. Slóðin er <https://www.couchsurfing.org/n/terms>

-*Personal Safety Tips.* Hlaðið niður af vefnum www.couchsurfing.org sótt 16.10.2012. Slóðin er: https://www.couchsurfing.org/n/safety_tips

-*Press .*Hlaðið niður af vefnum www.couchsurfing.org sótt 07.12.2013. Slóðin er: <https://www.couchsurfing.org/n/press>.

-*Safety Basics,* [Grundvallar öryggisviðmið] hlaðið niður af vefnum www.couchsurfing.org sótt 23.04.2013. Slóðin er: <https://www.couchsurfing.org/n/safety>

-*Safety Tips [Öryggisviðmið].* Hlaðið niður af vefnum www.couchsurfing.org, sótt 9.3.2013. Slóðin er: <http://www.couchsurfing.org/safety/tips>

Facebook.com

-Facebook, *Couchsurfing, 01.03.2013.* Hlaðið niður af www.facebook.com, sótt 7.3. 2013. Slóðin er: <https://www.facebook.com/couchsurfing>

-Facebook, *Couchsurfing, Share your Life.* Hlaðið niður af vefnum www.facebook.com, sótt 18.04.2013. Slóðin er: https://www.facebook.com/Couchsurfing/photos_stream?ref=ts#/!Couchsurfing

Herzfeld, Michael. *Circulation and Circumvention: Reciprocity and Intimacy in the Neoliberal World.* SIEF2013, 11th Congress. Hlaðið niður af www.sief.org, sótt 16.10.2013. Slóðin er: <http://www.uttv.ee/naita?id=17547&keel=eng>

Hunton, Holly. *Casey Fenton And His Couchsurfing.org Social Travel Community Just got \$*

15 Million Richer But They're Stickin To Their (Grass)Roots. Sótt 4.09.2012. Hlaðið niður af vefnum www.killerstartups.com sótt 18.04.2013. Slóðin er:
<http://www.killerstartups.com/startup-spotlight/casey-fenton-Couchsurfing-org-score-15-million-in-funding/>

LeDoux, Joseph E. *LeDoux Laboratory*. Center for Neural Science, New York University.
Hlaðið niður af www.cns.nyu.edu 15. 11. 2011. Slóðin er:
http://www.cns.nyu.edu/ledoux/slideshow/Slide_show_Fearful_Brains.htm

LeDoux, Joseph E. *Amygdala*. Hlaðið niður af www.scholarpedia.org, sótt 15.11. 2011. Slóðin er: <http://www.scholarpedia.org/article/Amygdala>

Miranda, Jeff. *Take The Couch, Site Links Travelers, Hosts in Spirit of Community*, 22. 09.2007. Hlaðið niður af vefnum www.boston.com sótt 18.04.2013. Slóðin er:
http://www.boston.com/yourlife/articles/2007/08/22/take_the_couch/?page=full

Robert Putnam. *E Pluribus Unum, Diversity and Community in the Twenty first Century – The 2006 Johan Skytte Prize Lecture*. *Scandinavian Political Studies*. 2007. 30 (2): 137–174. Sótt 13. 11.2012. Slóðin er: <http://www.blackwell-synergy.com/doi/full/10.1111/j.1467-9477.2007.00176.x>.

Ruv.is. Rás 2, Morgunútvarpið, 30.04.2013. *Ætlar að gista hjá ókunnugum*. Hlaðið niður af vefnum ruv.is, sótt 31.04.2013. Slóðin er: <http://www.ruv.is/frett/ras-2/atlar-ad-gista-hja-okunnugum>

Sverrir og Kristín. *Heimsreisa*. Sverrir Eðvald Jónsson og Kristín Jezorski. 2013. Sótt 01.10.2013. Slóðin er <http://www.heimsreisa.is>

UNESCO. *Iceland*. Sótt 04.05.2014. slóðin er <http://whc.unesco.org/en/statesparties/IS/>

Youtube.com

-Ayeltnoff. *Interview with Casey Fenton, CEO of Couchsurfing at DLD 2012*. Hlaðið niður af vefnum www.youtube.com sótt 18.04.2013. Slóðin er:
<http://www.youtube.com/watch?v=WnwvXrm-yzM>

-Chomsky, Noam. *Hospitality and Hostility in World Politics 2009*. Hlaðið niður af vefnum www.youtube.com sótt 23.02.2014. Slóðin er:
<http://www.youtube.com/watch?v=ZVPq7lB3pio>

-Dufourmantelle, Anne. *The Philosophy of Hospitality*. Hlaðið niður af vefnum www.youtube.com sótt 22.02.201. Slóðin er:
http://www.youtube.com/watch?v=vWWRpMu_l3E

-Selwyn, Tom. *Being at Home in the World*. TedxTalk. 16.03.2012. Hlaðið niður af vefnum www.youtube.com sótt 09.10.2013. Slóðin er:
<http://www.youtube.com/watch?v=H-ATKIGlvOI>

-ThisisCouchsurfing, *Welcome to Couchsurfing*, Hlaðið niður af vefnum www.youtube.com sótt 18.04.2013. Slóðin er:
<http://www.youtube.com/user/thisisCouchsurfing>

Vignir Már Lýðsson. Ferðalangi nauðgað: árásarmaðurinn bauð upp á ókeypis gistingu á vinsælli vefsíðu. *Pressan*, 11.08.2009. Sótt 09.02.2014. Slóðin er:
<http://www.pressan.is/Forsida/hvadErThetta/ferdalangi-naudgad-arasarmadurinn-baud-upp-a-okeypis-gistingu-a-vinsaelli-vefsidu?pressandate=20090819>

Whelan, Michel P. *Sleeping with Strangers*, 22.02.2007. Hlaðið niður af vefnum
<http://vegasmike433.xanga.com> 18.04.2013. Slóðin er:
<http://vegasmike433.xanga.com/570468825/item/>

Wikipedia.com.

-*Benchmark (Venture Capital Firm)*, Hlaðið niður af vefnum www.wikipedia.com sótt 09.04.2014. Slóðin er:
[http://en.wikipedia.org/wiki/Benchmark_\(venture_capital_firm\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Benchmark_(venture_capital_firm))

-*General Catalyst Partners* Hlaðið niður af vefnum www.wikipedia.com sótt 9.04.2014. Slóðin er: http://en.wikipedia.org/wiki/General_Catalyst_Partners

-*Menlo Ventures* Hlaðið niður af vefnum www.wikipedia.com sótt 9.04.2014. Slóðin er: http://en.wikipedia.org/wiki/Menlo_Ventures

-*Omidyar Network* Hlaðið niður af vefnum www.wikipedia.com sótt 9.04.2014. Slóðin er: http://en.wikipedia.org/wiki/Omidyar_Network

Þingvellir. *Heimsminjaskrá*, Thingvellir.is. Sótt 30.03.2013. Slóðin er:
<http://thingvellir.is/1142>

VIÐTÖL

Hulda Þórisdóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Huldu Þórisdóttur. Ph.D. sálfræði. Lektor við Félagsvísindasvið, Stjórnmáladeild, Háskóla Íslands. *Um ótta*. 9. nóvember 2011. Í vörslu Svandísar Egilsdóttur (SE).

Nótur 0, Agnar og Hlíf. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Agnar Leví og Hlíf Sigurðardóttur, *Gestrísnis*. 16. júní 2012. Í vörslu (SE).

Nótur 1, Sigurður Atlason. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Sigurð Atlason, *Gestrísnis í Couchsurfing*. 16. maí 2012. Í vörslu SE.

Nótur 2a, Steinunn Káradóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Steinunni Káradóttur, *Gestrísnis í Couchsurfing*. 3. júlí 2012. Í vörslu (SE).

Nótur 2b, Steinunn Káradóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Steinunni Káradóttur, *Gestrísnis í Couchsurfing*. 23. september 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 3, Freydís Edda Benediktsdóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Freydísi Eddu Benediktsdóttur. *Gestrísnis í Couchsurfing*, 6. júlí 2012. Í vörslu (SE).

Nótur 4, Þráinn Sigvaldason. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Þráin Sigvaldason, *Gestrísnis í Couchsurfing*. 29. júlí 2012. Í vörslu (SE).

Nótur 5, Trausti Dagsson. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Trausta Dagsson, *Gestrísní í Couchsurfing*. 2. október 2012. Í vörslu (SE).

Nótur 6, Lilý Erla Adamsdóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Lilý Erlu Adamsdóttur, *Gestrísní í Couchsurfing*. 30. október 2012. Í vörslu (SE).

Nótur 7a, Sverrir Eðvald Jónsson. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Sverri Eðvald Jónsson, *Gestrísní í Couchsurfing*. 3. febrúar 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 7b, Sverrir Eðvald Jónsson. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Sverri Eðvald Jónsson, *Gestrísní í Couchsurfing*. 1. mars 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 7c, Sverrir Eðvald Jónsson. Ferðanótur Sverris Eðvalds Jónssonar, *Gestrísní í Couchsurfing*. 10. september 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 8, Kristín Jezorski. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Kristínu Jezorski, *Gestrísní í Couchsurfing*. 1. mars 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 9, Katla Hólm. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Kötlu Hólm, *Gestrísní í Couchsurfing*, 6. apríl 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 10a, Ragnhildur Helga Hannesdóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Ragnhildi Helgu Hannesdóttur, *Gestrísní í Couchsurfing*. 22. maí 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 10b, Ragnhildur Helga Hannesdóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Ragnhildi Helgu Hannesdóttur, *Gestrísní í Couchsurfing*. 10. júlí 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 11, Casey Fenton. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Casey Fenton, *Gestrísní í Couchsurfing*. 18.-19. apríl 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 12, Sunna Jónsdóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Sunnu Jónsdóttur, *Gestrísní í Couchsurfing*. 25. mars-20. apríl 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 13, Maria Valle. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Maria Valle, *Gestrísní í Couchsurfing*. 12. júlí 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 14, John og Sheena. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við John og Sheena Grummitt, *Gestrísní í Couchsurfing*. 17. ágúst 2013. Í vörslu (SE).

Nótur 15. Þátttökurannsókn, dagbókarfærslur Svandísar Egilsdóttir á rannsóknartímabilinu *Gestrísní í Couchsurfing*. 20.desember 2012-18.ágúst 2013. Í vörslu (SE).

Ragna Benedikta Garðarsdóttir. Viðtal Svandísar Egilsdóttur við Rögnu Benediktu Garðarsdóttur. Ph.D. félagssálfræði. Lektor við Heilbrigðisvísindasvið, Sálfræðideild, Háskóla Íslands. *Um ótta*. 8. nóvember 2011. Í vörslu (SE).

VIÐAUKI

FIMM HEIMSÓKNIR OG EIN MARTRÖÐ

MÓTTAKA Á SÓFAGESTUM

Í þessum viðauka, sem hefði allt eins getað verið sjálfstæður kafli rannsóknarinnar ætla ég að gera skil minni eigin upplifun af því að vera sófagestgjafi. Ef við sætum á veitingahúsi, ég og þú lesandi góður og kaflarnir í rannsókn minni væri maturinn sem borinn væri á borð fyrir okkur, myndi þessi kafli vera eftirrétturinn. Viðauki þessi endurspeglar af sjálfsdáðum margt af því sem hefur þegar fram komið og því er hann mikilvægur en samt sem áður er hann valkvæður lesendum. Hér mun ég fyrst og fremst lýsa þeim heimsóknum sem ég fékk á þáttökurannsóknartímabilinu og áhrifunum sem móttökur á sófafélögum höfðu á mig.

Vorið 2013 skráði ég mig á *Couchsurfing* vefsíðuna. Þá lá efni meistararitgerðarinnar fyrir, hún myndi fjalla um gestrisni á þeim vettvangi. Upphaflega ákvað ég að skrá mig þannig að ég myndi einungis kannski taka á móti fólki. Ég taldi mig þá ekki hafa tíma til að hella mér út í móttökurnar vegna annríkis í skóla og hversdagslífinu almennt. Þegar ég um hálfu ári síðar ákvað að bjóða fram sófann minn þótti mér staðsetning íbúðar minnar í Garðabæ ekki samræmast hugmyndafræðinni sem dregin var upp á síðunni sjálfri. Þó svo að ég viti að í Garðabæ búi margt gott fólk þykir mér Garðabær óspennandi staður að heimsækja fyrir erlenda ferðamenn þar sem í honum er ekki sú stemmning sem einkennir marga þá staði sem mér persónulega þykir gaman að heimsækja þegar ég ferðast sjálf. Í Garðabæ á ég til að mynda ekki uppáhalds kaffihús. Ekkert kaffihús hefur þrifist til lengdar í bænum þau 32 ár sem ég hef þekkt til. Garðabær er úthverfi og í bænum býr fólk sem Hannes Hólmsteinn Gissurarson lýsir sem fólkini sem vill græða á daginn og grilla á kvöldin. Sú mynd fer alls ekki saman við hugmyndina um andóf gegn kapitalisma sem boðað er á *Couchsurfing* vefsíðunni. Sá hluti bæjarins sem ég bjó í einkennist af stórum og íburðarmiklum einbýlishúsum og dýrum bílum í innkeyrslum, en hverfið hefur í almennri umræðu verið þekkt sem ríkisbubbahverfi þó svo að eflaust myndi rannsókn leiða í ljós að íbúar þess eru ekki einsleitur hópur bankamanna og forstjóra. Sjálf var ég nú til marks um það, einstæð þriggja barna móðir, kennari, listakona og námsmaður!

Skemmt er frá því að segja að ég tók ekki á móti einum einasta ferðamanni í Garðabæ enda framan af skráð þannig ég að myndi einungis kannski taka á móti fólki á meðan ég bjó þar. Ég fékk tvær fyrirspurnir í febrúar þar sem sithvor konan bað um gistingu. Fyrirvarinn var tæpir tveir mánuðir því að til stóð að heimsóknirnar yrðu í apríl. Hvorug beiðnanna leiddi til heimsókna þar sem umræddir ferðamenn hættu báðir við, önnur konan létt vita með tveggja

tíma fyrirvara sem er í sjálfa sér athyglisvert og undirstrikar í hve ríkum mæli heimsóknirnar byggja á skyndiákvörðunum og geðþótta þátttakenda, löngun þeirra og tilviljunum sem koma upp og stjórna ferðalögum eða aðstæðum þeirra. Mér datt ekki í hug að skrifa umsögn um þessar reynslu mína á heimsvæði gestanna sem hættu við (og ég hef ekki tekið eftir að slíkar umsagnir séu algengar, en reynsla míni sýnir þó að breytingar á ferðalögum og sveigjanleiki gesta er mjög mikill). Eftir að hafa upplifað að konurnar hættu við og vegna skoðunar minnar á bænum sem ég bjó í ákvað ég að taka ekki á móti fólk fyrir en eftir að skóla lyki þá um vorið og ég og fjölskyldan yrðum flutt austur á Borgarfjörð.

Í byrjun júní ársins 2013 flutti ég austur. Ég breytti heimasvæðinu mínu á vefsíðunni 8. júní, sagði frá sjálfrí mér, staðháttum, fjölskyldu og aðstæðum á heimilinu en síðast en ekki síst skráði ég mig þannig að ég tæki á móti sófagestum. Á heimasvæðinu lýsti ég jákvæðum eiginleikum staðarins og sjálfrar míni til að laða að gesti en í dagbókina skrifaði ég:

Í dag ætla ég að uppfæra Couchsurfing síðuna mína og gera hana þannig að opið sé fyrir móttökum á gestum. Ég er flutt á Borgarfjörð eystra. Ég mun búa í litlu húsi sem kallast Bóksalan. Bóksalan er við hliðina á Svalbarði þar sem Helgi Hlynur kærastinn minn býr ásamt dóttur sinni. Hér er ekki pláss til að gestir hafi sér herbergi en þeir mega liggja á dýnu á gólfinitu eða í sófanum. Heimilismenn eru eiginlega ekki spurðir hvort þeir vilji taka þátt. Gylfi og Jóhann [synir mínr] eru 5 og 7 ára. Magdalena sem verður barnapápi hjá mér í sumar er 14 ára, hún kom í gær með flugi til Egilsstaða.

Að vissu leyti líður mér eins og sölumanneskju fyrir sófann hjá mér, fyrir sjálfa mig og líka fyrir landið eða svæðið. Ég hugsa um hvað mig langar til að sýna fólk og gera með því. Ég býst í raun ekki við mikilli aðsókn af því ég held að það séu fáir ferðamenn á svæðinu í augnablikinu.³⁷⁹

Aðstæðurnar sem ég bjó við á tímabilinu voru frekar einfaldar þar sem um tímabundið húsnæði var að ræða og innbú mitt var í geymslu meðan á rannsókninni stóð. Mér fannst mikilvægt að segja vel frá aðstæðum á síðunni til að væntingar fólks fáru ekki fram úr því sem ég gæti staðið við en ég velti dálítið fyrir mér svefnaðstöðunni sem ég var á leið með að bjóða væntanlegum gestum upp á, eins og sjá má á dagbókarfærslu þremur dögum síðar.³⁸⁰

Flutti mig yfir í Bóksöluna í gær þar sem ég mun koma til með að eiga heima í sumar. Svaf á sófanum í nótt og verð að segja að hann er nú frekar óþægilegur og það er líka mjög bjart í stofnumi. Hm... hvernig bregðast væntanlegir gestir við því? Stefni á að fá dýnur og betra rúm fyrir sjálfa mig. Svo er það líka með matinn. Hann borðum við á Svalbarði og það er eiginlega frekar skrýtið að vera ekki með neinn mat í húsinu sínu þegar gestir koma.

Þar sem ég taldi að sófinn væri ekki þægilegur fyrir gestina ákvað ég að gestirnir fengju að sofa í rúmum sona minna. Ég og snáðarnir sváfum í mínu herbergi þær nætur sem gestirnir

³⁷⁹ Nótur 15, Páttókurannsókn, 16.

³⁸⁰ Nótur 15, Páttókurannsókn, 17.

dvöldu, fyrir utan í lokin þegar aukaherbergið sem áður var notað fyrir barnapíuna, var laust. Rýmið þar sem gestirnir sváfu var tengt stofunni en mun auðveldara var að draga fyrir glugga þar því að þar voru gardínur fyrir, en ekki í stofunni. Ég hugleiddi hvort ég ætti að útvega eða sauma gardínur en fannst það svo of mikil fyrirhöfn. Þar að auki fannst mér mikil synd að setja upp gardínur þar sem stórfenglegt útsýni blasti við úr stofuglugganum, til sjávar og til fjallsins hinum megin í firðinum. Það var ofarlega í huga mér að gera ekki of mikið úr efnislegum þáttum svo sem eins og gardínum og slíku því að um tímabundið húsnæði var að ræða. Þar að auki er það mjög svo predikað á síðunni að móttakan snúist um að deila lífi sínu með öðrum. Ég taldi því að ytri aðstæður heimilisins skiptu ekki máli þó svo að ég hafi fundið að einhver takmörk væru á hversu mikinn skort á aðstöðu var þægilegt að bjóða upp á. Mig langaði að gestum mínum kæmi til með að líða vel. Gestirnir sem komu minntust allir á útsýnið og hversu heppin ég var með það en nefndu ekki einu orði að það væri kannski ekki heppilegt að hafa ekki ísskáp. Sýnir það ágætlega að í þessum móttökum er almennt séð einblínt á hið jákvæðar frekar en það neikvæða. Þó svo að þetta líf sem ég var að bjóða gestum að deila hafi ekki verið varanlega, endanlega lífið mitt, og eins og ég vil hafa það eða mun hafa það í framtíðinni, þá var myndin sem aðstæður mínar drógu upp engu að síður sönn á þessari stund og stað. Fyrst og fremst hugsaði ég um að fólkini sem kæmi ætti að líða vel. Að gestir gætu sofið og myndu ekki vakna upp með sáran bakverk eins og dagbókarfærslan sýnir hér að framan en þar að auki lagði ég áherslu á að tímabundna heimilið væri snyrtilegt, sérstaklega baðherbergið og svefnaðstaða gestanna.

Frá upphafi truflaði það mig örлітиð að ég væri ekki með mitt dót og aðstæður voru frumstæðar en í lok ágúst þegar síðustu gestirnir að þessu sinni fóru fannst mér leiðinlegt að geta ekki boðið þeim að taka þátt í lífinu okkar eins og það átti eftir að verða. Fyrirkomulag sumarsins var millibilsástand og ég fann að það skerti löngun mína til að taka á móti gestum, sérstaklega í lokin. Millibilsaðstæðurnar höfðu þreytt mig á þessum tæpu þremur mánuðum og þess vegna langt frá því að ég geti staðfest að aðstæðurnar sem ég bjó við skipti ekki máli. Á tímabilinu voru nokkur önnur atriði sem mér fannst hindra að gestrisni mín blómstraði. Árekstrar voru áhugaverð tækifæri til speglunar.

Fyrstu þrjár vikurnar eftir að ég skráði heimilið opið komu þrjár beiðnir. Mín eigin viðbrögð við beiðnunum komu sjálfri mér á óvart og fljótlega áttaði ég mig á því að þær og hvernig maður velur gestina er gott tækifæri til að spegla eigin fordóma sem eru undir yfirborðinu dags daglega. Til að mynda var fyrsta beiðnin eftir að ég flutti austur frá konu sem lýsti sjálfri sér sem mjög trúðri. Hún var skráð í umræðuhópa sem snerta kristni og þar sem ég hafði ekki áhuga á að takast á við trúboð langaði mig ekki til að hitta hana.

Hér fyrir neðan rek ég undirbúning hverrar heimsóknar fyrir sig og hugleiðingar sem ég skráði í dagbókina eftir brottför gestanna til að leggja grunn að samantektinni um mína eigin gestrisni. Þá dreg ég fram þætti sem heimsóknirnar áttu sameiginlega, hvaða þýðingu heimsóknirnar höfðu fyrir mig sem gestgjafa og áhrif þeirra á hversdaginn minn.

GESTALÆTI

Fyrsti sófagesturinn minn var Katla Hólm en hún kom í heimsókn 23. júlí. Kötlu þekkti ég þar sem ég hafði tekið við hana viðtal fyrr um vorið vegna ritgerðarinnar. Ég hafði nokkru áður sent henni afritað viðtalið og beðið hana um að lesa yfir og svara nokkrum af þeim spurningum sem höfðu vaknað í greiningarvinnunni. Ég vissi að hún átti fjölskyldu hér ekki svo langt frá og athugaði því möguleikann á að við hittumst. Í vikunni áður en við hittumst skrifaði hún að hún væri að spá í að koma til Borgarfjarðar. Ég bauð henni að koma og vera hjá mér og leit strax svo á að ég væri að taka á móti sófagesti en taldi líka að það væri gott að hún kæmi áður en aðrir erlendir ferðamenn kæmu því á vissan hátt treysti ég henni betur til að vera fyrsti sófagesturinn þar sem hún hafði mikla reynslu af heimsóknum. Ég var því mjög meðvituð um að ég gæti lært sitthvað mikilvægt af þessari heimsókn fyrir næstu heimsókn.

Reyndar þá er Katla ekki kona sem ég myndi endilega taka á móti eftir að hafa lesið heimasvæðið hennar. Þar fæ ég á tilfinninguna að hún sé mikið fyrir party og ég treysti mér ekki til að taka á móti þeim sem eru að leita að mesta stuðinu í bænum. Strákarnir vakna snemma og sjá þannig til þess að ég vil helst fara snemma að sofa á kvöldin. Þar að auki er ég ekki mikið fyrir djamm og drykkju. Þess utan vil ég heldur ekki bjóða upp á drykkju og slíkt stuð á heimilinu. Katla myndi heldur ekki endilega velja mig sem gestgjafa held ég, því að hún sagði í viðtalini að hún færi ekki endilega til fólks sem ætti börn. Ég tel því að með heimsókninni höfum við báðar stigið aðeins út fyrir þægindarammann.

Ég ákvað að við synir mínr og barnapían Magdalena myndum vera alfarið á Bóksölunni, borða þar og sofa af því að tíminn var of naumur til að ég gæti náð að taka til á Svalbarði með þeim hætti sem mér líkaði. Ég hreinlega nennti því ekki heldur. Þar að auki þótti mér það frekja ef ég hefði boðið bláókunnugum næturgestum gistingu á heimili Helga kærasta míns og Karólínu dóttur hans. Ég ákvað að versla smá mat og kaffi áður en Katla kæmi, fékk lánaða kaffikönnu og tók til í Bóksölunni. Skipti á rúminu sem ég ætlaði að bjóða henni að sofa í og kláraði að tæma úr nokkrum pappakössum sem mér höfðu borist vegna flutninganna. Ég var í raun ekki alveg sátt við að taka á móti fólk í svona bráðabirgðahúsnæði og enda þótt ég vissi að það er ekki aðbúnaðurinn og hlutirnir sem skipta máli í móttökunum taldi ég að þeir erlendu ferðamenn sem kæmu væru að leita eftir þessu staðbundna (e. *local*). Ég velti því fyrir mér hvort lókalmyndin sem ég væri í þann veginn að

draga upp væri sönn eða sú sem ég vildi sýna. Þó svo að heimilið sé mögulega stöðugur verðandi og alltaf ferli í átt að einhverri innri mynd í mér, þá fann ég að það er meiri pressa á að vera búin að gera myndina klára þegar von er á gestum. Það er að segja, mig langaði til að setja líf mitt á svið og nota hluti á heimilinu sem tilvísanir sem gætu miðlað lífi mínu hingað til og stutt við það sem ég sagði á heimasvæðinu á vefsíðunni. Ég var örlítið ósátt við óekta mynd sem ég gaf af sjálfri mér í gegnum heimilið. Mér þótti bagalegast að hafa mjög fá merki um fortíð mína sem starfandi listamanns í kringum mig. Kannski kæmi textinn af heimasvæðinu ekki heim og saman við heimilið sjálft og sá möguleiki því fyrir hendi að aðstæðurnar sköpuðu óvissu hjá gestunum um mína persónu.

Morguninn áður en Katla kom reifst ég svo við kærastann. Ég varð svo reið að ég rauk út í göngutúr í miðju rifrildi og tók sú gönguferð um klukkutíma. Ég ákvað þó á göngunni að róa mig því Katla var væntanleg eftir nokkra tíma. Ekki langaði mig að bjóða henni upp á að ganga inn í þær aðstæður að við Helgi værum í einhverri spennu. Sjálfri þætti mér það óþægileg staða að vera í sem gestur. Ég ákvað því tvennt. Að taka vel á móti Kötlu, það er ekki með fýlu eða reiðisvip og að bjóða upp á afslappað andrúmsloft. Það þýddi að ég gat ekki látið ósætti liggja í loftinu. Fyrirhuguð heimsókn þrýsti á að finna leið út úr látunum enda ekkert stórmál á ferðinni þegar allt kom til alls.

Synir míni voru með allra fjörugasta móti, hegðun þeirra einkenndist, eins og Magdalena kallaði það, af gestalátum. Þeir kröfðust athygli minnar og okkar, reyndu að taka þátt í samræðum og harðneituðu að vera í hversdagslegri rútinu okkar hvað varðar leik, störf og svefn. Mig langaði ekki sérstaklega til að hafa þá með í þátttökurannsókninni eftir þessa heimsókn Kötlu. En auðvitað langaði þá að vera með. Skárra væri það nú ef börn myndu ekki sýna nýju fólki á heimilinu sínu áhuga! Katla tók vel á móti þeim, enda vönn örnum, hún leiðrétti hegðun þeirra mildilega ef þeir fóru yfir strikið. Katla gaf þeim líka ís og spjallaði við þá. Um reykingar Kötlu, sem fóru fram utandyra, voru þeir of forvitnir að mínu mati. Eftir að hún sagði mér að hún hefði sagt við Gylfa að hún reykti af því að henni þætti það svo gott hugsaði ég að ég þyrfti að ræða við hann um reykingar þegar hún væri farin. Þar fyrir utan ætlaði ég að ræða við þá um að vera kurteisir áður en næstu gestir létu sjá sig. Það hvarflaði að mér að gestir gætu mögulega haft óæskileg áhrif á drengina og að ég þyrfti að velja vel fólkið sem kemur þeirra vegna.

Það var gott að geta sagt söguna sína einhverjum sem þekkti ekki til því þá sagði ég bara það sem ég vildi segja, sleppti leiðinlegum bútum fyrst, en sagði samt frá sumu ergilegu sem gerst hafði í lífi mínu. Það var eins konar endurmótun þó ég segði ekki ósatt. Lífið mitt hefur verið með ýmsu móti en var komið í þægilegan búning þegar ég hlustaði á sjálfa mig tala og lýsa skoðunum mínum. Reyndar eru skoðanir mínar til að mynda á pólitík nokkuð sem

ég flíka heldur ekki mjög oft, ekki endilega í fjölskyldunni og meðal vina af því að ég nenni ekki að rökstyðja allar skoðanir og þær krefjast oft svara sem tekur mig stundum dálítinn tíma að sækja. Kurteisir gestir sem maður þekkir ekki, krefjast ekki svara eða rökstuðnings fyrir öllum skoðunum manns á sama hátt og aðrir sem ég þekki betur.

Ég fann líka að ég varð að vera búin að hugsa hvað gert er í móttökunum ef ég vildi hafa áhrif á það. Ég fann að það var auðvelt að stýra mér og ég vildi endilega leika með. Katla kom fram með síðar óskir um hvað hana langaði að gera og ég gekk að þeim og hafði gaman af, það var skemmtilegt að upplifa nærumhverfið með henni og segja frá því sem hún hafði ekki heyrt áður.

Við fórum á Kjarvalsstofu strax eftir að við hittumst klukkan hálf fimm. Ég keypti bjór á barnum í félagsheimilinu. Við settumst síðan út í grasið og góða veðrið og spjölluðum heillengi, mest um okkur sjálfar og börnin en fórum svo inn að elda. Katla lofaði að hjálpa til en sofnaði í sófanum í eldhúsinu. Hún var að koma af Eistnaflugi og hafði djammað alla helgina og sofið í tjaldi. Mér fannst notalegt að hún skyldi sofna í sófanum! Ég hugsaði að hún sýndi mér mikið traust með því að leggja sig hér á ókunnugu heimili mínu og mér fannst sem ég hlyti að vera góð manneskja að hlúa að velferð hennar með því að hún gæti lagt sig ef hún væri þreytt. Ég upplifði að ég sýndi henni umhyggju.

Það var erfitt að elda matinn af því að eldavélin sló alltaf út og það tók óratíma. Ég hafði fengið kælibox lánað af því að í húsinu var ekki ísskápur. Það voru ekki til hnífar handa öllum og ég átti í erfiðleikum með að skera grænmetið af því skurðarhnífurinn var bitlaus. Aðstæðurnar voru sem sagt frumstæðar en maturinn ágætur. Við eldamennskuna hugsaði ég að ég þyrfti að laga mig betur að þessum aðstæðum, kannski grilla frekar. Ásta tengdó leit við, Helgi hafði komið við fyrr um daginn. En svo borðuðum við. Jói hegðaði sér illa, hann var orðinn þreyttur - vildi ekki kjöt. Gylfi lék á alls oddi. Eftir matinn gengu Katla og Magdalena frá og ég fór stuttu seinna inn með strákana til að lesa fyrir þá. Þegar þeir voru sofnaðir skruppum við Katla á tónleika. Komumst frítt inn í gegnum eldhúsið hjá Helga, það var langt liðið á tónleikana þegar við mættum en tónleikarnir féllu reyndar ekki alveg að smekk hennar. Eftir tónleikana fórum við heim og fljótlega til hvílu. Morguninn eftir fórum við tvær ásamt strákunum út í höfn að skoða lundana, sátum og spjölluðum á bryggjunni, fórum í kirkjuna í þorpinu og upp á Álfaborgina þar sem hún spurði um staðhætti. Hún var með kort og leitaði ráða um áframhaldandi ferðalag sitt, um umferðina og hvernig mér þætti hennar ferðatilhögun - hvort mér þætti hún raunhæf. Í þessari ferð upp á Álfaborgina spjölluðum við einnig mikið um sófaheimsóknir hennar, um persónulega hagi hennar og skoðanir.

Ég aðstoðaði hana við að fá far úr þorpinu en eftir heimsóknina skipti ég um á rúminu þar sem hún hafði sofið. Þvoði rúmfötin og loftaði út. Fann að Bóksalan hafði breyst í stað sem tengdist mínum gestum.

Að öðru leyti var athyglisvert að ég fann að þegar ég hitti fólkið í þorpinu horfði það rannsakandi á nýja gestinn. Kannski er það líka þess vegna sem maður velur gestina sem koma, skrifadaði ég í dagbókina. Líklega tel ég að aðrir í kringum mig geri sér mynd af mér með því að horfa á fólkið sem ég umgengst eða býð heim til míni.

EKKI HVAÐ — HELDUR HVERNIG

Laugardaginn 27. júlí tók ég á móti tveimur konum frá Pýskalandi. Þær Vereena og Sarah gistu tvær nætur en ákveðið hafði verið áður en þær komu að nöttin yrði ein. Daginn eftir varð óyrt samkomulag um að þær yrðu tvær nætur. Ég bauð þeim það ekki, þær báðu ekki um það en við vorum allar sáttar við það. Dagana áður hafði verið mikið að gera í þorpinu þar sem tónlistarhátíðin Bræðslan var haldin sama kvöld og þær mættu á svæðið. Ég hafði boðið þeim að fyrra bragði að heimsækja mig þegar ég sá fram á að fáir ferðamenn væru á leiðinni um Austurland og mér hafði aðeins borist ein fyrirspurn. Mér fannst leiðinlegt að hafa ekki tíma til að vera með þeim því ég hafði lofað mér í vinnu þetta kvöld. Auk þess var ég þreytt eftir svefnlausa nótt daginn sem þær komu. Engu að síður tók ég mér taki og fór andlega í besta búninginn til að gera þeim þetta bærilegt. Ég hafði ekki haft tíma til að taka til í íbúðinni áður en þær komu og það þótti mér miður. Þegar hér var komið sögu leið mér heldur ekki vel með hvernig sumarið hafði þróast. Mér þótti í þessu stresskasti sem tíminn hefði nýst mér illa, þátttökuaðhugunin hafði farið hægt af stað og félagslega gekk lífið almennt rétt svo bærilega, svona hér á nýja staðnum. Ég fann að það að fá gesti gaf mér afsökun fyrir að reyna ekki að leysa þessi vandkvæði míni og var það því ákveðinn léttir. Þar sem mig langaði ekki til að sýna gestunum einhverja tímabundna vanlíðan hjá mér var móttaka á fólki lausn fyrir sjálfa mig samtímis.

Þegar þýsku konurnar komu fengum við okkur kaffi og brauð og álegg. Þær höfðu ekki smakkað skyr og þar sem það var til í húsinu bauð ég þeim að smakka það. Við spjölluðum í um það bil two klukkutíma. Ég sagði frá staðnum hér, við töluðum um daginn og veginn, *Couchsurfing* og lífið almennt. Þær sögðu frá því sem á daga þeirra hafði drifið í ferðinni en eftir spjallið fórum við í göngutúr um þorpið sem nú iðaði af mannlífi. Áður en við fórum út afhenti Vereena mér þakkargjöf með viðhöfn. Hún breytti sér með líkamstjáningunni líkt og hún stæði á sviði og væri að afhenda mér friðarverðlaun Nóbels. Þandi fyrst út brjóstkassann og rétti mér „*Merci*“ súkkulaðiöskju með þakkarorðum. Ég tók þátt í leikritinu,

tók á móti öskjunni með báðum höndum, hneigði höfuðið setti hægri fót fyrir aftan þann vinstri og beygði fótinn létt sem ég stóð í. Ekki nóg með að við settum á svið lítið leikrit inni í stofu heldur fórum við í sitt hvort kynjaða hlutverkið. Súkkulaðið hafði sérstaka þýðingu fyrir Vereena. Hún hafði keypt gjöfina heima því hún taldi að ekki væri hægt að fá svona súkkulaði hér. Ég leiðrétti það ekki af því þá hefði þeim ef til vill sjálfum þótt minna til gjafarinnar koma. Vereena vann áður hjá súkkulaðifyrirtækinu og gjöfin tengdist því henni persónulega. Seinna kvöldið, eftir matinn, opnaði ég öskjuna og bauð gestum en það kvöld bauð ég heimilisfólkinu á Svalbarði að auki í mat og til okkar komu líka þrjár stúlkur til að smakka eftirrétt sem einn gestanna hafði útbúið. Um þá veislu verður fjallað síðar en það sem vakti athygli mína og allra fullorðnu Íslendinganna sem voru viðstaddir var að bæði Vereena og Sarah harðneituðu að smakka súkkulaðið sem þær höfðu gefið mér því að ég átti það, ég átti að njóta þess ekki þær. Þetta þótti mér og hinum Íslendingunum skrýtið og fyrir utan tungumálið gaf þetta sterkelega til kynna að menning þeirra og bakgrunnur væri annar en okkar.

Ég eldaði ekki mat fyrir þær fyrsta kvöldið þar sem ég ætlaði að vinna við gæslu á Bræðslunni en um kvöldið hittu þær mig á tónleikunum. Þar sem mig langaði til að sýna þeim höfnina og lundana áður en ég fór í vinnuna en hafði svo ekki tíma til þess lánaði ég þeim bílinn og sagði þeim hvar lundana værir að finna. Þetta var þægilegra fyrir mig, létti af mér samviskubiti yfir að hafa ekki tíma fyrir þær. Ég hleypti þeim inn á Bræðslutónleikana og fyrir Vereena voru tónleikarnir mikil upplifun en Sarah fór heim af tónleikunum vegna þreytu. Vereena hafði sagt að hún væri alveg til í að hjálpa til en fram kom í undangengnum bréfaskiptum okkar, að mikið yrði að gera hjá mér þegar þær kæmu. Hún kvaðst endilega vilja hjálpa til í félagsheimilinu Fjarðarborg en þar gerði ég ráð fyrir að vinna þessa helgi og ég vissi að öll hjálp yrði þar vel þegin. Hún hjálpaði til og var hæstánægð með upplifa sig sem hluta af hópnum sem vann þar þessa helgi eftir því sem hún sagði mér daginn eftir. Hún kynntist fólki og fékk innsýn í þorpið og stemmninguna þetta kvöld. Hún varð þáttakandi.

Vereena og Sarah voru jákvæðar og þakklátar allan tímann sem þær dvöldu hjá mér. Eftir heimsókn þeirra velti ég fyrir mér muninum á að fá gesti og að umgangast heimilisfólkið. Ég gerði í raun ekkert sérstakt fyrir þær þó ég hafi spjallað meira við þær en við heimilisfólkið og verið forvitin um hagi þeirra. Í raun fengu þær mun minni þjónustu en heimilisfólk mitt en í grunninn voru framkvæmdar svipaðar athafnir. Þær voru aftur á móti margfalt þakklátari en heimilisfólkið hversdagslega, tóku ekkert af því sem ég gerði sem sjálfsögðum hlut. Að auki hjálpuðu þær til óumbeðnar, t.d. með uppvaskið, og léku smávegis við strákana. Vereena útbjó sósuna með kjötinu og gerði leik úr því þegar hún æfði sig í íslenskunni með því að lesa utan á sósupakkann með tilþrifum og þýskum hreim.

Upplesturinn sem hófst á orðunum „setjið 2 deslítra af vatni í pott“ vakti kátínu allra - ekki hvað var sagt, heldur hvernig. Þarna notaði hún tungumálið til að sameinast hópnum og vera þáttakandi en eins og sést á dagbókarfærslunni hér aðgreindi tungumálið hana og Sarah líka frá hópnum. Heimsóknin létti undir störfunum og veitti mér ánægju öðruvísi en þegar allir eru í sinni rútínu og maður þarf að biðja um hvert viðvik. Heimsóknin speglaði hversdaginn og heimilislífið á margan hátt fyrir mér. Ég óskaði að þetta væri alltaf svona skemmtilegt og skildi vel að fólk tæki þátt í *Couchsurfing*. Mín eigin gestrisni hafði gefið mér til baka nokkuð sem hafði merkingu fyrir mér. Eflaust gæti maður orðið fíkinn í sams konar samskipti sem í raun er leikurinn eins og hægt er að ímynda sér að hann ætti að vera leikinn! Í þessari heimsókn voru hvort tveggja gesturinn og gestgjafinn upphafnir og reistir við. Bæði gesturinn og gestgjafinn sjá hvor öðrum fyrir breytingu og tilbreytingu. Brugðið er á leik og fjölmargt í hversdeginum er fært upp á skemmtilegra og einfaldara plan. Í þessari heimsókn var ég sem gestgjafi upphafin, heimsóknin veitti mér hvíld og vellíðan. Mína eigin dagbókarfærslu frá 29. júlí er óþarf að endurorða en hún fjallar um merkinguna sem ég fann að heimsóknin hafði fyrir mér.³⁸¹

Vereeena og Sarah fóru fyrir klukkutíma síðan. Tengingin milli okkar varð einhvern veginn þannig að ég og Vereena tárudumst við að kveðja hvor aðra. Það var tenging sálanna og í raun finnst mér ég hafa átt innihaldsríkari samskipti við þær en flesta aðra hér síðan ég flutti. Reyndar minnir Vereena mig mjög á eina af mínum elstu vinkonum frá því ég bjó í Danmörku. Bæði allt útlit og fas en einnig hugsanir og samtöl okkar voru á svipuðum nótum. Couchsurfing sýnir mér sem spegill að ég er frekar ein hér á Borgarfirði, ég hef til dæmis ekki haldið matarboð eða boðið gestum, reyndar hefur enginn boðið mér heldur, nema þá helst Áslaug sem er líka aðkomin. Spegillinn sýnir mér líka að ég er án tengingar við fólkid í kringum mig í það minnsta og ég upphef þau líklega ekki. Dapurlegt á vissan hátt en kannski líka tækifæri til að gera þá eitthvað í því. Ég vona að við Vereena hittumst aftur og ef ég mun reka farfuglaheimili hér næsta sumar þá mun ég spryja hana hvort hún vilji vinna fyrir mig. Hún bauð það og bað um að þurfa aldrei að fara - í gríni og alvöru. Hún var yfir sig hrifin af staðnum. Sérlega opin fyrir því að hitta fólk og hún sýndi óteljandi merki um að vilja vera hluti af lífi okkar hér. Eftir matinn með allri fjölskyldunni í gærkvöldi fórum við í göngu, eftir að strákarnir voru sofnaðir. Nokkrir aðrir gestir sem tengjast Helga og Ástu fjölskylduböndum höfðu komið yfir til að borða dásamlega köku sem Hrefna dóttir Helga hafði bakað fyrr um daginn og við það fóru þau öll að tala íslensku og þær tvær gátu ekki tekið þátt. Mér fannst það mjög leiðinlegt og á vissan hátt urðu þær Vereena og Sarah aukagestir í partýinu en ekki aðal eins og þær voru í mínum huga. Ógestrisni er kannski að sýna gestunum ekki áhuga og láta þá afskiptalausa, hindra að þeir geti tekið þátt í umræðum. Og jú það var einmitt það sem ég gerði þá gagnvart þeim sem komu í kökuna, en ég upplifði frekar að þær væru að koma til að hitta Hrefnu og ekki beint til mína.

Í þessum samskiptum við Vereena og Sarah fannst mér ég finna tengingu við sjálfa mig eins og ég vil vera, er ekki afvopnuð félagslega eins og upplifi mig um þessar mundir. Mér líður líka þannig að mig langar ekki til að taka á móti öðrum gestum strax í CS af því að þetta var mjög stórt og fyllti hjartað. Gæti vísað til gestanauðarinnar, það er að segja að ef það tekur tilfinningalega á mig að taka á móti fólk af því ég upplifi einhvers konar sorg á eftir og af því að það er erfitt að horfast í augu við að lífið mitt er ekki eins og mig langar til að hafa það, bæði vegna tímaskorts, börnin eru erfið og hversdagurinn er ekki upphafinn, er um leið erfitt að

³⁸¹ Nótur 15, Þátttökurannsókn, 29-30.

horfast í augu við þessa staðreynd. Kannski að tilfinning fyrir gestanauð geti myndast út frá því? Og því er ég svoltíð leið yfir að hún bara búi ekki hér, og þetta sé ekki viðvarandi, en svona ástand, gestrisni, er jú ekki viðvarandi.

Eins og sést hafði þessi móttaka mikil áhrif á mig. Hún speglaði líf mitt og stöðu eins og hún var á því augnabliki sem hún fór fram. Það var ekki auðvelt því mér fannst mikill munur á myndunum tveimur, spegilmyndin setti fram ósk og sýn um að hlutir gætu væru öðruvísí. Heimsókn þýsku gestanna var því þrunin merkingu fyrir mér. Hún bauð í senn upp á flóttu og tækifæri til að færa hversdagslegar aðstæður mínar í það horf sem ég hafði nú kynnst. Heimsóknin var tækifæri til sjálffsskoðunar og að upplifa eitthvað í líkingu við það sem ég hafði áður átt með vinkonu sem býr erlendis.

TVEIR GESTIR VERÐA FJÓRIR, UMTÖLUÐ MARTRÖÐ

Anthony og Agathe höfðu sent beiðni með góðum fyrirvara. Áætluð heimsókn þeirra var eftir verslunarmannahelgina en þau gerði ráð fyrir að dvelja í Vestmannaeyjum þá helgi. Þau voru ekki viss um hvort þau kæmu mánudaginn, þriðjudaginn eða miðvikudaginn á eftir en ég gat getið mér til um að þau myndu ekki vera komin fyrr en á miðvikudeginum.

Þar sem síðasta heimsókn hafði gengið vel og ég hafði jafnað mig á að hafa kvatt Vereena og Sarah hlakkaði ég mjög til að hitta nýja gesti. Þegar ég vaknaði á miðvikudagsmorgninum, hugsaði ég að best væri að hringja í gestina og athuga hvort allt væri í lagi og hvernig ferðalagið gengi.³⁸² Síðar um daginn barst mér tölvupóstur frá þeim þar sem stóð að þau myndu koma daginn eftir en einnig spurði Anthony, sem var ávallt í forsvari fyrir þau í netsamskiptum okkar, hvort tveir sófagestir til viðbótar mættu koma líka. Hann tók fram að ég þyrfti ekki að segja já. Reyndar hafði ég tekið eftir því áður að hann væri nokkuð ýtinn, bað til að mynda fljótlega í okkar tölvupóstsamskiptum um að fá að gista í þrjár nætur en ég hafði tekið fram á mínu heimasvæði að næturnar sem byðust væru ein eða tvær. Okkur samdist um að best væri að nöttin yrði ein þar sem ég átti von á stórfjölskyldunni um þetta leyti. Ég ákvað þó að segja já við að þau kæmu öll, ef þau gætu gert sér aðstöðuna að góðu en nú var aukaherbergið laust svo að fræðilega séð fannst mér nóg pláss. Anthony og Agathe höfðu auglýst á *Couchsurfing* síðunni eftir ferðafélögum svo að kostnaðurinn við bílaleigubíl

³⁸² Í raun velti ég fyrir mér hvort það væri ekki örugglega allt í lagi með hann og þau og það er á vissan hátt að sýna umhyggju. Það hlýtur líka að vera gott að vita að einhver bíði manns og ef maður komi ekki þá hafi sá hinna sami líklega samband eða grennslist fyrir um mann. Því er visst öryggi fólgjð í þessum ferðamáta ef allt virkar eins og það á að gera. Það hlýtur að skipta máli sérstaklega þegar fólk ferðast eitt sem tjald- og bakpokaferðalangar. Gestgjafarnir virka þá sem eins konar umhyggjusamir einstaklingar sem fylgjast með hvort allt sé í lagi hjá ferðalöngum sem skrá sig ekki á hótel eða slíkt og það getur verið mikils virði ef eitthvað kemur upp á.

væri viðráðanlegur. Þau og tveir karlar, José og Conner, áttu fund á bar í Reykjavík og afréðu að ferðast hringinn saman.

Gestirnir fjórir komu um tíuleytið á fimmtudagskvöldið. Þegar ég stóð fyrir framan fjóra einstaklinga sem voru komnir í heimsókn án þess að ég hefði skoða heimasvæði þeirra allra á vefsíðunni læddist að mér uggur. Ein ung kona og þrír karlar á aldrinum tuttugu til fjörtíu ára höfðu stigið út úr bílum og mér fannst ég vera í minnihluta. Sá fyrir mér að auðvelt væri að taka af mér öll ráð. Ég velti fyrir mér hversu skynsamlegt það hefði verið að bjóða þeim öllum næturgistingu. Þau höfðu ekki borðað kvöldmat og litu ekki út fyrir að hafa mikinn mat með sér svo að ég snaraði brauði og einhverju sem til var á borðið. Þau náðu hvert í sinn bjór úr bílum og drukku hann með og ég þáði glas hjá þeim. Við ræddum saman fram á nótt, mest um sófaheimsóknir þeirra og Ísland. Anthony hefur mikla reynslu af sófaferðum og veitti ýmsa innsýn sem styður við margt af því sem kemur annars fram í viðtsrannsókninni en að auki gaf hann mér líka ráð um hvað væri gott að nefna á mínu eigin heimasvæði.

Einn gestanna Conner, hafði tekið ákvörðun á síðustu stundu um að koma til Íslands og var ekki með svefnþoka. Því bauð ég honum sæng og kodda.³⁸³ Þegar ég ætlaði að fara að setja hreint sængurver á sængina sem var ætluð Conner skipti Agathe sér af. Hún vildi fá að setja utan um og sagði kímin að ég ætti ekki að þjónusta þau, ég ætti alls ekki að gera það af því ég hefði gert nóg við það eitt að opna heimilið. Conner skaut inn upp á enskuna; *I can do it*. Þetta var svolítið vandræðalegt því mér fannst þetta ekkert mál. Að auki finnsta mér þetta vera eitthvað sem heimilismenn „eiga“ að gera — í því lá togstreitan. *Couchsurfing* snýst um að gestir verði hluti af hefðbundnu lífi íbúa landanna sem heimsótt eru. Það sést á mörgu af því sem gert er svo sem samhjálpinni til að mynda sameiginlegri matreiðslu og leik með börnum. Ef til vill sýndi ég þeim að þau voru ekki þáttakendur með því að vilja setja utan um kodda og sæng? Í það minnsta staðan á milli okkar varð ekki jöfn og rétti andinn og órarnir voru í augnabliks hættu.

Ætlun okkar daginn eftir var að finna blóðberg í te og krydd. Eftir morgunhressingu sem samanstóð af ristuðu brauði, kaffi og svölitlu hoppi á trampólíninu brugðum við okkur í Lobbuhraun. Við ákváðum að fara í fótbolta á yfirbyggða sparkvellinum á undan með þeim Gylfa og Jóhanni. Það var lítið um blóðberg í Lobbuhrauni en fullt af berjum. Við tíndum því smávegis af berjum og þegar heim var komið bjuggum við Gylfi til sultu úr þeim á meðan gestirnir okkar fengu sér mat í félagsheimilinu hér í bænum. Okkur datt í hug að gefa þeim

³⁸³ Ég bauð alltaf handklæði en misjafnt var hvort gestirnir voru með eigin handklæði. Sumir kusu að nota líka eigið handklæði. Þessu háttaði misjafnlega til milli heimsókna. Við, Vereena og Sarah ákváðum í sameiningu að þær svæfu í svefnþokunum sínum. Það væri minni þvottur fyrir mig, vistvænna og þeim virtist finnast það þægilegra og þær vildu láta hafa lítið fyrir sér.

smá sultu með sér sem kveðjugjöf stuttu síðar þegar þau héldu ferðinni sinni áfram seinna um kvöldið.

Það sem kom mér hvað mest á óvart í þessum móttökum var að nöttina sem þau dvöldu hjá mér fékk ég martröð sem annars er sjaldgæft. Draumurinn viðkom gestunum en alla nöttina var ég meðvituð um að ókunnugt fólk væri í húsinu. Þegar þau voru fyrst komin fannst mér í augnablik óhugnanlegt eða yfirþyrmandi að taka á móti þremur körlum og einni konu en sú tilfinning bráði þó fljótt af mér. Í draumnum var ég að skoða og velta fyrir mér stórum stálhníf fyrir framan mig. Ég hugsaði, þegar mig dreymdi, að ég ætti að sofa með hníf í rúminu! Ég man líka að á milli draums og vöku velti ég fyrir mér hvort þetta ástand sem ég var í um nöttina væri hálfgerð víma, mögulega til komin vegna þess að þau hefðu sett eithváð í matinn minn.

Við höfðum reyndar talað mikið um ótta og glæpi um kvöldið. Agathe gat ekki ímyndað sér að hún myndi taka á móti körlum og Conner spurði hana hvort hún myndi þá taka á móti homma? Hún sagði að það væri minni ógn. Óttinn stafaði sem sagt aðallega af því að hún yrði mögulega beitt kynferðislegu ofbeldi í sófaheimsókn, eða að einhver sem hún hýsti myndi ráðast á hana og meiða hana eftir því sem hún nefndi. Um kvöldið töluðum við um einhvern í Frakklandi sem hafði gefið um 20 kvenkyns sófaferðalöngum nauðgunarsvefnlyf og misnotað þær. Þetta voru óhugnanlegir atburðir sem urðu að blaðamáli í Frakklandi.

Fyrir mér var þessi heimsókn allt öðruvísi en þær fyrri. Ég náði ekki sömu tengingu við gestina, að hluta til vegna þess að ferðalag þeirra snérist svo mikið um að þau voru að kynnast, kannski einnig vegna þess að þau voru svona mörg?

SLITRÓTT SAMBAND

Í tölvupóstssamskiptum áður en hjónin John og Sheena komu hafði John beðið um margvíslegar ráðleggingar og upplýsingar. Hann hafði meðal annars spurt hvort það væri betra að keyra hringveginn sólfganginn eða öfugt, hvar væri gaman að stoppa og hvað gera á leiðinni. Upphaflega leist mér ekki vel á að hýsa þau, en þar sem ég hafði enga rökréttu skýringu á þeirri tilfinningu setti ég áhyggjur mínar til hliðar. Þessar óræðu áhyggjur voru blanda af því að mér myndi ekki þykja gaman að kynnast þeim og vegna þess að það var eithvert leynimakk í kringum þessa ferð sem John skipulagði. Þá tilfinningu fékk ég við að lesa upphaflegu beiðnina, skoða myndina af þeim og lesa tölvupóst númer tvö frá John þar sem hann sagði að konan hans mætti ekkert vita þar sem ferðin ætti öll að koma henni á óvart. Þrátt fyrir efasemdir mínar ákvað ég að taka á móti þeim. Þau reyndust skemmtilegir gestir

sem gaman var að fá í heimsókn. Samskiptin voru á léttum nótum en við eyddum mestum tíma í spjall þann riflega sólarhring sem þau dvöldu.

Ráðgert var í byrjun að þau kæmu miðvikudaginn 14. ágúst og yrðu eina nött. Af samskiptum okkar var þó ljóst að koma þeirra gæti dregist eitthvað. Miðvikudagskvöldið hringdi John í gegnum samskiptaforritið *Skype*. Símasambandið var það lélegt að einu orðin sem ég skildi voru orðin Skaftafell og ég gerði því ráð fyrir að þau væru þar og svo orðið *tomorrow*. Þar sem símtalið átti sér stað eftir klukkan átta um kvöldið gat ég mér til um að þau kæmu daginn eftir, sem varð raunin.

John og Sheena mættu um hálf níu næsta kvöld með þeim í för voru tveir aðrir ferðalangar sem þau höfðu tekið upp í bíl sinn á leiðinni frá Egilsstöðum. Þessi tvö ætluðu að gista á tjaldstæðinu en nú stóðu þau öll við þróskuldinn. Ég fann að það hefði verið gestrisið að vera svo sveigjanleg að leyfa þeim að tjalda á grasinu hér og mig langaði til þess en Helga sem var þarna staddur og á jú flötina og húsið var ekki alveg sama og þótti það skrýtið. Þess vegna bauð ég þeim ekki upp á aðstöðu hjá mér en ég bauð þeim að koma aftur seinna. Eins og í heimsókn Anthony og Agathe kom mér á óvart að John og Sheena virtust ekki hafa neinn mat með sér, þau höfðu ekki borðað frá því í hádeginu að eigin sögn. Við heimilisfólkið höfðum borðað kvöldmat klukkan 18 og þegar þau komu voru strákarnir á leið í háttinn. Ég bauð þeim hjónum inn og sýndi þeim húsið og herbergið og sagði að ef þau hengdu upp tjaldið og blautar yfirhafnir á snúrurnar myndi ég útbúa mat handa þeim. Helgi fór með drengina í háttinn og fyrr en varir sáum við fullorðna fólkið og spjölluðum yfir mat og bjór til miðnættis, eða þar til allir voru orðnir þreyttir.

Rétt áður en við fórum að sofa lá í loftinu að þeim litist vel á að vera hér lengur vegna þess að þau vissu ekki hvað væri skemmtilegra að gera, halda áfram hringinn, snúa við eða vera lengur. Veðrið hafði verið leiðinlegt, John var þreyttur á rigningunni og kuldum sem hann hafði upplifað. Í raun bað hann óbeint um að vera nött í viðbót en strákarnir áttu að byrja í skólanum eftir helgina og líklega voru aðrir sófagestir að koma degi síðar. Ég fann þó að mér hefði þótt gestrisni míni meiri ef ég hefði leyft þeim að vera lengur. Ef gestrisni í sófaheimsókn myndast þegar fólk er í ákveðnu flæði (e. *flow*) truflaðist flæðið hér af því að aðstæður voru því ekki hagstæðar. Samtöl okkar John og Sheena voru löng og um morguninn hljóðritaði ég sögurnar sem þau höfðu að segja þar sem John bað sérstaklega um að ég myndi gera það.

GESTUM SEM FANNST ALLT SVO FRAMANDI

Síðustu sófagestir þátttökurannsóknarinnar voru parið Federica og Giorgio. Þau komu um áttaleytið sunnudagskvöldið 18. ágúst eins og ráðgert hafði verið. Fyrr um daginn vorum við

Federica í sms-samskiptum um tímasetningarnar. Í þeim samskiptum sagðist hún hlakka mikið til að sjá mig og bauðst hún til að elda mat handa mér, dæmigerðan fyrir heimalandið þeirra. Þegar þau birtust komu þau að auki með rauðvín þaðan. Þessi samskipti eru kunnugleg endurtekning og líkist einhverju úr vinahópnum mínum og ég hlakkaði mikið til að hitta þau. Federica hafði tekið fram á eigin heimasvæði að hún vildi frekar hitta fáa og velja gesti sína vel. Ég var því upp með mér og þótti heiður að þau höfðu áhuga á mér. Gjafirnar og sms-samskiptin juku svo enn frekar á þá tilfinningu. Ég veit reyndar að ég var ein af fáum Íslendingum sem svaraði beiðnum hennar og Giorgio og ég var annar af tveimur gestgjöfum sem þau voru á leið að hitta á þessu tuttugu daga ferðalagi þeirra. Pau og allir aðrir sófagestir tóku fram að svörun við beiðnum þeirra hefði verið dræm hér á Íslandi. Giorgio og Federica sendu tú beiðnir en fengu tvö jákvæð svör. Vereena og Sarah sendu að eigin sögn tuttugu beiðnir fengu fimm svör þar af þrjú jákvæð en öfgakenndasta dæmið var frá Anthony sem sagðist hafa sent um sjötíu beiðnir og fengið tú svör þar af fjögur jákvæð.³⁸⁴ Öll höfðu þau því svipaða sögu að segja af dræmri svörun íslenskra sófafélaga.

Við áttum notalega kvöldstund yfir góðum mat, samtali og Ólsen Ólsen sem þau höfðu ekki spilað áður en sögðu að líktist ítalska spilinu UNO. Í forrétt gaf ég þeim afgang af pizzunni sem heimilisfólkið snæddi fyrr um kvöldið. Við fengum okkur bjórglas áður en eldamennskan hófst. Eldhúsið breyttist í kennslueldhús þegar Giorgio tók til starfa þar og matbjó rísottó að hætti Mílanóbúa en það einkennist af gula litnum sem kemur úr saffrani sem bætt er út í grjónin. Pau höfðu öll hráefnin meðferðis þar sem þau höfðu lært af fyrri reynslu að erlendis var ekki hægt að treysta því að hráefnin sem væru í boði gæfu bestu hugsanlegu útkomu. Sjálfri fannst mér skemmtilegt skoða umbúðirnar af grjónunum sem virkuðu framandi en sérstaklega þrjátíu og þriggja millilítra hvítvínssfernuna sem kom í sams konar þrennu og Svalafernurnar í verslunum hér. Nýr ilmurinn í eldhúsinu og kennslan gerði mig hvort tveggja að gesti og nemanda í eigin eldhúsi. Enskan og samtalsformið sem einkenndist af sérkennilegum spurningum breyttu hversdagssamræðunum í annað en það sem ég var yön. Samtölin okkar út kvöldið fjölluðu mikið um ferðalög og upplifun þeirra af Íslandi og um þeirra heimaland sem þau báru saman við Ísland.

Federica og Giorgio höfðu skipulagt ferðalagið í helstu atriðum. Pau höfðu lesið sér vel til og kunnu flest nöfn áfangastaða sinna. Spurningar þeirra snérust helst um atriði sem ekki er hægt að lesa um í ferðamannahandbókunum, eins og hvernig bændur fara að því að ná kindunum niður af fjöllunum, þær virtust mjög villtar. Pau spurðu af hverju það sé bannað að keyra utan vegar á sandinum fyrir neðan Skóga? Hvernig löggæslunni væri háttáð á Íslandi? – fyrir þeim virtust engar löggur vera hér! Klassískar vangaveltur um álfatrú Íslendinga og

³⁸⁴ Nótur 15, Þátttökurannsókn, 29-30.

jólasveinana. Giorgio spurði grafalvarlegur hvort mér þætti ástæða til að tilkynna löggreglunni að númeraplata týndist þegar hann fór yfir fljót á Suðurlandi. Eru þetta einungis nokkrar spurningar þeirra.

Það voru nokkrar áskoranir í þessari heimsókn. Þrjár þeirra ætla ég að minnast á sérstaklega. Sú fyrsta kom frá drengjunum mínum þegar Giorgio og Federica voru í heimsókn, en uppeldið og aðferðirnar verða fyrir áhrifum þegar gestir eru í húsinu. Þessar elskur, sem synir mínr eru, ákváðu að nota appelsínu fyrir bolta og fóru í fótbolta inni í stofu. Við hlögum öll að þessu en auðvitað er appelsínufótbolti inni í stofu ekki í boði fyrir þá. Að útskýra fyrir börnum að eitthvað sé bannað og skellihlæja um leið er ekki besta uppeldisaðferð sem ég þekki! Önnur áskorunin og ekki alveg jafn saklaust í mínum augum laut að utanvegaakstri sem Giorgio þótti sjálfsagður. Sú þriðja snerti hlutverkaskipti okkar Giorgio þetta kvöld. Greinilegt var að það voru þau sem buðu, sérstaklega hann þar sem hann eldaði og kenndi en einnig síðar um kvöldið því þegar Helgi Hlynur kom heim eftir vinnu hljóp Giorgio út í bíl og sótti „Grappa“ flösku til að skála við karlmanninn á heimilinu. Við konurnar skáluðum þó með.

Utanvegaakstrinum lýsti Giorgio með strákslegum glampa í augunum, hann hefði verið sjúklega skemmtilegur. Þetta fékk hárin til að rísa á höfðinu á mér. Ég var stórkostlega hneyksluð, mig langaði að skamma hann og benda honum á að svona gerði maður ekki. Sú hugsun læddist þó fljótt að mér að ég vildi ekki styggja hann, þar sem hann vissi eflaust ekki betur og þar að auki myndi ég alls ekki teljast gestrisin út frá hans sjónarhóli ef ég fær að skamma hann með einhverjum látum. Ég sá fyrir mér umsögnina á *Couchsurfing*; „Klikkuð kona sem skammaði mig fyrir að keyra í fjörunni.“ Ég hlustaði vel á það sem hann sagði og benti honum síðan kurteisislega á að akstur utan vega væri bannaður á Íslandi vegna viðkvæms gróðurs og vegna þess að ósnortið land væri óspillt auðlind sem Íslendingar telja mikilvægt að fái að njóta sín án hjólfara. Þarna fannst mér sem ég væri ekki bara í hlutverki kennarans heldur líka landvarðar og jafnvel mömmu hans sem hvorugu okkar fannst sérlega skemmtilegt.

MÍN EGIN GESTRISNI

Til þess að vera gestrisin ég stillti hugann þannig að ég væri opin fyrir því sem myndi gerast og fyrir þeim sem kæmu. Það er alveg óhætt að segja að ég hafi ekki tekið eins á móti sófafélögum og ég tók á móti fjölskyldumeðlimum sem einnig heimsóttu mig í sumar því í samskiptum við fjölskylduna er ég þegar komin í hlutverk sem hefur mótað á mörgum árum. Það fer til dæmis í taugarnar á mér að ég fái ekki að bjóða foreldrum mínum upp á það sem ég hef að bjóða, því þau vilja alltaf bjóða. Þar sem nýju gestirnir þekktu mig ekki gat ég haft mun

meira að segja um myndina sem ég dró upp af sjálfri mér. Ég passaði betur að sýnast góð og opin manneskja sem var viljug til að fara í flæði og samspil og var það engin gervimennska. Fjölskyldan sem þekkir mig vel veit um kosti mína og galla, og ég þeirra, en í huga mínum er minna svigrúm til að vera einhver annar, leika eða breyta sér. Helsti lærðómurinn af því að bera saman fjölskylduheimsóknir og heimsóknir ókunnugra er líklega sá að gestrisni míni, hvað er gert og hvernig upplifunin er markast mjög af þeim sem koma og tengslunum sem fyrir eru. Í sófaheimsókn er handritið skrifad á staðnum að hluta til og þegar vel tekst til myndast tilfinningin fyrir sameiginlegum spuna eða flæði með þeim sem koma. Það er lítill farangur sem við komum með inn í rammann og allt virðist mögulegt. Þegar það gerist er upplifunin af gestrisni sérstök og sterk. Ef gestrisni er samspli milli manneskja sem eru í tilteknum aðstæðunum og móttökurnar eru háðar rammanum utan um heimsóknina. Auk þess mótar væntingar fólks og saga þess fólks upplifunina. Því er vægast sagt órökkrétt að nota gestrisni sem eiginleika um mannesku hvað þá um þjóðir eins og okkur er tamt að gera.

Ég tók frá tíma til að hitta gesti mína og gerði mér í hugarlund að ég myndi vilja fara með þeim um og segja frá svæðinu. Ég gaf þeim kaffi á morgnana og gaf þeim að borða ef ég taldi þau svöng auk þess sem ég bauð þeim inn á heimilið mitt sem ég hafði undirbúið og komið í aðlaðandi form, eftir mínu höfði. Ég tók til innra með sjálfri mér líka, setti andlegt ástand mitt til hliðar ef það var ekki upp á það besta og hunsaði að ég var stundum svefnlaus eða ekki í fullkomnu jafnvægi. Fyrir mér var það ef sem flótti og léttir um stund en þó veit ég að það gæti ekki gengið til lengdar. Það er í mínum huga ekkert vandamál að deila lífi sínu með öðrum svo stutta stund, bjóða fólk í mat og eiga glaða stund. Ég hef gaman af því sjálf og mér þykir gott að fá að hjálpa fólkí því að þá finnst mér ég vera góð manneskja, ég fæ því mikið til baka. Að einhverju marki hefur vilji minn til að taka á móti sófagestunum markast af því að ég var að vinna rannsóknina. Mig langaði ekki að koma fram við gestina eins og þeir væru viðföng míni. Því tók ég ekki upp upptökutækið nema einu sinni þegar gesturinn vildi ólmur deila með mér sögum ef reynslu sinni. Sá gestur hafði lesið mína síðu vel og mér fannst sem hann vildi borga til baka gistinguna og standa undir væntingum um að safna efni.

Löngun mín til samvista með fólkini mótaðist mjög af því hvernig mér líkaði við þau og hvort við náðum tengingu. Með tengingu á ég við tilfinningu sem hvort tveggja tengist vináttu og speglun. Tilfinningin lýsir sér sem svo að ég finn til samkenndar með manneskjunni og ég upplifi að ég sjái hana, skilji og umberi með kostum og göllum. Tenging myndaðist ef mér líkaði við viðkomandi og ef mér leið eins og við hefðum verið vinir eða yrðum vinir áfram eða ég fann fyrir samsömun. Þessi tenging var sem upplifa ást til annarrar mannesku. Spurning er hvort sú ást míni hafi verið eins og hjá Narkissos? Ást á einhverjum

sem ég hafði valið sem gest af því mér fannst sem ég og hann ættum eitthvað sameiginlegt — hann var þá dálitið eins og ég.

Tenging við gest myndaðist, en ekki alltaf og var þá háð því hvort ég sæi eitthvað einstakt og fallegt í fari manneskjunnar þegar við hittumst, eða ef ég skildi hana og væri tilbúin til að samþykkja hana eins og hún var. Þar að auki hvort við værum eins á einhvern hátt sem gat birst í öllu frá að eiga eitthvað sameiginlegt til þess að ég ímyndaði mér að persónuleiki gestsins líktist mínum eða einhverjum sem mér þótti vænt um.

MÉR TIL FURÐU

Hversdagurinn lyftist á margvíslegan hátt þegar hann er gerður léttari með aðstoð gesta og breyttu viðhorfi manns sjálfss. Barnauppeldið varð mildara, ekki viðbragð við áreiti, einkamál innan heimilis heldur framkvæmt með umhugsun um hvað væri rétt að gera í stöðunni þar sem nú voru komnir áhorfendur að uppeldisaðferðunum. Það jók á pressuna að gera rétt eftir mínu eigin höfði og uppeldisfræðilegum viðmiðum en þegar um samskipti gesta og barnanna var að ræða sætti ég mig við saklausa hluti sem manni innst inni líkaði ekki sérstaklega. Það voru hlutir eins og reykingar gesta, dísætar gjafir til strákanna og heimsmeistaramót í appelsínubolta innan um postulínsstyttr frá tengdó sem vöktu mig til umhugsunar.

Sveigjanleiki ferðamannanna var eitt af gegnumgangandi þemum heimsóknanna. Á það við um komutíma og brottfaratíma þeirra. Ég spurði mig stundum hvort fólk héldi í alvöru að gestgjafinn ætti sér ekki annað líf en það sem snéri að þeim! Það kom fyrir að það færí í taugarnar á mér að gestirnir virtust ekki gera sér grein fyrir að ég væri líka með plön. Ég hugleiddi því hvort sú hugmynd sé aukaafurð viðhorfsins um að gestgjafar í sófasamféluginu séu í raun og veru bara að deila lífi sínu með öðrum í þessum móttökum og gefa innsýn í staðbundið samfélag sem þeir búa í. Það var dálitið óþægilegt að neita fólkum um gistingu þegar það var komið til mína á annað borð, reyndar gerði ég það ekki í öllum tilfellum því að þegar ég kunni mjög vel við gestina og náði góðu sambandi við þá fannst mér það ekkert mál. Aftur á móti var þetta samviskusurning ef mig langaði að segja nei. Var ég ekki nægilega gestrisin til að leyfa fólk að vera nótt í viðbót? Það var ekki persónulega meint engu að síður upplifði ég mig svolítið vonda sem eflaust var óþarfa sektarkennd.

Það var margt sem ég lærði nýtt á meðan þátttökuathugunin fór fram. Fyrir utan að kenna mér ýmislegt um mína eigin gestrisni og veita innsýn í að gestrisni er í raun annað orð fyrir samskipti háð öllum þáttakendum, aðstæðum og tilviljanakenndum atburðum fór fram á tímabilinu gríðarlegur sjálfslærðómur varðandi mínar eigin tilfinningar og smekk. Ég uppgötvaði að í mér leyndist ótti sem ég hélt ekki að ég hefði, fordómar sem ég vissi ekki að voru til og ég var minnt á hvað mér þykir mikilvægt í mannlegum samskiptum. Ég upplifði

hvernig fólk hafði áhrif á mig og hvernig ég hafði áhrif á fólk. Smekkur minn skerptist við að hugsa um hvað mér þætti skemmtilegt að gera og hvað ekki. Ég kynntist margvíslegu fólki sem hafði skoðanir sem voru ólíkar mínum. Það fór öðruvísi að og hafði annan bakgrunn sem hafði mótað það. Tengslanetið mitt stækkaði og ég fræddist þar að auki um nýjar leiðir til að taka þátt í heiminum í gegnum net og vefmiðlana. Fjölbreytileg og skapandi notkun á *Couchsurfing* er eitt dæmið en þar fyrir utan má nefna aðrar vefsíður, hægt er að ferðast á sambærilegan hátt og sófafélagar gera á bátum um heimsins höf, til eru stór samtök sjálfboðaliða sem vinna sér fyrir mat og húsnæði með því að vinna hjá bændum sem rækta lífrænt. Ég frétti af síðum, venjum og aðstæðum í fjarlægum löndum, heyrði dæmi af gestrisni hjá margvíslegum þjóðum, skoðaði myndir frá mörgum þeirra. Gestir mínir höfðu margir hverjir flotta síma og myndavélar með í för sem voru hlaðnir ýmsum forritum sem þeir notuðu til að gleðja okkur fjölskylduna með.

Reynsla mín af umsagnarkerfinu tengist fyrst og fremst gleði og þakklæti. Það hafði áhrif á líðan mína að einhver lýsti mér sem frábærri manneskju, opinberlega. Þó svo að ég viti full vel að umsagnir séu fyrst og fremst hluti af leiknum og að það umsögn lýsi fólki sem hist hefur í stuttri heimsókn eru þær nokkuð áhrifaríkar. Umsögnin er minnisvarði um stund sem ég og viðkomandi gestur áttum saman, og hrós ef allt hefur farið vel fram. Sumir skrifa fljótt á eftir og því er um óyfirvegaða og ferska lýsingu að ræða. Aðrir skrifa mánuðum eftir að heimsóknin fór fram. Umsögn er svoltið eins og að fá gagnrýni á málverk eða jafnvel að lesa minningargrein um sjálfan sig því að í orðum gestanna er falinn jákvæður dómur og lýsing á eiginleikum og hæfileikum mínum, eins og þekkist helst í minningargreinum hérlandis. Miðað við það sem viðmælendur mínr hafa sagt og það sem sófagestirnir sem komu til míns sögðu um mig, þá sleppir fólk því frekar að skrifa illa um hinn aðilann ef til ágreinings hefur komið. Það góða, jákvæða og sérstaka er dregið fram og eiginleikum mínum sem manneskju er lýst en jafnframt er hversdagslífið og heimilislífið upphafið gert opinbert með þessum hætti.

Við lok þátttökuathugunarinnar velti ég fyrir mér hvernig og hvort ég myndi taka á móti gestum síðar, eftir að skrifum lýkur. Svarið við þeirri spurningu er já, því að reynsla mín hefur verið jákvæð og svarið er líka já af því að heimilisfólkið mitt er til í það. Mér þykir gaman að því að hitta fólk og eiga í samskiptum við það. Þar sem ég bý nú afskekkt held ég að það geti verið mikil tilbreyting og beinlínis jafnvel nauðsynlegt fyrir hversdagslífið að fá til sín gesti. Ég tel líka gagnlegt fyrir börnin mína að hitta margskonar fólk til að verða víðsýnar manneskjur — þá finnst mér ég reyndar þurfa að bjóða markvisst fólki sem er ólíkt sjálfri mér.

